

UNIVERZITA PAVLA JOZEFA ŠAFÁRIKA V KOŠICIACH
FILOZOFICKÁ FAKULTA

Jana Balegová

LINGUA LATINA
CVIČEBNICA PRE HISTORIKOV

Košice 2019

Lingua Latina – cvičebnica pre historikov

Vysokoškolský učebný text

Doc. Mgr. Jana Balegová, PhD.

Katedra klasickej filológie

Filozofická fakulta

UPJŠ v Košiciach

Recenzenti:

doc. Mgr. Erika Brodňanská, PhD., *Filozofická fakulta PU v Prešove*

doc. Mgr. Ľudmila Buzássyová, PhD., *Filozofická fakulta UK v Bratislave*

© 2019 Jana Balegová

© 2019 Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Filozofická fakulta

Za odbornú a jazykovú stránku tohto učebného textu zodpovedá autor. Rukopis neprešiel redakčnou ani jazykovou úpravou.

Umiestnenie: www.unibook.upjs.sk

Dostupné od: 20.12.2019

ISBN 978-80-8152-814-9 (e-publikácia)

Vysokoškolský učebný text *Lingua Latina – cvičebnica pre historikov* je paralelným študijným materiálom k učebnici *Lingua Latina – cursus communis*. Je určený na precvičovanie gramatického učiva v domácich podmienkach. Obsah cvičení zodpovedá svojim zameraním jednotlivým lekciam uvedenej učebnice tak pokiaľ ide o preberané gramatické javy, ako aj slovnú zásobu. Z toho dôvodu sa v rámci cvičení uvádza len slovná zásoba, ktorá nebola súčasťou prebratých lekcii učebnice. Latinsko-slovenský slovník na konci cvičebnice obsahuje celú slovnú zásobu z cvičebnice a učebnice, slovensko-latinský slovník obsahuje slovnú zásobu cvičení, pri ktorých sa vyžaduje preklad do latinčiny. Slovná zásoba tejto cvičebnice je orientovaná na potreby študentov histórie a s ohľadom na výber pramenných materiálov obsahuje i neklasickú lexiku, resp. neklasické významy klasických slov (táto lexika je označená symbolom *). Súčasťou cvičebnice je kľúč, ktorý umožňuje študentom bezprostredne si overiť správnosť svojich vypracovaní. Učebný text *Lingua Latina – cvičebnica pre historikov* je prístupný elektronicky vo formáte PDF.

Ako súčasť výučbového programu slúžia na precvičovanie prebratého učiva i online testy dostupné na stránke KKF FF UPJŠ <https://www.upjs.sk/filozoficka-fakulta/katedra-klasickej-filologie/katedra/>.

Učebný text *Lingua Latina – cvičebnica pre historikov* je výstupom grantového projektu KEGA 010UPJŠ-4/2017.

OBSAH

1. CVIČENIE

Slovesá I. konjugácie (indikatív a infinitív prézenta aktíva a pasíva, imperatív)

Substantíva I. deklinácie6

2. CVIČENIE

Slovesá II. konjugácie (indikatív a infinitív prézenta aktíva a pasíva, imperatív)

Substantíva II. deklinácie9

3. CVIČENIE

Adjektíva I. a II. deklinácie

Privlastňovacie zámená

Adverbiá od adjektív I. a II. deklinácie

Predložky12

4. CVIČENIE

Slovesá III. a IV. konjugácie (indikatív a infinitív prézenta aktíva a pasíva, imperatív)

Osobné zámená16

5. CVIČENIE

Sloveso esse a zloženiny (indikatív prézenta, imperfekta a futúra, infinitív prézenta, imperatív)

Deponentné slovesá (ind. a inf. préz., imperatív)

Datív privlastňovacích21

6. CVIČENIE

Substantíva III. deklinácie (spoluhláskové kmene)

Ablatív času25

7. CVIČENIE

Substantíva III. deklinácie (samohláskové kmene)29

8. CVIČENIE

Adjektíva III. deklinácie

Adverbiá od adjektív III. deklinácie

Participium prézenta aktíva33

9. CVIČENIE

Stupňovanie adjektív a adverbií38

10. CVIČENIE

Indikatív imperfekta aktíva a pasíva

Substantíva IV. deklinácie43

11. CVIČENIE

Indikatív futúra I. aktíva a pasíva

Substantíva V. deklinácie49

12. CVIČENIE

Ukazovacie zámená55

13. CVIČENIE

Opytovacie zámená

Vzáťahné zámená

Neurčité zámená

Zámenné adjektíva60

14. CVIČENIE

Číslovky

Väzba miestnych mien65

15. CVIČENIE

Perfektný kmeň

Indikatív perfekta aktíva; indikatív perfekta slovesa esse70

16. CVIČENIE

Supinum a supínový kmeň

Participium perfekta pasíva; participium futúra aktíva a opisná konjugácia činná

Indikatív perfekta pasíva

Semideponentné slovesá74

17. CVIČENIE

Indikatív plusquamperfekta aktíva a pasíva

Indikatív futúra II. aktíva a pasíva

Ablatív miesta79

18. CVIČENIE

Ablatív absolútny85

19. CVIČENIE

Akuzatív s infinitívom88

20. CVIČENIE

Nominatív s infinitívom

Väzba po slovesách *iubeō, vetō*92

21. CVIČENIE

Konjunktív

Konjunktív prezenta aktíva a pasíva

Konjunktív imperfekta aktíva a pasíva

Konjunktív prezenta a imperfekta slovesa *esse*95

22. CVIČENIE

Konjunktív perfekta aktíva a pasíva

Konjunktív plusquamperfekta aktíva a pasíva

Konjunktív perfekta a plusquamperfekta slovesa *esse*

Genitív a ablatív vlastnosti100

23. CVIČENIE

Účelové, obavné a zabraňovacie vety105

24. CVIČENIE

Gerundívum109

25. CVIČENIE

Gerundium113

26. CVIČENIE

Nepravidelné slovesá: *ferre, īre*117

27. CVIČENIE

Nepravidelné slovesá: *fieri, velle, nōlle, malle*

Neúplné slovesá122

28. CVIČENIE

Priame otázky127

29. CVIČENIE

Súslednosť časov

Nepriame otázky

Vety so spojkou *quin*131

30. CVIČENIE

Časové vety135

31. CVIČENIE

Dôvodové (príčinné) vety140

32. CVIČENIE

Podmienkové vety145

33. CVIČENIE

Účinkové vety149

34. CVIČENIE

Prípustkové vety154

35. CVIČENIE

Závislosť na mennom tvare

Závislosť na konjunktívnej vete158

KEŤ K CVIČENIAM163

LATINSKO-SLOVENSKÝ SLOVNÍK259

SLOVENSKO-LATINSKÝ SLOVNÍK292

LITERATÚRA297

1. CVIČENIE

*Slovesá I. konjugácie (indikatív a infinitív prézenta aktíva a pasíva, imperatív);
substantíva I. deklinácie*

1. Podľa vzoru určte a preložte nasledujúce slovesné tvary:

klúč: s. 163

	osoba	číslo	spôsob	čas	rod	preklad
laudō	1. os.	sg.	ind.	praes.	act.	chválím
expectāminī						
parāmus						
dēlectant						
ēducor						
spectat						
cantāte!						
portārī						
celebrātis						
amantur						
parāre						
portātur						
expectās						
vocāmur						

	preklad	osoba	číslo	spôsob	čas	rod
chválím	laudō	1. os.	sg.	ind.	praes.	act.
nosíme						
si volaný						
spievaj!						
byť milovaný						
voláš						
tešíme sa						
pripravujú						
ste oslavovaní						
je očakávaný						
miluje						
pozeráte						
sme vychovávaní						
sú nesení						

2. Vyskloňujte substantíva:**kľúč: s. 164**

	práca		obyvatel'	
	sg.	pl.	sg.	pl.
nom.				
gen.				
dat.				
acc.				
voc.				
abl.				

3. Určte pád (uved'te všetky možnosti):**kľúč: s. 164**

silvae	incolārum
rosam	vītam
magistrīs	puella
ancilla!	operā
poētās	Rōmae

4. Preložte uvedené substantíva v príslušnom páde:**kľúč: s. 164**

bitka → abl. pl.	voda → acc. pl.
vít'azstvo → acc. sg.	list → gen. sg.
usilovnosť → abl. sg.	dievča → voc. pl.
les → gen. pl.	roľník → dat. pl.
práca → dat. sg.	cesta → nom. pl.

5. Zmeňte aktívum na pasívum a pasívum na aktívum:**kľúč: s. 164**

- a) Incolae victōriam celebrant.
- b) Cēna ā fēminā parātur.

6. Zmeňte singulár na plurál a plurál na singulár:**kľúč: s. 164**

- a) Puella rosam amat.
- b) Operae agricolārum laudantur.

7. Doplňte koncovky:**kľúč: s. 164**

Magistra puellās in scholā expecta..... . Puellae in schol..... propera..... .

Puell..... fabulās amant. Magistra puell..... fabulīs dēlectat et ā puellīs laudā..... .

8. Preložte:**kľúč: s. 164****a)**

1. Causās pugnae investigāmus.

.....

2. Scriba cum diligentīā litterās servat.

.....

3. Glōria Rōmae ā poētīs cantātur.

.....

4. Contumacia incolārum villae castīgātur.

.....

5. Rēgnicolae cum laetitiā rēgīnam salūtant.

.....

b)

1. Zapečat' te listinu!

.....

2. Kráľovná ukazuje dcére korunu.

.....

3. Majetok roľníkov sa zväčšuje usilovnosťou a prácou.

.....

castīgō, āre karhať, trestať

causa, ae, f. príčina

contumācia, ae, f. vzdor, vzdorovitost'

cum s, so (spojka s abl.)

diligentia, ae, f. starostlivosť, svedomitost'

glōria, ae, f. sláva

investīgō, āre skúmať

laetitia, ae, f. radosť

litterae, ārum, f. list, listina (pomnožné substantívum)

rēgīna, ae, f. kráľovná

rēgnicola, ae, m. obyvateľ kráľovstva

salūtō, āre zdravieť, pozdravovať, vítať

scrība, ae, m. pisár

servō, āre zachovávať, uchovávať

villa, ae, f. statok, osada, dedina

dcéra filia, ae, f.

koruna corōna, ae, f.

majetok fortūnae, ārum, f.

ukazovať mōnstrō, āre

zapečatiť sigillō, āre

zväčšovať ampliō, āre

9. Vylúštite, komu patrí podobizeň na obrázku:

klúč: s. 164

obyvateľ

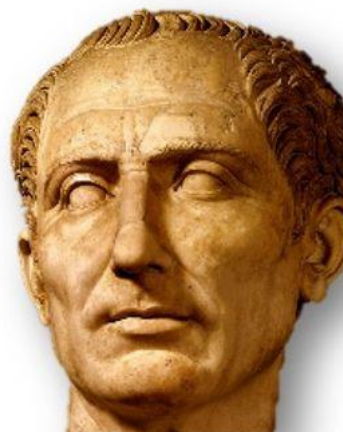
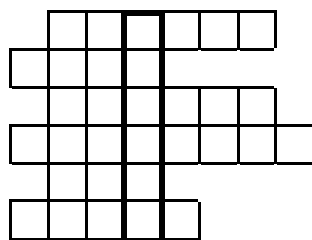
život

dievča

list

cesta

práca

2. CVIČENIE

*Slovesá II. konjugácie (indikatív a infinitív prézenta aktíva a pasíva, imperatív);
substantíva II. deklinácie*

1. Podľa vzoru určte a preložte nasledujúce slovesné tvary:

klúč: s. 165

	osoba	číslo	spôsob	čas	rod	preklad
laudō	1. os.	sg.	ind.	praes.	act.	chválím
cōnfīrmantur						
nāvīgat						
student						
labōrāmus						
narrāte!						
coērcēmur						
castīgāris						
docēre						
tīmēs						
tenēminī						
vidētis						
moneor						
exercēri						

	preklad	osoba	číslo	spôsob	čas	rod
chválím	laudō	1. os.	sg.	ind.	praes.	act.
pracuješ						
vidia						
ste napomínaní						
som karhaný						
rozprávaj!						
cvičíme sa						
usilujete sa						
učí						
sú držaní						
krotíš sa						
byť vychovávaný						
je upevňovaný						
bojíme sa						

2. Vyskloňujte substantíva:

kľúč: s. 166

	priateľ		muž		slovo	
	sg.	pl.	sg.	pl.	sg.	pl.
nom.						
gen.						
dat.						
acc.						
voc.						
abl.						

3. Určte pád (uved'te všetky možnosti):

kľúč: s. 166

officiī	virōs
amicīs	periculōrum
mūrum	servī
oppidō	verba
discipule	bellum.....

4. Preložte uvedené substantíva v príslušnom páde:

kľúč: s. 166

povinnosť → gen. sg.	chlapec → dat. pl.
vojna → abl. pl.	nebezpečenstvo → abl. sg.
múr → nom. pl.	mestečko → acc. pl.
záhrada → dat. sg.	žiak → acc. sg.
pán → gen. pl.	otrok → voc. sg.

5. Zmeňte aktívum na pasívum a pasívum na aktívum:

kľúč: s. 166

- a) Magister discipulum monet.
- b) Discipulī ā magistrīs docentur.

6. Zmeňte singulár na plurál a plurál na singulár:

kľúč: s. 166

- a) Vir periculum nōn timet.
- b) Oppida bellīs dēlentur.

7. Doplňte koncovky:

kľúč: s. 166

Sī discipul..... bene laborant, ā magistrō nōn mone..... . Magistrī discipulōs grammaticam doc..... . Puell..... puerīque exemplīs magistrōrum ēduca..... .

8. Preložte:

kľúč: s. 166

- a)
1. Oppidum bellō dēlētur.

.....

2. Graecī equum Trōiānīs dōnant.

.....

3. Notārius litterās sigillō cōnfirmat.

.....

4. Servī in agrō laborāre dēbent.

.....

5. Sī rēgulās violāre audētis, castīgāminī.

.....

b)

1. Pān dāva synovi do daru lūku.

.....

2. Vlastníme zem pri lese.

.....

3. Poslúchajte príkazy správcu pevnosti!

.....

ager, grī, m. pole

audeō, ēre mať odvahu, odvážiť sa

dēbeō, ēre musieť, mať (povinnosť)

dōnō, āre darovať, dať do daru (niekomu – dat.,
niečo – acc.), obdarovať (niekoho – acc.,
niečím – abl.)

lúka prātum, ī, n.

pevnosť castrum, ī, n.

poslúchat' pāreō, ēre (s dat.)

príkaz praeceptum, ī, n.

equus, ī, m. kôň

Graecus, ī, m. Grék

notārius, īī, m. pisár, notár

sigillum, ī, n. pečat'

Trōiānus, ī, m. Trójan

violō, āre porušovať

správca praefectus, ī, m.

syn fīlius, īī, m.

vlastniť possideō, ēre

zem terra, ae, f.

9. Vylúštite, komu patrí podobizeň na obrázku:

kl'úč: s. 166

hnev

vojna

pravidlo

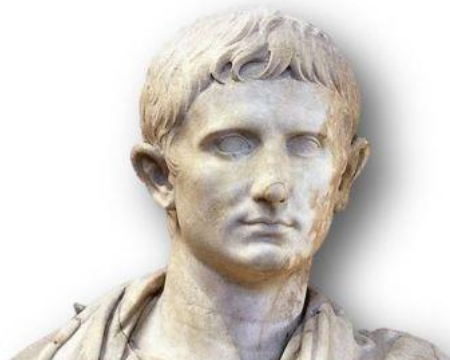
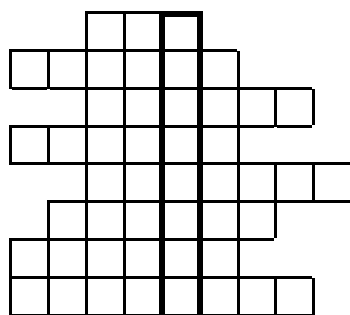
otrok

karhám

záhrada

slovo

učiteľ

3. CVIČENIE

*Adjektíva I. a II. deklinácie; privlastňovacie zámená;
adverbiá od adjektív I. a II. deklinácie; predložky*

1. Určte a preložte nasledujúce slovesné tvary:

kl'úč: s. 167

	osoba	číslo	spôsob	čas	rod	preklad
habētis						
mōnstrātur						
iacēmus						
vastantur						
vocāminī						
nocet						
doceor						
vidē!						
pugnant						
exspectāmur						
iacēs						
tenērī						
spectō						
celebrāris						

	preklad	osoba	číslo	spôsob	čas	rod
ponáhl'ame sa						
je pustošený						
ležíte						
sú ukazovaní						
plavím sa						
krotiť						
škodíš						
ponáhl'ajte sa!						
si vychovávaný						
ste karhaní						
majú						
cvičím sa						
bojuje						
sme pripravovaní						

2. Vyskloňujte substantíva s adjektívnym prívlastkom:

klúč: s. 168

krásna ruža		
	sg.	pl.
nom.		
gen.		
dat.		
acc.		
voc.		
abl.		

verný priateľ		
	sg.	pl.
nom.		
gen.		
dat.		
acc.		
voc.		
abl.		

veľké pole		
	sg.	pl.
nom.		
gen.		
dat.		
acc.		
voc.		
abl.		

poctivý obyvateľ		
	sg.	pl.
nom.		
gen.		
dat.		
acc.		
voc.		
abl.		

malé mestečko		
	sg.	pl.
nom.		
gen.		
dat.		
acc.		
voc.		
abl.		

3. Určte pád (uved'te všetky možnosti):

kľúč: s. 169

audāciam magnam	officium tuum
inimīcī meī	agricolae industriī
mūrīs altīs	bella longa
amīcōrum vestrōrum	incolās nostrōs
poētae clarō	memoriā bonā

4. Preložte uvedené spojenia v príslušnom páde:

kľúč: s. 169

krásna obloha → acc. sg.
šľachetný duch → gen. sg.
žiarivá hviezda → acc. pl.
môj priateľ → abl. pl.
unavený námorník → gen. pl.
slobodná vlasť → dat. sg.

5. Zmeňte aktívum na pasívum a pasívum na aktívum:

kľúč: s. 169

- a) Poēta clārus patriam cantat.
- b) Oppida nostra bellō vastantur.

6. Zmeňte singulár na plurál a plurál na singulár:

kľúč: s. 169

- a) Magister sevērus discipulum docet.
- b) Amīcī vestrī in agrīs lātīs industriē labōrant.
-

7. Doplňte koncovky:

kľúč: s. 169

Discipulī nostr..... ā magistrīs bon..... bene ēduca..... et doce.....

Agricolās industri..... in agrō lāt..... cum puerīs parv..... laborāre vidēmus.

8. Vytvorte adverbíá od nasledujúcich adjektív a preložte ich:

kľúč: s. 169

nepriateľský	prísny
verný	slávny
šľachetný	dlhý
usilovný	široký

9. Preložte:

kľúč: s. 169

a)

1. Incolae villae diū contrōversiās magnās habent et ā vīlicō suō cōnsilium bonum rogant.

.....

.....

2. Magister discipulīs suīs fābulam vetustam dē equō albō frēnōque deaurātō ē chronicīs Hungarōrum nōtam narrat.

.....
.....

3. Servī miserī praeceptīs dominī suī pārēre dēbent.

.....

4. Territōrium oppidī nostrī inter silvam magnam et fluvium lātum patet.

.....
.....

5. Agrum parvum prope vīllam nostram possidēmus.

.....

b)

1. Rímsky národ slávi v mnohých vojnách veľké víťazstvá.

.....

2. Richtárovo veľké pole leží blízko nášho.

.....

3. V našej škole často hovoríme o slávnych dejinách rímskeho národa.

.....
.....

albus, a, um biely

chronica,* ae, f. kronika

chronica, ōrum, n. letopisy, kronika

cōnsilium, īī, n. rada, porada

contrōversia, ae, f. spor

deaurātus, a, um pozlátený

diū dlho, dlhý čas

fluvius, īī, m. rieka

frēnum, ī, n. uzda

dejiny historia, ae, f.

mnohý multus, a, um

Hungarī (Ungarī),* ōrum, m. Uhri

miser, era, erum biedny, nešťastný, úbohý

nōtus, a, um známy

pateō, ēre rozprestierať sa, rozkladať sa

prope pri, bízko (predl. s acc.)

rogō, āre žiadať (niečo – acc., od niekoho *ab* s abl.)

territōrium, īī, n. územie

vīlicus, ī, m. gazda, správca; *richtár

vetustus, a, um starý, dávny, starodávny

národ populus, ī, m.

rímsky Rōmānus, a, um

10. Vylúštite, komu patrí podobizeň na obrázku:

klúč: s. 169

vysoký

duch

mám

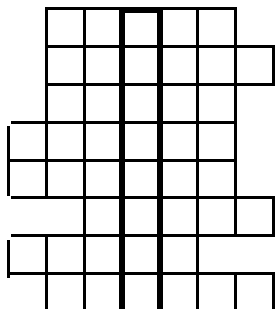
deti

vlast'

kniha

verný

náš

4. CVIČENIE

Slovesá III. a IV. konjugácie (indikatív a infinitív prézenta aktíva a pasíva, imperatív); osobné zámená

1. Určte a preložte nasledujúce slovesné tvary:

klúč: s. 170

	osoba	číslo	spôsob	čas	rod	preklad
mittitur						
scīmus						
ērudīminī						
faciunt						
trahī						
crēditis						
pūnīmur						
capiuntur						
vīvite!						
legit						
coleris						
scrībis						
audī!						

	preklad	osoba	číslo	spôsob	čas	rod
som priťahovaný						
žiješ						
píšeme						
byť zdobený						
neviete						
sú posielaní						
je trestaný						
túžiť						
ste milovaní						
verte!						
sme chytaní						
robia						
si vzdelávaný						
učí sa						

2. Vyskloňujte:

klúč: s. 171

	latinská kniha	
	sg.	pl.
nom.		
gen.		
dat.		
acc.		
voc.		
abl.		

	rímska socha	
	sg.	pl.
nom.		
gen.		
dat.		
acc.		
voc.		
abl.		

	vaše nariadenie	
	sg.	pl.
nom.		
gen.		
dat.		
acc.		
voc.		
abl.		

	skúsený roľník	
	sg.	pl.
nom.		
gen.		
dat.		
acc.		
voc.		
abl.		

	ja a ty	my a vy
nom.		
gen.		
dat.		
acc.		
abl.		

3. Určte pád (uved'te všetky možnosti):**kľúč: s. 172**

imperium Rōmānum	populī Rōmānī
mundō nostrō	linguae vestrae
statuās altās	deōs magnōs
templa clāra	arvōrum lātōrum
glōriā tuā	multīs librīs

4. Preložte uvedené spojenia v príslušnom páde:**kľúč: s. 172**

krásna socha → gen. pl.
slobodný národ → nom. sg.
skúsený učiteľ → acc. pl.
latinský jazyk → acc. sg.
tvoja odpoveď → gen. sg.
naš príkaz → abl. pl.

5. Zmeňte aktívum na pasívum a pasívum na aktívum:**kľúč: s. 172**

- a) Amīcī nostrī epistulās nōbīs scrībunt.
- b) Respōnsum ā mē tibi mittitur.

6. Zmeňte singulár na plurál a plurál na singulár:**kľúč: s. 172**

- a) Librum pulchrum legō.
- b) Exemplīs bonīs virōrum probōrum trahimur.

7. Doplňte koncovky:**kľúč: s. 172**

Arv..... lāt..... ab agricolā industri..... colitur. Discipulī nostr..... in schol..... cum
magistr..... su..... librōs mult..... leg..... . Audī....., puerī, verba me.....!

8. Vytvorte adverbiá od nasledujúcich adjektív a preložte ich:**kľúč: s. 172**

skúsený	pekný
unavený	latinský
vysoký	dobrý
slobodný	zlý

9. Preložte:**kľúč: s. 172****a)**

1. Historicus nōs docet: Notārius anonymus Belae III. in chronicā suā fābulās multās fictās dē
rēgnī Hungariā historīā scrībīt.

.....

.....

2. Armātī fessī post bellum longum cum victōriā in patriam suam veniunt.

.....

.....

3. In litterīs rēgiīs legimus: Prīvilēgia vestra vōbīs cōfirmāmus et litterās sigillō nostrō rōborāmus.

.....

.....

4. In pugnā apud Mohacs (Moháč) multī clārī virī interficiuntur.

.....

5. Prīma mēta incipit ā terrā ecclēsia, inde prōcēdit ad silvam magnam et dēscendit ad fluvium, ubī mētae finiuntur.

.....

.....

b)

1. Je vám udeľované kráľovské privilégium.

.....

2. Ako mnohí z vás vedia, otroci nežijú slobodne, ale neprestajne slúžia svojim pánom.

.....

3. Skúsený roľník so svojimi synmi usilovne obrába veľké pole.

.....

.....

anonymus,* a, um nemenovaný, anonymný

armātus, ī, m. ozbrojenec

Bela, ae, m. Belo (meno uhorských kráľov)

dēscendō, ere zostupovať, tiahnúť

ecclēsia, ae, f. národné zhromaždenie, snem;

*cirkev; kresťanská obec; chrám, kostol

fictus, a, um vymyslený

finiō, ĩre končiť

historicus, ī, m. dejepisec, hitorik

Hungaricus,* a, um uhorský

incipiō, ere začínať

inde odtiaľ; od toho času, potom; z toho, preto

interficiō, ere usmrtiť

mēta, ae, f. hranica, koniec, medza

notārius, īī, m. pisár, notár*

prīmus, a, um prvý

prīvilēgium, īī, n. výsada, privilégium

prōcēdō, ere postupovať, pokračovať

rēgius, a, um kráľovský

rēgnum, ī, n. vláda, kráľovstvo, moc

rōborō, āre upevňovať (**sigillō rōborāre** – zapečatiť)

ubi kde

veniō, ĩre prichádzať

ako ut

neprestajný assiduus, a, um

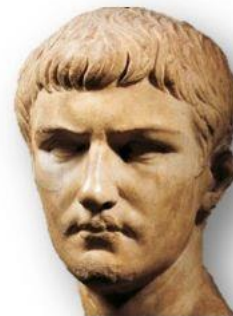
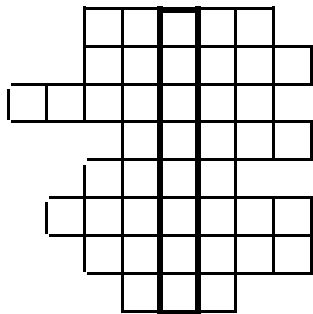
slúžiť serviō, ĩre

udeľovať tribuō, ere

10. Vylúštite, komu patrí podobizeň na obrázku:

kľúč: s. 172

robím
socha
chrám
kniha
čítam
národ
mnohý
lebo

5. CVIČENIE

*Sloveso **esse** a zloženiny (indikatív prézenta, imperfekta a futúra, infinitív prézenta, imperatív); deponentné slovesá (indikatív a infinitív prézenta, imperatív)*

1. Určte a preložte nasledujúce slovesné tvary:

klúč: s. 173

	osoba	číslo	spôsob	čas	preklad
prōdest					
sequimur					
sunt					
possumus					
blandīrī					
erat					
loquere					
moritur					
erimus					
aberit					
adeste					
verēmur					
mentīris					
obes					
praeerat					
estis					
proficīscor					
intererāmus					
est					
admirāminī!					
sumus					
supererant					
eris					
nāscuntur					
dēerunt					
es					

	preklad	osoba	číslo	spôsob	čas
boli ste					
hovoria					
budete prítomní, budete pomáhať					
obdivujeme					
napodobňujte!					X
budú					
ostávali sme nažive					
škodili					
budeme chýbať					
nasleduješ					
bol si neprítomný					
trpíte					
bojí sa					
ste					
priznaj sa!					X
budem užitočný					
rodí sa					
stál na čele					
bud'!					X
bol som					
odchádzam					
klamať					
zúčastňuje sa					
budeme môcť					
bud'te!					X
budeš					

2. Vyskloňujte:

klúč: s. 175

učený filozof		
	sg.	pl.
nom.		
gen.		
dat.		
acc.		
voc.		
abl.		

známa príčina		
	sg.	pl.
nom.		
gen.		
dat.		
acc.		
voc.		
abl.		

starodávna budova		
	sg.	pl.
nom.		
gen.		
dat.		
acc.		
voc.		
abl.		

3. Určte pád (uved'te všetky možnosti):

klúč: s. 175

sententiīs variīs	ruīnās antiquās
causā stultā	operārum hūmānārum
monumenta Graeca	virōs honestōs
incolae nostrī	terram nōtam
amīcōrum vērōrum	agricolae industriō

4. Preložte uvedené spojenia v príslušnom páde:

klúč: s. 175

starodávny príklad → abl. pl.
moja mienka → abl. sg.
skutočná príčina → acc. pl.
ťažká cesta → gen. sg.
čestný muž → gen. pl.
ľudský svet → acc. sg.

5. Zmeňte aktívum na pasívum a pasívum na aktívum:

kl'úč: s. 175

a) Vir probus ab incolīs honestīs ex oppidō nōn expellitur.

.....

b) Verba mea amīcōs movent.

6. Zmeňte singulár na plurál a plurál na singulár:

kl'úč: s. 175

a) Sī doctus es, nōn saepe errās.

b) Adeste nōbīs, sī potestis!

c) Vir honestus amīcō prōderit.

d) Bella semper oberant.

e) Dē causīs malōrum vōbīscum loquimur.

f) Sī saepe mentīris, nōn crēdō tibi.

7. Vytvorte adverbiá od nasledujících adjektív a preložte ich:

kl'úč: s. 176

čestný rôzny

hlúpy pravdivý

ťažký grécky

8. Preložte:

kl'úč: s. 176

a)

1. Victōriae clārae populī Rōmānī sunt nōbīs nōtae.

.....

2. Apud Rōmānōs honestum erat prō patriā morī.

.....

3. Rōmānī cum Helvētiīs proelium committunt, cōpiās inimicās superant vertuntque in fugam, Helvētiōs reliquōs etiam trāns fluvium sequuntur.

.....

.....

.....

4. Nuntius Hungarōrum terram novam perspicit et Hungarīs inde in lagēnā aquam Dānubiī et in saccō terram nigram portat; postea sociīs loquitur: fluvius terraque bona est.

.....

.....

.....

5. In litterīs legere possumus: Archiepiscopus decimam tribūtōrum recipere dēbet.

.....

.....

b)

1. Rímsky národ bol slávny.

.....

2. Pomocné zbory spojencov odchádzajú z tábora a blížia sa k našim vojenským zborom.

.....

.....

3. Ak škodíte ostatným, nasleduje prísny trest.

.....

archiepiscopus, * ī, m. arcibiskup

committō, ere púšťať sa (do niečoho – acc.);

proelium committere zvädzať boj

cōpia, ae, f. zásoba, množstvo; **cōpiae**, ārum, f.
vojenské zbory

Dānubius, īī, m. Dunaj

decima, ae, f. desiatok (daň)

fuga, ae, f. útek

Helvētiī, ōrum, m. Helvét'ania (galský kmeň)

inimīcus, a, um nepriateľský

lagēna, ae, f. fľaša

niger, gra, grum čierny

novus, a, um nový

nuntius, īī, m. posol

perspiciō, ere prezerat' (si)

proelium, īī, n. bitka, boj

recipiō, ere dostávať, prijat' (späť)

reliquus, a, um zostávajúci, zvyšný

saccus, ī, m. vak, mech, vrece

socius, īī, m. druh, spojenec

superō, āre prevyšovať, premáhať, víťaziť

tribūtum, ī, n. daň

trāns cez, za (predl. s acc.)

vertō, ere obracať; *in fugam vertere* obracať
(zaháňať) na útek

blížiť sa appropinquō, āre (k – ad)

pomocné zbory auxilia, ōrum, n.

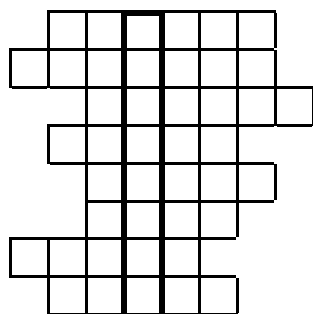
tábor castra, ōrum, n.

trest poena, ae, f.

9. Vylúštite, komu patrí podobizeň na obrázku:

klúč: s. 176

učený
hlúpy
priznávam sa
príčina
som prítomný
bez
pravý
som neprítomný

6. CVIČENIE

Substantíva III. deklinácie (spoluhláskové kmene)

1. Určte a preložte nasledujúce slovesné tvary:

klúč: s. 177

	osoba	číslo	spôsob	čas	rod	preklad
potītūr					(formou)	
dēbēmūs						
commītīs						
fīrmātūr						
superant						
dēfenderīs						
tribuuntūr						
obtemperā!						
venit						
sequī					(formou)	
scrībītīs						
tenēmūr						
īmītor					(formou)	

	preklad	osoba	číslo	spôsob	čas	rod
prichádzame						
posilňujete sa						
púšťajú sa (do ...)						
som držaný						
musíš						
zmocňujete sa						(formou)
je obraňovaný						
si premáhaný						
udeľujete						
priznaj sa!						
vyháňame						
poslúchať						
môžem						
obdivujem						(formou)

2. Vyskloňujte:

klúč: s. 178

	skúsený vojak	
	sg.	pl.
nom.		
gen.		
dat.		
acc.		
voc.		
abl.		

	náš zákon	
	sg.	pl.
nom.		
gen.		
dat.		
acc.		
voc.		
abl.		

	slávne dielo	
	sg.	pl.
nom.		
gen.		
dat.		
acc.		
voc.		
abl.		

3. Určte pád (uved'te všetky možnosti):

klúč: s. 178

scriptōrī clārō	ōrātiōne longā
carmina pulchra	mōrēs nostrōs
genus hūmānum	rēgem vestrum
lēgis sevērae	temporibus nostrīs
hominum multōrum	nātiōnēs līberae

4. Preložte uvedené spojenia v príslušnom páde:

klúč: s. 178

známy človek → gen. pl.	
veľká moc → acc. sg.	
dávny kráľ → nom. pl.	
slávny víťaz → gen. sg.	
tvoja báseň → acc. pl.	
dlhá zima → abl. sg.	
vaša udatnosť → dat. sg.	

rímska légia → nom. pl.

malá chyba → acc. sg.

skúsený remeselník → abl. pl.

5. Zmeňte aktívum na pasívum a pasívum na aktívum:

klúč: s. 178

a) Mīlitēs nostrī patriam dēfendunt.

b) Imperātorī ab incolīs honor magnus tribuitur.

6. Zmeňte singulár na plurál a plurál na singulár:

klúč: s. 178

a) Rēgibus vestrīs honōrēs magnōs tribuite.

b) Amīcus meus opus pulchrum artificis Graecī admīratur.

7. Preložte:

klúč: s. 179

a)

1. Comes Alexius Thurzō prō fidēlitātē suā et servitiīs ā rēge possesiōne magnā dōnātur.

2. Atila, rēx Hunnōrum, imperiō Rōmānō potīrī cupit et cum mīlitibus suīs contrā Rōmam castra movet.

3. Helvētiī reliquōs Gallōs virtūte praecedunt, quod ferē (in) cottīdiānīs proeliīs cum Germānīs contendunt. (Caesar, upravené)

4. Elisabetha, Alberti rēgis vidua, per litterās incolās Caesareoforī ad fidelitātem et oboedientiam hortātur.

5. Molestīs temporibus magnātēs Hungariae dēsōlātiōnem rēgnī gemunt et līberātiōnem Hungariae ā tyrannide Petrī cupiunt.

b)

1. Obyvatelia kráľovstva musia poslúchať nariadenia svojho kráľa.

2. Kráľ dáva grófovi do daru veľký majetok.

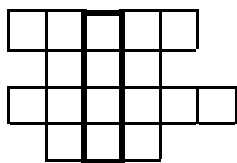
3. Nepriateľský tábor je obliehaný veľkým množstvom našich vojakov.

Albertus, ī, m. Albert; *rēx Albertus* Albrecht II.
Habsburský (1397 – 1439)
Atila Atila (5. stor.), kráľ Hunskej ríše
Caesaroforum, ī, n. Kežmarok
castra movere (pohnúť tábor =) postupovať,
tiahnuť ďalej (s vojskom)
comes, itis, m. sprievodca, druh, dvoran; *gróf;
župan; komes
contendō, ere zápasíť, bojovať
contrā proti (predl. s acc.)
cot(t)idiānus, a, um každodenný, denný
dēsōlātiō, ōnis, f. spustošenie
Elisabetha, ae, f. Alžbeta
ferē takmer, skoro
fidēlitās, ātis, f. vernosť
Gallī, ōrum, m. Galovia, kmene sídliače
v dnešnom Francúzsku a Belgicku
gemō, ere nariekať (nad niečím – acc.), oplakávať
(niečo)
Germānus, a, um germánsky; **Germānus, ī, m.**
Germán

množstvo multitudō, inis, f.

8. Vylúštite, komu patrí podobizeň na obrázku:

rod
zákon
telo
zvyk

Hungaria,* ae, f. Uhorsko
Hunnī, ōrum, m. Huni
liberātiō, ōnis, f. oslobodenie
magnās,* ātis, m. magnát, veľmož
oboedientia, ae, f. poslušnosť
per cez, skrz, prostredníctvom, pomocou (predl.
s acc.)
Petrus, ī, m. Peter; Petrus Urseolus – Peter
Orseolo, uhorský kráľ v rokoch 1044 – 1046
possesiō, ōnis, f. držba, majetok, pozemok
praecedō, ere ísť vpred, ísť pred niekým,
predchádzať; prevýšiť, predstihnúť
servitium, iī, n. otroctvo; *(preukázaná) služba,
láskavosť
Thurzō, ōnis, m. príslušník rodu Turzovcov;
Alexius Thurzō Alexej Turzo, uhorský
magnát (†25. 1. 1543)
tyrannis, idis, f. tyranida, samovláda,
krutovláda
vidua, ae, f. vdova
virtūs, ūtis, f. mužnosť, udatnosť, cnosť
obliehať oppugnō, āre

klúč: s. 179

7. CVIČENIE

Substantíva III. deklinácie (samohláskové kmene)

1. Určte a preložte nasledujúce slovesné tvary:

klúč: s. 180

	osoba	číslo	spôsob	čas	rod	preklad
clauditur						
persequimur					(formou)	
āvolant						
līberāmus						
inveniuntur						
dat						
dēbētis						
venīte!						
fīrmās						
verēris					(formou)	
vastārī						
mittitis						
pūnīminī						

	preklad	osoba	číslo	spôsob	čas	rod
dávate						
sme oslobodzovaní						
prenasleduje						(formou)
objavujeme						
odlieta						
zatvárajú sa						
ste posilňovaní						
byť očakávaný						
usiluješ sa						
boli ste neprítomní						
zachovávajúte!						
je pripravovaný						
nesiem						
pýtaj sa!						

2. Vyskloňujte:

klúč: s. 181

	náš nepriateľ	
	sg.	pl.
nom.		
gen.		
dat.		
acc.		
voc.		
abl.		

	krásne umenie	
	sg.	pl.
nom.		
gen.		
dat.		
acc.		
voc.		
abl.		

	dobrý príklad	
	sg.	pl.
nom.		
gen.		
dat.		
acc.		
voc.		
abl.		

3. Určte pád (uved'te všetky možnosti):

klúč: s. 181

nocte calidā	animālia multa
urbium clārārum	marī lātō
arcis altae	partibus variīs
iūrī nostrō	nāvī longae
mentēs hūmānās	ignem magnum

4. Preložte uvedené spojenia v príslušnom páde:

klúč: s. 181

veľké loďstvo → acc. sg.	
zlý príklad → nom. pl.	
šľachetný občan → gen. pl.	
moje sídlo → dat. sg.	
rímske občianstvo → acc. sg.	
pestrý vták → gen. pl.	
ľudské pokolenie → gen. sg.	

grécka loď → acc. pl.
prísny veliteľ → abl. sg.
teplá noc → abl. pl.

5. Zmeňte aktívum na pasívum a pasívum na aktívum:

klúč: s. 181

- a) Porta urbis ā mīlitibus nostrīs custōdītur.
.....
b) Cōgnitiō nōs timōre mortis līberat.

6. Zmeňte singulár na plurál a plurál na singulár:

klúč: s. 181

- a) Mēns sana in corpore sanō est.
b) Mīlitēs Rōmānī hostēs fessōs persequuntur.
.....

7. Preložte:

klúč: s. 182

a)

1. Ducī lītus per nāvēs intrāre et cum mīlitibus suīs īnsulam occupāre in animō erat.
.....
.....
2. Cīvēs cīvitātem magnā cum audāciā dēfendunt et per nuntiōs auxilium adversus magnam multitūdinem hostium ā rēge petunt.
.....
.....
3. Regiōnēs multae ab hostium copiīs ferrō ignīque vastantur, cīvēs vexantur, līberī matribus patribusque suīs orbantur, templa profānantur.
.....
.....
4. Monastērium sāctī Benedictī terram in villā Cuahc (Kozárovce) iūre hērēditāriō possidet, tamquam abbās ecclēsiaē nōmine Cosma (Kozma) cōram iūdicibus prīvilēgiō dēclārat.
.....
.....
5. Comitēs et bārōnēs ē dīversīs rēgnī partibus ad corōnātiōnem novī rēgis conveniunt.
.....
.....

b)

1. Nepriatel'ia po smrti velitel'a skladajú svoje zbrane.
.....

2. Vojenské zbory nepriateľov útočia na hrad z mnohých strán.

3. Perzský kráľ (= kráľ Peržanov) Xerxes vedie vojnu proti Grécku na zemi i na mori.

abbās, ātis, m. opát
adversus proti (predl. s acc.)
auxilium, iī, n. pomoc, podpora; **auxilia**, ōrum, n. pomocné zbory, posily
bārō, ōnis, m. barón
Benedictus, * ī, m. Benedikt
conveniō, īre, vēnī zísť sa, stretnúť sa, zhromaždiť sa, dostaviť sa; dohodnúť sa
cōram verejne, pred očami všetkých; pred, v prítomnosti niekoho (predl. s abl.)
corōnātiō, ōnis, f. korunovácia
dēclārō, āre objasniť, oznámiť, dokázať, osvedčiť, dosvedčiť
dīversus, a, um rôzny
ferrum, ī, n. železo, meč
hērēditārius, a, um dedičský, dedičný
intrō, āre vstúpiť, vniknúť, preniknúť (s acc. al. in s acc.)

Peržan Persa, ae, m.
skladat' (zbrane) trādō, ere
smrt' mors, mortis, f.

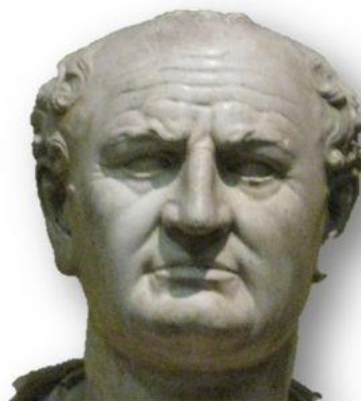
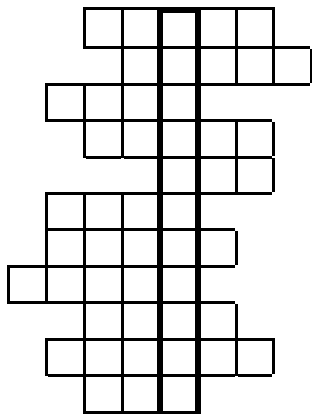
iūdex, icis, m. sudca; *richtár
lītus, oris, n. (morský) breh, pobrežie
māter, tris, f. matka
monastērium, * iī, n. kláštor
nōmen, inis, n. meno, názov
occupō, āre obsadiť, zmocniť sa
orbō, āre pripraviť (niekoho – acc.) o rodičov al. deti (abl.)
pater, tris, m. otec
petō, ere žiadať (niečo – acc., od niekoho ab s abl.)
prīvilēgium, iī, n. výsada
profānō, āre znesvätiť
sānctus, a, um svätý
tamquam tak ako
templum, ī, n. svätyňa, chrám
vexō, āre sužovať, trápiť

útočiť' (na niečo/niekoho) aggredior, ī (s acc.)
zbrane arma, ōrum, n. (len pl.)
Xerxes, Xerxēs, is, m. (5. stor. p. n. l.)

8. Vylúštite, komu patrí podobizeň na obrázku:

kl'úč: s. 182

loď
sídlo
strana
zásoba
hrad
kmeň
ohň
brána
mysel'
zatváram
právo

8. CVIČENIE

*Adjektíva III. deklinácie; adverbíá od adjektív III. deklinácie;
participium prézenta aktíva*

1. Určte a preložte nasledujúce slovesné tvary:

kl'úč: s. 183

	osoba	číslo	spôsob	čas	rod	preklad
vincunt						
servītis						
vincitur						
imminet						
dēcernimus						
servantur						
imperās						
dēlectāminī						
tenēris						
ōrā!						
mittimur						
expellī						
prōdeste!						

	preklad	osoba	číslo	spôsob	čas	rod
slúžia						
hrozit'						
prosíme						
vít'aziš						
rozkazujete						
určuje sa						
napodobňuje						(formou)
sú udeľované						
sme chránení						
budete môcť						
vedzte!						
si dojímaný						
byť priťahovaný						
nasleduj!						

2. Vytvorte podľa vzoru z nasledujúcich slovies participiá prézenta aktíva v tvare nom. a gen. sg. a preložte ich: kľúč: s. 184

	nom.sg.	gen. sg.	preklad
parō, āre	parāns	parantis	prpravujúci; pripravujúc; ten, ktorý pripravuje
serviō, īre			
ōrō, āre			
vincō, ere			
habeō, ēre			
labōrō, āre			
inveniō, īre			
timeō, ēre			
nāscor, nāscī			
respondeō, ēre			
mittō, ere			

	nom.sg.	gen. sg.	preklad
robiť	faciēns	facientis	robiaci; robiac; ten, ktorý robí
hroziť			
rozkazovať			
rozhodovať			
učiť			
usilovať sa			
nasledovať			
prichádzať			
niešť			
trestať			
písať			

3. Vyskloňujte:

kľúč: s. 184 -- 185

každý druh (spojenec)		
	sg.	pl.
nom.		
gen.		
dat.		
acc.		
voc.		
abl.		

	múdra myšlienka	
	sg.	pl.
nom.		
gen.		
dat.		
acc.		
voc.		
abl.		

	ostrý meč	
	sg.	pl.
nom.		
gen.		
dat.		
acc.		
voc.		
abl.		

4. Určte pád (uved'te všetky možnosti):

kl'úč: s. 185

numerus ingentem	periculorum imminantium
virīs pugnātibūs	lēgātōs celerēs
dīvitiae commūnēs	puellae scrībentī
exempla trahentia	ventō acrī
vītae fēlicis	auxilium veniēns

5. Preložte uvedené spojenia v príslušnom páde:

kl'úč: s. 185

odvážny námorník → acc. pl.	
rozkazujúci pán → abl. sg.	
bojace sa zviera → nom. pl.	
ľahké víťazstvo → gen. sg.	
poslúchajúci otrok → gen. pl.	
stará pamiatka → acc. sg.	
ponáhľajúci sa priateľ → dat. sg.	
múdry filozof → abl. pl.	
ťažká bitka → acc. sg.	
víťaziaci Riman → nom. pl.	

6. Vytvorte adverbia od nasledujúcich adjektív (III. dekl.) a preložte ich:

kl'úč: s. 185

krátky	šťastný
múdry	spoločný

rýchly	ohromný
odvážny	ťažký
sladký	starostlivý

7. Zmeňte aktívum na pasívum a pasívum na aktívum:

kľúč: s. 185

a) Poëtae Rōmānī celebrēs virtūtem mīlitum fortium in carminibus celebrant.

b) Iūra cīvium omnium saepe ā paucīs hominibus audācibus dēfenduntur.

8. Zmeňte singulár na plurál a plurál na singulár:

kľúč: s. 185

a) Scri̇ptōrī bene scri̇bentī honorem magnum tribuō.

b) Silvae ingentēs procellīs ācribus dēlentur.

9. Preložte:

kľúč: s. 185 -- 186

- a)
- Dux per terram ingentem equitāns cum filiō suō atque grandī cōpiā armātōrum crūdēlium populum ferē omnem aliēnae regiōnis vī sibi celeriter subiugat.

 - Rēx Tartarōrum in Rēgnum Hungaricum invadit et in proeliō acrī cum rēge Hungarōrum ferē omnis mīlitia Rēgnī Hungariae exstinguitur.

 - Comes Saxonum post mātūram dēliberātiōnem cum ūniversīs iūdicibus et communitātibus omnīque plēbe mūniunt montem nōmine *Lethonkew* (Letanovská skala) sive Lapis Refugiī et intrā mūrōs mūnitiōnis ecclēsiam aedificant.

 - Bela IV. rēx Hungariae prō variīs fidēlibus servitiīs tempore invasiōnis Tartarōrum comitī Vitkonī, filiō Sebeslaī dē genere Ludan (Ludanickovci) terram Chatar (Horné Štitáre) cum omnibus ūtilitātibus dōnat.

5. In terrae possessiōnem pācificam Vitkonem per dilectum et fidēlem nostrum Mauriciū magistrum dapiferōrum et comitem Nitriensem intrōdūcimus.

.....

.....

.....

b)

1. Nepriatelia neľútostne bojujúci všetkými zbraňami prenasledujú verných kráľových sluhov.

.....

.....

2. Vo vojne je statočnými obyvateľmi rýchlo posilňované celé opevnenie mesta.

.....

.....

3. Bolo zvykom kráľov obdarovať veľmožov za verné služby veľkými majetkami.

.....

.....

aedificō, āre stavať, budovať, zakladať

aliēnus, a, um cudzí

commūnitās, ātis, f. spoločenstvo, spoločnosť;

*obec, mestský úrad, mesto, spoločenstvo mešťanov

cōnsiderātiō, ōnis, f. pozorovanie; uvažovanie, úvaha

crūdelis, e krutý, ukrutný, neľútostný

dapifer, * erī, m. stolník; *magister dapife-rōrum* hlavný (kráľovský) stolník

dēliberātiō, ōnis, f. uvažovanie, úvaha

dīlectus, a, um obľúbený, milý, drahý

equitō, āre jazdiť, ísť na koni

exstinguō, ēre zabiť, zničiť, vyhladiť

fidēlis, e verný, spoľahlivý, oddaný; *veriaci

grandis, e veľký

intrā vnútri, medzi, dovnútra (predl. s acc.)

intrōdūcō, ere uviesť, voviesť, zaviesť, predviesť, vpustiť

invādō, ere vpadnúť, vtrhnúť

invāsiō, * ōnis, f. vpád, napadnutie, útok

iūdex, icis, m. sudca; *richtár

lapis, idis, m. kameň, skala

mātūrus, a, um zrelý

Mauricius, * īi, m. Móric

mīlitia, ae, f. vojsko

mōns, montis, m. vrch, hora, pohorie

mūniō, īre stavať opevnenie, opevňovať

mūnitiō, ōnis, f. opevňovanie, opevnenie

Nitriensis, * e nitriansky

pācificus, a, um mierumilovný, pokojný

plēbs, plēbis, f. ľud, dav

possessiō, ōnis, f. držba, vlastníctvo, majetok

Saxo, * onis, m. Sas

Sebeslaus, * ī, m. Sebeslav

sīve (seu) alebo ak, alebo keby; alebo

subiugō, * āre podrobiť

Tartari, * ōrum, m. Tataři

ūniversus, a, um všetok, celý, úplný

ūtilitās, ātis, f. vhodnosť, užitočnosť, osožnosť;

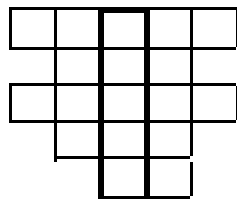
úžitok, osoh, výhoda

Vitko, * onis, m. Vítko

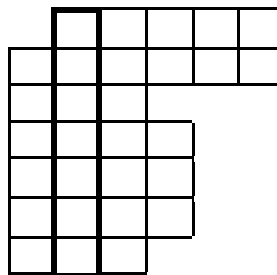
10. Vylúštite, komu patrí podobizeň na obrázku:

kl'úč: s. 186

rozum
muž
posielam
vodca
ak

šťastný
slávny
už
vták
ak nie
teraz
je

9. CVIČENIE

Stupňovanie adjektív a adverbii

1. Určte a preložte nasledujúce slovesné tvary:

klúč: s. 187

	osoba	číslo	spôsob	čas	rod	preklad
aedificantur						
incidis						
parēmus						
regitur						
aegrōtat						
currunt						
agitis						
dēlībērā!						
līberātis						
dēfendī						
pateris					(formou)	
aderant						

	preklad	osoba	číslo	spôsob	čas	rod
riadite sa						
poslúchajte!						
beží						
sme chorí						
konáš						
stavia sa						
uvažujete						
padajú						
ležať						
budeme neprítomní						
obdivuj!						
mám						

2. Vyskloňujte:

kľúč: s. 188 -- 189

rýchlejší kôň		
	sg.	pl.
nom.		
gen.		
dat.		
acc.		
voc.		
abl.		

dlhšia cesta		
	sg.	pl.
nom.		
gen.		
dat.		
acc.		
voc.		
abl.		

väčšie právo		
	sg.	pl.
nom.		
gen.		
dat.		
acc.		
voc.		
abl.		

najlepší otec		
	sg.	pl.
nom.		
gen.		
dat.		
acc.		
voc.		
abl.		

najužitočnejšie umenie		
	sg.	pl.
nom.		
gen.		
dat.		
acc.		
voc.		
abl.		

	najprudšia rieka	
	sg.	pl.
nom.		
gen.		
dat.		
acc.		
voc.		
abl.		

3. Určte pád (uved'te všetky možnosti):

kľúč: s. 189

virō audāciōrī	labōrī gravissimō
hominēs pauperrimī	mūrōs altiōrēs
viam breviōrem	lūce clāriōre
mēntium optimārum	ducum perītissimōrum
hostem pessimum	mīlitis fortissimī
antīquissimīs temporibus	sententiārum sapientiōrum
corpus maius	amōre maximō

4. Preložte uvedené spojenia v príslušnom páde:

kľúč: s. 189

najširšie moria → nom. pl.	
väčšia usilovnosť → acc. sg.	
veľmi krátky list → dat. sg.	
teplejší kraj → dat. pl.	
skúsenejší učiteľ → gen. sg.	
horšia rada → abl. pl.	
najkrajšie mesto → acc. pl.	
šťastnejší život → dat. sg.	
príliš prísne slová → nom. pl.	
najužitočnejšia pomoc → acc. sg.	
menší les → gen. pl.	
veľmi hlúpa chyba → gen. pl.	
lepší príklad → abl. sg.	
najľahšia práca → acc. sg.	
veľmi dlhá reč → nom. pl.	
ostrejšia bitka → acc. pl.	
najmúdrejší človek → dat. pl.	

5. Preložite a vystupňujte príslovky:

kľúč: s. 189

rýchlo
ťažko
múdro
hlúpo
dôkladne
šťastne
prísne
čestne
starostlivo
slobodne
udatne

6. Nájdite medzi uvedenými slovami komparatívy prísloviek:

kľúč: s. 189

filius, peius, industrius, socius, lātius, varius, facilius

.....

7. Preložte:

kľúč: s. 189 -- 190

a)

1. Rēx fidēlēs subditōs suōs dōnātiōne nōn solum prō servitiīs largissimē remūnerārī, sed etiam fidēliōrēs dēvōtiōrēsque efficere studet.

.....

.....

.....

2. Atila, rēx Hunnōrum, flūvium Tisam trānscredītur ibique terram cēterīs plāniōrem et spatiōsiōrem invenit; ad laudem et glōriam mīlitiae suae terram Ungariam appellat.

.....

.....

.....

3. Helvētiīs in animō est sine maleficiō iter per prōvinciam facere, itaque ad Caesarem lēgātōs nōbilissimōs cīvitatīs mittunt.

.....

.....

.....

4. Dux in bellum imminēns virōs omnium probissimōs et ad proelia prōmptissimōs celerrimē ēligit.

.....

.....

5. Caesar propter frumentationem iter ab Helvetiis avertit ac (in) Bibracte, oppidum Haeduorum longē maximum et cōpiōsissimum, contendit.

.....

.....

b)

1. Kráľ odmeňuje najlepšieho a najudatnejšieho veliteľa štedrejšie ako ostatných šľachticov.

.....

.....

2. Medza pokračuje od zeme kostola k väčšiemu lesu a odtiaľ zostupuje k menšej rieke.

.....

.....

3. Skúsenejší vojaci často bojujú vo veľmi ostrých bitkách najodvážnejšie zo všetkých.

.....

.....

ac = atque

appellō, āre volať, nazývať (niekoho/niečo – acc.,
niekým/niečím – acc.)

āvertō, ere odvracať, obracať; *iter āvertere*
odbočiť

Bibracte, is, n. Bibracte, hlavné mesto Heduv

Caesar, aris, m. rodinné meno rodu Iuliovcov;

Gaius Iulius **Caesar** Cézar, štátnik, vojvodca
a spisovateľ (100 – 44 p. n. l.)

contendō, ere ponáhľať sa

cōpiōsus, a, um bohatý; obšírny

dēvōtus, a, um oddaný

dōnātiō, ōnis, f. darovanie, dar

efficiō, ere spôsobiť, vykonať, urobiť

ēligō, ere vyberať, vybrať, vyvoliť

frumentātiō, ōnis, f. zásobovanie obilím

Haeduī, ōrum, m. Heduvia, galský kmeň

ibi (ibi) tu, tam

iter, itineris, n. cesta, pochod

largus, a, um hojný, bohatý, štedrý

laus, dis, f. chvála

maleficium, iī, n. zlý čin, zločin, škoda,
bezprávie, krivda

nōbilis, e vznešený, urodzený; **nōbilis**, is, m.
šľachtic

plānus, a, um rovný, plochý

prōmptus, a, um rýchly; pripravený, odhodlaný

propter blízko (adv.); blízko, vedľa (predl. s acc.
o mieste); pre niečo, z dôvodu niečoho,
pôsobením/zásluhou niečoho (predl. s acc.
o príčine)

prōvincia, ae, f. provincia; *územie

remūneror, āri odmeniť, odplatiť, obdarovať

spatiōsus, a, um rozsiahly, priestranný

subditus, * a, um poddaný

Tisa, *ae, f. Tisa

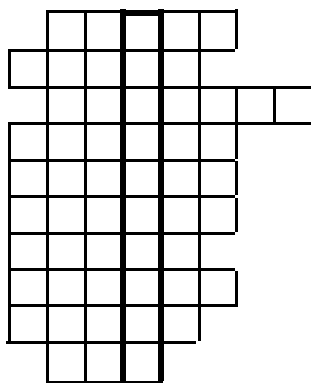
trānsgridior, gredī prekročiť, prejsť

Ungaria, *ae, f. = Hungaria, ae, f.

8. Vylúštite, komu patrí podobizeň na obrázku:

klúč: s. 190

dnes
pamätlivý
číslo
ľahko
udatný
spojenec
odvážny
zranenie
kôň
sila

10. CVIČENIE

Indikatív imperfekta aktíva a pasíva; substantíva IV. deklinácie

1. Určte a preložte nasledujúce slovesné tvary:

kľúč: s. 191 -- 192

	osoba	číslo	spôsob	čas	rod	preklad
afficiēbātur						
creābantur						
incendēbant						
pārēmus						
nuntiābāt						
praestābās						
relinquēbāminī						
imminent						
variābāmus						
regēbāris						
currite!						
timēbam						
castīgābāmur						
studēbās						
vincuntur						
collocābāmus						
vastābant						
expellēbātur						
superābāris						
serviēbātis						
loquēbar						
claudēbam					(formou)	
custōdītur						
fīrmābantur						
crēdēbāmus						
dolēbant						
poterō						
parābātis						

	preklad	osoba	číslo	spôsob	čas	rod
obmieňal						
boli sme opatrovaní						
strážil si						
boli udeľované						
bol umiestňovaný						
budeme užitoční						
oznamoval som						
bol si rozohňovaný						
prichádzali						
hýbu						
učil som sa						
bojovali						
bol som očakávaný						
napodobňoval si						(formou)
cvičíš						
smútil som						
opúšťali sme						
uvažovali ste						
boli sme prítomní						
rozkazuje						
bol si karhaný						
je uctievaný						
boli ste volení						
vynikal si						
budete užitoční						
boli sme posielaní						
písal						
nevedieť						
ukáť!						
bol chorý						
priznávali ste						(formou)
boli pustošené						

2. Vyskloňujte:

klúč: s. 193

prudký útok		
	sg.	pl.
nom.		
gen.		
dat.		
acc.		
voc.		
abl.		

tvoja ruka		
	sg.	pl.
nom.		
gen.		
dat.		
acc.		
voc.		
abl.		

ľudské koleno		
	sg.	pl.
nom.		
gen.		
dat.		
acc.		
voc.		
abl.		

menší prístav		
	sg.	pl.
nom.		
gen.		
dat.		
acc.		
voc.		
abl.		

najkrajší dom		
	sg.	pl.
nom.		
gen.		
dat.		
acc.		
voc.		
abl.		

3. Určte pád (uved'te všetky možnosti):

kl'úč: s. 194

cantum pulchrum	genua mea
sensūs omnis	sonitibus variīs
portuum novōrum	cultus noster
senātū Rōmānō	domūs vestrae
ēventūs bonōs	rītūs veterēs
exercituum audācium	impetū celerī
cornuī dextrō	manuī sinistrae
frūctibus dulcibus	magistrātūs omnēs

4. Preložte uvedené spojenia v príslušnom páde:

kl'úč: s. 194

mnohé útoky → abl. pl.
ľudské ruky → nom. pl.
pravá vzdelanosť → abl. sg.
hlasný zvuk → gen. pl.
pravé koleno → acc. sg.
ľavý roh → gen. sg.
vysoké domy → acc. pl.
starý prístav → dat. sg.
skúsený úradník → dat. pl.
staroveký náboženský obrad → acc. sg.
známy spev → acc. pl.
Rímsky senát → acc. sg.
sladké plody → nom. pl.
zlý výsledok → gen. pl.
ostrý zmysel → nom. pl.
naše vojsko → dat. sg.

5. Preložte a vystupňujte príslovky:

kl'úč: s. 194

nevyhnutne
sladko
verne
starostlivo
šľachetne

užitočne
dlho
pekne
učene
podobne

6. Preložte:

kľúč: s. 194 -- 195

a)

1. Caesaris temporibus in Galliā citeriōre et ulteriōre mōtus erat.

.....
2. Dux nōbilis cum exercitū suō audācter et sine metū mortis prōcēdēbat, pectus suum thōrāce ferreō ab hostium ictibus dēfendēns.

.....
.....
3. Prīmo statim concursū increpābant arma micantēsque fulgēbant gladiī; horror ingēns spectantēs perstringēbat, torpēbat vōx spīritusque. – Sīc apud Līvium pugna Rōmānōrum cum incolīs Albae Longae dēscrībitur.

.....
.....
4. Caedēbant cadēbantque nostrōrum nōn paucī, simul arma imperatoriī comitātūs, aurō colōrumque micantia clāritūdine, iaculātiōne ponderum dēnsa confringēbantur. (Ammianus Marcellinus)

.....
.....
5. Tōtam terrām cum omnibus pertinentiīs, libertātibus, redditibus et frūctibus tibi hēredibusque tuīs dōnāmus.

.....
.....
6. Stephanus, filius Adrianī, hērede carēns carnāli, post obitum frātris Euzidinī cum cōnsēnsū Geisae rēgis dē suīs possessiōnibus monastērio Sānctī Benedictī dē Grana (Hronský Beňadik) terram Bratka et possessiōnem Zamto (Santovka) cum omnibus pertinentiis dat.

b)

1. Vojnami bola často ničená nielen úroda, ale i mnohé domy.

.....
2. Na pravom krídle sa bojovalo ostrejšie ako na ľavom.

3. Viacerí rímski úradníci sa usilovali získať si veľké bohatstvo.

4. Bránili sme mesto pred útokmi nepriateľského vojska.

Adrianus, ī, m. Adrián

Alba, ae, f. vlastné meno miest, hôr, riek a ľudí;

Alba Longa najstaršie hlavné mesto Latia

aurum, ī, n. zlato

cadō, ere padať, klesať; klesať mŕtvy, zahynúť

caedō, ere biť, rúbať, zabíjať

careō, ēre byť bez niečoho, nemať niečo (s abl.)

carnālis, e telesný; pokrvný (dedič)

citerior, ius (komp.; **citimus**, a, um sup.) ležiaci
z tejto strany, predný; bližší

clāritūdō, inis, f. zvučnosť, jasnosť

color, ōris, m. farba

comitātus, ūs, m. sprievod, družina

concursum, ūs, m. zbíhanie sa, zrážka, útok

cōnfringō, ere zlomiť, rozbiť, zničiť

cōnsēsus, ūs, m. súhlas, zhoda, dohovor

densus, a, um hustý

dēscribō, ere opisovať

Euzidinus, ī, m. osobné meno

ferreus, a, um železný

fulgeō, ēre blýskať sa; blyšťať sa, ligotať sa, žiarť

Gallia, ae, f. Galia, územie medzi Rýnom
a Pyrenejami; **Gallia citerior** predná
(predalpská) Galia; **Gallia ulterior** zadná
(zaalpská) Galia

Geisa (Geysa), ae, m. Gejza

gladius, īī, m. meč

hērēs, edis, m. f. dedič; dedička

horror, ōris, m. triaška, chvenie, hrôza, des

iaculātiō, ōnis, f. hádzanie, vrhanie

ictus, ūs, m. úder, náraz

imperātōrius, a, um veliteľský; cisársky, cisárov

increpō, āre zaznieť, zazvučať, zarinčať

libertās, ātis, f. sloboda; *výsada

Līvius, a, um meno starého rímskeho plebejs-
kého rodu; *Titus Līvius* rímsky dejepisec

metus, ūs, m. strach, obava

micō, āre mykať sa, miháť sa, mihotať sa;
blyšťať sa, ligotať sa

mōtus, ūs, m. pohyb; poryv, rozčúlenie; popud,
podnet; nepokoj, vzbura, prevrat

obitus, ūs, m. západ; zánik, smrť

pectus, oris, n. prsia, hrud'

perstringō, ere dotknúť sa, zasiahnúť; otriastať

pertinentia, * ae, f. príslušenstvo

pondus, eris, n. váha, závažie, bremeno;
dôležitosť, význam; tu: skaly, balvany

prīmus, a, um prvý

reditus, ūs, m. návrat; príjem, dôchodok

sānctus, a, um posvätný, zasvätený, svätý

sīc tak, takto, takýmto spôsobom

simul zároveň, spolu, súčasne

spīritus, ūs, m. vzduch; dych; duch, život

statim pevne, stále; hneď, ihneď

Stephanus, ī, m. Štefan

thōrāx, ācis, m. brnenie, pancier; *(lek.) hrudník
torpeō, ēre tŕpnúť, tuhnúť, byť zmeravený, byť
stuhnutý, byť ochromený

tōtus, a, um celý, úplný, všetok

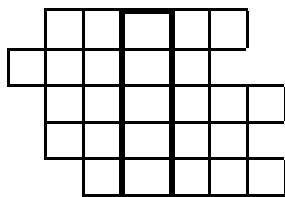
ulterior, ius (komp.; **ultimus**, a, um sup.) vzdiale-
nejší, odľahlejší, zadný

vōx, vōcis, f. hlas

7. Vylúštite, komu patrí podobizeň na obrázku:

kl'úč: s. 195

ruka
jazdec
prístav
vek
obmieňam

11. CVIČENIE

Indikatív futúra I. aktíva a pasíva; substantíva V. deklinácie

1. Určte a preložte nasledujúce slovesné tvary:

kľúč: s. 196 -- 197

	osoba	číslo	spôsob	čas	rod	preklad
permanēbunt						
dolēbis						
quaerēbātis						
hilārābimur						
incipiēs						
dabit						
relinquam						
rixābiminī						
prōdūcēbātur					(formou)	
senēscunt						
nuntiābimus						
contrahētur						
cernētis						
veniēs						
dīmittentur						
ērudiar						
pārēbō						
movēbitur						
patēbant						
discēmus						
imitāberis						
pūniēminī					(formou)	
īnstruent						
fīrmābuntur						
regēris						
errābitis						
līberābor						
scient						

	preklad	osoba	číslo	spôsob	čas	rod
začnem						
budete vynikať						
zostarnú						
umiestnime						
budete znášať						(formou)
bude zostavený						
oslobodíme sa						
mohli sme						
rozveselíš						
budú obmieňané						
budeš strážený						
ozdobím sa						
budem uvažovať						
budú trvať						
vysielaš, prepúšťaš						
budú rozkazovať						
cvičili sa						
rozhodneme						
bude zjavné						
budeš rozoznávať, spoznáš						
budete neprítomní						
budú udeľované						
voľte, tvorte !						
vyvedie, predvedie						
budem nasledovať						(formou)
budeš napomínaný						
opúšťať						
budeme sa hádať						(formou)
hrozilo						
byť skracovaný						
budete dojímaní						
budete hľadať						

2. Vyskloňujte:

klúč: s. 198

pekný deň		
	sg.	pl.
nom.		
gen.		
dat.		
acc.		
voc.		
abl.		

určitá lehota		
	sg.	pl.
nom.		
gen.		
dat.		
acc.		
voc.		
abl.		

štát (vec verejná)		
	sg.	pl.
nom.		
gen.		
dat.		
acc.		
voc.		
abl.		

vojenstvo (vec vojenská)		
	sg.	pl.
nom.		
gen.		
dat.		
acc.		
voc.		
abl.		

najsmutnejšia vec		
	sg.	pl.
nom.		
gen.		
dat.		
acc.		
voc.		
abl.		

3. Určte pád (uved'te všetky možnosti):

kl'úč: s. 199

rēbus secundīs	faciē tuā
diēs futūrōs	reī pūblīcae
summā spē	seriēs longae
aciem adversam	diēbus certīs
rēs incertās	speciēs omnēs
diērum trīstium	rērum mīlitārium

4. Preložte uvedené spojenia v príslušnom páde:

kl'úč: s. 199

šťastný deň → dat. pl.
tvoja tvár → dat. sg.
drevená vec → abl. pl.
druhý šík → abl. sg.
zvyšný deň → nom. pl.
potrebná vec → acc. pl.
krátky rad → acc. sg.
najmenšia vec → gen. pl.
naša nádej → dat. sg.
rôzny druh → acc. pl.
každý šík → gen. sg.
prichádzajúci deň → abl. pl.

5. Preložte:

kl'úč: s. 199

a)

1. Sī mīlitēs imperiīs dūcis nōn parēbunt, impetum hostium nōn sustinēbunt.
.....
2. Praeclāras populī Rōmānī rēs gestās nē vetustās quidem oblitterābit.
.....
3. Rēx sine spē posteritātis dē perniciē unicī filiī suī multōs diēs dolēbat.
.....
4. Cōsulēs, censōrēs, praetōrēs et aedīlēs erant reī pūblīcae Rōmānae magistrātūs.
.....
5. Quantō erat in diēs gravior atque asperior oppugnātiō, tantō crēbriōrēs litterae nuntiīque ad Caesarem mittēbantur. (Caesar, upravené)
.....
.....

6. In Italiā bellum gerimus, in sēde ac solō nostrō; omnia circā plēna cīvium ac sociōrum sunt; armīs, virīs, equīs, commeātibus iuvant iuvābuntque. (Livius)

7. Aliter Carthāginiēnsēs Hispāniam dēfendēbant, aliter moenia patriae, templa deum (= deōrum), ārās et focōs dēfendent, cum proficīscētēs in proelium pavida prōsequētur coniūnx et parvī līberī occursābunt. (Livius, upravené)

8. Hospitēs Theotonicī (= Teutonicī) in vīllā Zebehleb (Sebechleby) commorantēs canonicōs ecclēsia Strigoniensis ad praedictam vīllam accēdentēs benignē recipient et honestē prōcūrābunt.

9. Terra Buguna (Bohunice), ut ex litterīs ecclēsia Nitriensis testantibus nōtum est, hērēditārīo iūre ad Cosmam et Petrum pertinet et semper pertinēbit.

10. In litterīs Andreae, deī grātia Hungariae regis, scrībitur: Numquam, quamdiū vivēmus, ecclēsia Strigoniensis super vīllā Scebehleb (Sebechleby) patiētur iniūriam vel molestiam, sed pāce perpetuā et tranquillitāte gaudēbit in futūrum.

b)

1. V nasledujúcich dňoch začne vojvodca zostavovať šík.

2. Ak občania štátu nebudú poslúchať zákony, nebudú zákonmi chránení.

3. Zbrane budete chystať nie pod zámienkou nebezpečenstva, ale len v skutočnom ohrození.

4. Pán bez nádeje na dediča daruje (fut.) svoj majetok kláštoru.

accēdō, ere pristupovať, prikrôčiť, prísť, dosta-
viť sa

aedilis, is, m. edil, rímsky úradník, ktorý sa staral
o bezpečnosť, zdravotníctvo, dopravu,
zásobovanie a hry

aliter ináč, inak, inakšie

Andreas, ae, m. Ondrej, Andrej

āra, ae, f. oltár

asper, era, erum drsný; obtiažny, nebezpečný;
nelútostný

benignus, a, um dobrotivý, láskavý, ochotný

canonicus,* ī, m. kanonik

Carthāginiēnsēs, ium, m. Kartáginci

cēnsor, ōris, m. cenzor

circā okolo, naokolo, vokol, pri, blízko (adv.,
predl. s acc.)

commeātus, ūs, m. potrava, strava, zásoby
commoror, āri zdržovať sa, zdržať sa
coniūnx, ugis, m. f. manžel, manželka
Cosma, ae, m. Kozma, osobné meno
crēber, cra, crum častý
focus, ī, m. kozub, pec, ohnisko; dom, rodina
gaudeō, ēre radovať sa, tešiť sa (z niečoho – abl.)
grātia, ae, f. vďačnosť, vďaka; milosť
hērēditārius, a, um dedičský, dedičný
Hispānia, ae, f. Hispánia
hospes, itis, m. hosť; hostiteľ; pocestný, pútnik, cudzinec
Italia, ae, f. Itália
moenia, ium, n. hradby, násyp, val
molestia, ae, f. obtiaž, ťažkosť, nepríjemnosť
oblitterō, āre zotierať; uvádzať do zabudnutia
occursō, āre bežať naproti
oppugnātiō, ōnis, f. dobývanie, obliehanie
pavidus, a, um strachujúci sa, vystrašený
pāx, pācis, f. mier
perniciēs, ēī, f. záhuba, skaza
perpetuus, a, um nepretržitý, stály, večný; *in perpetuum* naveky
pertineō, ēre dosahovať, smerovať; týkať sa, vzťahovať sa; patriť, prináležať

len tantum
ohrozenie discrīmen, inis, n.

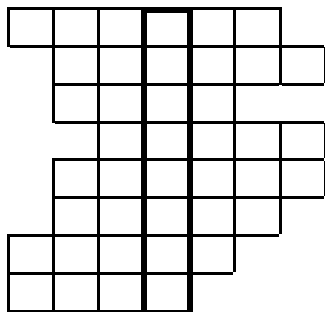
plēnus, a, um plný (niečoho – gen. al. abl.); úplný
posteritās, ātis, f. budúcnosť, potomstvo, potomkovia
praedictus, a, um spomenutý
praetor, ōris, m. vodca, veliteľ; správca, miestodržiteľ; prétor, súdny úradník
prōcūrō, āre spravovať, (po)starat' sa
prōsequor, sequī sprevádzať, ísť za niekým – s acc.
quamdiū ako dlho; dokiaľ, pokiaľ
quantō o koľko, o čo, čím
solum, ī, n. pôda, zem
Strigoniensis,* e ostrihomský
super hore, navrchu (adv.); nad, pri, za, o, ohľadne (predl. s abl.); nad, vyše, pri (predl. s acc.)
sustineō, ēre udržať, zadržať
tantō o toľko, o to, tým
testor, āri svedčiť, dokazovať, dosvedčovať
Teutonicus, a, um germánsky, nemecký
tranquillitās, ātis, f. pokoj
ūnicus, a, um jediný
vel alebo; **vel** – **vel** alebo – alebo
vetustās, ātis, f. staroba; dlhý čas

pod sub (predl. s abl.)

6. Vylúštite, komu patrí podobizeň na obrázku:

klúč: s. 199

prístup
určitý
zajtra
viera
hľadám
rok
víno
nádej

12. CVIČENIE

Ukazovacie zámená

1. Určte a preložte nasledujúce slovesné tvary:

klúč: s. 200

	osoba	číslo	spôsob	čas	rod	preklad
placet						
minuentur						
permanēbat						
probāmur						
suādēbātis						
relinquī						
ēvellētur						
solēbās						
mutāminī						
cōnfidēt						
creāberis						
nōscimus						
patientur					(formou)	
persuādēs						
fīrmābar						

	preklad	osoba	číslo	spôsob	čas	rod
mali ste vo zvyku						
budú vytrhnuté						
zapáči sa						
dôverovali sme						
mení sa						
urobíš						
sú volaní						
budete radiť						
usiloval sa						
budeme posilňovaní						
smútil si						
presviedčali						
zmocňujem sa						(formou)

2. Vyskloňujte:

kľúč: s. 201 -- 202

ten stav (rad, trieda)		
	sg.	pl.
nom.		
gen.		
dat.		
acc.		
voc.		
abl.		

táto časť		
	sg.	pl.
nom.		
gen.		
dat.		
acc.		
voc.		
abl.		

onen rozkaz		
	sg.	pl.
nom.		
gen.		
dat.		
acc.		
voc.		
abl.		

samotný pán		
	sg.	pl.
nom.		
gen.		
dat.		
acc.		
voc.		
abl.		

tá istá vec		
	sg.	pl.
nom.		
gen.		
dat.		
acc.		
voc.		
abl.		

	tentohl'a druh (pokolenie)	
	sg.	pl.
nom.		
gen.		
dat.		
acc.		
voc.		
abl.		

3. Určte pád (uved'te všetky možnosti):

kľúč: s. 202

huic inimicō	iisdem diēbus
istōs hominēs	hōc annō
eam spem	eās epistulās
hīs cōnsiliīs	ipsiūs rēgis
ipsōrum cīvium	illārum legum
illud opus	eiusdem virī
eā causā	ipsās rādīcēs
haec carmina	hanc urbem
eius temporis	istī sententiae

4. Preložte uvedené spojenia v príslušnom páde:

kľúč: s. 202

tento spisovateľ → acc. sg.
onen deň → abl. pl.
totohl'a dobrodenie → acc. pl.
tá jar → abl. sg.
tá istá vec → gen. pl.
sám (samotný) vodca → gen. sg.
ten štát → nom. pl.
onen vojak → dat. sg.
sám (samotný) zákon → dat. pl.
tátohl'a ruka → acc. pl.
tento čin → gen. sg.
tá istá rieka → dat. sg.

5. Preložte:

kľúč: s. 202 -- 203

a)

1. Helvētiī ferē cottīdiānīs proeliīs cum Germānīs contendunt, cum aut suīs fīnibus eōs prohibent aut ipsī in eōrum fīnibus bellum gerunt. (Caesar, upravené)

.....

.....
2. Mettius ille est ductor itineris huius, Mettius idem huius māchinātor bellī, Mettius foederis Rōmānī Albānīque ruptor. (Livius)
.....

.....
3. Gallīs Hispānīsque¹ scūta eiusdem formae ferē erant, disparēs ac dissimilēs gladiī: Gallīs¹ praelongī ac sine mucrōnibus, Hispānō¹, pūctim magis quam caesim assuētō petere hostem, brevēs et cum mucrōnibus. Habitus gentium hārum cum magnitūdine corpōrum, tum speciē terribilis erat: Gallī super umbilicū erant nūdī, Hispānī linteīs praetextīs purpurā tunicīs, candōre mīrō fulgentibus, [ibī] stābant. (Livius, upravené)
.....
.....
.....
.....
.....
.....

.....
4. Sequentī annō caesar in Hungariam revertitur. Petrus rēx illī ipsā sānctā Paschālī solemnitate Rēgnum Hungariae trādere in animō habēbat.
.....

.....
5. Wladislaus II. filius Casimīrī IV., rēgis Polōniae, erat. Ludovicus II., eiusdem rēgis Wladislāi filius, in illō cōnflīctū suō infēlicī cum Solimanō, imperātore Turcārum, in istō campō Mohach (Moháč) annō Dominī 1526 moritur.
.....
.....
.....

.....
6. Prīma huius terrae mēta incipit ā septentrionālī parte iuxtā rīpam aquae nōmine Holtwag (Mŕtvy Váh) et tendit ad austrālem partem; et istī prīmae mētae est vīcīna mēta terrae incolārum dē vīllā Yenev ultrā aquam praenōminātam.
.....
.....
.....

b)

1. Všetky tieto nariadenia boli schvaľované samotným senátom.
.....

2. V minulosti nemali všetci obyvatelia toho istého kráľovstva tie isté práva.
.....

¹ *Gallīs Hispānīsque* – datív privlastňovací (Lingua Latina – Cursus communis, s. 33).

3. Tietoľha skutky oných zločinných ľuďi budú musieť byť potrestané.

4. Títo nepriatelia ohrozujú už samotné mesto; ich vojsko je veľmi veľké.

Albānus, a, um albský (podľa mesta Alba Longa)
assuētus, a, um zvyknutý, navyknutý
austrālis, e južný
caesim seknutím, sekaním, sečnou ranou
campus, ī, n. pole, planina, pláň
candor, ōris, m. belosť, žiara, jas, lesk
Casimīrus, ī, m. Kazimír
cōnflīctus, ūs, m. zrážka
cum – **tum** ako – tak
dispār, aris nerovnaký, rozdielny
dissimilis, e rozdielny, odlišný
ductor, ōris, m. vodca, veliteľ, náčelník
finis, is, m. hranica, kraj; pl. územie; koniec
foedus, eris, n. zmluva, dohovor
habitus, ūs, m. postava, vzhľad, zovňajšok
Hispanus, ī, m. Hispánec, obyvateľ Pyrenejské-
ho polostrova
iter, itineris, n. cesta, pochod
iuxtā vedľa, blízko, rovnako (adv.); vedľa, pri,
blízko (predl. s acc.)
linteus, a, um ľanový, plátený
Ludovicus, ī, m. Ľudovít
magnitūdō, inis, f. veľkosť, množstvo
māchinātor, ōris, m. strojca, pôvodca
Mettius, īī, m. diktátor v Albe Longe
mīrus, a, um divný, podivný, nápadný, zvláštny,
jedinečný
mucrō, ōnis, m. hrot, ostrie; meč, dýka
nūdus, a, um nahý, obnažený
paschālis,* e veľkonočný

minulost' (= minulý čas/doba) tempus praeteritum
minulý praeteritus, a, um

petō, ere, īvī (īī), ītum smerovať, ponáhľať sa;
dorážať, útočiť, napadnúť; žiadať, prosiť
(niekoho – ab s abl., o niečo – acc.)

Polōnia,* ae, f. Poľsko

praelongus, a, um veľmi dlhý

praeñōminātus, a, um spomenutý, uvedený

praetextus, a, um lemovaný

prohibeō, ēre odvracať, odrážať, zaháňať (niekoho
– acc.; od niečoho – abl.); zabraňovať, brániť

pūnctim bodnutím, bodaním, bodnou ranou

purpura, ae, f. purpur

revertor, revertī vracat' sa

rīpa, ae, f. breh

ruptor, ōris, m. rušiteľ, ničiteľ, porušiteľ

scūtum, ī, n. štít

septentrionālis, e severný

Solimanus, ī, m. Süleyman, Sulejman

sollemnitās, ātis, f. slávnosť

stō, stāre stáť; stáť v rade, stáť v zbrani

tendō, ere napínať, naťahovať; mieriť, smerovať

terribilis, e strašný, hrozný

trādō, ere odovzdávať, vydávať, prenechávať

tunica, ae, f. tunika (rímsky spodný odev)

Turca, ae, m. Turek

ultrā na onej strane (adv.); (o mieste) za, na tamtej
strane, z tamtej strany, (o čase) dlhšie než,
vyššie (predl. s acc.)

umbilicus, ī, m. pupok (event. i ľudský pás)

vīcīnus, a, um susedný, blízky

Wladislaus, ī, m. Vladislav

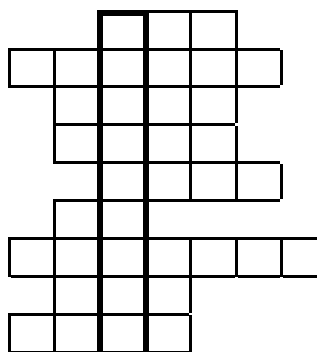
ohrozovať immineō, ēre (koho – dat.)

zločinný scelerātus, a, um

6. Vylúštite, komu patrí podobizeň na obrázku:

klúč: s. 203

tento
vd'achnosť
ten istý
poradie
onen
tá
posol
vtedy
sám

13. CVIČENIE

Opytovacie zámená; vzťahové zámená; neurčité zámená; zámenné adjektíva

1. Určte a preložte nasledujúce slovesné tvary:

klúč: s. 204

	osoba	číslo	spôsob	čas	rod	preklad
versābāmur						
incolunt						
dēterrēbitur						
dominābātur					(formou)	
accipimus						
relinquere						
coniunguntur						
regēminī						
rescrībītis						
intereris						
serviēbant						
contrahitur						
persequar					(formou)	
fīrmābāris						
vincetur						

	preklad	osoba	číslo	spôsob	čas	rod
uvažoval si						
budeš sa zaoberať						
odstrašovali						
zmenšoval sa						
odpíšeš						
sú obývané						
staviam						
spojíme sa						
zúčastňovali ste sa						
meniť sa						
rozprestieral sa						
zapaľujete						
budete vládnuť (depon.)						(formou)

2. Vyskloňujte:

kľúč: s. 205 -- 206

	ktorý brat?	
	sg.	pl.
nom.		
gen.		
dat.		
acc.		
abl.		

	žiadne nešťastie	
	sg.	pl.
nom.		
gen.		
dat.		
acc.		
voc.		
abl.		

	iné príslovie	
	sg.	pl.
nom.		
gen.		
dat.		
acc.		
voc.		
abl.		

	sám konzul	
	sg.	pl.
nom.		
gen.		
dat.		
acc.		
voc.		
abl.		

	oba hlasy	
	sg.	pl.
nom.		
gen.		
dat.		
acc.		
voc.		
abl.		

nejaká cesta (pochod)		
	sg.	pl.
nom.		
gen.		
dat.		
acc.		
voc.		
abl.		

3. Určte pád (uved'te všetky možnosti):

kľúč: s. 206

quam urbem	rēs alterās
aliq̄orum hominum	alicuius formae
tōtī cīvitātī	iter aliud
quibus diēbus	nūllō tempore
nūllius sēnsūs	tōtōs agrōs
quae verba	quā causā
sōlī magistrātūs	aliquās domōs
cuī amīcō	sōlus pater

4. Preložte uvedené spojenia v príslušnom páde:

kľúč: s. 206

aká podobnosť → acc. sg.	
ktoré dobro → abl. sg.	
nejaká povinnosť → acc. pl.	
iný rok → abl. pl.	
celá pravda → gen. sg.	
nijaká chyba → nom. pl.	
sama vôľa → dat. sg.	
ktorá časť → gen. pl.	
obaja konzuli → gen. sg.	
druhá (iná) kniha → abl. pl.	
nejaká vec → dat. pl.	
celé vojsko → acc. sg.	

5. Preložte:

kľúč: s. 206 -- 207

a)

1. Quis est dē illō grege cīvium parātus prō patriā morī?

.....

2. Quid ā nōbīs exspectātis? Quā dē rē nōbīs persuādēre studētis?

.....

3. Sed in magnā cōpia rērum aliud aliī nātūra iter ostendit. (Sallustius)

.....

4. Trāiānus et aliī deinde imperātōrēs dē suō aut dē pūblicō alimenta puerīs puellisque ingenuīs dabant; iī, quī ea percipiēbant, inde puerī puellaeque alimentāriī appellābantur. Cuius² rei memoriā nōn solum scrīptōres historiae Augustae, sed etiam nummī et īncrīptiōnēs veterēs servant.

.....

.....

.....

.....

5. Quia nūlla alia spēs reditūs in patriam erat, hunc virum exul, dē cuius fugā causāque fugae aliō locō dicēmus, adiūvābat.

.....

.....

6. Exercitus fortis, cū incolae suīs sōlīs viribus resistere nōn poterant, ad urbis portās appropinquābat.

.....

.....

7. Intrā illās metās monastērium istud habet quāsdam villās, in quibus sunt piscātōrēs et udvornicī.

.....

.....

8. Arx [Scepusiensis – spišský] ipsa in geminā mōlem dispescitur, ēditiōrem alteram, alteram vērō dēpressiōrem; quārum illa ad septentriōnem adtollitur, ista in merīdiem dēclīnat. (M. Bel)

.....

.....

.....

b)

1. Kto prichádza? Koho hľadá? Čo prináša?

.....

2. Kopija je vojenská výzbroj, ktorou boli obdarovávaní tí, ktorí udatne a odhodlane bojovali vo vojnách.

.....

.....

3. Po otcovej smrti sa celý majetok, o ktorom teraz hovoríme, rozdelí a obaja bratia dostanú svoj podiel.

.....

.....

² Preložte ako *huius*. Ide o tzv. relatívne (vzťahné) pripojenie hlavnej vety, ktoré sa používa na užšie spojenie dvoch hlavných viet.

4. Obyvatelia kráľovstva netúžili po ničom inom, len po mieri.

adiuvō, āre podporovať, pomáhať
adtollō (attollō), ere zdvíhať
alimentārius, a, um alimentálny, zúčastnený na výžive/podpore (resp. vyživovaný/podporovaný) zo súkromných alebo verejných prostriedkov
alimentum, ī, n. výživa, potrava; prostriedky na výživu, podpora
appropinquō, āre blížiti sa (k – *ad*)
Augustus, a, um Augustov; cisársky
dēclīnō, āre odkláňať, obracať; *dēclīnāre in* (s acc.) prikláňať sa (k, na)
deinde ďalej, potom
dēpressus, a, um nízky, nízko položený
dispescō, ere deliť, rozdeliť, oddeliť
ēditus, a, um vyvýšený, vysoký, strmý
ex(s)ul, ulis, m. f. vyhnanec, vyhnankyňa
geminus, a, um zdvojený, dvojité, dvojaký, s dvojakou podobou, dvojtvárny

grex, gregis, m. stádo; dav, zástup
ingenuus, a, um vrodenný, prirodzený; slobodný, slobodného rodu (stavu)
īnscrīptiō, ōnis, f. nápis, nadpis
merīdiēs, ēī, m. poludnie; juh
mōlēs, is, f. hĺba, kopa; veľká stavba
nummus, ī, m. peniaz, minca; pl. peniaze
ostendō, ere ukazovať
parātus, a, um pripravený
percipiō, ere chytiť; prijímať, dostávať
piscātor, ōris, m. rybár
quia pretože (dôv. spojka)
resistō, ere zastaviť sa, zastať; odporovať, postaviť sa na odpor (niekomu, niečomu – dat. al. *contrā* s acc.)
septentriō, ōnis, m. Voz (súhvezdie); sever
Trāiānus, ī, m. Traján, rímsky cisár
udvornicus,* ī, m. dvorník (príslušník panskej čelade)

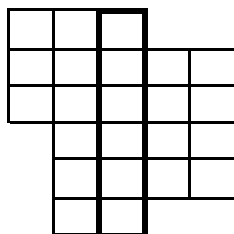
kopija lancea, ae, f.
odhodlaný strēnuus, a, um
podiel portiō, ōnis, f.

rozdeľovať dīvidō, ere
výzbroj īnstrūmentum, ī, n.

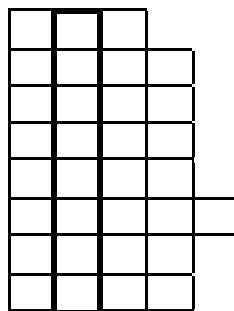
6. Vylúštite, komu patrí podobizeň na obrázku:

klúč: s. 207

keď
cez
drahý
ostrý
mením
ten

rovnaký
kto
volím
nikto
iná
nič
čo
tentohl'a

14. CVIČENIE

Číslovky; väzba miestnych mien

1. Vyskloňujte:

klúč: s. 208

	jeden mesiac	jedna hodina
nom.		
gen.		
dat.		
acc.		
abl.		

	dva dni	dva zvitky
nom.		
gen.		
dat.		
acc.		
abl.		

	tri roky	tri nápisy
nom.		
gen.		
dat.		
acc.		
abl.		

	štyristo domov	tritisíc vojakov
nom.		
gen.		
dat.		
acc.		
abl.		

	prvá kapitola	
	sg.	pl.
nom.		
gen.		
dat.		
acc.		
voc.		
abl.		

	tretí list	
	sg.	pl.
nom.		
gen.		
dat.		
acc.		
voc.		
abl.		

2. Preložte do slovenčiny:

klúč: s. 209

sēdecim
septimus decimus
trīgintā septem
quīntus et vīcēsīmus
ūnus et septuāgintā
quadrāgēsīmus sextus
centum ūndēsexāgintā
quadrīngentēsīmus octōgēsīmus quārtus
trēcentī quīnquāgintā quattuor
quīngentēsīmus duodēseptuāgēsīmus
octīngentī quadrāgintā sex
septīngentēsīmus ūndētrīcēsīmus
mille sescentī nōnāgintā quīnque
mīllēsīmus sescentēsīmus octōgēsīmus tertius
tria mīlia quīngentī sexāgintā trēs
mīllēsīmus ducentēsīmus nōnāgēsīmus octāvus
duo mīlia trecentī octōgintā duo
bis mīllēsīmus ūndēvīcēsīmus

3. Vyjadrite nasledujúce základné a radové číslovky v latinčine:

klúč: s. 209

17	738
16.	399.
22	5976
32.	1958.
499	4249
851.	2412.

4. Určte pád (uved'te všetky možnosti):

klúč: s. 209

ūnī hominī
ūnam gentem
duōbus pedībūs
trīum digitōrum

quīndecim librōs
 vīgintī tribus nāvibus
 trīgintā duārum urbium
 ducenta septuāgintā quīnque verba
 sexāgintā duābus statuīs
 quattuor mīlium et quadringentōrum mīlitum

5. Preložte:

kl'úč: s. 209

v Aténach	do Prahy
v Ríme	do Bratislavy
v Alexandrii	do Košíc
v Kartágu	do Trnavy
v Tébach (Thēbae, ārum, f.)	do Prešova
v Prahe (Prāga, ae, f.)	z Atén
v Bratislave (Posōnium, iī, n.)	z Ríma
v Košiciach (Cassovia, ae, f.)	z Alexandrie
v Trnave (Tyrnavia, ae, f.)	z Kartága
v Prešove (Eperiesium, iī, n.)	z Téba
do Atén	z Prahy
do Ríma	z Bratislavy
do Alexandrie	z Košíc
do Kartága	z Trnavy
do Téba	z Prešova

6. Preložte:

kl'úč: s. 210

a)

1. Tria erant bella Pūnica; tertium erat brevissimum.

2. Tarquinius Superbus, septimus et ultimus Rōmānōrum rēx, crūdēlīter rēgnābat.

3. Secundum Cicerōnem lēgēs duodecim tabulārum pauca tantummodo crīmīna morte pūniēbant.

4. Ipse Caesar in Italiam properat duāsque ibī legiōnēs cōscribit et trēs, quae circum Aquilēiam hiemābant, ex hibernīs ēdūcit et cum hīs quīnque legiōnibus in ulteriōrem Galliam per Alpēs contendit. (Caesar, upravené)

.....
.....
5. Vienna, ā gente Flāviā saeculō prīmō, cum Pannōniae terminōs Rōmānī adversus barbarōrum incursiōnēs tūtabantur, condita, quīnque mīlia passuum ā Cetiō monte sita est.

.....
.....
6. Exercitus Turcārum ducenta vīgintī mīlia virōrum in armīs habēbat, in³ quibus etiam vīgintī quattuor mīlia erant Tartarōrum, hominum truciū et ferōrum, quī praecipuē agrōs vastābant.

.....
.....
7. Andreas II., rēx Hungariae, comitī *Radon* terrās duārum villārum Prebouch (Príbovce) nōminātārum, ad ūsum decem arātrōrum sufficientēs, in Turiec sitās dōnat. Annō grātiaē mīllēsīmō ducentēsīmō tricēsīmō quintō, regnī nostrī annō tricēsīmō secundō.

.....
.....
8. Singulīs annīs ex arce nostrā Nitriensī ad ūsum frātrum et ecclēsiaē sex bovēs, duodecim porcōs, ovēs quadrāgintā et quārtam partem dē prōventibus decimārum vīnōrum dē Beczko (Beckov) et flōrenōs ducentōs ex bonīs nostrīs dēcernimus et ad honōrem deī omnipotentis eīdem ecclēsiaē dōnāmus.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
b)

1. Zimovali tu dve légie, prvá a dvadsiaa.

.....
2. Šesť mesiacov sa vojaci zdržiavali pri nepriateľských hraniciach.

.....
3. Konštantín Filozof, brat Metoda, arcibiskupa Panónie a Veľkej Moravy, zomiera v Ríme v roku 869.

.....
4. V meste postavíme dvestopäťdesiat nových domov a tri kostoly.

.....
5. V tejto knižnici je uchovávaných dvetisíc sedemstoštyridsať tri starých kníh.

³ medzi

.....
.....
Alpēs, ium, f. Alpy

Aquilēia, ae, f. Akvileia, mesto na severe
Talianska

arātrum, ī, n. pluh; poplužie (stará poľná plošná
miera – výmera zeme, ktorú bolo možné poorat'
jedným pluhom)

barbarus, ī, m. cudzinec, barbar

bōs, bovis, m. f. býk, vól, krava

Cetius mōns Viedenský les

circum okolo (adv.); okolo, pri, blízko (predl. s acc.)

conditus, a, um založený

cōnscrībō, ere zapisovať do zoznamu; brať na vojnu,
odvádzať, vykonať odvod, verbovať, zbierať

contendō, ere ponáhľať sa

crīmen, inis, n. obvinenie, obžaloba; vina,
previnenie, zločin

ēducō, ere vyviesť, odviešť; vytiahnuť s vojskom,
vypochodovať

ferus, a, um divý, zúrivý, krutý, strašný

Flāvius, a, um flaviovský, Flaviov; **Flāvius**, ī, m.
Flavius, meno rímskeho rodu

flōrenus, ī, m. florén, zlatý

hīberna, ōrum, n. (t. j. castra) zimný tábor

incursiō, ōnis, f. vpád, útok

nōminātus, a, um nazývaný, nazvaný

omnipotēns, entis všemohúci

ovis, is, f. ovca

Pannōnia, ae, f. Panónia, rímska provincia;
v stredoveku aj iný názov pre Uhorsko,

v novoveku aj iný názov pre územie dnešného
Slovenska

passus, ūs, m. dvojkrok; krok; **mille passūs**
rímska míľa (= 1480 m)

porcus, ī, m. prasa, sviňa

prōventus, ūs, m. úroda, výnos, dôchodok

Pūnicus, a, um púnsky

rēgnō, āre kraľovať, panovať, vládnuť

secundum podľa (predl. s acc.)

singulī, ae, a jednotliví, jednotlivci

situs, a, um položený, umiestnený; ležiaci,
rozprestierajúci sa; *urbs sita est* mesto leží

sufficiēns, entis dostačujúci, dostatočný

tabula, ae, f. doska, tabuľa; obyč. v pl. listina,
zápis, spis

tantummodo iba, len

Tarquinius, iī, m. meno dvoch rímskych kráľov;
Tarquinius Superbus podľa tradície vyhnaný
v roku 510 p. n. l.

terminus, ī, m. medzník, medza, hranica; pl.
územie

trādō, ere odovzdávať, odkazovať, prenechávať,
zanechať; **trāditur** rozpráva sa, povráva sa,
hovorí sa

trux, truciis divý, hrozný, prudký, drsný

tūtor, āri strážiť, chrániť, zabezpečovať, brániť

ultimus, a, um najvzdialenejší, posledný

Vienna, ae, f. Viedeň

arcibiskup *archiepiscopus, ī, m.

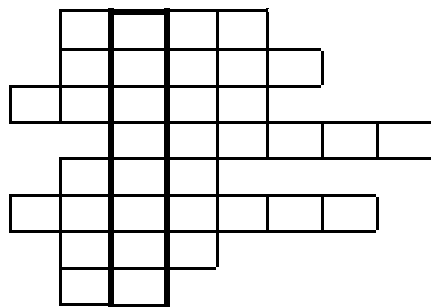
Konštantín Constantinus, ī, m.

Metod Methodius, iī, m.

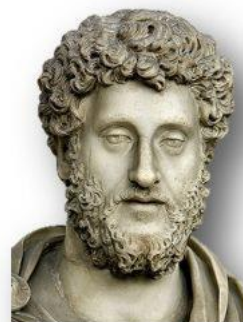
Morava Moravia, ae, f. *Vel'ká Morava* Moravia
Magna

7. Vylúštite, komu patrí podobizeň na obrázku:

osem
deväť
meno
mesiac
srdce
jedenásť
dva
ústa

klúč: s. 210

15. CVIČENIE

Perfektný kmeň; indikatív perfekta aktíva; indikatív perfekta slovesa esse

1. Určte a preložte nasledujúce slovesné tvary:

klúč: s. 211

	osoba	číslo	spôsob	čas	rod	preklad
accēpimus						
negābō						
vīcīt						
offendērunt						
dēfendēbāris						
dēbuī						
intelligunt						
coniugārī						
fuit						
occupābuntur						
damnāvistis						
exspectābat						
coegērunt						
reddidistī						
mittēris						
potuimus						
contempsistī						
habēbātis						
fundābitur						
fēcī						
nuntiābātur						
pepulērunt						
legētis						
scrīpsit						
spērā						
crēdidistis						
ignōscam						
cēpimus						
dīxistī						
cognōvī						

2. Preložte indikativom perfekta:**kľúč: s. 212**

prišli sme		prospelo	
dúfal si		vrátili sme	
urobili		odpustil si	
vyhnal		oľutovali ste	
mohli ste		zvíťazili	
napísal som		uvidel	
boli		pomýlili sme sa	
uveril si		spojil som	
obsadili		očakávali ste	
mali sme		nedbal si	
založil		odsúdili	
prijali ste		urazil	
bol si prítomný		zúčastnili sme sa	
poslali		pochopil som	
chytil som		popreli ste	
poznali ste		musel si	
povedal		obránili	
videli		zhromaždil	
oznámili sme		prečítali sme	

3. Preložte:**kľúč: s. 212 -- 213****a)**1. Tōtīus Galliae lēgātī pācis causā ad Caesarem convēnērunt.⁴

.....

2. Mīlitēs nostrī in hostēs impetum fēcērunt et ad ūnum omnēs necāvērunt.

.....

3. Bellī Pūnicī secundī, quod contrā Rōmānōs Hannibal gessit,⁵ causa fuit Saguntī oppugnātiō.

.....

4. Phillipus rēx in aciē tūtior quam in theātrō fuit: hostium manūs saepe vītāvit, suōrum effugere nōn potuit.

.....

5. Cūr ad nōs herī nōn vēnistī? Convīvium magnum amīcīs nostrīs parāvimus.⁶

.....

⁴ conveniō, īre, vēnī⁵ gerō, ere, gessī⁶ parō, āre, āvī

6. Antiochus rēx, postquam signa hostium cōspexit, et ipse cōpiās ēdūxit.⁷ Levis armātūrae partem ante vallum locāvit, Macedōnum rōbur, quos sarīsophorus (*sarisophoroi*) appellābant, velut firmāmentum circā ipsās mūnitiōnēs cōstituit. Hīs⁸ ab sinistrō cornū iaculātōrum sagittāriōrumque et funditōrum manum sub ipsīs rādīcibus⁹ montis posuit. (Livius, upravené)

.....

.....

.....

.....

.....

7. Urbem Rōmam ā prīncipiō rēgēs habuērunt; lībertātem et consulātum L. Brūtus īnstituit. Dictātūrae ad tempus sūmēbantur; neque decemvirālis potestās ultrā biennium, neque tribūnōrum mīlitum cōsulāre iūs diū valuit. (Tacitus, upravené)

.....

.....

.....

.....

8. Postquam Hungarī ducem¹⁰ Zwatapolug (Svātopluk) necāverunt et in Pannoniam dēscendērunt, sex annōs arma et equōs meliorāre curāvērunt. Annō septimō Morāviam et Bohēmiam, in quibus eō tempore dux¹¹ Vratizlaus (Vratislav) rēgnābat, crūdēliter spoliāvērunt. (Chronica picta, upravené)

.....

.....

.....

.....

.....

b)

1. Pyrrhos prišiel do Itálie a viedol s Rimanmi vojnu.

.....

2. Obyvatelia udatne obránili svoje mesto pred prudkým útokom nepriateľov.

.....

3. Kráľ zhromaždil ohromné vojsko a vyhnal nepriateľov z vlasti.

.....

4. Napísal som ti už päť dlhých listov, ale od teba som nedostal žiaden.

.....

Antiochus, ī, m. Antiochos, meno sýrskych kráľov
armātūra, ae ozbrojenie, výzbroj; ozbrojenci
levis armātūra ľahkoodenci
biennium, īī, n. dva roky

Bohēmia,* ae, f. Čechy
Brūtus, ī, m. prímenie v rode Iuniov; *L. Iūnius Brūtus* vypudil z Ríma kráľovský rod
causā kvôli, pre (predl. s gen., kladie sa za meno)

⁷ ēdūcō, ere, dūxī

⁸ datív

⁹ *rādīx montis* úpatie vrchu (hory)

¹⁰ knieža

¹¹ knieža

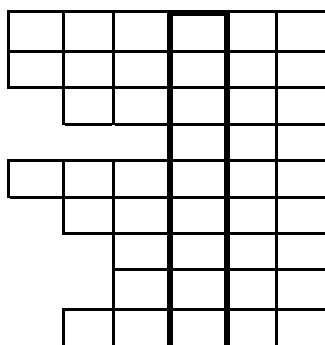
cōspiciō, ere, spexī hľadiet', pozerat'; uvidiet', zazrieť, spozorovať, zbadat'
cōstituō, ere, uī postaviť, položiť; ustanoviť, určiť
cōsulāris, e konzulský
consulātus, ī, m. konzulát, konzulská hodnosť, konzulský úrad
convīvium, ī, n. hostina, hody
cūrō, āre, āvī starať sa, dbať, všímať si (s acc.)
decemvirālis, e týkajúci sa decemvirov, decemvirálny
dēscendō, ere, scendī zostupovať, schádzať, prísť, tiahnuť; vnikať, prenikať
dictātūra, ae, f. diktatúra, diktátorský úrad
effugiō, ere, fūgī utiecť, ujsť; uniknúť, vyhnúť sa (komu, čomu – acc.)
firmāmentum, ī, n. podpora, opora, posila
funditor, ōris, m. prakovník
herī včera
iaculātor, ōris, m. hádzač, vrhač, strelec
īstituō, ere, stituī, stitūtum vkladať, klásť; vytvoriť; určiť, ustanoviť, zaviesť
levis, e ľahký
locō, āre, āvī umiestniť, klásť
L. = **Lūcius**, ī, m. Lucius, rímske osobné meno
Macedō, ōnis, m. (acc. pl. Macedōnās) Macedóneec
meliōrō, āre, āvī zlepšovať, obohacovať
mūnitiō, ōnis, f. opevňovanie; opevnenie, hradba, násyp

necō, āre, āvī zabíjať, usmrcovať
Philippus, ī, m. Filippos, Filip, meno macedónskych kráľov
pōnō, ere, posuī odkladať; prestávať, nechávať; klásť; voj. postaviť, rozostaviť
postquam potom ako (čas. spojka)
rōbur, ōris, n. dubové drevo, dub; sila, pevnosť; základ, jadro (najmä vojska)
sagittārius, ī, m. lukostrelec
Saguntum, ī, n. Saguntum (dnes Sagunto), mesto na východnom pobreží Hispánie
sarīsofhorus, ī, m. macedónsky kopijník
spoliō, āre, āvī vyzliecť; olúpiť, ozbíjať; drancovať, plieniť
sub pod (predl. s abl.)
sūmō, ere, sūmpsī brať, vziať, chopiť sa (niečoho – acc.); zvoliť sa, vybrať si; *dictātūram sumere* ustanoviť diktatúru
theātrum, ī, n. divadlo
tribūnus, ī, m. tribún; *tribūnī mīlitum* vojenský tribún
tūtus, a, um chránený, bezpečný
valeō, ēre, uī byť silný, byť zdravý, byť schopný, platiť; byť mocný, mať vplyv; môcť vedieť
vallum, ī, n. ohrada, násyp, hradba
velut ako, akoby
vītō, āre, āvī vyhýbať sa; chrániť sa, vyvarovať sa, unikať (s acc.)

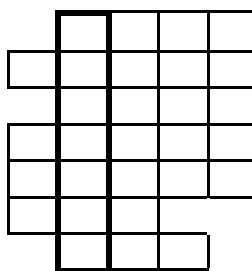
Pyrrhos Pyrrhus, ī, m.

4. Vylúštite, komu patrí podobizeň na obrázku:

klamný
biedny
beriem
trikrát
píšem
trestám
hovorím
prečo
nos

neskoro
prišiel
hlas
vzal
mýli sa
alebo
slnko

klúč: s. 213

16. CVIČENIE

Supinum a supínový kmeň; participium perfecti passiva; participium futuri activa a opisná konjugácia činná; indikativ perfecti passiva; semideponentné slovesá

1. Preložte (i vacerými spôsobmi):

klúč: s. 214

salūtātus, a, um		založený, á, é	
petītus, a, um		prečítaný, á, é	
trāductus, a, um		usmrtený, á, é	
collocātus, a, um		pripojený, á, é	
scrīptus, a, um		nazvaný, á, é	
missus, a, um		porazený, á, é	
acceptus, a, um		vyhnaný, á, é	
liberātus, a, um		potrestaný, á, é	
coāctus, a, um		oznámený, á, é	
ornātus, a, um		vykonaný, á, é	
dēterritus, a, um		zachovaný, á, é	
mūtātus, a, um		zmenšený, á, é	
creātus, a, um		schválený, á, é	
incēnsus, a, um		postavený, á, é	
ēducātus, a, um		vzdelaný, á, é	
cōnflīctūrus, a, um		chcejúci (a, e) usmrtiť	
parātūrus, a, um		hodlajúci (a, e) poslúchnuť	
dēlētūrus, a, um		chcejúci (a, e) spustožiť	
dēfensūrus, a, um		hodlajúci (a, um) obsadiť	
ignōtūrus sum		chceme veriť	
vīsūra eram		hodlali sme prísť	
datūrus fuistī		chceli ste odpísať	
respōnsūrus erit		budú sa chcieť opýtať	
secūtūrus est		hodlajú sa radovať	

2. Určte a preložte nasledujúce slovesné tvary:

kl'úč: s. 215

	osoba	číslo	spôsob	čas	rod	preklad
nōminātus est						
petītī estis						
vale!						
necātī sunt						
cōnflīxērunt						
ausus es					(formou)	
appelātae sunt						
revertī					(formou)	
diffīdēbat						
condita sunt						
adiectum est						
trāductī estis						
oboediēmus						
salūtātus sum						
conāfī sumus					(formou)	
scrīpta est						
missī sunt						
errābās						
gavīsī sumus					(formou)	
damnātus es						
pulsī estis						
negat						
capite						
gesta sunt						
clausum est						
exspectābiminī						
nātus sum					(formou)	
cōnfīrmātī sumus						

3. Preložte indikativom perfekta:**kľúč: s. 216**

napomenul som		bol som napomenutý	
ukázali		boli ukázané (n.)	
prijal		bol prijatý	
zvítazili sme		boli sme porazení	
pokarhal si		bol si pokarhaný	
milovali ste		boli ste milované (f.)	
pohol som		bol som pohnutý	
opustili sme		boli sme opustení	
oznánil		bolo oznámené	
udelili		boli udelené (n.)	
držal si		bol si držaný	
urazili ste		urazili ste sa	
riadil som		bol som riadený	
skrátili		boli skrátené (m.)	
rozhodol		bolo rozhodnuté	
(vy)cvičili sme		boli sme (vy)cvičení	
uctieval si		bola si uctievaná	
spustošili		boli spustošené (f.)	
vrátil		bolo vrátené	

4. Preložte:**kľúč: s. 216 -- 217****a)**

1. Haeduī lēgātōs ad Caesarem auxilium petītum contrā Helvētiōs mīsērunt.

.....

2. Tullus rēx fulmine Iovis īctus in domō suā necātus est.

.....

3. Alexander ad ipsum Gangem flūmen penetrātūrus in orientem profectus est.

.....

4. Helvētiī frūmentum omne, praeter [id.] quod sēcum portātūrī erant, combussērunt.

.....

5. Rōma post Trōiae excidium Olympiadis sextae annō tertio ā Rōmulō in Palātīnō monte condita est.

.....

6. Omnia longō bellō vastāta sunt; urbēs ab incolīs, agrī ab agricolīs relictī sunt.

.....

7. Themistoclis prūdentiā Graecia Persārum dominātiōne līberāta est.

.....

8. Adversō proeliō Campānī intrā moenia compulsī coāctī sunt ab Rōmānīs petere auxilium. Lēgātī intrōductī in senātum in hanc sententiam¹² locūtī sunt: „Populus nōs Campānus lēgātōs ad vōs, patrēs cōnscriptī, mīsīt amīcitiā in perpetuum, auxilium in praesēns ā vōbīs petītum.“ (Livius, upravené)

.....

.....

.....

.....

9. Beātus rēx Stephanus quadrāgēsīmō sextō annō suī regiminis in diē assūmptiōnis beātissimae Virginis migrāvit ad Dominum, sepultus est Albae in ecclēsiā beātissimae Virginis glōriōsae. Cōnfēstim ergō Hungariae cithara in lūctum est conversa et omnis populus regnī plānxit sāctissimum rēgem ululātū magnō. Iuvenēs ac virginēs squālīdīs indūtī vestibus per triennium chorēās nōn dūxērunt. (Kronika Šimona z Kézy)

.....

.....

.....

.....

.....

10. Andreas, deī grātiā Hungarie rēx, ūniversīs Chrīstī fidēlibus praesentem pāginam īnspectūrīs salūtem¹³ in dominō Iēsū Chrīstō. (ukážka úvodného protokolu listiny)

.....

.....

b)

1. Obyvatelia obsadeného mesta poslali tajne k spojencom posla žiadať o pomoc.

.....

.....

2. Kráľ hodlal založiť viaceré kostoly a kláštory.

.....

3. Sprisahanci boli občanmi odhalení a vyhnaní z vlasti.

.....

4. V knihách dávnych spisovateľov sú zachované mnohé myšlienky múdrych mužov.

.....

.....

5. Všetci sa v krátkom čase vrátili do oslobodenej krajiny.

.....

¹² zmysel

¹³ Acc. *salūtem* je predmet slovesa, ktoré býva v listinách v salutácii (salutačnej, pozdravnej formule) obyčajne vynechané.

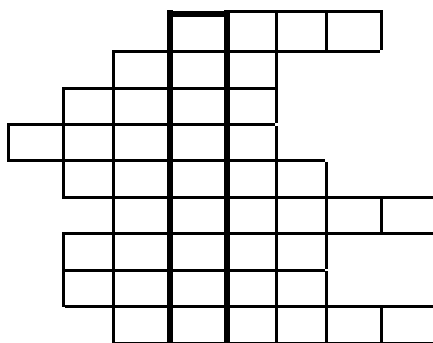
Alba, ae, f. vlastné meno miest, hôr, riek a ľudí;
Alba Rēgia Stoličný Belehrad
Alexander, drī, m. vlastné meno; *Alexander Magnus* Alexander Veľký, macedónsky kráľ
assumptiō, ōnis, f. nárokovanie si, prijatie, pribratie; *nanebovzatie
beātus, a, um blažený, šťastný; *blahoslavený
Campānus, a, um kampánsky; **Campānī**, ōrum, m. Kampáni, obyvatelia Kampánie, krajiny v strednej Itálii
chorēa, ae, f. tanec; *chorēam dūcere* tancovať
cithara, ae, f. gitara, lýra; hra na gitare, lýre
combūrō, ere, ussī, ustum spáliť
compellō, ere, pulī, pulsum zháňať, vháňať, zaháňať
cōnfestim zaraz, ihneď, okamžite
cōnscrībō, ere, scrīpsī, scrīptum zapisovať do zoznamu; *patrēs cōnscrīptī* otcovia a prísediaci, senátori
convertō, ere, vertī, versum obracať, otáčať; zmeniť, premeniť; *in luctum convertī* zosmutnieť, stať sa žalostným
dominātiō, ōnis, f. vláda, nadvláda, samovláda, násilná vláda
ergō teda, preto
excidium, īī, n. pád, skaza, záhuba, zničenie, zánik
fulmen, inis, n. blesk, úder blesku
frumentum, ī, n. obilie
Gangēs, is, m. Ganges, Ganga, rieka v Indii
glōriōsus, a, um slávny; honosný; pyšný
īcō (īciō), ere, īcī, īctum udrieť, zasiahnuť
Iēsūs, ū, m. Ježiš (bibl. neprav. skloňovanie)
induō, ere, uī, ūtum obliekať, odievať; **indūtus**, a, um oblečený (do niečoho – abl.)
īnspiciō, ere, spexī, spectrum pozerieť, nazrieť, nahliadnuť (do čoho, na čo – acc.); pozorovať, skúmať

intrōdūcō, ere, dūxī, ductum uviesť dnu, vpustiť, zaviesť, predviesť
Iuppiter, Iovis, m. Jupiter, najvyšší rímsky boh
iuvenis, is, m. f. mládenec, mladík, mladý muž; mladá žena
lūctus, ūs, m. smútok, žal
migrō, āre, āvī, ātum sťahovať sa, vystáňovať sa, presťahovať sa, presídlieť sa
Olympias, adis, f. olympiáda, obdobie štyroch rokov
oriēns, entis, m. východ
pāgina, ae, f. list, listina; strana; kniha
Palātīnus, a, um palatinský; cisársky, kráľovský; *palatínsky
penetrō, āre, āvī, ātum vnikáť, prenikať
plangō, ere, plānxī, plānctum biť, tĺcť, udierať; nariekať nad niekým, oplakávať niekoho (s acc.)
praesēns, entis prítomný, súčasný, žijúci, terajší; tento; **in praesēns** pre prítomnosť, na tento čas, nateraz
praeter pomimo, okrem, mimo (adv.); pred, mimo, vedľa, okrem (pred. s acc.)
prūdēntia, ae, f. predvídavosť, prezieravosť, opatrnosť, rozvážnosť
regimen, regiminis, n. vedenie, správa, vláda
sepeliō, īre, īvī (īī), sepultum pochovávať
squālidus, a, um drsný; neupravený, špinavý; zahalený v smútku, smútočný
tam tak; tak veľmi, do tej miery
Themistoclēs, is, m. Temistokles, aténsky štátnik
triennium, īī, n. obdobie troch rokov, tri roky
Tullus, ī, m. vlastné meno; *Tullus Hostīlius*, tretí rímsky kráľ
ululātus, ūs, m. rev, zavýjanie; krik, nárek, bedákanie, nariekanie
vestis, is, f. šaty, odev, rúcho
virgō, inis, f. panna, slobodná dievča, mladá žena

5. Vylúštite, komu patrí podobizeň na obrázku:

klúč: s. 217

tajne
mier
včera
vek
zabíja
zdravím
si zdravý
mám vo zvyku
raduje sa

17. CVIČENIE

Indikatív plusquamperfekta aktíva a pasíva; indikatív futúra II. aktíva a pasíva

1. Určte a preložte nasledujúce slovesné tvary:

klúč: s. 218

	osoba	číslo	spôsob	čas	rod	preklad
numerāta erant						
dēterritus eris						
posuerat						
interruptus est						
sān_xerant						
restitūtae erunt						
posuerō						
bibite!						
expugnāverāmus						
sepulta erat						
messueritis						
mūnītum erit						
exposuistis						
perspexerātis						
trāductī erimus						
solverās						
creātus erō						
petīverimus						
hauriebātur						
ausī erāmus						
fēceris					(formou)	
missus eram						
cōnflīxerint						
salūtātī erātis						
scrīpserit						
līberātī eritis						
potueram						
invēnerās						

2. Preložte indikatívom perfekta, plusquamperfekta a futúra II.:

klúč: s. 219

	ind. perf.	ind. plsqpf.	ind. fut. II.
spočítal			
pomýli sa			
boli opevnené (f.)			
vyrýjeme			
ukázal si			
budú zaplatené (n.)			
bolo obnovené			
stane sa			
vypili ste			
budete porazení			
prídete			
dobyli			
bude pochovaná			
zaradoval som sa			
vrátiš sa			
boli ste odstrašení			
pokúsím sa			
žil som			
budeš vzdelaný			
nasledoval si			
zvolia			
uverili sme			
prečítam			
boli sme urazení			
odvážime sa			

3. Vytvorte 1. os. sg. indikatívu všetkých časov od nasledujúcich slovies:

kl'úč: s. 220

		prevyšovať	držať	posielať	trestať
praes.	act.				
	pas.				
impf.	act.				
	pas.				
fut. I	act.				
	pas.				
perf.	act.				
	pas.				
plsqpf.	act.				
	pas.				
fut. II.	act.				
	pas.				

4. Preložte:

kl'úč: s. 220

a)

1. Apud Aegyptiōs corpora mortuōrum nōn prius sepeliēbantur, quam erant condīta.

.....

.....

2. Timoleon arcem Syracūsānōrum, quae mūnīta erat ā Dionysiō, ā fundāmentīs disiēcīt.

.....

.....

3. L. Mummius Corinthum ex senātūs cōsultō dīruit, quia ibi lēgātī Rōmānī violātī erant.

.....

.....

4. Marius aliquantō maiōrem numerum mīlitum, quam dēcrētum erat, in Āfricam sēcum dūxit.

.....

.....

5. Lacedaemoniī perterritī, quod quīnque proeliīs terrestribus tribusque nāvālibus victī erant, pācem ab Athēniēnsibus petiērunt.

.....

.....

6. Antiochus Lamiam decem mīlia ferē peditum ex iīs, quī postea vēnerant ex Asiā, explēta et equitēs quīngentōs dūxit. (Livius, upravené)

.....

.....
.....
7. Ipse (Caesar) interim in colle mediō triplicem aciem īnstrūxit legiōnum quattuor veterānārum; in summō iugō duās legiōnēs, quās in Galliā citeriōre proximē cōnscrīpserat, et omnia auxilia collocāvit. (Caesar)

.....
.....
8. Aequīs Volscīsque, aeternīs hostibus huius urbis, quandōcumque sē mōverint, ab tergō erimus, et quod vōs prō salūte nostrā priorēs fēceritis, id nōs prō imperiō vestrō et glōriā semper faciēmus. (Livius)

.....
.....
9. Deinde vēnit [nuntius *Kusid*] ad ducem prōvinciae, quī rēgnābat post Athylam (= Atilam), vocātum Zwatapolug (Svātopluk) salūtāvitque eum dē¹⁴ suīs et causam, prō quā vēnerat, manifestāvit. (Ioannis Thurocz chronica Hungarorum)

.....
.....
10. Post īnfaustum Ludovicī Rēgis interitum, quī in campīs Mohatsiensibus annō mīllēssimō quīngentēsimō vīcēsīmō sextō acciderat, Ioannēs Zapolya (Zápoľský) Tokaium (Tokaj) profectus ab iīs potissimum, quī Tibiscum accolunt, rēx prōclāmātus eōdem annō diē 11. Novembris Albae Rēgiae corōnā invīctus est. (Wagner, upravené)

.....
.....
11. Sī quis autem vōbīs, vel episcopus vester vel quilibet sacerdos, aliter adnuntiāre aut praedicāre praesūmpserit, zelō deī accēnsī omnēs ūnō animō unāque voluntāte doctrīnam falsam abicite, stāntēs et tenentēs trāditionem sēdis apostolicae. (listina pápeža Jána VIII., upravené)

¹⁴ od

b)

1. Posol, ktorého veliteľ poslal do nepriateľského tábora, sa nevrátil.

.....

.....

2. Viacerí učení muži si prezreli nápis, ktorý bol vytesaný na hradnom múre.

.....

.....

3. Ak spozorujete nebezpečenstvo, dajte nám znamenie.

.....

4. Ak šľachtic zomrie bez dedičov, dedičom celého jeho majetku bude kráľ.

.....

.....

abiciō, ere, iēcī, iectum odhadzovať, zahadzovať, odkladať, zložiť; nechať, opúšťať

accendō, ere, cendī, cēsum zapalovať, rozpaľovať

accolō, ere, uī bývať pri niekom, niečom, bývať v susedstve niekoho, niečoho (s acc. al. dat.)

adnuntiō, āre, āvī, ātum zvestovať, oznamovať; hlásať

Aegyptius, iī, m. Egyptan

Aequi, ōrum, m. Ékvovia, kmeň v Látii

aeternus, a, um večný, nesmrteľný, neprestajný, stály

Āfrica, ae, f. Afrika

aliquantus, a, um dosť veľký, dosť značný; **aliquantō** o niečo, omnoho (pri kompar.)

aliter ináč, inak, inakšie, iným spôsobom

apostolicus, a, um apoštolský, pápežský

Asia, ae, f. Ázia

collis, is, m. kopec, vrch, pahorok

condiō, īre, īvī, ītum koreniť; (o mŕtvolách) balzamovať

cōsultum, ī, n. uznesenie, rozhodnutie

Dionysius, iī, m. Dionýzos

dīruō, ere, uī, utum rozboriť, zrúcať, zničiť, strhnúť

disiciō, ere, iēcī, iectum rozhádzať, rozmetať, zbúrať

doctrīna, ae, f. vyučovanie, vzdelanosť, náuka, učenie

episcopus,* ī, m. dozorca; biskup

expleō, ēre, plēvī, plētum vyplniť, naplniť, doplniť

falsus, a, um oklamáný; klamný, nepravdivý, nepravý, falošný

fundāmentum, ī, n. základ, podklad; hlavná vec

īnfaustus, a, um nešťastný

interim medzitým

interitus, ūs, m. zánik, záhuba, skaza

invinciō = **vinciō**, īre, vīnxī, vīntum viazať, obtačať; ovenčiť; *corōnā invincīre* korunovať

Io(h)annēs, nis, m. Ján

iugum, ī, n. jarmo, záprah; pohorie, horský hrebeň; *summum iugum* hrebeň kopca

Lacedaemoniī, ōrum, m. Lacedémončania, Spartania

Lamia, ae, f. mesto v južnej Tesálii

manifestō, āre, āvī, ātum urobiť zjavným, zjaviť; *vyjaviť, odhaliť

Marius, iī, m. rímske rodové meno

medius, a, um prostredný, stredný; *colle mediō* v polovici kopca

Mohatsiensis,* e moháčsky

Mummius, a Mummius, mummiovský (rímske rodové meno)

nāvālis, e lodný, námorný

November, bris, m. november

pedes, itis, m. pešiak

perterreō, ēre, uī, itum zastrašiť, prestrašiť

potissimum najskôr, najradšej, najmä, predovšetkým

praedicō, āre, āvī, ātum hlásať, vyhlasovať, oznamovať; *kázať

praesūmō, ere, sūmpsī, sūmptum vopred užívať, používať; vopred vykonávať; *odvažovať sa, pokúsiť sa

prōclāmō, āre, āvī, ātum nahlas volať, vyhlasovať

proximē nedávno

quandōcumque niekedy, kedykoľvek

quilibet, quaelibet, quodlibet ktorýkoľvek, akýkoľvek

sacerdōs, ōtis, m. f. kňaz, kňazka

sēdēs, is, f. sedadlo, kreslo; stolica

stō, stāre, steti, statūrus stáť; odolávať; zotrvať, pridržiavať sa

Syracūsānus, ī, m. Syrakúžčan

tergum, ī, n. chrbát; **ā tergō** zozadu, vzadu, za chrbtom

terrestris, e zemský, pozemský, pozemný, na zemi, po zemi

Tibiscus, ī, m. Tisa

Timoleōn, ontis, m. Timoleon, vojvodca v Korinte

trāditiō, ōnis, f. odovzdávanie; tradícia

triplex, icis trojaký, trojitý, trojnásobný

veterānus, a, um starý; skúsený (o starých vojakoch); *legiō veterāna* légia (pozostávajúca zo starých vojakov (veteránov))

violō, āre, āvī, ātum dopúšťať sa násilia, týrať, poškodzovať, urážať; zneuctiť; porušovať

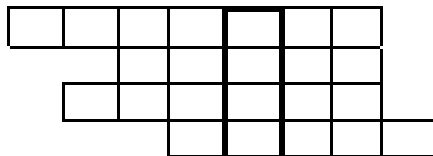
Volscī, ōrum, m. Volskovia, kmeň v Látii

zelus, ī, m. súperenie, súťaživosť; snaživosť; túžba; *oddanosť, láska

5. Vylúštite, komu patrí podobizeň na obrázku:

klúč: s. 220

dobývam
ľud
spravodlivý
dost'

18. CVIČENIE

Ablatīv absolútny

1. Preložte:

klúč: s. 221

1. Graecī Trōiā captā domum revertērunt.

2. Duce Pelopidā exsulēs Thēbās occupāvērunt.

3. Gallīs nescientibus Labiēnus montem occupāvit.

4. Themistoclēs Artaxerxe rēgnante in Asiam vēnit.

5. Dux equitātū praemissō omnibus cōpiīs subsequebātur.

6. Augustō Nōlae mortuō Tiberius imperātor renuntiātus est.

7. Cognitō Caesaris adventū Ariovistus lēgātōs ad eum mīsīt.

8. Absente imperātore legiōnēs ex hībernīs ēgredi nōn sunt ausae.

9. Gallī dēspērātīs rēbus arma abiēcērunt et Caesarī sē dēdidērunt.¹⁵

10. Helvētīi Caesare invītō per prōvinciam proficīscī nōn potuērunt.

11. Haeduī obsidibus datīs pācem Ariovistī redimere nōn potuērunt.

12. Mummius Corinthō expugnātā permultās statuās Rōmam āvēxit.

13. Alcibiade auctōre Athēniēnsēs expeditiōnem in Siciliam fēcērunt.

14. Dārēus ex Asiā in Eurōpam exercitū trāiectō bellum cum Scythīs fēcīt.¹⁶

15. Hōc proeliō trāns Rhēnum nuntiātō, Suēbī, quī ad rīpās Rhenī vēnerant, domum revertī incēpērunt. (Caesar, upravené)

16. Bellō Helvētiōrum cōnfectō tōtīus ferē Galliae lēgātī, prīncipēs cīvitatū, ad Caesarem grātulatū convenērunt. (Caesar)

¹⁵ *sē dare* poddávat' sa, vydávat' sa

¹⁶ *bellum facere* začat' vojnu

17. Oppidum Noviodūnum Caesar propter lātitudinem fossae mūrīque altitudinem paucīs dēfendentibus expugnāre nōn potuit. (Caesar, upravené)

18. Caesar, obsidibus acceptīs prīmīs cīvītātis atque ipsiūs Galbae rēgis duōbus filiīs armīsque omnibus ex oppidō trādītīs, in dēditionem Suessiōnēs accipit exercitumque in Bellovacōs dūcit. (Caesar)

19. Porrō ducēs Geysa et Ladizlaus cum exercitū Albam veniunt, deinde Castrum Portae (Kapuvár), Bobuth (Babót) et Albam ac alia castra fortissimōrum mīlitum praesidiō mūnientēs dīmissōque exercitū habitābant in Hungaria. Tunc Geysa dux¹⁷ Magnus compellentibus Hungarīs corōnam regnī suscēpit. (Chronica picta)

20. Emericus, rēx Hungariae, Jobō, archiepiscopō Strigoniensī petente Marcō, filiō Gola, prīvilēgiīs āmissīs possessiōnem castrōrum¹⁸ Gemer et Szent-Mihályúr (Michal nad Žitavou) ā praedecessōribus suīs concessam cōfirmat. (CDES I)¹⁹

2. Preložte s použitím ablatívu absolútneho:

klúč: s. 221

1. Po dobytí mesta vodca odmenil najudatnejších vojakov.

2. Hannibal nemohol Rimanov úplne premôcť, pretože ho Kartáginci nepodporovali.

3. Po smrti Numu Pompilia bol zvolený za kráľa Tullus Hostilius.

4. Po spozorovaní nebezpečenstva nám dajte znamenie!

5. Hoci bol Caesar sprisahancami zavraždený, predsa nebola obnovená sloboda.

6. Pod Miltiadovým vedením pripravili Gréci Peržanom na maratónskom poli veľkú porážku.

¹⁷ vojvoda

¹⁸ Preložte osobitne, keďže v prvom prípade ide o hrad (Gemer), v druhom o kaštieľ (Michal na Žitavou).

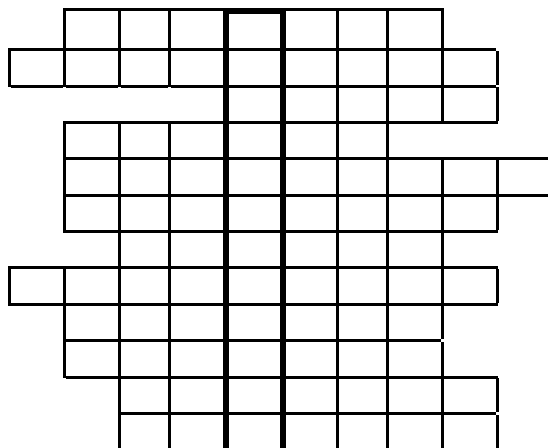
¹⁹ CDES – Codex diplomaticus et epistolaris Slovaciae.

absēns, entis neprítomný, vzdialený
Alcibiadēs, is, m. Alkibiades, aténsky štátnik (450 – 404 p. n. l.)
altitūdō, inis, f. výška, hĺbka
āmittō, ere, mīsi, missum prepúšťať, odkladať, vzdávať sa (niečoho – acc.), stratiť
Ariovistus, ī, m. Ariovistus, kráľ germánskych Suebov (1. stor. p. n. l.)
Artaxerxēs, is, m. Artaxerxes, meno perzských kráľov
āvehō, ere, vēxi, vectum odviezť
Bellovaci, ōrum, m. Belovaci, belgický kmeň
castrum, ī, n. pevnosť; *hrad, zámok, kaštieľ; dedina
compellō, ere, puli, pulsum zháňať (dohromady), nútiť; *podnecovať, povzbudzovať
concēdō, ere, cessi, cessum ustupovať, odchádzať; odstúpiť, prepustiť, prenechať, dať, udeliť
Dārēus, ī, m. Dareios, meno perzských kráľov
dēditio, ōnis, f. podrobovanie; vzdávanie sa, podrobenie sa; poddanstvo; *in dēditio[n]em accipere* prijať niekoho do poddanstva, prijať niekoho podrobenie
dēspērō, āre, āvi, ātum nemať nádej, vzdávať sa nádeje, zúfať si; *rēbus dēspērātīs* (súc) v zúfalom postavení
ēgredior, dĩ, gressus sum vyjsť, vykročiť, dať sa na cestu, dať sa na pochod
Emericus, * ī, m. Imrich
equitātus, ūs, m. jazdenie na koni; jazda, jazdeckto; jazdecký oddiel
Eurōpa, ae, f. Európa
expeditio, ōnis, f. vojenská výprava; *expeditio[n]em facere* podniknúť výpravu
exsul, ulis, m. vyhnanec
fossa, ae, f. priekopa
Galba, ae, m. kráľ z kmeňa Svesiónov
grātulor, āri, ātus sum blahoželať; ďakovať
habitō, āre, āvi, ātum obývať, bývať, zdržiavať sa

maratónsky Marathōnius; *maratónske pole* campus Marathōnius
Miltiades Miltiadēs, is, m., aténsky vojvodca
Numa Pompilius Numa, ae, m., Pompilius, iī, m.

3. Vylúštite, komu patrí podobizeň na obrázku:

zahubiť
dokončiť
vychádzať
väzenie
prečítať
kňaz
hviezda
pritlačiť
neznalý
vládnuť
výbuch
odporujem

invītus, a, um nedobrovoľný, proti vôli, nerád
Jobus (Iobus), ī, m. Jób
Labiēnus, ī, m. Labienus, rímske prímenie; *T. Attius Labiēnus* Caesarov vyslanec
Ladizlaus, * ī, m. Ladislav
lātītūdō, inis, f. šírka
Marcus, ī, m. Markus, Marek
Nōla, ae, f. Nola, mesto v Kampánii
Noviodūnum, ī, n. Noviodunum, mesto v Galii
obses, idis, m. f. rukojemník, rukojemníčka; ručiteľ
Pelopidās, ae, m. Pelopidas, thébsky vodca
permultus, a, um veľmi mnohý, premnohý
porrō ďalej, dopredu, ďaleko; nabudúce, potom
praedēcessor, ōris, m. predchodca
praemittō, ere, mīsi, missum poslať vopred
praesidium, iī, n. ochrana, záštita, pomoc; vojenský oddiel, vojsko, posádka, stráž
prīmī, ōrum, m. poprední muži, náčelníci
prīnceps, cipis, m. popredná osoba, popredný muž, veliteľ, náčelník, knieža, vládca, panovník
redimō, ere, ēmi, ēmptum vykúpiť
renuntiō, āre, āvi, ātum podať správu, ohlásiť, oznámiť; zvoliť, vyhlásiť za (kráľa, konzula a pod. – acc.)
Scythae, ārum, m. Skýti
Sicilia, ae, f. Sicília
subsequor, sequi, secūtus sum nasledovať niekoho, ísť za niekým (s dat.)
Suebī, ōrum, m. Svěbi, súhrnné označenie germánskych kmeňov od Baltického a Severného mora až k Rýnu a Dunaju
Suessiōnēs, um, m. Svesióni, belgický kmeň
suscipiō, ere, cēpi, ceptum prijať; podniknúť niečo, pustiť sa do niečoho (s acc.)
Thēbae, ārum, f. Téby
Tiberius, iī, m. Tiberius, rímske rodové meno; *Tiberius Claudius Nerō* druhý rímsky cisár
trāiciō, ere, iēcī, iectum prepraviť, previesť (cez niečo – acc.)

odmeniť praemiō afficiō, ere, fēcī, fectum
spozorovať cōspiciō, ere, spexī, spectrum
Tullus Hostilius Tullus, ī, m., Hostilius, iī, m.
úplne premôcť dēvincō, ere, vīci, victum

kľúč: s. 221

19. CVIČENIE

Infinitívy; akuzatív s infinitívom

1. Vytvorte infinitívy nasledujúcich slovies:

klúč: s. 222

		inf. praes.	inf. perf.	inf. fut.
subigō	act.			
	pas.			
lēniō	act.			
	pas.			
occīdō	act.			
	pas.			
expugnō	act.			
	pas.			
interficiō	act.			
	pas.			
dēterreō	act.			
	pas.			
perdō	act.			
	pas.			
prōmittō	act.			
	pas.			
cōficiō	act.			
	pas.			
opprimō	act.			
	pas.			
mūniō	act.			
	pas.			
restituō	act.			
	pas.			
numerō	act.			
	pas.			
orior				
arbitror				

2. Preložite:

kl'úč: s. 223

a)

1. Appāret bella potestātis causā gesta esse gerīque.

.....

2. Imperātōrī ā nuntiīs nuntiātum est exercitum suum urbem occupāvisse et cōpiās hostium brevī tempore victum īrī.

.....

.....

3. Helvētīī spērābant sē tōtīus Galliae potītūrōs esse.

.....

4. Solōn rem pūblicam duābus rēbus continērī dīxit, praemiō et poenā.

.....

5. Belgae exercitum Rōmānōrum hieme in Galliā mānsisse molestē patiēbantur.

.....

.....

6. Cōnstābat ībī Caesarem prīmum bellum gestūrum esse.

.....

7. Oportet omnēs cīvēs lēgibus parēre.

.....

8. Historia narrat Cŷrum, Persārum rēgem inter pāstōrēs esse ēducātum.

.....

9. Thūcŷdidēs nōn negat fuisse fāmam Themistoclem venēnum suā sponte sūmpsisse.

.....

10. Britannōrum prīncipēs cōfidēbant Rōmānīs superātīs nēminem posteā bellī causā in Britanniam esse trāsgressūrum. (Caesar, upravené)

.....

.....

11. Rōmānī Hannibale vīvō sē numquam sine īnsidiīs fore arbitrābantur.

.....

12. Rōmānī scrīptōrēs narrant Rēgulum ā Carthāginiēnsibus magnīs cruciātibus necātum esse.

.....

.....

13. Hostēs castra Rōmānōrum aggressī sunt; putābant enim sē duce absente ea facile occupātūrōs esse.

.....

.....

14. Intellēximus²⁰ quāsdam discordiās et dissēnsiōnēs in istā cīvitatē nostrā malitiā aliquōrum eiusdem cīvitatīs nostrae inhabitātōrum superiōribus diēbus esse suscitātās.

(z listiny kráľa Ľudovíta II., upravené)

.....

.....

²⁰ dozvediet' sa

15. At Alcibiadēs, victīs Athēniēnsibus nōn satis tūta eadem loca sibi [esse] arbitrāns, penitus in Thraeciam sē suprā Propontidem abdidit, spērāns ibī facillimē suam fortūnam oculī posse. Falsō. Nam Thraecēs, postquam eum cum magnā pecūnia vēnisse sēnsērunt, īnsidiās fēcērunt; quī (= et hī) ea, quae apportāverat, rapuērunt, ipsum capere nōn potuērunt. Ille cernēns nūllum locum sibi tūtum in Graeciā propter potentiam Lacedaemōniorum [esse], ad Pharnabazum in Asiam discessit. (C. Nepos, upravené)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

b)

1. Videli sme, že pomocné zbory už prichádzajú.

.....

2. Obyvatelia mesta verili, že sú hradbami dostatočne chránení.

.....

3. Je zaznamenané, že po potlačení Catilinovho sprisahania nazval rímsky národ Cicerona otcom vlasti.

.....

.....

4. Je známe, že zákony boli vynájdené pre²¹ blaho občanov.

.....

5. Kráľ sa domnieval, že so svojím udatným vojskom určite zvíťazí.

.....

6. Všetci dúfali, že pevnosť bude vojakmi obránená.

.....

abdō, ere, didī, ditum odstraňovať; *sē abdere*
skrývať sa

appāreō, ēre, uī, itūrus ukázať sa, zjaviť sa;
appāret je zrejmé, je jasné

apportō, āre, āvī, ātum prinášať, privázať

at ale, no, však, avšak

Britannī, ōrum, m. Briti

Britannia, ae, f. Británia

contineō, ēre, tinuī, tentum pohromade držať,
udržiavať

cruciātus, ūs, m. ukrižovanie, mučenie, muka,
utrpenie

Cýrus, ī, m. Kýros, meno perzských kráľov

discēdō, ere, cesī, cessum odísť, odtiahnuť

discordia, ae, f. nesvornosť, rozbroj, spor

dissēnsiō, ōnis, f. nezhoda, rozpor

enim lebo, totiž, veď

falsō mylne, chybné, neprávom

fāma, ae, f. povest', chýr, správa

inhabitātor, ōris, m. obyvateľ

²¹ ad

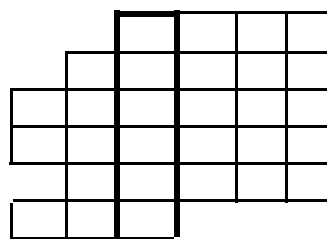
īnsīdiae, ārum, f. záloha; úklady, nástrahy, leť;
īnsīdiās facere strojiť úklady
malitia, ae, f. zloba, hnev
maneō, ēre, mānsī, mānsum zostávať, byť
zachovaný, trvať, byť v platnosti
occulō, ere, culūi, cultum skrývať, zatajovať
pāstor, ōris, m. pastier
penitus vnútri, hlboko, dovnútra
Pharnabazus, ī, m. Farnabazos, perzský satrapa
potentia, ae, f. moc, sila, vplyv
praemium, iī, n. odmena
Propontis, idis, n. Marmarské more
rapiō, ere, rapuī, raptum ulúpiť
Rēgulus, ī, m. rímske prímenie; *M. Atillius*
Rēgulus konzul v roku 256 p. n. l.
Solō (Solōn), ōnis, m. Solón, aténsky zákono-
darca (6. stor. p. n. l.)

spōns, spontis, f. (vôľa) obyč. len v abl. **sponte**; *suā*
sponte zo svojej (z vlastnej) vôle, dobrovoľne
sūmō, ere, sūmpsī, sūmptum brať, vziať (si),
chopiť sa
superus, a, um horný, vrchný; **superior**, ius
vyšší, horný; prvší, minulý, predošlý
suprā hore, zhora; nad (predl. s acc.)
suscitō, āre, āvī, ātum podnecovať
Thraecia (Thrācia), ae, f. Trácia
Thraex (Thrāx), aecis, m. Trák
Thūcýdīdēs, is, m. Tukydidēs, grécky historik (5.
stor. p. n. l.)
tūtus, a, um chránený, bezpečný
venēnum, ī, n. jed, otrava
vīvus, a, um živý, žijúci, nažive

3. Vylúštite, komu patrí podobizeň na obrázku:

klúč: s. 223

zabíjaš							zle
bolesť							plodí
miernim							nútiť
kvet							opevňovať
spravodlivý							zakladám
tak							noha
prameň							
dosť							
tu							
vládnem							
svetlo							
most							

20. CVIČENIE

Nominatīv s infinitívom; vāzba po slovesách iubeō, vetō

1. Preložte:

kl'úč: s. 224

a)

1. Rōmulus inter pāstōrēs ēducātus esse dīcitur.

.....

2. Cýrus omnium mīlītum nōmina memoriā tenuisse crēdēbātur.

.....

3. Hostēs, quī rēgnum occupātūrī fuērunt, victī esse dīcuntur.

.....

4. Servius Tullius p̄rimus iniussū populī rēgnāvisse trāditur.

.....

5. Pausaniās rēgī Persārum pollicitus esse sē Graeciam sub eius potestātem redāctūrum esse trādēbātur.

.....

.....

6. Caesar tertiam aciem castra mūnīre iussit.

.....

7. Alexander corpus suum in Hammōnis templō condī iubet.

.....

8. Dēcēdere ē prōvinciā praetor iussus est.

.....

9. Mīlītēs castra relinquere vetītī sunt.

.....

10. [Alcibiadēs] Ēducātus est in domō Periclis – p̄rivignus enim eius fuisse dīcitur – , ērudītus ā Sōcrate. (C. Nepos)

.....

.....

11. Vidēbantur fīnīta [esse] bellī cīvilis mala, cum Sullae crūdēlitāte rūsum aucta sunt. (Velleius Paternulus, upravené)

.....

.....

12. Rōmae senātus triumphāntem Quīnctium cum agmine in urbem ingredī iussit. Ducī [sunt] ante currum hostium ducēs; secūtus [est] exercitus praedā onustus. Epulae īstructae dīcuntur fuisse ante omnium domōs epulantēsque cum carmine triumphālī et sollemnibus iocīs cōmissantium modō currum secūtī sunt. (Livius, upravené)

.....

.....

.....

.....

.....

.....
.....
.....
13. Repudium inter uxōrem et virum ā conditā urbe usque ad centēsimum et quīnquāgēsimum annum nūllum intercessit. Prīmus autem Sp. Carvīlius uxōrem sterilitātis causā dīmīsīt. Quī (= Et hic), quamquam tolerābilī ratiōne mōtus [esse] vidēbātur, reprehēnsiōne tamen non caruit, quia nē cupiditās quidem līberōrum coniugālī fideī praepōnī dēbuisse iūdicātur. (Valerius Maximus, upravené)

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
14. Et quia ipse Levente²² catholicē nōn vīxit, ideō circā vīllam Toxun (Takšoň) ultrā Dānubium est sepultus, ubī iacere dīcitur Toxun (Takšoň)²³ avus suus mōre pāgānō. (Chronica picta, upravené)

.....
.....
.....
15. In praefātō namque (= nam) proeliō nōn solum Teutonicī aut Latīnī cecidērunt, sed maior pars militiae rēgnī Hungariae dīcitur corruisse. (Chronica picta)

b)

1. Zdalo sa, že s našou odpoveďou nie ste spokojní.

.....
2. Ženy starých Germánov vraj boli veľmi bojovné.

.....
3. Zdalo sa, že nové opevnenie nebude nepriateľskými útokmi zničené.

.....
4. Caesar prikázal vybudovať dlhé lode.

.....
5. Nepriateľom bolo prikázané zložiť zbrane.

.....
²² Levente (okolo 1012 – 1046) – najstarší syn vojvodu Vazula, ktorý bol bratancom prvého uhorského kráľa Štefana I.

²³ Takšoň – staromaďarský náčelník

6. Rímske zákony zakazovali pochovávať mŕtve telá v meste.

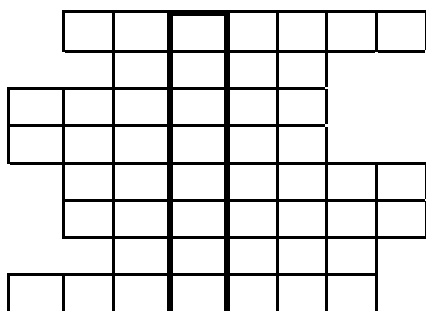
agmen, inis, n. voj, vojsko
augeō, ēre, auxī, auctum zväčovať, zvyšovať, stupňovať
avus, ī, m. starý otec, predok
cadō, ere, cecidī, cāsūrus padat', klesať; klesať mŕtvy, zahynúť
Carvilius, īī, m. Spurius Carvilius Ruga, konzul (234 p. n. l.), prvý Riman, ktorý sa rozviedol
catholicus,* a, um katolícky
civilis, e občiansky
cōmissor, āī, ātus sum hýrit', hodovať, zabávať sa
condō, ere, didī, ditum skladať, zakladať, stavať, budovať; uložiť; pochovať
coniugālis, e manželský
corruō, ere, ruī zboriť sa, zrútiť sa
crūdēlitās, ātis, f. ukrutnosť, krutosť
cupiditās, ātis, f. žiadostivosť, túžba
currus, ūs, m. voz
epulae, ārum, f. pokrmy, jedlá; hostina, hody
epulor, āī, ātus sum jest', hodovať
finiō, īre, īvī, itum končiť
Hammōn, ōnis, m. líbyjský boh stotožňovaný s Diom
ideō preto
ingredior, gredī, gressus sum vkročiť, vstúpiť
iniussū bez rozkazu, proti (napriek) rozkazu
intercēdō, ere, cessī, cessum vstúpiť, vkročiť; stať sa, uskutočniť sa
iocus, ī, m. žart, vtip; zábava, hra
iūdicō, āre, āvī, ātum súdiť; usudzovať, pokladať
Latīnī, ōrum, m. Latinovia, obyvatelia Látia; *Taliani

modus, ī, m. miera; spôsob; *modō* (s gen.) na spôsob, ako
onustus, a, um obťažný, naložený, naplnený, plný
namque = **nam**
pāgānus, a, um vidiecky, dedinský; *pohanský
Periclēs, is, m. Perikles, aténsky štátnik
polliceor, īī, pollicitus sum sľubovať
praefātus,* a, um spomenutý, uvedený
praepōnō, ere, posuī, positum vopred klásť, vopred stavať; dať prednosť (niekomu/niečomu – acc.; pred niekým/ niečím – dat.)
prīvignus, ī, m. nevlastný syn
quamquam hoci, aj keď (prípust. spojka)
Quīnctius, a, um rímsky rod; *L. Quīnctius Cincinnātus* rímsky diktátor (458 p. n. l.)
redigō, ere, ēgī, āctum priviesť, uviesť; *in/sub potestātem redigere* podrobiť
reprehēsiō, ōnis, f. výčitka, pokarhanie
repudium, īī, n. odohnanie manželky, rozvod
Servius, īī, m. Servius; *Servius Tullius* šiesty rímsky kráľ
sollemnis, e slávnostný; obvyklý
sterilitās, ātis, f. neplodnosť, neúrodnosť
Sulla, ae, m. Sulla; *L. Cornelius Sulla* rímsky diktátor (138 p. n. l. – 78 p. n. l.)
Teutonicus, ī, m. Nemec
tolerābilis, e znesiteľný, prípustný
triumphālis, e triumfálny, víťazoslávny, víťazný
triumphō, āre, āvī, ātum triumfovať, sláviť triumf, víťazstvo
Tullius, a, um Tullius, rímske rodové meno
uxor, ōris, f. manželka, žena

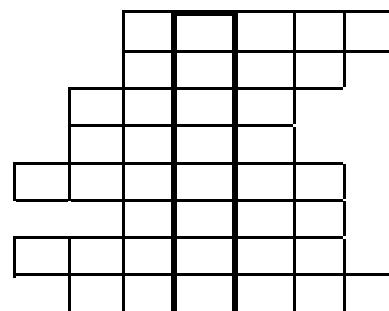
2. Vylúštite, komu patrí podobizeň na obrázku:

klúč: s. 224

začiatok
 vlčica
 uráža
 uvažuj!
 odovzdávajú
 jed
 nedávno
 smutný

trvá
 dielo
 láska
 potom
 výrok
 zriedka
 veselý
 lúka

21. CVIČENIE

*Konjunktív; konjunktív prézenta aktíva a pasíva;
konjunktív imperfekta aktíva a pasíva;
konjunktív prézenta a imperfekta slovesa esse*

1. Vytvorte 1. osobu konjunktívu prézenta a imperfekta nasledujúcich slovies: **klúč: s. 225**

		coni. praes.	coni. impf.
vertō	act.		
	pas.		
observō	act.		
	pas.		
adiciō	act.		
	pas.		
dēfendō	act.		
	pas.		
ēligō	act.		
	pas.		
violō	act.		
	pas.		
dēterreō	act.		
	pas.		
cōnvincō	act.		
	pas.		
damnō	act.		
	pas.		
mūniō	act.		
	pas.		
moveō	act.		
	pas.		
intersum			
revertor			
ulcīscor			
cōnor			

2. Preložte konjunktívy nasledujúcich slovies:

kl'úč: s. 226

	ako konjunktív	preklad
crēdās	rozkazovací	
	možnosti	
	prípustkový	
observēmus	vyzývací	
	možnosti	
	rozvažovací	
	prípustkový	
utinam cūrārent	želací	
crēscant	rozkazovací	
	možnosti	
	prípustkový	
utinam vītēt	želací	
accūsārēnt	neskutočnosti	
cēderēmus	neskutočnosti	
	rozvažovací	
trādātis	rozkazovací	
	možnosti	
	prípustkový	
utinam possīs	želací	
utinam abessētis	želací	
cōnficiātur	rozkazovací	
	možnosti	
	prípustkový	
arbitrārēris	možnosti	
	neskutočnosti	
mūnīrentur	neskutočnosti	
īrāscerēminī	neskutočnosti	
oblīvīscāmur	vyzývací	
	možnosti	
	rozvažovací	
	prípustkový	

3. Preložite:

kl'úč: s. 227

a)

1. Aliter agere nē audeātis.

.....

2. Audiāmus verba rēgis.

.....

3. Nē terreat vōs, mīlitēs, perīculum vānum.

.....

4. Victī arma trādant!

.....

5. Utinam commoda patriae vōs moveant.

.....

6. Utinam virōrum fortium atque integrōrum cōpiam haberētis.

.....

.....

7. Sī sociī nostrī ad tempus (= *včas*) veniant, hostēs certē superentur.

.....

.....

8. Numquam patriam nostram dēfendere dubitārēmus.

.....

9. Audācēs sītis, tamen, puerī, in bellō nōndum interesse potestis; sī nātū maiōrēs sītis, in bellō interesse possītis.

.....

.....

10. Iam herī aggredērēmur?

.....

11. Atque utinam haec, quae apud vōs actūrus sum,²⁴ Canusiū apud ipsum exercitum agerem, optimum testem ignāviae cuiusque et virtūtis. (Livius)

.....

.....

.....

12. Valeant prēcēs apud tē meae, sicut prō tē hodiē valuērunt. (Livius)

.....

.....

13. Insigne vīsum est eārum Caesaris litterārum initium; nam hīs verbīs exorsus est: „Sī sciō, quid scrībam vōbīs, patrēs cōnscriptī, aut quō modō scrībam aut quid omnīnō nōn scrībam hōc tempore, dī deaeque mē perdant.“ (Tacitus, *upravené*)

.....

.....

.....

²⁴ prednášet

14. Nec nōs vidēmus causam pugnae, sed eīs sī pugna placet, ipsī duo pugnent et quis eōrum praevaluerit, ipsum prō Dominō habeāmus. (Chronica picta)

15. Cōnfidāmus igitur, filiōlī, in Chrīstō, prō cuius nōmine crēbrius nostrum fūdimus sanguinem et cum illius nostrōque hoste eō fortius dēcertēmus. (Ioannis Thurocz chronica Hungarorum)

16. Sī quis serviēns sine filiō dēcesserit, quartam partem possessiōnis filia obtineat. (CDES I)

17. Sī quis comes honōrificē sē iuxtā (= *podľa*) comitātus suī quālitātem nōn habuerit vel dēstruxerit populōs castrī suī, convictus super hōc cōram omnī rēgnō dignitāte suā turpiter spoliētur cum restitūtiōne ablātōrum. (CDES I)

b)

1. Vojny nech vedú iní, vy zachovávajúte mier!

2. Kiež zvíťazíme!

3. Kiež by nebolo ľudské pokolenie sužované občianskymi vojnami.

4. Ak by veliteľ zomrel v boji, kráľ by obdaroval jeho syna.

5. Bez boja by naša sloboda nebola zachovaná.

6. Aj keď sa snažíte vyhýbať nebezpečenstvu, predsa vám opäť hrozí.

ablātum, ī, n. odňatá vec

adeō až tak, až potiaľ

Canusium, īī, n. Canusium, mesto v Apúlii

comitātus, ūs, m. sprievod, družina; župa, stolica; hodnosť župana

commodum, ī, n. pohodlie; výhoda, osoh, záujem

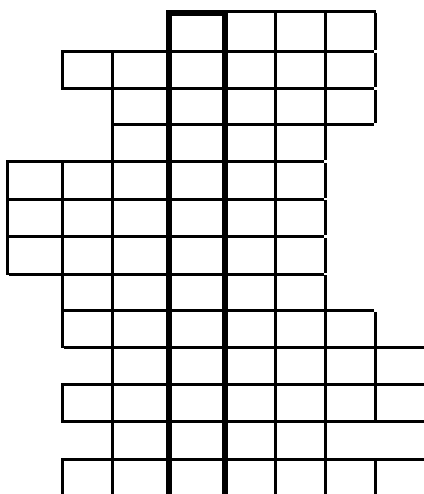
cot(t)idiē každodenne, denne
crēber, bra, brum hustý, početný, častý
dēcertō, āre, āvī, ātum bojovať až do rozhodnutia, vybojovať rozhodný boj
dēstruō, ere, strūxī, strūctum strhnúť, zbúrať; ničiť, hubiť
dignitās, ātis, f. dôstojnosť, vznešenosť; česť, hodnosť
dubitō, āre, āvī, ātum váhať, pochybovať
exordior, īrī, orsus sum začínať
filiolus, ī, m. synáčik, synček
fundō, ere, fūdī, fūsum liať, vylievať
habeō, ēre, uī, itum mať; **sē habēre** al. **habēri** mať sa; *správať sa, počínať si
honōrificus, a, um čestný, úctivý
igitur teda, nuž
ignāvia, ae, f. lenivosť; zbabelosť, bojzlivosť
insignis, e významný, slávny, pamätihodný

integer, gra, grum čerstvý, svieži, neunavený
modus, ī, m. miera; spôsob
omnīnō celkom, vôbec, úplne
praevalēō, ēre, uī prevládať, zvíťaziť
prex, precis, f. prosba, modlitba
qualitās, ātis, f. akosť, vlastnosť
quisquis, quidquid ktokoľvek, čokoľvek
restitūtīō, ōnis, f. uvedenie do pôvodného stavu, rehabilitácia; reštitúcia; udelenie milosti, omilostenie; obnovenie
serviēns, entis, m. sluha, slúžiaci
sanguis, inis, m. krv
sicut tak ako, ako, akoby
terreō, ēre, uī, itum strašiť, zstrašovať, desiť, ľakať
testis, is, m. f. svedok, svedkyňa
turpis, e hanebný, nemravný
vānus, a, um prázdny, povrchný, klamný, zdanlivý

4. Vylúštite, komu patrí podobizeň na obrázku:

klúč: s. 227

vyhýbam sa
 lakomec
 vyberám
 ustupujem
 kież
 hneď
 prílišný
 zostávam
 vzniká
 tabuľa
 je známe
 starám sa
 pozoruj!

22. CVIČENIE

*Konjunktív perfekta aktíva a pasíva;
konjunktív plusquamperfekta aktíva a pasíva;
konjunktív perfekta a plusquamperfekta slovesa esse*

1. Vytvorte 1. osobu konjunktívu perfekta a plusquamperfekta nasledujúcich slovies:

kľúč: s. 228

		coni. perf.	coni. plsqpf.
vocō	act.		
	pas.		
exerceō	act.		
	pas.		
claudō	act.		
	pas.		
ēradiō	act.		
	pas.		
ēducō	act.		
	pas.		
regō	act.		
	pas.		
pūniō	act.		
	pas.		
pellō	act.		
	pas.		
minuō	act.		
	pas.		
dēlectō	act.		
	pas.		
teneō	act.		
	pas.		
dēsum			
imitor			
proficīscor			
vereor			

2. Preložte konjunktívy nasledujúcich slovies:

kl'úč: s. 229

	ako konjunktív	preklad
nē	zabraňovací	
nōn āmīseris	možnosti	
nē	prípustkový	
utinam clāmāveritis	želací	
offuisset	neskutočnosti	
utinam explēta sint	želací	
expectem	rozvažovací	
vīderit	možnosti	
	prípustkový	
stetissent	neskutočnosti	
utinam monstrārent	želací	
utinam nē vulnerātus esset	želací	
sustinuerimus	možnosti	
	prípustkový	
fīrmētis	rozkazovací	
	možnosti	
	prípustkový	
utinam potuerit	želací	
utinam prōfuissēs	želací	
nē	zabraňovací	
nōn clāuseritis	možnosti	
nē	prípustkový	
custōdītae sītis	možnosti	
	prípustkový	
utinam obtemperāvissem	želací	
faterēminī	neskutočnosti	
līberātī essēmus	neskutočnosti	
utinam veniās	želací	
nē	vyzývací	
nōn noctēāmur	možnosti	
nē	prípustkový	

3. Preložite:

kľúč: s. 230

a)

1. Nē captīvōs occīderitis!

.....

2. Utinam nē rēx Lodovicus in hāc pugnā terribilī mortuus sit.

.....

.....

3. Sī foedera omnibus gentibus sāncta fuerint, tot bella nōn fuerint.

.....

.....

4. Fuerint Trōiānī virī audācissimī, urbs tamen servārī nōn potuit.

.....

.....

5. Utinam hanc suspīciōnem vītāre potuissem.

.....

6. Nēmō tunc audācius pugnāvisset.

.....

7. Sine Leōnidae fortitūdine Thermopylae tantam glōriam nōn cōsecūtae essent.

.....

.....

8. Quasi vērō nōn illīus coniūratiōnis causa fuerit cōsulātus tuus et idcirco rēs pūblica disiecta eō tempore, quō tē custōdem habēbat. (Pseudo-Sallustius)

.....

.....

9. Nē aequāveritis Hannibali Philippum nec Carthāginiēnsibus Macedōnās: Pyrrhō certē aequābitis. (Livius)

.....

.....

10. Nēmō invītum pactiōnem nuptiālem quemquam facere coēgisset. (Livius)

.....

.....

11. Ego facilius crēdiderim nātūram margarītis dēesse quam nōbīs avāritiam. (Tacitus)

.....

.....

12. Quisquis enim hoc scīre voluerit, ex Legendā eiusdem Beātissimī Cōfessōris (= ducis Emericī) plēnam sāctissimae conversātiōnis eius nōtitiam habere potuerit. (Chronica picta)

.....

.....

.....

13. Ladislaus cadāver Vyd (*Vid*)²⁵ vidēns dīxit: Utinam vīxisses et conversus essēs et pācem inter nōs firmāssēs (= firmāvissēs). (*Chronica picta*, upravené)

14. Rēgīna ait: Hic dominus et marītus meus, hic rēx vester est. Parcite igitur regnō et vestrās mūtūā caede nē dēleveritis persōnās. (*Ioannis Thurocz chronica Hungarorum*)

15. Utinam cēterī quoque coenobitae, quī in Scepusiō nōn paucī agēbant,²⁶ idem fēcissent! (*Anonymi Carthusiani fundatio lapidis refugii*)

b)

1. Neplieňte mesto!

2. Kiež si to neurobil.

3. Aj keď som list napísal, neposlal som ho.

4. Nech si kôň odpočinie, ak by bol dlhou cestou vyčerpaný.

5. Kiež by ste boli vždy zachovávali zmluvy.

6. Bez tohto listu by sme nikdy neboli poznali pravdu.

aequō, āre, āvī, ātum prirovnávať (niekoho – acc.; k niekomu – dat.), stavať (klášť) na roveň

aiō (neúplné sloveso) prisviedčať, uisťovať, tvrdiť, hovoriť

avāritia, ae, f. skúposť, lakomosť, chamtivosť

cadāver, eris, n. mŕtvola

caedēs, is, f. zabitie, vražda, krviprelievanie, obeť

captīvus, ī, m. zajatec

coenobita, * ae, m. mních

cōnfessor, * ōris, m. vyznavač, svedník

cōnsequor, sequī, secūtus sum dosiahnuť, získať, nadobudnúť

conversātiō, ōnis, f. obrat, obeh, zvrät; *vstup do kláštoru; spôsob života, život

custōs, ōdis, m. strážca, ochranca

disiciō, ere, iēcī, iectum zbúrať, zničiť

Ladislaus, * īi, m. Ladislav

legenda, * ae, f. legenda

Leōnidās, ae, m. spartský kráľ (padol hrdinsky pri Termopylách v roku 480 p. n. l.)

margarīta, ae, f. perla

marītus, ī, m. manžel

mūtūus, a, um vzájomný, obojstranný

nōtitia, ae, f. známosť, znalosť

nuptiālis, e svadobný

pactiō, ōnis, f. zmluva

parcō, ere, pepercī, parsūrus šetriť (niekoho, niečo – dat.), dbať o (niekoho, niečo – dat.)

persōna, ae, f. osoba

quasi akoby, ako keby

quoque tiež, aj, i

sānctus, a, um posvätný, zasvätený, svätý

Scepusium, * īi, n. Spiš

suspīciō, ōnis, f. podozrenie

tot toľko

volō, velle, voluī chcieť

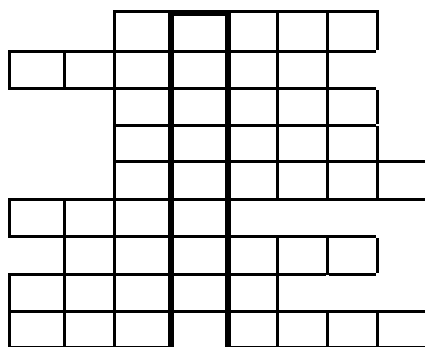
²⁵ Vid – župan, zrejme z Báčskej stolice.

²⁶ žiť

4. Vylúštíte, komu patrí podobizeň na obrázku:

klúč: s. 230

konať
znalý
kopijs
stát
pevný
starostlivosť
taký veľký
strach
rásť

23. CVIČENIE

Účelové, zabraňovacie a obavné vety

1. Preložte:

kľúč: s. 231

a)

1. Caesar Dumnorīgem monet, ut in reliquum tempus omnēs suspīciōnes vītet. (Caesar, upravené)

.....
.....

2. Caesar ad Lingonās litterās nuntiōsque mīsīt, nē eōs frūmentō nēve aliā rē iūvārent. (Caesar)

.....
.....

3. Maiōrēs nostrī, patrēs cōnscrīptī, neque cōnsiliī neque audāciae umquam eguēre (= eguērunt); neque illīs superbia obstābat, quōminus aliēna īnstitūta, sī modo proba erant, imitārentur. (Sallustius)

.....
.....
.....

4. Nihil (= nōn) hāc ōrātiōne eius patrēs cōnscrīptī dēterritī sunt, quōminus dīcere Eumenem iuberent. (Livius, upravené)

.....
.....

5. Ariovistus postulāvit, nē quem peditem ad conloquium Caesar addūceret. Verēbātur enim, nē per īnsidiās ab eō circumvenīrētur. (Caesar, upravené)

.....
.....

6. Caesar, nē Dumnorīgis suppliciō Dīviciācī animum offenderet, verēbātur. (Caesar, upravené)

.....
.....

7. Apud Helvētiōs longē nōbilissimus fuit et ditissimus Orgetorīx. Is M. Messālā et M. Pīsōne cōsulibus rēgnī cupiditāte inductus coniūrātiōnem nōbilitātis fēcīt et cīvitātī persuāsīt, ut dē fīnibus suis cum omnibus cōpiīs proficīscerentur. (Caesar, upravené)

.....
.....
.....
.....

8. Dēfleō equidem filium meum semperque dēflēbō: sed neque reum prohibeō, quōminus cuncta dīcat, quibus innocentia eius sublevārī aut, sī qua fuit iniquitās Germānicī, coarguī possit. (Tacitus, upravené)

.....
.....

.....
.....
9. M. Catō suāsīt rogātiōnem – exstat ōrātiō eius dē pecūniā rēgis Antiochī – et Mummiōs tribūnōs auctōritāte dēterrūt, nē adversārentur rogātiōnī. (Livius)
.....
.....

.....
.....
10. Eīsdem vērō in diēbus dominus comes Byztricensis (bysztrický) partēs regnī īferiōrēs lūstrābat. Sciēbat enim plūrimōs dominōs dē Hungariā et maximē comitem Ulricum nōn rēctā ad īspum esse voluntāte. Metuēbat igitur, nē apud rēgem caecās ipsī īnsidiās tenderent. (Ioannis Thurocz chronica Hungarorum)
.....
.....
.....

.....
.....
11. Rēx Sigismundus (Žigmund), hūcūque gentī suae amābilis, post tam gravem suī populī clādem odiō fuit. Enimvērō timēbat, nē illīs, quōs male dūxerat, ut quondam rēx Persārum Xerxēs post īnfēlicem bellī in Graeciā gestī finem, suae imprōvīsiōnis poenās daret. (Ioannis Thurocz chronica Hungarorum)
.....
.....
.....

.....
.....
12. Episcopus et praelātus Scepusiensis Georgius Bornemisza (Juraj Bornemisza) convocātīs omnibus pāstōribus Scepusiensibus sub iūrisdictiōne suā existentibus prōposuit et ostendit Maximiliānī II. mandātum et prohibuit, nē aliquis pāstōrum sacrāmētāriōs, ariānōs et similēs et eōrum librōs vel audīre vel legere, immō nec eōs fovēre audeat sub poenā prīvātiōnis vītāe et omnium bonōrum. (Wagner)
.....
.....
.....
.....
.....
.....

.....
.....
13. Et pāpa et episcopus et rēx mandat sub āmissiōne capitis et bonōrum, nē ūlla ecclēsiārum bona aut pecūniae reticeantur neque occultentur, sed omnia episcopō et dēputātīs ostendantur et exhibeantur dīmidiumque dētur. (Sperfogel)
.....
.....
.....

14. Istī maximē persuāsērunt commūnī populō, ut iterum ā Ferdinandō recederent et adhaerent dominō Iohannī Vayda (= vojvoda Ján Zápoľský), quī annō Domini 1526. dominicā ante [festum sācti] Martinī (11. november) sē in rēgem Hungariae corōnārī permīsit; sed Ferdinandus annō sequentī corōnātus est in rēgem Ungariae et expulit Ioannem ē rēgnō. (Wagner, upravené)

b)

1. Vodca presviedča vojakov, aby sa nebáli nebezpečenstva.

2. Kráľ nariadil, aby bola vzbura prísne potrestaná.

3. Nebudeme vám brániť, aby ste odišli.

4. Mnohí sa zdráhali opustiť (aby opustili) svoje príbytky.

5. Je obava, že hradby budú útokom nepriateľov zničené.

6. Obávali sme sa, že sa posol nevráti.

addūcō, ere, dūxī, ductum privádzať, dovádzať
adhaereō, ēre, haesī, haesum visieť, ľpieť na niekom, držať sa, nepohnúť sa od niekoho (s acc.)
adversor, āri, ātus sum odporovať, stavať sa na odpor
amābilis, e milý, obľúbený
āmissiō, ōnis, f. strata
ariānus, * ī, m. arián, prívrženec arianizmu
caecus, a, um slepý; tmavý, temný; skrytý
circumveniō, īre, īvī, ventum obchádzať; obkľúčovať, obliehať
coarguō, ere, arguī, – dokazovať, dosvedčovať, usvedčovať
colloquium (conloquium), iī, n. rozhovor
commūnis, e spoločný, všeobecný; *(o ľuďoch) obyčajný, prostý, chudobný
convocō, āre, āvī, ātum zvolávať, povolávať, zhromažďovať
corōnō, āre, āvī, ātum venčiť, obkľúčiť; *korunovať

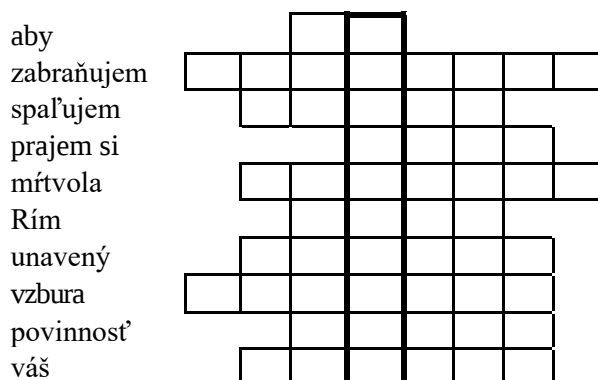
cūnctus, a, um všetok, celý
cupiditās, ātis, f. žiadostivosť, túžba, vášeň
dēfleō, ēre, flēvī, flētum oplakávať
dēputātus, * ī, m. vyslanec, poverenec, poverená osoba
dīmidium, iī, m. polovica
dīs dītis bohatý, zámožný
dominica, ae, f. nedeľa
Dumnorīx, īgis, m. Dumnorix, vplyvný muž v kmeni Heduov
egeō, ēre, uī mať nedostatok (niečoho – gen. al. abl.)
enīmvērō vedť, naozaj, skutočne, vskutku
equidem pravdaže, zaiste, veru, vskutku; síce
Eumenēs, is, m. Eumenes
exhibeō, ēre, uī, itum vydávať, odovzdávať; ukázať, preukázať
existō (exsistō), ere, ex(s)titī vyjsť, ukázať sa, vyskytnúť sa; *byť, jestvovať, existovať
exstō, āre vynikať; ukazovať sa, javiť sa; (ešte) byť, (ešte) existovať

Ferdinandus, ī, m. Ferdinand
fēstum, ī, n. sviatok, slávnosť
foveō, ēre, fōvī, fōtum podporovať
Germanicus, ī, m. Germanicus, brat cisára Tiberia
hūcūque až sem, doteraz
immō áno, ba dokonca, dokonca ešte
imprōvisiō, * ōnis, f. nerozvážnosť, neopatrnosť
indūcō, ere, duxī, ductum ťahať, viesť, priviesť, naviesť, nahovoriť, zviest
īnferus, a, um (komp. īnferior; superl. īnfimus) dolný, spodný
iniquitās, ātis, f. nerovnosť; nespravodlivosť, bezprávie
innocentia, ae, f. nevinnosť, bezúhonnosť
īnstitūtum, ī, n. zriadenie, obyčaj, zvyk
īterum opäť, znova
iūrisdictiō, ōnis, f. súdne rokovanie, súd; súdna právomoc, jurisdikcia
Lingonēs, um, m. Lingóni, galský (keltský) kmeň
lūstrō, āre, āvī, ātum očisťovať; konať prehliadku, prehliadať; obchádzať, prechádzať
M. = Marcus, ī, m. rímske osobné meno
mandātum, ī, n. úloha, rozkaz, príkaz; správa
Maximiliānus, * ī, m. Maximilián
Messala, ae, m. Messala, rímske prímenie
nōbilitās, ātis, f. urodzenosť, šľachtosť; šľachta, šľachtictvo
obstō, āre, stitī, stātūrus stáť v ceste, prekážať
occultō, āre, āvī, ātum skrývať, ukrývať, schovávať; tajiť, zatajovať
odium, īī, n. nenávisť; (*in*) *odiō esse* byť nenávidený
Orgetorīx, īgis, m. Orgetorix, helvétsky šľachtic
pāpa, ae, m. otec; *biskup, pápež
pāstor, ōris, m. pastier; *kňaz, farár
permittō, ere, mīsi, missum pustiť, prepustiť, nechať, dať

Pisō, ōnis, m. Piso, rímske prímenie v rode Calpurniovcov
poena, ae, f. trest; *poenās dare* byť potrestaný, pykať
postulō, āre, āvī, ātum žiadať, požadovať
praelātus, * ī, m. prelát, predstavený
privātiō, ōnis, f. pozbavenie
prōpōnō, ere, posuī, positum predkladať, ustanoviť, oznámiť
quondam kedysi, raz
recēdō, ere, cessī, cessum ustupovať, odchádzať, odísť; opustiť
rēctus, a, um rovný, priamy; správny; dobrý, spravodlivý, statočný
reticeō, ēre, cuī, – mlčať, odmlčať sa; zamlčať
reus, ī, m. obžalovaný, vinník
rogātiō, ōnis, f. návrh zákona; prosba, žiadosť
sacrāmētārius, * ī, m. kalvinista, prívrženec kalvinizmu
Scepusiensis, e spišský
similis, e podobný
suādeō, ēre, suāsī, suāsum odporúčať, radiť; prehovárať, presviedčať (niekoho – dat.)
sublevō, āre, āvī, ātum zdvíhať, uľahčovať, zmierňovať; podporiť, pomáhať
superbia, ae, f. pýcha, hrdosť, spupnosť
supplicium, īī, n. prosba, modlitba; pokuta, trest, trest smrti, poprava
tendō, ere napínať, naťahovať; mieriť, smerovať; *īnsidiās tendere* strojiť úklady
Ulricus, * ī, m. Ulrich
umquam (**unquam**) niekedy, kedy; *nōn umquam* nikdy
voluntās, ātis, f. vôľa; pranie, snaha, túžba; posledná vôľa, testament; úmysel, zámer; politické zmýšľanie; zmýšľanie, pomer (k niekomu – *in* s acc.); náklonnosť, priazeň, oddanosť

2. Vylúštite, komu patrí podobizeň na obrázku:

klúč: s. 232

24. CVIČENIE

Gerundivum

1. Preložte:

kľúč: s. 233

a)

1. Ferrō via faciēda est. (Livius)

.....

2. Omnia rēgis cōsilia laudanda erant.

.....

3. Mihi haec loca relinquenda sunt.

.....

4. Discipulīs Pŷthagorae per quīnque annōs tacendum erat.

.....

5. Caesar proelium committendum esse nōn putābat.

.....

6. Urbs mīlitibus mūrō et fossā cingenda fuit.

.....

7. Namque tum Thraecēs eās regiōnēs tenēbant, cum quibus armīs erat dīmīcandum. (C. Nepos)

.....

.....

8. Īrae vestrae magis ignōscendum quam indulgendum est. (Livius)

.....

.....

9. Appārēbat aut hostibus aut cīvibus dē victōriā concēdendum esse. (Livius)

.....

.....

10. Hōc proeliō comissō reliquās cōpiās Helvētiorum ut cōsequī posset, pontem in Ararī faciendum cūrāvit atque ita exercitum trādūxit. (Caesar, upravené)

.....

.....

.....

11. (Claudius) Aviae Līviae dīvinōs honōrēs dēcernendōs cūrāvit. (Suetonius, upravené)

.....

.....

12. Praefixā itaque diē, quā corōna mīrō opere praeparāta Meschonī, [ducī] Polōnōrum mittenda erat, nocte, quae precedēbat, pāpae per vīsum angelus Chrīstī nuntius astitit. (Cronica Ungarorum iuncta et mixta cum cronicis Polonorum et vita Sancti Stephani)

.....

.....

.....

.....

13. (Rēx Petrus) Mūnitiōnēs, praesidia et castella Teutonicis et Latīnis custōdienda trādēbat. (Chronica picta)

14. Quia autem huius modī māchinātūs eōrum sinistrī praeveniendī sunt, mandāmus vestris dīlectiōnibus, ut prōvideātis armīs et aliīs rēbus, quae prō dēfensiōne cīvitātis nostrae necessāria vidēbuntur. Vōs inter omnēs aliōs subditōs nostrōs speciālī quōdam nostrō favōre cōservāmus nec vōs aliquā vexātiōne impediendī estis. Cōsulentēs igitur vestrō commodō, quae pro cīvitātis nostrae salūte agenda sunt, ea proinde prōvideātis. (Z listiny Imricha Zápoľského Kežmarčanom, upravené)

15. Hī tamen chāriōribus (= cāriōribus) orrandī titulīs et alacriōribus extollendī sunt honōribus, quōs sincerior fidēs, magnanimī actūs et excellentia merita anteponunt. (Z listiny kráľa Mateja Korvína Imrichovi Zápoľskému)

16. Sī quis iobagiō habēns honōrem in exercitū fuerit mortuus, eius fīlius vel frāter congruō honōre sit donandus. (CDES I)

17. Bela IV., rēx Hungariae, prō fidēlibus servitiīs tempore invāsiōnis Tartarōrum praestitis Theodorum, fīlium Budik, Visoborum, fīlium Ompud et Demam, fīlium Farcasi, dē villa Šurice, iobagiōnēs castrī dē Beckov, ā iūrisdictiōne et servitiō castrī eximit, in servientēs domūs rēgiae permūtāt et montem Danuskue (Hajnáčka) mūniendum et cōservandum eīsdem perpetuō dōnat.²⁷ (CDES II)

²⁷ Budik, Ompud – v lat. prameňoch nesklonné mužské mená.

b)

1. Pred nepoctivosťou sa treba mať na pozore.

2. Musíme pokarhať tvoju hýrivosť.

3. Musel som mlčať.

4. Obyvatelia nesmeli opustiť príbytky.

5. Veliteľ dal opevniť tábor.

6. Rukojemníci boli odovzdaní vojakom, aby ich strážili.

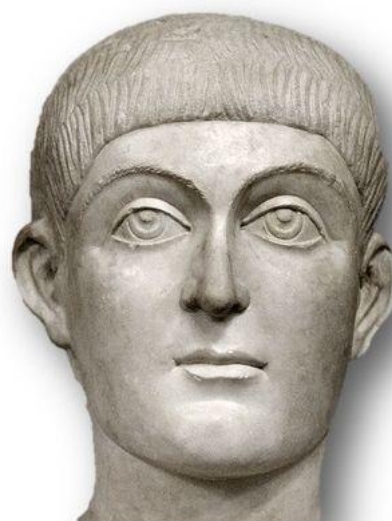
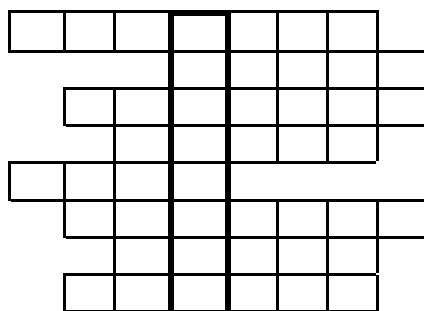
a(d)stō, āre, stitī stāt' (pri niekom, niečom – dat.)
actus, ūs, m. hnanie, pohyb; dejstvo; *skutok, čin
alacer, cris, cre rezký, bystrý; radostný, nadšený
angelus, *ī, m. posol, anjel
antepōnō, ere, posuī, positum klásť vopred; predkladať; uprednostňovať, dávať prednosť (niekomu, niečomu – dat., pred niekým, niečím – dat.)
Arar, is, m. Arar, rieka v Galii (teraz Saône)
avia, ae, f. babička
castellum, ī, n. pevnosť, tvrdza; *hrad, zámok
cingō, ere, cīnxī, cīnctum ovenčiť; obklopiť, obkolesiť, zovrieť, obľahnúť, obsadiť
concedō, ere, cessī, cessum ustupovať, odchádzať; odstúpiť, prepustiť, prenechať, dať, udeliť; *dē victōriā conēdere* prenechať víťazstvo
congruus, a, um zhodujúci sa, zhodný, súhlasný
dēfēnsiō, ōnis, f. obrana, ochrana
Dema, *ae, m. Dema, mužské meno
dīlectiō, ōnis, f. láska, úcta; **Dīlectiō Vestra* Vaša Milosť, titul v listoch
dīmīcō, āre, āvī, ātum zápasieť, bojovať
dīvīnus, a, um božský, boží, nebeský
excellō, ere, – , – vynikať (nad niekoho – dat.)
eximō, ere, ēmī, emptum odoberať, odstraňovať, vynímať; oslobodzovať
extollō, ere zdvíhať, vyzdvihovať, povznášať
favor, ōris, m. priazeň, náklonnosť
indulgeō, ēre, dulsī, – odpustiť; podvoliť sa
iobagiō, ōnis, m. jobagión, poddaný

Līvia, ae, f. Līvia, manželka cisára Augusta
magnanimus, a, um udatný, odvážny
māchinātus, ūs, m. úklad, intriga, machinácia
meritum, ī, n. zárobok, odmena, odplata; zásluha
Mescho, onis, m. Mieško, poľské knieža
permūtō, āre, āvī, ātum premeniť, zameniť, vymeniť
perpetuō nepretržite, stále, navždy, večne
Polōnus, a, um poľský; **Polōnus**, ī, m. Poliak
praefigō, ere, fixī, fixum vpredu pripevniť; *stanoviť
praeparō, āre, āvī, ātum vopred pripraviť, chystať
praeveniō, īre, vēnī, ventum prísť skôr, prísť prv, predísť
proinde (proin) práve (tak), priam (tak); preto
prōvideō, ēre, vidī, vīsum vidieť vpredu, pred sebou; predvídať, tušiť; pripraviť, chystať, zaobstaráť, postarať sa o (niečo – acc., *dat.), starať sa (o niekoho – dat., niečo – *dē* s abl.)
Pýthagorās, ae, m. Pytagoras, starogrécky filozof (6. stor. p. n. l.)
sincērus, a, um čistý, pravý, úprimný
speciālis, e zvláštny osobitný
teneō, ēre, tenuī, tentum držať; mať v moci, spravovať, ovládať
Theodorus, *ī, m. Teodor
Thraex, accis, m. Trák
vexātiō, ōnis, f. súženie, trápenie, útrapa
vīsus, ūs, m. videnie, pohľad; zjav, úkaz, sen

2. Vylúštite, komu patrí podobizeň na obrázku:

klúč: s. 234

ťahať
rukojemník
odhadovať
trest
úrodný
nepatrný
vina
ostrov

25. CVIČENIE

Gerundium

1. Preložte:

kľúč: s. 235

a)

1. Titus Augustus equitandī peritissimus erat.

.....

2. Dux cōnsilium in illō locō castrōrum aedificandōrum cēpit.²⁸

.....

3. Multī mortālēs cōnvēnēre (= cōnvēnērunt) studiō videndae novae urbis (= Rōmae). (Livius, upravené)

.....

.....

4. (Arminius)²⁹ Mox signum prorumpendī dedit iīs, quōs per saltūs occultāverat. (Tacitus)

.....

.....

5. Trōiānī cremātā patriā domō profugī sedem condendaeque urbī locum quaerēbant. (Livius, upravené)

.....

.....

6. Profecta [est] deinde cohors ad sepeliendōs [eōs], quī ceciderant, decemvirōrum permissū. (Livius)

.....

.....

7. Mē Albānī gerendō bellō ducem creavēre (= creavērunt). (Livius, upravené)

.....

8. Hī dē accipiendīs clam nocte in urbem rēgibus conloquuntur. (Livius, upravené)

.....

.....

9. Nam sī violandum est iūs rēgnandī grātiā, violandum est; aliīs rēbus pietātem colās. (Cicero)

.....

.....

10. (Claudius) Mīlitēs domūs senatōriās salūtandī causā ingredī etiam patrum dēcrētō prohibuit. (Suetonius)

.....

.....

11. Caesar loquendī finem fēcit sēque ad suōs recēpit suīsque imperāvit, nē quod omnīnō tēlum in hostēs reicerent. (Caesar)

.....

.....

²⁸ cōnsilium capere pojať úmysel, zaumieniť si

²⁹ Arminius (Armenius), ĭ, m. Arminius, germánske knieža

12. Hāc ōrātiōne habitā³⁰ mīrum in modum conversae sunt omnium mentēs summaque alacritās et cupiditās bellī gerendī innāta est. (Caesar)

.....

.....

.....

13. Ariovistus dīxit sē multitudinem Germānōrum in Galliam suī mūniendī, nōn Galliae oppugnandae causā trādūcere. (Caesar, upravené)

.....

.....

14. Conloquendī Caesarī causa vīsa nōn est et eō magis, quod prīdiē eius dieī Germānī retinērī nōn potuerant, quīn tēla in nostrōs coicerent. (Caesar)

.....

.....

.....

15. Catilīna et Autrōnius parabānt in Capitōliō Kalendīs Iānuāriīs L. Cottam et L. Torquātum cōsulēs interficere, ipsī fascibus correptīs Pisōnem cum exercitū ad obtinendās duās Hispāniās mittere. (Sallustius, upravené)

.....

.....

.....

.....

16. Isque (Tarquinius) prīmus et petisse ambitiosē rēgnum et ōrātiōnem dīcitur habuisse ad conciliandōs plēbis animōs compositam. (Livius)

.....

.....

.....

17. Ipse rēx in praeparandā expeditiōne affuit.

.....

18. Intereā imperātor Graecōrum audītā liberalitāte ducis Geysae mīsīt ad eum nuntiōs ad firmandam pācem et amīcitiam. (Chronica picta)

.....

.....

.....

19. Porrō rēx et ducēs ad expugnandam cīvitātem convenientiōra loca prōspicientēs praecēpērunt carpentāriīs, ut ibī turrēs ligneās octō altitudinem mūrōrum duplō superantēs fabricārent, unde militēs in medium cīvitātis lapidēs et sagittās super hominēs iaculārent. (Chronica picta)

.....

.....

.....

.....

³⁰ *ōrātiōnem habēre* predniest' reč, rečnit'

20. Annō mīllēssimō quīngentēsīmō quīntō decimō Maximiliānus I. caesar Ioannī Thurzō dē Bethlemfalva (Betlanovce), episcopō Wratislaviensī, concēdit iūs aureae monētae cūdendae. (Wagner, upravené)

21. Annō mīllēssimō quīngentēsīmō quīnquāgēsīmō octāvō mandātur Leutschoviensibus, ut prō dēfendendā arce Kis Varda (Kisvárdá) cum Emericō Thelekessy (= Imrich Telekeši) arma capiant. (Wagner, upravené)

b)

1. Nebola príležitosť zviest' bitku.

2. Všetci sa zhromaždili kvôli obrane mesta.

3. Pisár sa venuje písaniu listov.

4. Miesto bolo vhodné na vybudovanie tábora.

5. Porušovaním spravodlivosti vznikajú rozbroje.

6. Dvaja vojaci sa zranili pri strhávaní mosta.

Albānī, ōrum, m. obyvatelia Alby
alacritās, ātis, f. nadšenie
ambitiōsus, a, um ctizadostivý
aureus, a, um zlatý
Autrōnius, iī, m. Autronius, rímske rodové meno
Capitōlium, iī, n. Kapitol, jeden zo siedmich pahorkov v Ríme
carpentārius,* iī, m. tesár
cohors, ortis, f. kohorta
cōiciō, ere, iēcī, iectum hádzať, vrhať
colloquor (conloquor), loquī, locūtus sum zhovárať sa, rozprávať sa
compōnō, ere, posuī, positum skladať, zostavovať
conciliō, āre, āvī, ātum nakloniť si, získať si
conveniēns, entis primeraný, vhodný
corripīō, ere, ripuī, reptum uchopiť, uchvátiť, zmocniť sa
Cotta, ae, f. Cotta, rímske prímenie v rode Aureliovcov
cūdō,* ere, dī, sum raziť, kuť

decemvir, ī, m. decemvir; *decemvirī* decemvirovia (kolégium desiatich úradníkov)
dēcrētum, ī, n. rozhodnutie, uznesenie, nariadenie
duplus, a, um dvojité, dvojnásobný; **duplum**, ī, n. dvojnásobná čiastka; *duplō* dvojnásobne, dvakrát, dva razy
fabricō, āre, āvī, ātum tvoriť, vytvárať, zhotovovať; kovať, tesať, stavať
Farcasius,* iī, m. Farkaš, mužské meno
fascis, is, m. zväzok; *fascēs* zväzok prútov ako odznak impéria; úrad, moc, vláda
Hispānia, ae, f. Hispánia; *Hispānia Citerior* Predná Hispánia, *Hispānia Ulterior* Zadná Hispánia
iaculō* = **iaculor**
iaculor, ārī, ātus sum hádzať, metať, vrhať
īanuārius, iī, m. január
innāscor, nāscī, nātus sum narodiť sa, vznikáť
intereā zatiaľ, medzitým
Leutschoviensēs,* ium, m. Levočania
liberālītās, ātis, f. šľachetnosť

medium, iī, n. stred
monēta, ae, f. mincovňa, minca, mince
mortālis, is, m. smrteľník, človek
mox skoro, hneď, (hneď) potom
permissū s dovolením
perpetuō nepretržite, stále, navždy, večne
pietās, ātis, f. spravodlivosť, poctivosť; zbožnosť
praecipio, ere, cēpī, ceptum nariadiť, rozkázať
prīdiē deň predtým, deň pred
profugus, a, um ujdený, utečený; utekajúci, utekajúc, doplnok na úteku
prōrumpō, ere, rūpī, ruptum vyraziť, vyrútiť sa
prōspiciō, ere, spexī, spectrum rozhliadať sa
recipio, ere dostávať, prijať (späť); *sē recipere* odobrať sa, uchýliť sa

reicio, ere, iēcī, ictum hádzať späť
retineō, ēre, tīnuī, tentum zadržať, udržať
sagitta, ae, f. šíp, strela
saltus, ūs, m. priesmyk, hora, les
senātorius, a, um senátorský
studium, iī, n. snaha, úsilie, záujem, štúdium
tēlum, ī, m. kopija, oštep, šíp
Titus, ī, m. Titus, rímske osobné meno; *Titus Augustus* rímsky cisár
Torquātus, ī, m. Torquatus, rímske prímenie v rode Manliovcov
turris, is, f. veža
unde odkiaľ
Visobor,* ī, m. Visobor, mužské meno
Wratislaviensis,* e v Bratislavský

2. Vylúštite, komu patrí podobizeň na obrázku:

klúč: s. 236

tvoriť									
živím									
pole									
dobývam									
znášam									
pod									
traja									
zbojník									
bezpečný									
zväčšujem									
oplýva									
dúfam									
blažený									
dvaja									
pocit									

26. CVIČENIE

Nepravidelné slovesá ferre, īre

1. Určte a preložte nasledujúce slovesné tvary:

klúč: s. 237

	osoba	číslo	spôsob	čas	rod	preklad
ferimus						
eunt						
ferris						
ībat						
ferent						
ībitis						
ferēbātur						
eāmus						
ferātis						
īret						
feruntur						
it						
ferrem						
utinam eās						
utinam ferret						
abiit						
abstulērunt						
trānsierimus						
dillāta sunt						
nē redieris!						
utinam illātum sit						
īte!						
pertulissetis						
perissent						
utinam relātus esset						

2. Preložte:

kl'úč: s. 238

a)

1. Iūrātīs datur signum; arma capiunt; eunt in pugnam īrārū speīque plēnī. (Livius)

.....
.....

2. Iniussū signa referunt³¹ maestīque – crēderēs victōs [esse] – exsecrantēs nunc imperātōrem, nunc nāvātam ab equite operam, redeunt in castra. (Livius)

.....
.....
.....

3. Sī omīserimus Scythās ultrō arma inferentēs, contemptī ad illōs, quī dēfēcērunt, revertēmur. Sī vērō Tanaim trānsierimus et ubīque invictōs esse nōs Scythārū perniciē ac sanguine ostenderimus, quis dubitābit pārēre etiam Eurōpae victōribus? Fallitur [is,] quī terminōs glōriae nostrae metitur spatiō, quod trānsītūrī sumus. Ūnus amnis interfluit: quem sī trāicimus, in Eurōpam arma prōferimus. (Curtius Rufus)

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

4. Themistoclēs iam adulēscēns in contiōnem prōdībat.

.....

5. Haec eōdem tempore Caesarī mandāta referēbantur et lēgātī ab Haeduīs et ā Trēverīs veniēbant. (Caesar)

.....
.....

6. Turnus rēx Rutulōrum simul Aenēae Latīnōque bellum intulerat. Neutra aciēs laeta ex eō certāmine abiit: victī [sunt] Rutulī, victōrēs Aborīginēs Trōiānīque ducem Latīnum āmīsere (= āmīsērunt). (Livius, upravené)

.....
.....
.....
.....

7. An, sī [vōs] ad moenia urbis Germānī Gallīque dūxerint, arma patriae inferētis? (Tacitus)

.....
.....

³¹ *signa referre* ustupovat'

8. Urgent itaque aliī aliōs hortanturque signiferōs, ut ōcius eant. (Livius)

.....
.....

9. Populus exercituī post bellum domum redeuntī laetus obviam iit.

.....
.....

10. Hostēs veritī, nē circumīrentur, fugae sē mandāvērunt.

.....
.....

11. Saburra cōpiās equitum peditumque īnstruit atque hīs imperat, ut simulātiōne timōris paulātim cēdant ac pedem referant.³² (Caesar, upravené)

.....
.....

12. Eōrum, quī domum rediērunt, cēnsū habitō, ut Caesar imperāverat, repertus est numerus mīlium C et X. (Caesar)

.....
.....

13. Caedem Tatiī minus aegrē, quam dignum erat, tulisse Rōmulum ferunt, seu ob īnfīdam societātem rēgnī seu quia [Tatium] haud iniūriā caesum [esse]³³ crēdēbat. (Livius, upravené)

.....
.....

14. Eundum est, quō patria nōs īre iubet.

.....
.....

15. Incolae timēbant, nē hostis iam in urbem introisset.

.....
.....

16. Intereā Endre (Ondrej) et Bela (Belo) et Levente (Levente), quī fūgerant in Bohēmiam, inde propter paupertātis inopiam trānsierunt in Poloniam et ā Misca (Mieško) duce Poloniae benignē sunt susceptī et honōrāfī. (Chronica picta)

.....
.....

17. Rēx igitur pācāta utrāque provinciā in Hungariam rediit trāiectōque Tibiscō Agriam ovāns pervēnit. (Abrahám Bakšay)

.....
.....

18. Post Agriam, ut ad dīverticulum redeātur, Cassionia (Košice) est, ā Cassiō Rōmānō cīve nōmināta, urbs Hercle clārissima. (Bonfini)

³² *pedem referre* cúvat', ustupovat'

³³ *caedō*, ere, cecidī, caesum

19. Circā fēstum Laurentiī abiit Leutschoviā Katzianer³⁴ Trenchinium versus, utut īnfirmus ex lue venereā, utinam nunquam redeat. (Sperfogel)

20. Postmodum autem dēfunctō dictō Chek,³⁵ ut dīcēbātur, idem Indrih³⁶ addūxit hominem dominī Rolandī palātīnī, comitis Posōniēnsis et acceptō homine nostrō in testimōnium, ex preceptō ipsius palātīnī īvit ad perambulandam dictam terram et ad videndum. (CDES II)

b)

1. Poslovia prinášajú správu, že hrozí vojna.

2. Po zvedení bitky (abl. abs.) sa vojaci vracajú domov ako víťazi.

3. Kiež nepriatelia neodniesli z chrámov veľké bohatstvo.

4. Rimania vypovedali vojnu mnohým národom.

5. Obyvatelia mesta sa obávali, aby nepriatelia neprekročili rieku.

6. Všetko obilie bolo zvezené na jedno miesto.

Aborīginēs, um, m. Aborīginovia, latinský kmeň
aegrē ťažko, bolestne
Agria, ae, f. Jäger
amnis, is, m. rieka
an vari, či vari (opytovacia časť)
Cassius, iī, m. Cassius, rímske rodové meno
cēnsus, ūs, m. census, odhad majetku, sčítanie
ľudu (občanov); *cēsum habēre* vykonať
sčítanie

certāmen, inis, n. zápas, spor, bitka, boj
circumeō, īre, iī, itum obkľúčiť
contemptus, a, um opovrhovaný, potupný,
hodný pohrdania
contiō, ōnis, f. schôdzka, zhromaždenie; *in
contiōnem prodīre* vystupovať (rečniť) na
zhromaždení
dēficiō, ere, fēcī, fectum odstupovať, odpadnúť,
odtrhnúť sa; stratiť sily, ochabovať

³⁴ Ján Katzianer – hlavný kapitán Horného Uhorska.

³⁵ V lat. prameňoch nesklonné mužské meno.

³⁶ V lat. prameňoch nesklonné mužské meno.

dēfungor, fungī, fūctus sum úplne dokončiť;
zomrieť; (abl. abs.) *aliquō dēfūctō* po smrti
niekoho

dignus, a, um dôstojný, hodný, hoden, primeraný
dīverticulum = **dēverticulum**, ī, n. odbočenie
od cesty, odbočka

exsecror, āri, ātus sum preklínať

fallō, ere, fefellī, falsum klamať, podvádzať,
mýliť

fuga, ae, f. útek; *fugae sē mandāre* dať sa na útek

fugiō, ere, fūgī, (fugitūrus) utekať

haud nie (záporka)

hercle (hercule) pri Herkulovi, na môj veru, zaiste

honōrō, āre, āvī, ātum čtiť, uctievať, mať v úcte

īnfidus, a, um neverný, nespoľahlivý, neistý

īnfirmus, a, um slabý, chorý

iniūria, ae, f. bezprávie, krivda; *īnūriā* neprá-
vom, nespravodlivo

inopia, ae, f. nedostatok, núdza, chudoba, hlad

interfluō, ere, flūxī tiecť, pretekať medzi (s acc.)

īntroeō, īre, īī, itum vojsť, vstúpiť

īnvictus, a, um nepremlotený, nepremožitelný

īūrātus, ī, m. viazaný prisahou; ten, ktorý zložil
prisahu

Laurentius, īī, m. Vavrinec

Leutchovia (Leuchovia, Leutschovia), ae, f.
Levoča

luēs, is, f. nákaza, mor

maestus, a, um smutný, sklúčený

mētiōr, īrī, mēnsus sum merať, vymeriavať

nāvō, āre, āvī, ātum horlivo konať; *operam
nāvāre* vynaložiť námahu

ob pre, kvôli, za (predl. s acc., účel, príčina)

ōcior, ius (sup. ōcissimus) rýchlejší

omittō, ere, mīsi, missum pustiť, nechať, pustiť
zo zreteľa, upustiť od niečoho, vzdať sa niečoho;
opomenúť, nezmieniť sa o niečom (s acc.)

ostendō, ere, tendī, tentum ukazovať

ovō, āre jasať, plesať, víťazoslávne vchádzať

pācō, āre, āvī, ātum upokojiť, podrobiť

palātīnus,* ī, m. palatín, najvyšší krajinský
hodnostár v Uhorsku

paulātīm pomaly

paupertās, ātis, f. chudoba, núdza

perambulō, āre, āvī, ātum prechádzať, chodiť po
niečom

perveniō, īre, vēnī, ventum prísť, dostať sa

Posōniēnsis, nse bratislavský

postmodum onedlho potom, neskôr

praeceptum, ī, n. rozkaz, príkaz, nariadenie

prōferō, ferre, tulī, lātum vynášať, prinášať

reperiō, īre, repperī, repertum nájsť, objaviť, zistiť

Rolandus, ī, m. Roland

Rutulī, ōrum, m. Rutulovia, kmeň v Látii

Saburra, ae. m. Saburra, vojvodca numidského
kráľa Jubu

signifer, ī, m. zástavník

societās, ātis, f. spoločenstvo, spoločnosť, spolok,
zväzok

spatium, īī, n. priestor, miesto

Tanais, is, n. Tanais, názov niekoľkých riek; Don

Tatius, īī, m. Tatius, sabínsky kráľ

testimōnium, īī, n. svedectvo, dôkaz

trāiciō, ere, iēcī, iectum prepraviť, previesť (cez
niečo – acc.); prejsť (niečo – acc.)

Trenchinium, īī, n. Trenčín

Trēverī, ōrum, m. Treveri, germánsky kmeň

Turnus, ī, m. Turnus, mýtický kráľ Rutulov

ubique kdekoľvek, všade

ultrō na druhú stranu; dobrovoľne; útočne; *ultrō
bellum (arma) inferre* začať útočnú vojnu

urgeō, ēre, ursī tlačiť, doliehať, naliehať, dorážať,
nútiť

utut akokoľvek

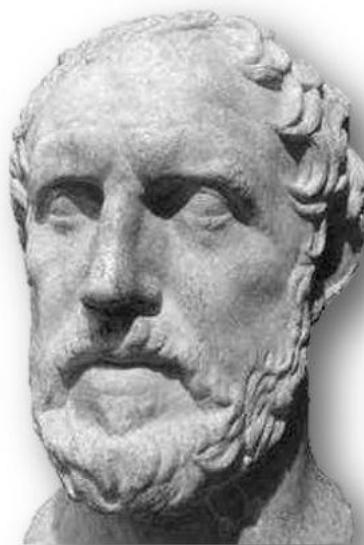
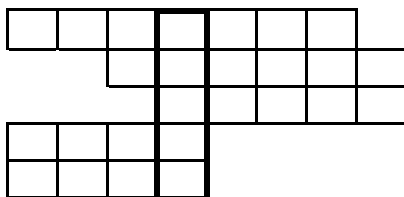
venereus, a, um Venušin; zmyselný, pohlavný

versus smerom k, do (predl. s acc.)

3. Vylúštite, komu patrí podobizeň na obrázku:

klúč: s. 239

prechádzam
vracať sa
zaniká
nesiem
bremeno

27. CVIČENIE

Nepravidelné slovesá fierī, velle, nōlle, mālī; neúplné slovesá

1. Určte a preložte nasledujúce slovesné tvary:

klúč: s. 240

	osoba	číslo	spôsob	čas	preklad
fīunt					
fīēs					
fīēbāmus					
fī!					
fīat					
fierēmus					
facta sunt					
factus eris					
factī sīmus					
nē factī sītis!					
factum erat					
factī essent					
utinam fierem					
utinam factum sit					
vult					
nōlumus					
māvīs					
volēbant					
nōlēs					
voluērunt					
mālīmus					
utinam vellet					
nōlueritis					
māluerant					
māluissem					
meministī					

2. Preložte:

kľúč: s. 241

a)

1. Quī noxium līberat, socius culpaē fit.

.....

2. Quā rē rēs pūblica labefierī potest? Cīvium discordiā.

.....

3. Propter discordiam prīncipum, quī rēge mortuō paciscī nōluerant, sēditionēs in tōtō regnō fiēbant.

.....

.....

4. Sī cīvēs dē hōc discrīmine certiōrēs factī erunt, certē vigiliōrēs cautiōrēsque fient.

.....

.....

5. Dux mīlitibus persuādet, ut audāciōrēs fiant. Dux persuādēbat mīlitibus, ut audāciōrēs fierent.

.....

.....

6. Victōriā Caesaris iter in Galliam Rōmānīs patefactum est.

.....

.....

7. Clāde apud Cannās accēptā potestātem Rōmānōrum labefactam, nōn frāctam esse cōstat.

.....

.....

8. Utinam nē dēfensōrēs urbis nostrae interfectī sint. Utinam nē dēfensōrēs urbis nostrae interfectī essent.

.....

.....

9. Helvētiī pācem et amīcitiam cum proximīs cīvitātibus cōfirmāre volunt.

.....

.....

10. Omnēs, quī certiōrēs factī erant hostēs foedera violāre velle, in forō convenērunt.

.....

.....

11. Latrōcinia nūllam habent infāmiam, quae extrā finēs cuiusque cīvitātis fiunt, atque ea iuventūtis exercendae ac dēsidiāe minuendae causā fierī (Germānī) praedicant. (Caesar)

.....

.....

.....

12. Hī reliquās cīvitātēs sollicitant, ut in eā lībertāte, quam ā maiōribus accēperint, permanēre quam Rōmānōrum servitūtem perferre mālint. (Caesar, upravené)

.....

.....

13. Bene ergo Pittacus ille [dixit]: Nōlīte, orō vōs, id mihi dare, quod multī inuideant, plūrēs etiam concupīscant. (C. Nepos, upravené)

.....

14. Exsulēs servīque ad duo mīlia hominum et quīngentī duce Appiō Herdoniō Sabīnō nocte Capitōlium atque arcem occupāvēre (= occupāvērunt). Cōnfestim in arce facta [est] caedēs eōrum, quī coniūrāre et simul capere arma nōluerant. (Livius)

.....

.....

.....

.....

15. Omnēs tribūnōs orābant, ut ūnō animō cum cōsulibus bellum ab urbe ac moenibus prōpulsārī vellent³⁷ plēbemque oboedientem in rē tam trepidā patribus praeberent. (Livius, upravené)

.....

.....

.....

16. Cēterum iuventūs pleraque, sed maxumē (= maximē) nōbilium, Catilīnae inceptīs favēbat; quibus (= hīs) in ōtiō vel magnificē vel molliter vīvere cōpia erat, incerta prō certīs, bellum quam pācem mālēbant. (Sallustius)

.....

.....

.....

.....

17. Mortuō autem Geycha duce Cupan (Kopán) voluit mātrem sāncti Stephanī rēgis sibi per incestuōsum cōpulāre connubium et sānctum Stephanum occīdere ducātumque eius suae subdere potestātī. (Chronica picta)

.....

.....

.....

.....

18. Hominēs quīdam inīquī dīcēbant ducī: „Domine dux! Rēx īnsidiātur tibi et capere vult tē;“ deinde rēgī dīcēbant: „Dux tibi posuit īnsidiās et sī nōn custōdīveris tē, sciās procul dubiō tē moritūrum [esse].“ (Chronica picta, upravené)

.....

.....

.....

.....

³⁷ nariadit'

19. Ūniversīs presentibus atque posterīs nōtum fierī volumus nōs in commūtātiōnem villae Turdos (Tardoš), quam nostrīs fidēlibus Paulinō comitī et Iacobō dederamus et postmodum sāctae Strigoniensī ecclēsiae contulimus, terram villae Bvrin (Burin), quae ad castrum Posōniēse prius pertinēbat, exceptīs castrēnsibus, memorātō Paulinō comitī et Iacobō et eōrum heredibus per nostrum fidēlem Lampertum, filium Omodey (Omodej), in perpetuum contulisse. (CDES I, upravené)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

20. Quod ā diē conversiōnis S. Paulī omnī nocte faciēbant clāmōrēs ipsī huszarōnēs in plateīs pulsantēs domōs et scamna ante domōs frangentēs, clāmantēs et quasi sēditiōnem facere volentēs et forte id petentēs³⁸, ideō nōs cogēbāmur in circulō habēre vigilātōrēs omnī nocte, nē tumultus fieret in cīvitatē. (Sperfogel)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

b)

1. Z nepriateľov sa niekedy stávajú verní spojenci.

.....

2. Zajatci boli barbarmi usmrtení.

.....

3. Všetci občania chceli, aby už rozbroje skončili.

.....

4. Neprijímajte dary od nešťachetných ľudí!

.....

5. Nešťastní sú tí, ktorých všetci nenávidia.

.....

Appius, iī, m. Appius, rímske osobné meno;
Appius Herdonius sabínsky vodca bandy,
ktorá sa zmocnila Kapitolu

Cannae, ārum, f. Kanny, mesto v Apúlii

Capitōlium, iī, n. Kapitol, jeden zo siedmich
pahorkov v Ríme

castrēnsis, e táborový; **castrēnsis**, is, m. hradčan,
poddaný patriaci pod právomoc hradu

cautus, a, um opatrný, obozretný

circulus, ī, m. kruh, kolo, obeh, kruhová dráha;

*námestie, rínok

clāmor, ōris, m. krik, pokrik, hluk

³⁸ dávať sa do niečoho

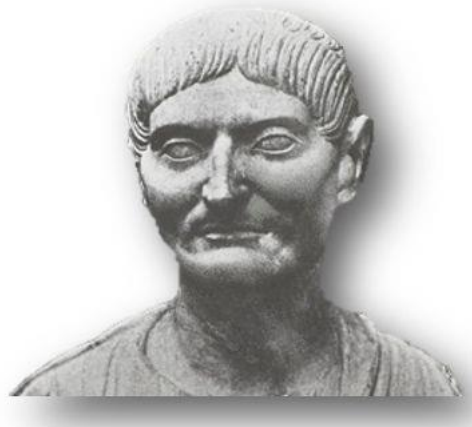
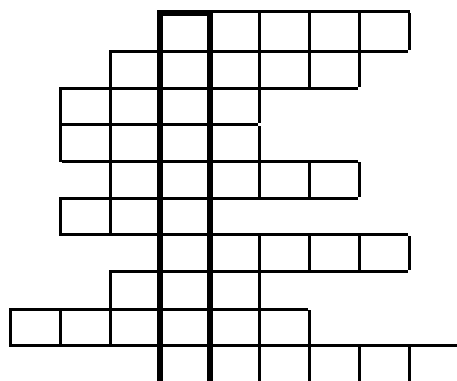
commūtātiō, ōnis, f. premena, zmena, výmena
concupiscō, ere, cupīvi (iī), cupītum bažiť,
 dychtiť, túžiť (po niečom – acc.)
cōnfestim ihneď, okamžite
coniūrō, āre, āvi, ātum sprisahať sa, vzbúriť sa
connubium (**cōnubium**), iī, n. manželstvo,
 manželský zväzok, sobáš
conversio, ōnis, f. obrat, obeh; *obrátenie sa (na
 vieru), vstup do kláštora; *conversio* (*conver-*
sātiō) *S. Pauli* 25. január (v cirkev. kalendári)
cōpulō, āre, āvi, ātum spojiť; vydávať za niekoho,
 zasnúbiť, zosobašiť s niekým (dat.)
dēfēnsor, ōris, m. obranca, ochranca
deinde ďalej, potom
dēsidia, ae, f. lenivosť, záhaľka, záhaľčivosť
dubium, iī, n. pochybnosť
ducātus, ūs, m. hlavné velenie, hodnosť voj-
 vodcu; *vojvodstvo, kniežatstvo
excipiō, ere, cēpi, ceptum vyberať, robiť
 výnimku; *exceptō aliquō* vynímajúc niekoho
extrā na vonkajšej strane, vonku, von, mimo
 (adv. a pred. s acc.)
faveō, ēre, fāvī, fautum žičiť, priať, napomáhať
fors (len nom. a abl.) náhoda, osud; *forte* náhodou
frangō, ere, frēgī, frāctum lámať, zlomiť, rozbiť
Geycha = **Geisa** (**Geysa**), ae, m. Gejza
hus(z)arō, ōnis, m. husár, uhorský jazdec
Iacobus, ī, m. Jakub, mužské meno
incestuōsus, a, um smilný, krvismilný
infāmia, ae, f. zlá povest', hanba; *latrōcinia*
nūllam infāmiam habent lúpeže sa
 nepokladajú za hanbu
inīquus, a, um nepriateľský
īnsidiae, ārum, f. úklady, nástrahy; *īnsidiās*
ponere nastražiť (strojiť) úklady
īnsidior, āri, ātus sum strojiť úklady, číhať,
 striehnuť na niekoho
invidēō, ēre, vīdī, vīsum závidieť
labefaciō, ere, fēcī, factum (pas. **labefiō**, fierī,
 factus sum) otriasať, podryvať, ničiť

Lampertus, ī, m. Lampert, mužské meno
latrōcinium, iī, n. zboj, lúpež
magnificus, a, um veľkolepý, nádherný, skvelý
memorō, āre, āvi, ātum pripomínať, zmieňovať
 sa; *memorātus* zmienený, spomenutý, uvedený
mollis, e mäkký, jemný; pokojný, pohodlný
ōtium, iī, n. nečinnosť, voľný čas, záhaľka,
 leňošenie; pokoj, mier
pacīscor, pacīscī, pactus sum dohodnúť sa,
 zhodnúť sa
patefaciō, ere, fēcī, factum otvárať, sprístupňo-
 vať; odhaľovať, prezrádzať
Paulinus, ī, m. mužské meno
Pittacus, ī, m. Pittakos z Mytilény, štátnik, jeden
 zo siemich mudrcov (okolo 600 p. n. l.)
platēa, ae, f. ulica, verejné miesto, cesta
poster, a, um nasledujúci, budúci; **posterī**, ōrum,
 m. potomkovia, potomstvo
postmodum neskôr
praebeō, ēre, uī, itum poskytovať; konať,
 pôsobiť; *plēbem oboedientem praebeō*
 zabezpečiť, aby ľud poslúchal
praedicō, āre, āvi, ātum vyhlasovať, oznamovať
procul ďaleko; *procul dubiō* bezpochyby
pulsō, āre, āvi, ātum biť, tlčiť, udierať, búchať,
 klopať (do niečoho, na niečo – acc.)
quasi akoby, ako
quisque, quidque každý, každé; **quisque**,
 quaeque, quodque každý
Sabīnus, a, um sabínsky
scamnum, ī, n. lavica
servitūs, ūtis, f. otroctvo, poddanstvo
sollicitō, āre, āvi, ātum poburovať, vyzývať
subdō, ere, didī, dītum podrobiť, podmaniť
trepidus, a, um znepokojený, znepokojujúci; *in*
rē trepidā / *in rēbus trepidīs* v kritickom
 položení
tumultus, ūs, m. búrka; nepokoj, vzburá, povstanie
vigilāns, antis bdely, ostrážitý
vigilātor, ōris, m. nočný strážca, strážnik

3. Vylúštite, komu patrí podobizeň na obrázku:

kľúč: s. 242

sedím
 radšej chcieť
 chcem
 nechcem
 utekám
 chceš
 dotýkať sa
 stáva sa
 radšej chce
 spojenec

28. CVIČENIE

Opytovacie vety (Priame otázky)

1. Preložte:

klúč: s. 243

a)

1. Cūr ad mē vēnistī?

.....

2. Quis istud negāre potest?

.....

3. Quid respondērem? Quōmodo mē excūsem?

.....

4. Nōnne Cicerō ē patriā expulsus est? Sānē.

.....

5. Num Leōnidās in Thermopylīs Persās vīcit? Nōn.

.....

6. Potuitne Caesar sē servāre?

.....

7. Utrum aurum est ūtilius an argentum?

.....

8. Illicisne lignum dūrissimum est an nōn?

.....

9. Armīs an litterīs Rōmānī Graecōs superāvērunt?

.....

10. (Titus Pullō:)³⁹ „Quid dubitās,“ inquit, „Vorene? aut quem locum tuae probandae virtūtis exspectās?“⁴⁰ (Caesar)

.....

11. Atque ūnus ex captīvīs „Quid vōs,“ inquit, „hanc miseram ac tenuem sectāminī praedam, quibus licet iam esse fortūnātissimōs⁴¹?“ (Caesar)

.....

.....

12. Quae (= ea) quō usque tandem patiēminī, ō fortissimī virī? Nōnne ēmorī per virtūtem praestat quam vītā miseram atque inhonestam per dedecus āmittere? (Sallustius, upravené)

.....

.....

.....

.....

.....

³⁹ Caesarov centurio, ktorý sa v udatnosti preteká s Vorenom.

⁴⁰ locus príležitosti; probāre dokazovať

⁴¹ mihi licet môžem; iam čo nevidieť; fortūnātissimōs – doplnok pri podmetovom infinitíve je v latinčine v akuzatívne

13. Rēx interrogāvit: „Estisne vōs lēgātī ōrātōrēsque⁴² missī ā populō Collātīnō, ut vōs populumque Collātīnum dēderētis?“ – „Sumus.“ – „Estne populus Collātīnus in suā potestāte?“⁴³ – „Est.“ – „Dēditisne vōs populumque Collātīnum, urbem, agrōs, aquam, terminōs, dēlūbra, ūtēnsilia, dīvīna hūmānaque omnia, in meam populīque Rōmānī diciōnem?“ – „Dēdimus.“ – „At ego recipiō.“ (Livius)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

14. Cūr ego plēbēiōs magistrātūs, cūr Sicinium potentem videō, sub iugum missus, tamquam ab latrōnibus redemptus? Egone hās indignitātēs diūtius patiar quam necesse est? (Livius)

.....

.....

.....

15. Num [servus dominum interfectūrus] excubiās trānsīre, cubiculī forēs reclūdere, lumen inferre, caedem patrāre [poterat] omnibus nesciīs? (Tacitus)

.....

.....

.....

16. Philippum vērō parentem meum quis ignōrat ab iīs interfectum esse, quōs ingentis pecūniae spē sollicitāverant vestrī? (Curtius Rufus)

.....

.....

17. Quid prius in hāc mirēris victōriā? Vēlocitātem, quod quadrāgēsimo diē parta est, an fēlicitātem, quod nē ūna quidem nāvis āmissa est? (Florus, upravené)

.....

.....

.....

18. (Dux Almus⁴⁴ ad suōs mīlitēs): Quis enim potuit contrā stāre⁴⁵ mīlitibus Scithiae? Nōnne Dārīum (= Dārēum) rēgem Persārum Scithicī (= Scythae) in fugam convertērunt et sic cum timōre et maximā turpitūdine fūgiit (= fūgit) in Persās et perdidit ibi octōgintā mīlia hominum? Aut nōnne Cýrum rēgem Persārum Scithicī cum trēcentīs trīgintā mīlibus occidērunt? Unde⁴⁶ strēnuē et fortiter pugnēmus contrā eōs, quī assimilantur (= assimilantur) nostrīs canibus, et sic multitudīnem eōrum timeāmus, ut muscārum multitudīnem. (Anonymi Belae regis notarii historia Hungarica)

⁴² *ōrātor* vyjednávateľ, vyslanec

⁴³ *in suā potestāte esse* byť samostatný, sám sebe pánom, rovnoprávny

⁴⁴ Álmoš, podľa legendy jeden zo siedmich vodcov staromaďarských kmeňov.

⁴⁵ *contrā stāre* podstaviť sa na odpor, odporovať

⁴⁶ a preto

20. Sunt, quī litterās Sclavōnicās aliās D.[ominō] Hieronymō, aliās auctōrī Cyrillō attribuunt. Sed sī antea⁴⁹ extitērunt Hieronymianae, quid opus erat Cyrillicis? qui Cyrillus inventor?
(S. Timon)

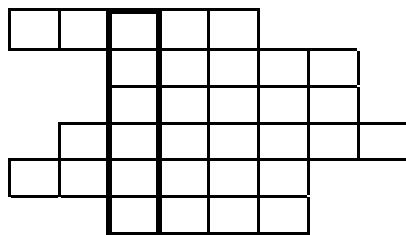
captīvus, a, um zajatý; **captīvus**, ī, m. zajatec
Collātīnus, a, um kollatijský
convertō, ere, vertī, versum obracať
cubiculum, ī, n. spáľňa, izba
Cyrillicus, a, um Cyrilov
Cyrillus, ī, m. Cyril; Konštantín
dēdecus, oris, n. hanba, potupa, nečestnosť
dēdō, ere, didī, ditum odovzdávať, vydávať; pas.
vzdávať sa, podrobovať sa
dēlūbrum, ī, n. svätyňa, chrám
dēserō, ere, seruī, sertum opustiť, zanechať
diciō, ōnis, f. moc, panstvo, vláda
dūrus, a, um tvrdý
ēmorior, morī, mortuus sum zomrieť, umrieť
excubiae, ārum, f. strázenie, stráž
fēlicitās, ātis, f. šťastie, úspech
forēs, ium, f. dvere
fortūnātus, a, um šťastný, bohatý
gnāta (nāta), ae, f. dcéra
Hieronimiānus, a, um Hieronymov, Hieronymovský; *litterae Hieronimiānae* Hieronymova abeceda = hlaholika (v istom období sa autorstvo hlaholiky pripisovalo sv. Hieronymovi)
Hieronimus, ī, m. Hieronym; sv. Hieronym
ignōrō, āre, āvī, ātum nevedieť, nepoznať
īlex, icis, f. dub
indignitās, ātis, f. ničomnosť, podlosť; hanebnosť, urážka
inhonestus, a, um nečestný, hanebný
inventor, ōris, m. vynálezca, pôvodca
iugum, ī, n. jarmo; *sub iugum mittere* poslať do otroctva
latrō, ōnis, m. najatý vojak, žoldnier; lúpežník, zbojník

lignum, ī, n. drevo
lūmen, inis, n. svetlo
mīror, ārī, ātus sum diviť sa, čudovať sa, obdivovať niečo
musca, ae, f. mucha
necesse est treba, je nevyhnutné, musí sa
nescius, a, um nevediac, neznalý, nevedomý
opus est treba, je potrebné (niečo – abl.)
pariō, ere, peperī, partum rodiť, plodiť
patrō, āre, āvī, ātum vykonávať, uskutočňovať
plēbēius, a, um plebejský
recipiō, ere, cēpī, ceptum prijať späť, dostať
reclūdō, ere, clūsī, clūsum otvoriť
Sclavōnicus,* a, um slovanský
Scythae, ārum, m. Skýti
Scythia (Scithia), ae, f. Skýtia
Scythicus (Scithicus), a, um skýtsky
sector, ārī, ātus sum nasledovať, sprevádzať; pachtiť, hnať sa za niečím (s acc.)
Sicinius, iī, m. Lucius Sicinius Vellutus, jeden z prvých tribúnov ľudu
strēnuus, a, um rázny, odhodlaný, udatný
supplex, icis pokorne prosiaci, prosebný, pokorný
tamquam tak ako, ako, akoby
tenuis, e tenký, útlý, skromný, chatrný
tumulus, ī, m. hrob, hrobka, náhrobok
turpitūdō, inis, f. hanba, potupa
ūtēnsilia, ium, n. potrebné veci, potreby
vēlocitās, ātis, f. rýchlosť
Vorenius, ī, m. Caesarov centurio, ktorý sa v udatnosti pretekal s Pullonom

2. Vylúštite, komu patrí podobizeň na obrázku:

klúč: s. 244

podvod
sudca
pohľad
nočná hliadka
zneužívam
zaiste

29. CVIČENIE

*Súslednosť časov; nepriame otázky;
vety so spojkou quīn po záporných výrazoch pochybnosti*

1. Preložte:

kľúč: s. 245 -- 246

a)

1. Omnēs interrogant, utrum nostrī an hostēs vincant.

.....

2. Omnēs interrogābant, utrum nostrī an hostēs vincerent.

.....

3. Omnēs interrogant, utrum nostrī an hostēs vicerint.

.....

4. Omnēs interrogābant, utrum nostrī an hostēs vīcissent.

.....

5. Ignorāmus, quandō nostrī domum reditūrī sint.

.....

6. Ignorābāmus, quandō nostrī domum reditūrī essent.

.....

7. Nōn dubitāmus, quīn nostrī victūrī sint.

.....

8. Nōn dubitābāmus, quīn nostrī victūrī essent.

.....

9. Incolae quaerēbant, quot mīlitēs in urbe dēfendendā mortem oppetīvissent.

.....

10. Quīdam quaesīvīt, nōnne lēgēs duodecim tabulārum indicārent clārōs virōs in urbe sepultōs esse.

.....

.....

11. Haud erat dubium, quīn Alesia brevī tempore expugnārētur.

.....

12. Interestne, utrum pecūniā corruptus an imperitiā et errōre iūdex male iūdicāverit?

.....

.....

13. Inter praetōrēs magna fuit contentiō, utrum moenibus sē dēfenderent an obviam īrent hostibus aciēque dēcernerent.⁵⁰ (C. Nepos, upravené)

.....

.....

14. An dubitāmus, quīn nefariō facinore admissō Rōmānī iam ad nōs interficiendōs concurrant? (Caesar)

.....

.....

⁵⁰ Konj. rozvažovací; aciē dēcernere rozhodnúť v boji, vybojovať rozhodný boj.

15. Nunc vōs exīstimāte⁵¹, facta an dicta plūris sint. (Sallustius)

16. Quis sim, ex eō, quem ad tē mīsi, cognōscēs. Fac cōgitēs (= cōgitā), in quantā calamitāte sīs, et memineris tē vīrum esse! Cōnsīderēs, quid tuae ratiōnēs postulent! (Sallustius)

17. Aestimābunt patrēs, utrum plūs ante poenae an nunc veniae meritī sītis. (Livius)

18. Rōmānī ē Samnītibus quaerēbant, quaenam prīma causa tam obstinātōs mōvisset in fugam. (Livius, upravené)

19. In dubiō fuit⁵², utrum L. Māmilius, Tusculānus dux, an P. Valerius et C. Claudius cōsulēs Rōmānam arcem līberārent. (Livius)

20. Neque erat dubium, quīn [patrēs] turbātō reī pūblicae statū temporī⁵³ succubuissent. (Livius)

21. Caecīnae dubitanti, quōnam modō ruptōs vetustāte pontēs repōneret simulque prōpulsāret hostem, castra metārī in locō placuit, ut [aliī] opus et aliī proelium inciperent. (Tacitus)

22. Nec dubitāvere (= dubitāvērunt) Persae, quīn Issō relictā, quam cēperant, Macedōnēs fūgerent (= fugitūrī essent) . (Curtius Rufus)

23. Quāpropter (rēgīnae), novārum velut īnsciae rērum⁵⁴, nuntium ad eum (t. j. rēgem Carolum) mittunt et, utrum hospes an hostis veniat, scīscitantur. (Ioannis Thurocz chronica Hungarorum)

24. Eam vērō difficultātem rēs offerēbat, utrum Polōnīs hospitibus, cum validissimō atque ornātissimō equitātū venientibus, armātōs an inermēs occurrere Hungarōs aequum esset. (Bonfini)

⁵¹ posudzovať

⁵² in dubiō esse byť pochybný, byť neistý

⁵³ zlá doba

⁵⁴ novae rēs znepokojujúce veci, skutočnosti

25. Nōs commīsīmus⁵⁵ fidēlibus nostrīs, videlicet Vincenciō, venerābilī patrī episcopō Nitriensī, et Paulō, prepositō Posōniēnsī, ut super factō⁵⁶ dictae terrae Karacha (Kračany) dīligentius inquirērent vērītātem, utrum dicta terra trium arātrōrum esset terra castrī Posōniēnsis, vel terra comitis Remyg⁵⁷, quī suam esse hērēditāriam asserēbat. (CDES II, upravené)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

b)

1. Nevieľ, čím sa prehrešujem.

.....

2. Bolo neisté, koľko zajatcov je v tábore.

.....

3. Priznaj sa, prečo si to urobil!

.....

4. Nebola pochybnosť, že ste sa previnili.

.....

5. Nepochybujeme, že naši vojaci za slobodu vlasti podstúpia smrť.

.....

.....

6. Nikto nepochyboval, že pevnosť vydrží útok nepriateľov.

.....

.....

admittō, ere, mīsī, missum pripustiť, vpustiť, pustiť; dopúšťať sa niečoho, páchať niečo (s acc.)

aequum est je slušné, je správne (s acc. cum inf.)

aestimō, āre, āvī, ātum oceňovať, posudzovať, hodnotiť

Alesia, ae, f. Alesia, opevnené mandúbijské mesto v Galii

armātus, a, um ozbrojený, vyzbrojený

asserō, ere, seruī, sertum pripojovať; tvrdiť, prehlasovať, ubezpečovať

Caecīna, ae, m. priezvisko v rode Liciniovcov

Carolus, ī, m. Karol

Claudius, a, um meno rímskeho rodu; *Gaius Claudius* konzul

concurrō, ere, currī, (-cucurrī), cursum zbíhať sa, schádzať sa

contentiō, ōnis, f. zápas, spor

corrumpō, ere, rūpī, ruptum kaziť, skaziť, zmariť; *pecūniā corrumpere* podplatiť

dictus, a, um menovaný, zvaný, nazývaný; *uvedený, spomenutý

facinus, oris, n. čin, skutok; previnenie, zločin

imperītia, ae, f. neskúsenosť, neznalosť, nevedomosť

indicō, āre, āvī, ātum udat', oznámiť, prezrádzať

inermis, e bez zbrane, neozbrojený

inquīrō, ere, quīsīvī, quīsītum vyhľadávať, pátrať, vyšetrovať

īncius, a, um nevedomý, neznalý

Issus, ī, f. mesto na hraniciach Kilíkcie a Sýrie

iūdicō, āre, āvī, ātum súdiť

Māmilus, a, um meno rímskeho rodu; *Lucius Māmilus Tusculanus* tuskulský diktátor

⁵⁵ poverovať (niekoho – dat.)

⁵⁶ *super factō* ohľadne záležitosti

⁵⁷ V lat. prameňoch nesklonné mužské meno.

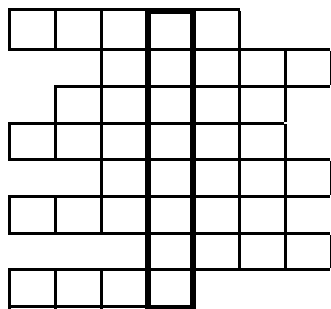
mētor, āri, ātus sum merat', vymeriavať; *castra metārī* utáboriť sa
modus, ī, m. miera; spôsob
nefārius, a, um nespravodlivý; zločinný, bezbožný
obstinātus, a, um pevne odhodlaný, vytrvalý
occurrō, ere, curri, cursum ponáhl'at' sa naproti; stavať sa na odpor, odporovať
offerō, ferre, obtulī, oblātum podávať, priniesť, poskytnúť, ponúknuť, spôsobiť
ornātus, a, um vystrojený, vyzbrojený
Paulus, ī, m. Pavol
plūris esse mať väčšiu cenu
praepositus, ī, m. predstavený; *prepošť
quantus, a, um aký veľký
quāpropter a preto
quīnam, quāenam, quodnam ktorýže, akýže
repōnō, ere, posuī, positum späť klásť, znovu stavať

rumpō, ere, rūpī, ruptum zlomiť, pretrhnúť, prasknúť, zničiť
Samnītēs, ium, m. Samniti
sciscitor, āri, ātus sum vypytovať sa (niekoho – acc., na niečo – *dē* s abl.)
succumbō, ere, cubuī, cubitum klesnúť, podľahnúť
turbātus, a, um zmätený, rozbúrený
Tusculānus, a, um tuskulský
Valerius, a, um meno patricijského rímskeho rodu; *Publius Valerius* konzul
validus, a, um silný, mohutný, mocný
venerābilis, e ctihodný
venia, ae, f. milosť, láskavosť zľutovanie, odpustenie
vidēlicet (**videlicet**) dozaista; totiž
Vincencius, * īī, m. Vincent, mužské meno

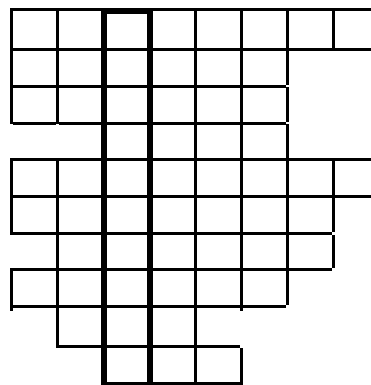
2. Vylúštite, meno ktorého rímskeho historika sa ukrýva v tajničke:

kl'úč: s. 246

uvolňujem
 previňujem sa
 pokutujem
 užitočný
 a či nie
 pochybný
 ktorý z dvoch
 bremeno

zajatec
 stav
 včas
 teda
 kruh
 vyhlasujem
 pochybujem
 mnoho
 vidiek
 pod

30. CVIČENIE

Časové vety

1. Preložte:

kľúč: s. 247 -- 248

1. Cum Germānī in silvīs vāgābantur, Rōmae litterae et artēs flōrēbant.

.....

.....

2. Exercitus, cum frūmentō caruerat, incursiōnēs in finitimās regiōnēs faciēbat.

.....

.....

3. Antigonus rēx in proeliō, cum adversus Seleucum dīmicāret, occīsus est.

.....

.....

4. Cum hostis in colloquiō dīxisset glōriāns: „Sōlem prae iaculōrum multitudīne et sagittārum nōn vidēbitis“, „In umbrā igitur“, inquit Leōnidās, „pugnābimus“.

.....

.....

5. Cum rēx Pyrrhus populō Rōmānō bellum intulisset cumque dē imperiō certāmen esset cum rēge generōsō ac potentī, perfuga ab eō vēnit in castra Fabriciī.

.....

.....

6. Ubi Caesar in Italiam vēnit, Pompeius spem et cōsiliū amīsīt.

.....

.....

7. Hostēs simulatque sē ex fugā recēpērunt, lēgātōs ad Rōmānōrum ducem dē indūtiīs mīsērunt.

.....

.....

8. Postquam Epamīnōndās occīsus est, omnis glōria Thēbārum occidit.

.....

.....

9. Nostrī persequī hostēs nōn prius dēstitērunt, quam ad mūrōs portāsque urbis accesērunt.

.....

.....

10. Dum Rōmānī cōsultant, Hannibal iam summā vī Saguntum oppugnābat.

.....

.....

11. Hannibal, quoad vixit, irā in Rōmānōs flagrāvit.

.....

12. Haec cum (Caesar) animadvertisset, convocātō cōnsiliō omniumque ordinum⁵⁸ ad id cōnsilium adhibitis centurionibus, vehementer eōs incūsāvit. (Caesar)

.....

.....

13. Interim saepe cum lēgātī ultrō citrōque inter eōs mitterentur, Ariovistus postulāvit, nē quem peditem ad conloquium Caesar addūceret. (Caesar)

.....

.....

14. Quōs (= Eōs) cum apud sē in castrīs Ariovistus cōspexisset, exercitū suō praesente conclāmāvit: quid ad sē⁵⁹ venīrent? an speculandī causā? (Caesar)

.....

.....

15. At Iugurtha mūnimentō castrōrum impedītus, cum aliī super vallum praecipitārentur, aliī in angustiīs ipsī sibi properantēs offīcerent, multīs amissīs in loca munīta sēsē⁶⁰ recēpit. (Sallustius)

.....

.....

16. Captīs dīreptisque castrīs cum praedam dictātor mīlitī concessisset secūtique fugientem ex castrīs hostem equitēs renuntiāssent (= renuntiāvissent) omnēs Lābīcānōs victōs, magnam partem Aequōrum Labīcōs cōnfūgissee, posterō diē ad Labīcōs ductus exercitus oppidumque corōnā circumdatā scālīs captum ac dīreptum est. (Livius)

.....

.....

.....

.....

.....

17. Dictātor triumphāns urbem est ingressus; et cum sē dictātūrā abdicāre vellet, iussū patrum, priusquam abdicāret, cōsulēs creāvīt C. Sulpicium Longum iterum Q. Aemilium Cerretanum. (Livius)

.....

.....

.....

⁵⁸ stotina

⁵⁹ k nemu

⁶⁰ zosilnené sē

18. Sed Germanicus cēdentem in āvia Arminium secūtus, ubi prīmum cōpia fuit, evehī equitēs campumque, quem hostis īnsēderat, ēripī iubet. (Tacitus)

.....

.....

.....

19. Rēx, quī diū Dāreum persequendō fatīgābatur, postquam et nox adpetēbat et cōsequendī spēs nōn erat, in castra paulō ante ā suīs capta pervēnit. (Curtius Rufus)

.....

.....

.....

20. Dum bellum in Numidiā contrā Iugurtham geritur, Rōmānī cōsulēs M. Manlius et Q. Caepiō ā Cimbrīs et Teutonīs et Tugurinīs et Ambrōnibus, quae erant Germānōrum et Gallōrum gentēs, victī sunt iuxtā flūmen Rhodanum et ingentī interniciōne. (Eutropius)

.....

.....

.....

.....

21. Rēx autem hōc audītō, obsēdit castrum; cumque in crāstinum pugnāre vellet, ecce dux subitō equum ascendēs, portās castrī exiēs, citissimē equitāvit sōlus ad castrum rēgis et cum ad tentōrium rēgis vēnisset, statim dē equō dēscendēs et ad pedēs rēgis vēnisset et in ōre omnium sē culpābilem prōclāmāvit. (Chronica picta)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

22. Rēgīna Keisla (= Gizela) dum (= cum) ad aliquās ecclēsiās in Hungariā dēvēnisset, omnēs apparātūs in domō Dominī existentēs sibi praesentārī faciēbat et renovanda tam in sindone, quam in byssō omnī annō renovābat. (Chronica picta, upravené)

.....

.....

.....

.....

23. Post ēdīcunt triduānum iēiūnium et cum ad trānsferendās reliquiās sacrās tertiā diē vēnissent, lapis ingēns superpositus sepulcrō per sē ipsum levātus est. (Cronica Ungarorum iuncta et mixta cum cronicis Polonorum et vita Sancti Stephani)

.....

24. Anianus ex urbe prōdiit, ut Atilae sēdāret animum et plēbis suae līberātiōnem implōrāret. In cuius (= eius) cōspectū ubi sē constituit pater, „Cūr Atila chrīstiānum,“ inquit „populum tam ferā crūdēlitate persequeris, cūr hūmānō sanguine nōn explēris?“ (Bonfini)

25. Cumānī enim hostēs fuēre (= fuērunt) Ungarōrum, dōnec ā Tartarīs vexātī, pars iugum accēpērunt, pars ad Ungarōs prōfugērunt. (S. Timon)

abdicō, āre, āvī, ātum zriekať sa, vzdávať sa niečoho, odstupovať

adducō, ere, dūxī, ductum privádzať, priťahovať; navádzať, prinútiť

adhibeō, ēre, hibuī, hibitum pridávať, privolať, pozvať, prijímať, pripustiť

adpetō (appetō), ere, petīvī, petītum ponáhľať sa; blížiť sa, nastávať

Aemilius, a, um meno rímskeho partricijského rodu; *Q. Aemilius Cerretanus* konzul

Ambrōnēs, um, m. Ambróni, keltský kmeň

angustiae, ārum, f. úzky priestor, úžina, priesmyk

Anianus,* ī, m. sv. Anián, orleánsky biskup

animadvertō, ere, vertī, versum pozorovať, všímať si

apparātus, ūs, m. príprava, výstroj, výzdoba

Arminius (Armenius), iī, m. germánske knieža

ascendō, ere, scendī, scēsum vystupovať, vyliezť

āvia, ōrum, n. odľahlé miesta, pustatiny

byssus,* ī, f. jemné plátno, batist

C. = **Gāius**, ī, m. osobné meno

Caepiō, ōnis, m. priezvisko v rode Serviliovcov

careō, ēre, uī, itūrus nemať niečo, byť bez niečoho (s abl.)

centuriō, ōnis, m. centurio, veliteľ centúrie

chrīstiānus,* a, um kresťanský

Cimbrī, ōrum, m. Cimbrovia, germánsky kmeň

circumdō, dare, dedī, datum rozostavovať okolo, obklopovať, obkľučovať

citō rýchle; komp. **citius**; superl. **citissimē**

concedō, ere, cessī, cessum ustupovať, odchádzať; odstúpiť, prenechať, ponechať

conclāmō, āre, āvī, ātum zvolávať, nahlas volať, vyzývať

cōnsequor, sequī, secūtus sum dosiahnuť, dohoniť

cōnspectūs, ūs, m. pohľad, výhľad, dohľad; *in cōnspectū* pred očami, v prítomnosti

cōnstituō, ere, uī, ūtum ustanoviť, určiť; stavať; **in cōnspectū alicuius sē cōstituere* dostaviť sa do niekoho prítomnosti / k niekomu

cōnsultō, āre, āvī, ātum radiť sa

convocō, āre, āvī, ātum zvolávať, zhromažďovať

corōna, ae, f. veniec, koruna; kruh obliehajúceho vojska

crāstinus, a, um zajtrajší; **crāstinus**, ī, m. zajtrajšok, nasledujúci deň

culpābilis,* e vinný

Cumānī,* ōrum, m. Kumáni, turkotatársky kmeň usídlený v Uhorsku

dēscendō, ere, scendī, scensum zostupovať, schádzať

dēveniō, īre, vēnī, venum zísť, prísť

dictātor, ōris, m. diktátor

ecce aha, hľa

ēdicō, ere, dīxī, dictum verejne oznámiť, vyhlásiť, nariadiť, ustanoviť

ēvehō, ere, vēxī, vectum vyvážať, odvážať, odstraňovať; *ēvehī* výjsť, vyraziť

exeō, īre, iī (īvī), itum vychádzať, odchádzať

Fabricius, iī, m. rímske rodinné meno; *C. Fabricius Luscinus* konzul v roku 282 p. n. l. (známy tým, že sa nedal podplatiť Pyrrhom)

fatīgō, āre, āvī, ātum unavovať, oslabovať, sužovať, znepokojovať

flagrō, āre, āvī, ātum horieť, planúť; byť zachvátený

generōsus, a, um urodzený, vznešený

glōrior, ārī, ātus sum honosiť sa, chvastať sa

iaculum, ī, n. hádzacia kopija, ľahký oštep

iēiūnium, iī, n. pôst

implōrō, āre, āvī, ātum úpenlivo prosiť, žiadať

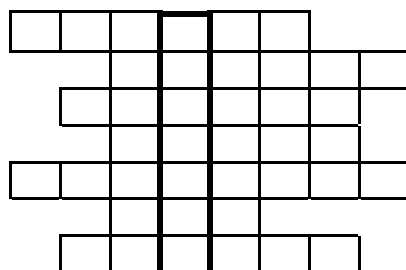
incursiō, ōnis, f. vpád
incūsō, āre, āvī, ātum obviňovať, vyčítať
indūtia, ārum, f. prímerie
insidiō, ere, sedi, sessum sadnúť si; obsadiť
interim medzitým
interniciō, ōnis, f. úplná porážka
iugum, ī, n. jarmo; otrocké jarmo
iussū na rozkaz
Lābiciānī, ōrum, m. Labičania
Labici, ōrum, m. Labiky, mesto juhových. od Ríma
levō, āre, āvī, ātum uľahčovať, zmierňovať; dvíhať
liberātiō, ōnis, f. oslobodenie
Manlius, ī, m. Manlius, meno rímskeho rodu
mūnimentum, ī, n. opevnenie, hradba, ochrana
Numidia, ae, f. Numidia (dnes Alžír)
occidō, ere, cidi, cāsūrus padať, zapadať
officiō, ere, fēcī, fectum postaviť sa proti (niečomu – dat.); prekážať, škodiť
ōs, ōris, n. ústa, tvár; *in ōre* pred zrakom, pred očami
paulō o málo, trochu; *paulo ante* pred chvíľou, krátko predtým
perfuga, ae, m. zbeh
Pompeius, ī, m. meno rímskeho plebejského rodu; *Cn. Pompeius Magnus* triumvir a neskôr Caesarov protivník
potēns, entis schopný, mocný
prae pred; oproti, voči; pre (predl. s abl.)
praecipitō, āre, āvī, ātum zraziť, zhodiť; hnať; pas. hodiť sa, zrútiť sa; *super vallum praecipitārī* zrútiť sa z násypu
praesentō,* āre, āvī, ātum odovzdávať, poskytovať, ukazovať; *praesentārī facere* dať si ukázať

prōfugiō, ere, fūgī, – utekať, utiecť
Q. = **Quīntus**, ī, m. osobné meno
recipiō, ere, cēpī, ceptum prijať späť, dostať späť; *sē recipere* odobrať sa, uchýliť sa; spamätať sa, zotaviť sa
reliquiae, ārum, f. pozostatky, zvyšky, relikvie
renovō, āre, āvī, ātum obnovovať
Rhodanus, ī, m. Rodan, rieka v Galii
sacer, cra, crum posvätný, svätý, zasvätený
scālae, ārum, f. rebrík, schody
sēdō, āre, āvī, ātum utíšiť, upokojiť
Seleucus, ī, m. mužské meno; Alexandrov vojvodca, neskôr sýrsky kráľ
sepulcrum, ī, n. hrob, hrobka, náhrobok, pomník
sindōn, onis, f. jemná tkanina, mušelín
speculor, āri, ātus sum vyzvedať, slediť, skúmať
subitō náhle, ihneď
Sulpicius, a, um meno rímskeho rodu; *C. Sulpicius Longus* konzul
superponō, ere, posuī, positum položiť (niečo – acc.; na/nad niečo – dat.)
tentōrium, ī, n. stan
Teutonī, ōrum (um), m. Teutóni, germánsky kmeň
Tigurinī, ōrum, m. Tiguríni, obyvatelia helvétskeho kraja severne od Ženevského jazera
trānsferō, ferre, tulī, lātum prenášať, prevážať, premiestniť
triduānus, a, um trojdňový
ultrō et citrō (ultrō citrōque) sem a tam
vāgor, āri, ātus sum potulovať sa, blúdiť
vehemēns, entis prudký, rýchly; rázny, prísny

2. Vylúštite, komu patrí podobizeň na obrázku:

klúč: s. 248

svedok
 neporušený
 rovný
 len čo
 potom ako
 keď
 prestávam

31. CVIČENIE

Dôvodové (pričinné) vety

1. Preložte:

kľúč: s. 249 -- 250

1. Graeci Pausaniae obiciebant, quod mores patrios contemnēbat.

2. Socrates iudiciis dixit: „Bene mihi evenit, quod mittor ad mortem“.

3. Decima legio Caesaris gratias agit, quod de se optimum iudicium fecisset.

4. Atheniensis Titus Pompeius Atticus gratias agerunt, quod de se optimus meritis esset.

5. Hephästion Alexandro omnium amicorum carissimus erat, quia cum ipso educatus est.

6. Apud Sallustium scriptum legimus: Falso queritur de natura sua genus humanum, quod forte potius quam virtute regatur.

7. Cato in senatu dixit: Cum nefario consilio sceleratorum civium res publica in maxima pericula venerit, de confessis more maiorum supplicium sumendum censeo.

8. Hac re nostri superabantur, quod hostes fessi e proelio abibant aliique integris viribus succedebant.

9. Lacedaemonii Themistoclem absentem accusaverunt, quod societatem cum rege Persarum ad Graeciam opprimendam fecisset.

10. Pugiles, cum feriunt adversarium, ingemiscunt, non quod doleant, sed quia profundam vocem corpus intenditur.

11. Romulus fratrem Remum interfecit, quia hic moenia novae urbis transiluerat.

12. [Hannibal] Superābātur nāvium multitūdine; dolō erat pugnandum, cum [Eumenī, Pergamenō rēgī] pār nōn esset armīs. (C. Nepos, upravené)

.....

13. Caesar, quod memoriā tenēbat L. Cassium cōsulem occīsum exercitumque eius ab Helvētiīs pulsum et sub iugum missum, [id] concēdendum [esse] nōn putābat. (Caesar)

.....

.....

14. In finēs Lingōnum diē quārtō pervēnērunt, cum et propter vulnera mīlitum et propter sepultūram occīsōrum nostrī, triduum morātī, eōs sequī nōn potuissent. (Caesar)

.....

.....

15. Sed multī mortālēs, dēditū ventrī atque somnō, indoctī incultīque vītā sicutī peregrinantēs trānsiere (= trānsiērunt); eōrum ego vītā mortemque iuxtā aestumō, quoniam dē utrāque silētur. (Sallustius, upravené)

.....

.....

16. Magna et in castrīs et extrā mūnimenta caedēs fugientium fuit, sed praeda maior, quia vix arma sēcum efferre hostis potuit. (Livius)

.....

.....

17. Nec minor Germanīs animus⁶¹ [erat], sed genere pugnae et armōrum superābantur, cum ingēns multitūdō [hominum] artīs locīs praelongās hastās nōn prōtenderet, nōn colligeret (= nōn prōtendere, nōn colligere posset), neque adsultibus et vēlocitāte corpōrum ūteretur (= ūtī posset), coācta stabile ad proelium. (Tacitus)

.....

.....

.....

.....

.....

18. Quia [fēminae] occupandae reī pūblicae arguī nōn poterant, ob lacrimās incūsābantur; necātaque est anus Vitia, Fūfiī Geminī māter, quod filiī necem flēvisset. (Tacitus)

.....

.....

.....

⁶¹ odvaha

19. Et quoniam ignis auctus inmaniter plerasque [naves] consumpsit, duodecim tantum modo naves potuerunt intactae servari, quae discretae sunt. (Ammianus Marcellinus, upravené)

20. Interea proelium ab utroque duce instructum est, quale vix (in) ulla memoria fuit, cum peritissimi viri copias suas ad bellum educerent. (Eutropius)

21. [Dux] dixit: „Accingimini et estote viri fortes, constantes et robusti, quoniam melius est nobis mori in bello iusto, quam videre exhereditatas cognatos nostros. (Cronica Ungarorum iuncta et mixta cumronicis Polonorum et vita Sancti Stephani)

22. Occurrit autem ei Aba⁶² rex in Menfew (Menfő) iuxta Iaurinum cum magna multitudine armatorum, nimium praesumens de victoria, quia Bavarum quidam intimaverant ei, quod caesar cum paucis veniret. (Chronica picta, upravené)

23. Quum (= cum) autem certum sit ipsos expONENTES intra ambitum totius regni partiumque ei subiectarum sua immunitate et libertate super non solvendo thelonio ab initio liberē semper usos esse palamque sit eam ad certum aliquem locum restrictam non esse, multominus (= multo minus) his temporum iniuria nocere debeat. (Z listu palatina Tomáša Nádašdyho)

24. Quae res non mediocriter animos⁶³ Turcarum auxit, cum neque oppidulum sine bombardis, quae adhuc retro erant, uti aliqui putabant, obtineri neque sine illo arx obsideri potuisset. (Stella, in: Schwandtner)

25. Eperiensēs cum habuerint in praesidio militem⁶⁴, non volebant se subdere Hungaris, sed saepe procursiones fecerunt et haidonibus detrimenta intulerunt. (Leibitzer)

⁶² Uhorský král' Samuel Aba (okolo 990 – 1044).

⁶³ odvaha

⁶⁴ vojsko

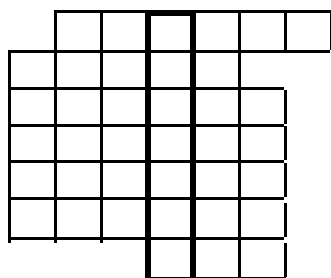
accingō, ere, cīnxī, cīnctum vystrojīť sa, vyzbro-
 jīť sa, ozbrojiť sa, pripraviť sa
adhūc dosiaľ, dodnes, ešte teraz, ešte stále
adsultus (assultus), ūs, m. útok, napádanie
adversārius, iī, m. protivník, nepriateľ
aestimō (aestumō), āre, āvī, ātum oceňovať,
 posudzovať, hodnotiť; *iuxtā aestimāre*
 rovnako oceňovať
ambitus, ūs, m. okraj, obvod, objem
anus, ūs, f. stará žena, starena
arguō, ere, uī, – dokazovať; obviňovať (niekoho
 – acc.; z niečoho – gen.)
artus, a, um stiesnený, úzky
Atticus, ī, m. Titus Pompōnius Atticus, rímsky
 finančník a Ciceronov priateľ
Bavarī, ōrum, m. Bavori
bombarda, ae, f. vojenská strelná zbraň, puška, delo
cōgnātus, a, um pokrvný príbuzný
colligō, ere, lēgī, lēctum zbierať, s'ahovať
concēdō, ere, cessī, cessum ustupovať; dovoliť
cōfessus, a, um ten, ktorý sa priznáva (priznal),
 priznávajúci sa, priznavší sa
cōnsūmō, ere, sumpsī, sūmptum spotrebovať, zničiť
dētrīmentum, ī, n. škoda, strata, pohroma, porážka
discernō, ere, crēvī, crētum rozdeľovať, oddeľovať
ēdūcō, ere, dūxī, ductum vyviešť, odviešť
Eperiensēs, ium, m. Prešovčania
Eumenēs, is, m. Eumenes, pergamský kráľ
 (2. stor. p. n. l.)
ēveniō, īre, vēnī, ventum vychádzať; stávať sa,
 diať sa
exhērēditō, āre, āvī, ātum vydediť
expōnēs, entis, m. s'ážovateľ
extrā na vonkajšej strane, vonku, von, mimo
feriō, īre, –, – biť, tĺcť, udierať
fleō, ēre, flēvī, flētum plakať
Fūfius, a, um meno rímskeho rodu, *Fūfius*
Geminus konzul
haidō, ōnis, m. hajdúch, (slobodný, dobrovoľný)
 vojak, lúpežný vojak
Hēphaestiōn, ōnis, m. Hefaistion, vojvodca
 Alexandra Veľkého
Iaurinum, ī, n. Ráb
immānis (inmānis), e strašný, hrozný, krutý,
 ohromný, obrovský
immūnitās, ātis, f. oslobodenie od povinností
 (poplatkov, služieb), sloboda
incultus, a, um nepestovaný, nevzdelaný
indoctus, a, um neučený, nevzdelaný
ingemiscō, ere, gemuī, – vzdychať, stonať
intāctus, a, um nedotknutý, neporušený, nepoš-
 kodený
intendō, ere, tendī, tentum napínať
intimō, * āre, āvī, ātum oznámiť

intrā vnútri, v medziach niečoho
iūdicium, iī, n. rozsudok, rozhodnutie, úsudok;
iūdicium facere vysloviť úsudok
lacrima, ae, f. slza
mediocriter prostredne, nie veľmi, neveľmi
nex, necis, f. smrť, vražda, zabitie
nimum príliš, priveľa, priveľmi
ob pred; pre, kvôli; pre, za (predl. s acc.)
obicīō, ere, iēcī, iēctum vytýkať
oppidulum, ī, n. mestečko
palam zjavne; **palam est* je zjavné
peregrīnor, ārī, ātum cestovať, putovať, túlať sa,
 byť cudzincom
Pergamēnus, a, um pergamský
Pompōnius, iī, m. meno plebejského rodu
potius skôr, radšej
praelongus, a, um veľmi dlhý
praesūmō, ere, sūmpsī, sūmptum vopred si
 myslieť, tušiť, predpokladať
prōcursiō, ōnis, f. vybehnutie; voj. výpad
profundō, ere, fūdī, fūsum vylieváť, vydávať zo seba
prōtendō, ere, tendī, tentum napínať, naťahovať
pugil, ilis, m. pästný zápasník, pästiar
quālis, e aký
restringō, ere, strīnxī, strictum zviazať, stiahnuť;
 *obmedziť
retrō späť, naspäť, nazad, dozadu, vzadu
rōbustus, a, um silný, pevný, mocný
scelerātus, a, um zločinný
sepultūra, ae, f. pochovávanie, pohreb
sicut (sicutī) tak ako, ako
sileō, ēre, uī, – mlčať
societās, ātis, f. spoločenstvo, spoločnosť, spolok,
 zväzok
somnus, ī, m. spánok
stabilis, e pevný, pevne stojaci, stabilný, nepo-
 hyblivý, nehybný, statický
subdō, ere, didī, dītum podrobiť, podmaniť
subiectus, a, um podliehajúci, podrobený, poddaný
succēdō, ere, cessī, cessum podstupovať, postu-
 povať, nasledovať, nastupovať (po niekom – dat.)
sūmō, ere, sūmpsī, sūmptum brať, vziať, chopiť
 sa; *sūmere supplicium dē aliquō* trestať
 niekoho smrťou, popraviť niekoho
tantummodo (tantum modo) iba, len
telōnēum (*thelonium, theloneum, telonium),
 iī, n. clo, poplatok, mýto
trānsiliō, ēre, siluī, – preskakovať, preskočiť
trīduum, ī, n. tri dni, obdobie troch dní
ūllus, a, um (gen. *ūllius*, dat. *ūllī*) niektorý, nejaký
utī = ut
vēlocitās, ātis, f. rýchlosť, bystrosť
venter, tris, m. brucho, žalúdok
Vitia, ae, f. Vitia, matka Fufia Gemina
vix sotva, ledva

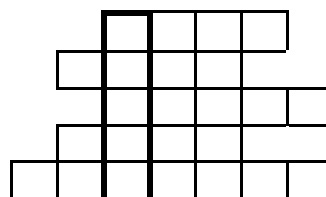
2. Vylúštite, meno ktorého rímskeho autora sa ukrýva v tajničke:

klúč: s. 250

výrok
spôsob
sťažujem sa
pestovanie
súdim
obviňujem
stojím

žiadam
pretože
divý
pretože
oblieham

32. CVIČENIE

Podmienkové vety

1. Preložte:

kľúč: s. 251

1. Sī tacēs, cōnsentīre vidēris.

.....

2. Sī scelera alterīus hominis occultāvistis, inhonestē ēgistis.

.....

3. Rescrībam ad tē, sī quid novī cognōverō.

.....

4. Nisi amīcus noster medeātur, magnopere doleāmus.

.....

5. Sī quis verberāverit necāveritve cīvem Rōmānum, gravī poenā multātus sit.

.....

6. Simōnidēs poēta frētus eā, quae ipsī cum Themistocle erat familiāritāte, petiit ab eō aliquid iniūstī. Quod (= Id) negāns Themistoclēs dīxit eī: „Neque tū, Simōnidēs, bonus poēta fueris, sī carmina contrā poēticae artis lēgēs condideris, neque ego bonus magistrātus fuerim, sī quid contrā patriae lēgēs tuā causā fēcērim. (Selectae e profanis scriptoribus historiae - Plutarchos)

.....

.....

.....

.....

.....

7. Sī illī praestantissimī virī vīverent, rem pūblicam hodiē tenērēmus. (Cicero, upravené)

.....

.....

8. Sī ūtī gladiīs nullō pactō licēret, certē eōs habēre nōn licēret. (Cicero, upravené)

.....

.....

9. Militēs urbem expugnāvissent, sī fortiōrēs fuissent.

.....

10. Vīcissent hostēs, nisi numerus eōrum multō minor fuisset quam nostrōrum.

.....

.....

11. Sī Alexander, quī tot gentēs armīs dēvīcit, etiam animī suī cupiditātēs vīcisset, diūtius haud dubiē et maiōre cum glōriā vīxisset.

.....

.....

12. Sī eō tempore meum cōnsilium auctoritāsque valuisset, nōs hodiē liberī essēmus, rēs pūblica nōn tot ducēs et exercitūs amīsisset. (Cicero, upravené)

.....
.....
.....

13. Caesar Aethiopiā tenus Aegyptum penetrāvit, nisi exercitus sequī recūsāvisset.

.....
.....

14. [Epaminondās dīxit:] Nam sī rēx [Artaxerxēs] ea vult, quae Thēbānīs sunt ūtilia, grātīs facere sum parātus; sīn autem contrāria, nōn habet aurī atque argentī satis. (C. Nepos)

.....
.....
.....

15. Labiēnus iūrāvit sē, nisi victōrem, in castra nōn reversūrum esse. (Caesar, upravené)

.....
16. Plērōsque [Numidās] senectūs dissolvit, nisi, quī ferrō aut bēstiīs interiēre (= interiērunt). (Sallustius)

.....

17. Nolite exīstumāre (= exīstimāre) maiōrēs nostrōs armīs rem pūblicam ex parvā magnam fēcisse! Sī ita esset, multō pulcherrumam (= pulcherrimam) eam nōs haberēmus; quippe sociōrum atque cīvium, praetereā armōrum atque equōrum maior cōpia nōbīs quam illīs est. (Sallustius)

.....
.....
.....
.....
.....

18. Dēlētusque exercitus foret, nī (= nisi) fugientēs silvae texissent. (Livius)

.....

19. [Veturia filiō Coriolānō Rōmam oppugnantī dīxit:] Ergō ego nisi peperissem, Rōma nōn oppugnārētur; nisi filium habērem, libera in liberā patriā mortua essem. (Livius)

.....
.....
.....

20. Sī rēs pūblica et senātus et populus vacua nomina sunt, vestrā, commilitōnēs, interest, nē imperātōrem pessimī faciant⁶⁵. (Tacitus)

.....
.....

⁶⁵ ustanovit'

21. [Domitiānus] Nullam sibi nisi auream et argenteam statuam in Capitoliō passus est pōnī.
(Eutropius)

22. Sī uxor rēgis multōs pepererit filiōs, prīmogenitus rēgnābit super omnēs.
(Cronica Ungarorum iuncta et mixta cum cronicis Polonorum et vita Sancti Stephani)

23. Dux rēgem interfēcisset, nisi amīcī rēgis ipsum vigilantissimē custōdissent (custōdīvissent).
(Chronica picta, upravené)

24. Sī quis dē successōribus rēgis ad dēbellandum Hungariam arma movēret⁶⁶, indignātiōnem omnipotentis Deī incurrat et perpetuō eius anathematī subiaceat. (Chronica picta, upravené)

25. Sī enim Tibiscum versus īvissent, nōn ad septentriōnem, sed ad occidentem sē vertissent. (S. Timon)

Aethiopia, ae, f. Etiópia

anathema, atis, n. obetný dar; *cirkevná kľatba

bēstia, ae, f. zviera, šelma, divá zver

commilitō, ōnis, m. spoluvojak, spolubojovník

condō, ere, didī, ditum zakladať, skladať

cōnsentiō, īre, sēnsī, sēnsu súhlasíť

contrārius, a, um opačný

Coriolānus, ī, m. koriolánsky; *Gnaeus Marcius Coriolanus* G. M. Coriolanus, rímsky generál

dēbellō, āre, āvī, ātum skončiť vojnu, dobojovať; podmaniť, pokoriť

dēvincō, ere, vīcī, victum úplne premôcť, na hlavu poraziť

dissolvō, ere solvī, solūtum rozpustiť, rozložiť, odstrániť, zničiť; *senectūs dissolvit* staroba prináša koniec života

Domitiānus, ī, m. rímsky cisár

familiāritās, ātis, f. dôverné priateľstvo

frētus, a, um spoliehajúci (i, a, e) sa (na niečo – abl.); *frētus eā, quae ... erat familiaritāte* spoliehajúci sa na to, že bol dôverným priateľom (niekoho – cum s abl.)

gladius, īī, n. meč

grātis len za poďakovanie, zadarmo

incurrō, ere, currī, cursum naraziť, vpadnúť, dostať sa, upadnúť do niečoho

indignātiō, ōnis, f. rozhorčenie, nevôľa

iniūstus, a, um nespravodlivý

intereō, īre, īī, itūrus zaniknúť, zahynúť, zomrieť

interest záleží; *meā, tuā, nostrā, vestrā interest* mne (tebe, nám, vám) záleží, je pre mňa (teba, nás, vás) dôležité, je v mojom (tvojom, našom, vašom) záujme; *inest ut/nē* záleží aby/aby ne-

iūrō, āre, āvī, ātum prisahať, zaprisahať sa

occidēs, entis, m. západ

pactum, ī, n. zmluva, dohoda; *nullō pactō* žiadnym spôsobom

penetrō, āre, āvī, ātum prenikať

poēticus, a, um básnický

praestāns, antis vynikajúci, znamenitý

praetereā ďalej, potom; okrem toho

prīmogenitus,* a, um prvorođený

quippe vedť, pravda, lebo

Simōnidēs, is, m. Simonides, grécky básnik

subiaceō, ēre, uī, – ležať dolu, pod niečím; byť podriadený, podrobený

successor, ōris, m. nástupca, následník, dedič

tegō, ere, tēxī, tēctum pokrývať, prikrývať, skrývať, zahaľovať, chrániť

tenus až po, až do (predl. s abl. al. s gen., dáva sa za slovo)

Thēbānī, ōrum, m. Tébčania

vacuus, a, um prázdny

-ve alebo (priklonka)

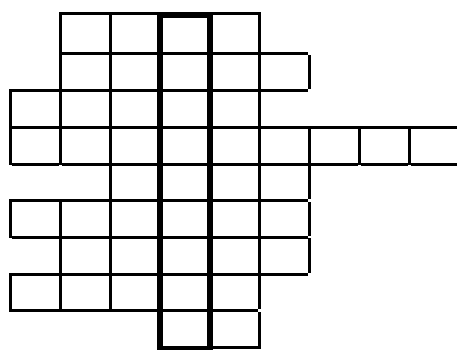
Veturia, ae, f. Coriolanova matka

vigilāns, antis bdely, ostrážitý, starostlivý

⁶⁶ *arma movēre* chopiť sa zbraní

kl'úč: s. 252

ak nie
vyviest'
predsa
účastník
dvere
lámat'
odobrať
málo
ak

33. CVIČENIE

Účinkové vety

1. Preložte:

kľúč: s. 253 -- 254

1. Multī adeō imprudentēs sunt, ut ea, quae aliīs suādent, nōn faciant.

.....
.....

2. Industria Catōnis tanta erat, ut senex linguam Graecam disceret.

.....
.....

3. Nēmō erat, quī Catilīnam nōn ōdisset.

.....
.....

4. Mōs erat apud Rōmānōs, ut in rēbus dubiīs librī Sybillinī cōsulerentur.

.....
.....

5. Brūtus ita nōn timidus erat, ut in aciē sit ob rem pūblicam interfectus.

.....
.....

6. Themistoclēs tantā memoriā praeditus erat, ut artem oblīviscendī discere mallet, quam artem memoriae.

.....
.....

7. [Agēsilaus] Hāc igitur mente Hellēspontum cōpiās trāiēcīt tantāque ūsus est celeritāte, ut quod iter Xerxēs annō vertente⁶⁷ cōnfēcērat, hic trānsierit XXX diēbus. (C. Nepos)

.....
.....

8. Tantus subitō timor omnem exercitum occupāvit, ut nōn mediocriter omnium mētēs animōsque perturbāret. (Caesar, upravené)

.....
.....

9. Ipse autem Ariovistus tantōs sibi spīritūs⁶⁸, tantam arrogantiam sūmpserat⁶⁹, ut ferendus⁷⁰ nōn vidērētur. (Caesar)

.....
.....

10. Namque omnium rerum, quae ad bellum ūsuī erant⁷¹, summa erat in eō oppidō facultās idque nātūrā locī⁷² sic mūniēbātur, ut magnam ad dūcendum bellum daret facultātem. (Caesar, upravené)

⁶⁷ annō vertente v priebehu (počas) roka

⁶⁸ pýcha; spīritum (spīritūs) sūmere stat' pyšným (spyšniet')

⁶⁹ arrogantiam sūmere stat' sa bezočivým

⁷⁰ ferendus znesiteľný; nōn ferendus neznesiteľný

⁷¹ ūsuī esse byt' potrebný

⁷² nātūra locī prirodzená poloha

.....
.....
.....
11. [Tiberius] Adulātiōnēs adeō āversātus est, ut nēminem senātōrum aut officiī⁷³ aut negōtiū⁷⁴ causā ad lectīcam suam admīserit, cōsulārem vērō satisfacientem sibi ac per genua ōrāre cōnantem ita suffūgerit, ut caderet supīnus. (Suetonius)

.....
.....
.....
.....
12. Novus⁷⁵ nēmō tam clārus neque tam ēgregiīs factīs erat, quīn indignus illō honōre habērētur⁷⁶. (Sallustius)

.....
.....
13. Sed ubī Rōmam lēgātī vērē (= vērunt) et ex praeceptō rēgis hospitibus aliisque, quōrum ea tempestāte in senātū auctōritās pollēbat, magna mūnera mīsere (= mīsērunt), tanta commūtatiō incessit, ut ex maximā invidiā in grātiā et favōrem nōbilitātis Iugurtha venīret. (Sallustius)

.....
.....
.....
14. Ea est causa, ut veterēs cloācae, prīmō per pūblicum ductae, nunc prīvāta passim subeant tēcta, formaque urbis sit occupātae magis quam dīvisae similis. (Livius)

.....
.....
15. Et ita modica altitūdō vallī erat, ut et locum superiōrem nostrīs ad pugnandum praebēret, et propter longitudinem hastārum subiectum habēret hostem. (Livius, upravené)

.....
.....
16. Mediterrānea adeō tūta ab armīs Rōmānīs fuērunt, ut Philippus Aetōlōs nēquīquam opem Rōmānōrum implōrantēs dēpopulārētur. (Livius)

⁷³ zdvorilostná poklona

⁷⁴ úradná záležitosť

⁷⁵ novopovýšený

⁷⁶ habērī byt' pokladaný

17. Tum vērō multum sanguinis fusum est: duae quippe aciēs ita cohaerēbant, ut armīs arma pulsārent, mucrōnēs in ōra dīrigerent. (Curtius Rufus)

.....
.....
.....

18. Hāc clāde factum [est], ut imperium, quod in litore Ōceanī nōn steterat⁷⁷, in rīpa Rhēnī flūminis stāret. (Florus)

.....
.....

19. Quīntō annō L. Valerius ille, Brūtī collēga et quater cōsul, fātālīter mortuus est, adeō pauper, ut, collātīs ā populō nummīs, sūmptum habuerit sepultūrae. (Eutropius)

.....
.....

20. Emericus fuit excellēns, eā vītae integritāte ac sāctitāte, ut in omnī virtūtum genere esset parentī simillimus. (P. Ransanus)

.....
.....

21. Quāre adeō permōtī Ungarī sunt, ut huius ūnius urbis iactūrā omnem suam ex praeclārīs ante partīs victōriīs bellī glōriam ad nihilum recidissee exīstimārent. (Bonfini)

.....
.....

22. Quia timor magnus aderat, nē solidum rēgnum in partēs sē scinderet, dīvīnō, ut crēdimus, īnstīctū factum est, ut Ludovicus⁷⁸, quamvīs parvissimus, commūnī cōsiliō prīncipum et tōtīus populī cōnsēnsū in rēgem ēlevāretur. (CDES I, upravené)

.....
.....
.....
.....

23. Porcī et canēs ab aliquot mīlliāribus illūc accurrērunt et Turcās vorārunt (= vorāvērunt) et canēs quidem, quōrum īngēns cōpia fuit, adeō sunt inde impinguātī, ut vix incēdere potuerint. (Leibitzer)

.....
.....

24. Hōc annō in nundīnīs sanctī Iacobī Leuchoviae accidit, quod vix unquam prius ā fundātiōne cīvītātis, ut in nundīnīs Iacobī nūllum vīnum educillārētur in domō senatōria. (C. Hain, upravené)

.....

⁷⁷ zastavit' sa

⁷⁸ Ludovít IV. (Diet'a)

25. In prīmīs (= imprīmīs) emicuit Matthiae Corvinī in urbem hanc (Kesmarkinum) benignitās, quā factum est, ut nōn modo iūra, quae habuit, pecūliāria, īnstaurentur, sed cīvītās etiam ipsa, bellō Hussiticō nūper exusta, laetiōre longē habitū ex cineribus resurgeret. (M. Bel)

accurrō, ere, currī (cucurrī), cursum pribehnúť
adulātiō, ōnis, f. lichotenie, pochlebovanie
aequum, ī, n. rovina; slušnosť, spravodlivosť; *ex aequo agere* konať čestne
Aetōlī, ōrum, m. Ajtólovia, grécky kmeň v strednom Grécku
Agēsilaus, ī, m. Agesilaus, spartský kráľ (4. stor. p. n. l.)
aliquot niekoľko
arrogantia, ae, f. namyslenosť, bezočivosť
āversor, ārī, ātus sum odmietat' (niekoho, niečo – acc.)
benignitās, ātis, f. dobrotivosť, láskavosť
Brūtus, ī, m. Brutus, prímenie v rode Iuniovcov; *M. Iūnius Brūtus* Caesarov obľúbenec a vrah (85 – 42 p. n. l.)
cinis, eris, m. popul
cloāca, ae, f. stoka, kanál
cohaereō, ēre, haesī, – byť spojený s niečím, súvisieť, držať sa, trvať
collēga, ae, m. druh v úrade, kolega
cōnsēsus, ūs, m. súhlas, jednomyselnosť, zhoda
cōnsulāris, is, m. bývalý konzul, (v cisárskej dobe) legát s hodnosťou konzula
cōnsulō, ere, suluī, sultum radiť sa, rokovať; pýtať sa na radu (niekoho – acc.) starať sa (o niekoho – dat.)
Corvinus,* ī, m. Korvín
dēpopulor, ārī, ātus sum spustošiť, vyplieniť
dīrigō, ere, rēxī, rēctum riadiť, spravovať, zostať; zamieriť, mieriť obrátiť na niečo, smerovať
dīvidō, ere, vīsī, vīsum deliť, rozdeľovať; rozvrhnúť, usporiadať
educillō,* āre, āvī, ātum vyčapovať
ēgregius, a, um výborný, znamenitý, vynikajúci
ēlevō, āre, āvī, ātum vyzdvihnúť
ēmicō, āre, micuī, micātum zažiariť, vyniknúť
excellēns, entis vznešený, vynikajúci, znamenitý
exūrō, ere, ussī, ustum vypáliť, spáliť
facultās, ātis, f. možnosť, príležitosť, schopnosť; hojnosť, zásoba
fātālis, e osudný, osudový, skazonosný, záhubný
fundātiō,* ōnis, f. založenie, zakladanie
fundō, ere, fūdī, fūsum liať, vylievat'

Hellēspontus, ī, m. Helespont, Dardanelská úžina
Hussiticus,* a, um husitský
iactūra, ae, f. škoda, strata
illaccessitus, a, um nedráždený
illuc tam
impinguō,* āre, āvī, ātum vykrmovať
īmplōrō, āre, āvī, ātum s plačom prosiť, úpenlivo prosiť, vzývať
imprīmīs predovšetkým
incēdō, ere, cessī, cessum kráčať, chodiť, prichádzať, nastávať, vzniknúť, povstať
indignus, a, um nehodný niečoho, nezasluhujúci si niečo (s abl.), nezaslúžený
īnstauro, āre, āvī, ātum obnoviť
īnstinctus, ūs, m. popud, podnet, vnuknutie
integritās, ātis, f. neporušenosť, bezúhonnosť, statočnosť
Kesmarkinum, ī, n. Kežmarok
laetus, a, um veselý, radostný, šťastný, príjemný
lectīca, ae, f. nosidlo, nosidlá
Macedonia, ae, f. Macedonia
Mathias (Matthias),* ae, m. Matej
mediterrāneus, a, um vnútrozemský; **mediterrānea**, ōrum, n. vnútrozemie
mēns, mentis, f. myseľ, duch, duša; zmýšľanie; myšlienka, zámer, úmysel
mīliāre, is, n. míľa
modicus, a, um miern, nepatrný, nízky
modo len, iba; práve, práve vtedy, nedávno; *modo – modo* hneď – hneď
nēquīquam nadarmo, darmo, bezvýsledne, bezdôvodne
nundinae, ārum, f. trhový deň, trh; *nundinae sanctī Iacobī* Svätajakubské trhy, Svätajakubský jarmok
Ōceanus, ī, m. oceán, more
ops, opis (*opem, ope*; pl. *opēs, opum, opibus*) moc, sila, vojenská moc; bohatstvo, prostriedky; pomoc, podpora
partus, a, um nadobudnutý, získaný (part. perf. pas. slovesa *pariō, ere, peperī, partum*)
passim široko-daleko, na rozličných stranách, všade, bez rozdielu
peculāris, e vlastný, osobitný, zvláštny

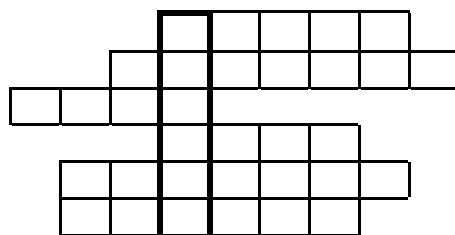
permoveō, ēre, mōvī, mōtum pohnúť, dojať,
povzbudiť; znepokojiť, rozrušiť
perturbō, āre, āvī, ātum uvádzať do zmätku,
poburovať, rozrušovať
polleō, ēre, uī, – mať moc, vplyv, váhu
praeditus, a, um opatrený, obdarený, vynikajúci
(niečím – abl.)
prīmō najprv, spočiatku
pūblicum, ī, n. obecný majetok; verejné miesto,
verejné priestranstvo, ulica
quamvis hoci
quārē aby tým; prečo; a preto, preto
quater štyrikrát, štyri razy
recidō, ere, rec(c)idī, cāsūrus späť padnúť,
dopadnúť, pripadnúť; *ad nihilum recidere*
výjsť navnivoč
resurgō, ere, surrēxī, surrēctum zdvihnúť sa
sānctitās, ātis, f. svätosť; čistota mravov,
bezúhonnosť
satisfaciō, ere, –, – dať zadosťučinenie, ospra-
vedlniť sa
scindō, ere, scidī, scissum štiepať, trhať, rozbiť;
rozdeliť

senātōrius, a, um senátorský; *domus senātōria*
mestská radnica
senex, senis starý; *senior* starší
Sibyllinus (Sybillinus), a, um sibylský
similis, e podobný
solidus, a, um pevný, celý
spoliō, āre, āvī, ātum olúpiť, ozbíjať, drancovať,
plieniť
subiectus, a, um ležiaci, nachádzajúci sa pod niečím
suffugiō, ere, fūgī, – utiecť (niekomu, pred niekým
– acc.)
sūmptus, ūs, m. náklad, náklady, výdavok,
výdavky (na niečo – gen.)
superus (super), a, um horný, vrchný; **superior**,
ius vyšší, vyššie postavený
supīnus, a, um hore obrátený, (ležiace) horeznačky
tēctum, ī, n. strecha; dom príbytok
timidus, a, um bojazlivý, zbabelý
unquam (umquam) niekedy, kedy
ūsus, ūs, m. užívanie, používanie, úžitok; prax,
skúsenosť
vix sotva, ledva, horko – ťažko
vorō, āre, āvī, ātum žrať, hltat

2. Vylúštite, meno ktorého rímskeho autora sa ukrýva v tajníčke:

klúč: s. 254

klamem
rieka
natoľko
breh (riečny)
márne
odev

34. CVIČENIE

Prípustkové vety

1. Preložte:

kľúč: s. 255

1. Hannibal, quamquam ā cīvibus suīs dēsertus est, tamen in summō perīculō nunquam tremuit.

.....

.....

2. Etsī Graecī apud Artemīsium pārī proeliō⁷⁹ discesserant, tamen eōdem locō nōn sunt ausī manēre.

.....

.....

3. Levis armātūra tametsī adversāriās cōpiās persequēbātur, nūllum tamen ex hostibus cēpit.

.....

.....

4. Fortēs terga nōn vertunt, etiamsī certa mors imminet.

.....

.....

5. Hominibus mendācibus, etiamsī vērūm dīcant, fidem nōn habeāmus.

.....

.....

6. Iniūriās etiamsī ulcīscī possem, tamen oblīvīscī māllem.

.....

.....

7. Omnēs enim flūvīi quamvīs procul ā fontibus suīs trānsīrī nequeant, tamen ab iīs, quī ad fontēs ipsōs prōgrediuntur, sic trānsīrī possunt, ut nē genū quidem ab aquā hūmectētur. (Xenophon, versio latina)

.....

.....

8. Licet Samnītēs saepe ā Rōmānīs victī sint, tamen etiam atque etiam⁸⁰ arma capiēbant.

.....

.....

9. Ut timidī sint adversārīi, patet fortitūdinem cīvibus maximē ūtilem esse.

.....

.....

10. Aristīdēs cum summīs magistrātibus praefuisset et facillimē dīvitem fierī⁸¹ potuisset, tamen in maximā paupertāte dē vītā dēcessit.

.....

.....

⁷⁹ pār proelium nerozhodný boj

⁸⁰ etiam atque etiam znovu a znovu

⁸¹ dīvitem fierī zbohatnúť

11. Quamquam summā difficultāte reī frūmentāriae exercitus Caesaris afficiēbātur, nūlla tamen vōx est ab iīs audīta populī Rōmānī maiestāte et superiōribus victōriīs indigna. (Caesar, upravené)

.....
.....
.....

12. At Caesar etsī nōndum Britannōrum cōnsilia cōgnōverat, tamen ex ēventū⁸² nāvium suārum et ex eō, quod obsidēs dare intermiserant, fore id, quod accidit suspiciābātur. (Caesar)

.....
.....
.....

13. Ac mihi quidem, tametsī haudquaquam pār glōria sequitur scrīptōrem et āctōrem rērum, tamen in prīmīs (= imprīmīs) arduum vidētur rēs gestās scrībere. (Sallustius)

.....
.....
.....

14. Ac mē, cum ab reliquōrum malīs mōribus dissentīrem, nihilō minus honōris cupidō eadem, quā cēterōs, fāma⁸³ atque invidia vexābat⁸⁴. (Sallustius)

.....
.....
.....

15. Plēbs quamquam agitāta multīs eō annō et variīs mōtibus erat, nec plūrēs quam trēs tribūnōs cōsulārī potestāte creāvīt. (Livius)

.....
.....
.....

16. Stant obnīxī Samnītēs, quamquam plura accipiunt quam īferunt volnera (= vulnera). (Livius,)

.....
.....
.....

17. Agrippīna, quamquam dēfessa lūctū et corpore aegrō, ascendit classem⁸⁵ cum cineribus Germanicī et liberīs, miserantibus cūctīs. (Tacitus, upravené)

.....
.....
.....

18. Duōbus itaque proeliīs fūsi fugātīque sunt, quamvīs sub adventū hostis relictīs sēdibus in altissimōs sē montēs recēpissent. (Florus)

.....
.....
.....

⁸² osud

⁸³ zlá povest'

⁸⁴ prenasledovat'

⁸⁵ lod'

19. Et licet multiplicia tēla⁸⁶ per tormentōrum omnia genera volārent ē prōpugnāculīs, hōc tamen periculō mūrōrum nōs propinquitās eximēbat⁸⁷. (Ammianus Marcellinus)

20. Annō quadringentēsīmō septuāgēsīmō septimō, cum iam clārum urbis Rōmae nōmen esset, arma tamen extrā Italiam mōta⁸⁸ nōn fuerant. (Eutropius)

21. Sānctus ergō dux Ladizlaus putāns illam esse filiam episcopī Varadiēnsis, et quamvīs esset graviter vulnerātus, tamen illum celerrimē persecūtus est super⁸⁹ equum illum, quem Zug⁹⁰ nōminābat. (Chronica picta)

22. Ille, quamvīs sē nōn sine periculō itūrum esse intellexeret, tamen fidē rēgia frētus et veterī benevolentīa Budam sponte vēnit nūllumque sibi ā rēge periculum imminēre putāvit. (Bonfini, upravené)

23. Licet vīllam Sala (Šaľa) et vīllas ad eam pertinentēs monastēriō dē Turuch (Turiec) cōntulerimus, tamen nōn minus sunt in nostrā prōtēctiōne cōstitutae quam aliae liberae vīllae nostre. (CDES II)

24. Nam licet hīc Stephanī iaceat sub marmore virtūs,
attamen Hungaricō clāra sub axe viget.
(z epitafu Štefana Zápoľského na náhrobku v Spišskej Kapitule, elegické distichon)

25. Tametsī vērō peropportūnō sitū gaudeat Leutschovia, aquae tamen pēnūriā subinde labōrat⁹¹. (M. Bel)

⁸⁶ strela

⁸⁷ chrániť

⁸⁸ arma movēre chopiť sa zbraní; dať sa/pustiť sa do boja (preložte aktívom)

⁸⁹ na

⁹⁰ V lat. prameňoch nesklonné meno.

⁹¹ trpiet

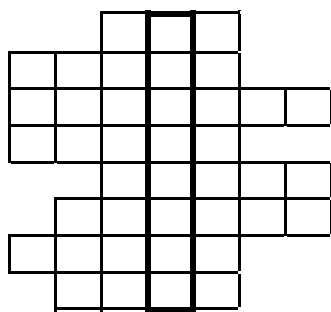
āctor, ōris, m. vykonávateľ
adversārius, a, um nepriateľský
aeger, gra, grum chorý, slabý, chorľavý
agitō, āre, āvī, ātum pohybovať, podnecovať, znepokojovať, búriť
Agrippīna, ae, f. Agrippina, Germanikova manželka
Artemīsium, īī, n. mesto v sev.-vých. Eubóji
attamen ale predsa, no predsa, ale jednako
axis, is, m. nebo
benevolentia, ae, f. láskavosť, priazeň
Buda, ae, f. Budín
cinis, eris, m. popul
cōferō, ferre, contulī, collātum dokopy znášať, zväzať; zbierať, odovzdávať, vydávať, vynakladať; *sē cōnfere* odobrať sa, uchýliť sa; *darovať, dať, udeliť
cupīdō, inis, f. = *cupiditās*, ātis, f.
dēfessus, a, um unavený, vysilený
dēserō, ere, seruī, sertum opúšťať
dissentiō, īre, sēnsī, sēsum nesúhlasiť
frūmentārius, a, um obilný; *rēs frūmentāria* obilie, dovoz obilia, zásobovanie obilím; *difficultāte reī frūmentāriae afficī* trpieť nedostatkom obilia
fugō, āre, āvī, ātum zaháňať, obracať na útek; *fundere atque fugāre* na hlavu poraziť
haudquaquam vonkoncom nie, vôbec nie
hūmectō, āre, āvī, ātum navlhčovať, zvlhčovať
intermittō, ere, mīsi, missum prerušiť, prestať
maiestās, ātis, f. vznešenosť, dôstojnosť
marmor, oris, n. mramor

mendāx, ācis lživý, klamlivý; *homō mendāx* klamár
miseror, āri, ātus sum ľutovať, oplakávať, plakať
multiplex, plicis mnohonásobný, rozmanitý
nequeō, īre, īvī (īī), itum nemôcť, nebyť schopný
nihilō minus jednako predsa
obnixus, a, um pevný, vytrvalý, horlivý, odhodlaný
pēnūria, ae, f. nedostatok, núdza
peropportūnus, a, um veľmi príhodný, veľmi vhodný
pertineō, ēre, uī, – dosahovať, smerovať; týkať sa, vzťahovať sa; patriť, prináležať
praesum, praesesse, praefuī, futūrus stáť na čele, byť na čele (niečoho – dat.)
prōgredior, gredī, gressus sum postupovať, pochodovať, pokračovať
propinquitās, ātis, f. blízkosť
prōpugnāculum, ī, n. hradba
prōtectiō, ōnis, f. ochrana
situs, ūs, m. poloha
subinde hneď potom; z času na čas, často
superior, ōris vyšší, predošlý
suspīcor, āri, ātus sum podozrievať; tušiť, domnievať sa
tergum, ī, n. chrbát
tormentum, ī, n. vrhací vojenský stroj, samostrel
tremō, ere, tremuī triať sa, chvieť sa; báť sa
Varadiēnsis,* e varadínsky
vertō, ere obracať; *terga vertere* dávať sa na útek
vigeō, ēre, vīguī, – žiť, prekviatať, skvietať sa
volō, āre, āvī, ātum letieť, lietať

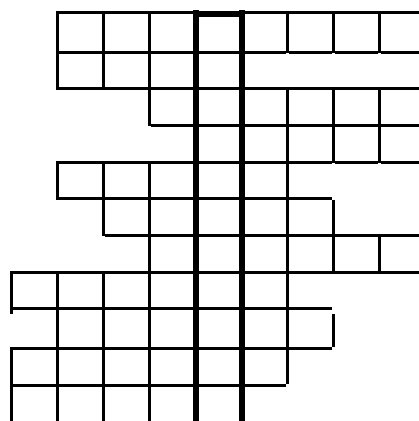
2. Vylúštite, meno ktorého rímskeho historika sa ukrýva v tajničke:

klúč: s. 256

mlieko
 zúrim
 hoc
 konanie
 osud
 tenký
 chýbam
 i keď

hoci
 zver
 často
 sprievodca
 vonkajší
 klamať
 plný
 hanebný
 lámam
 beh
 pokoj

35. CVIČENIE

Závislost' na mennom tvare; závislost' na konjunktívnej vete

1. Preložte:

kľúč: s. 257 -- 258

1. Lēgātī veniunt, quī sē excūsant, quod bellum cum populō Rōmānō fēcērīnt⁹².

.....

2. Achillēs tam glōriāe cupidus erat, ut domī manēre nōluerit, etsī ā mātrem scīret mortem certam sibi apud Trōiam imminēre.

.....

3. Aristīdēs cum animadvertisset quendam scrībentem, ut patriā pellerēt, dīcitur ab eō quaesīvisse, quārē id faceret, aut quid Aristīdēs commīsisset⁹³, cūr tālī poēnā dignus dūcerēt⁹⁴. (C. Nepos, upravené)

.....

4. Id nē accideret, magnopere sibi praecavendum [esse] Caesar exīstimābat. (Caesar)

.....

5. Nōn erat dubium, quīn, sī Helvētiōs superāvissent Rōmānī, ūnā cum reliquā Galliā Haeduīs libertātem essent ereptūrī. (Caesar, upravené)

.....

6. In castrīs Helvētiōrum tabulae repertae sunt litterīs Graecīs cōfectae et ad Caesarem relātae, quibus in tabulīs (= in quibus) nōminātīm ratiō cōfecta erat, quī numerus domō exisset eōrum, quī arma ferre possent, et item sēparātīm, quot puerī, senēs mulierēsque. (Caesar)

.....

7. Ibī vadīs repertīs partem suārum cōpiārum trādūcere cōnātī sunt eō cōnsiliō ut, sī possent, castellum, cui praeerat Q. Titurius lēgātus, expugnārent pontemque interscinderent. (Caesar)

.....

⁹² *bellum facere* spôsobiť, začat' vojnu

⁹³ spáchat'

⁹⁴ *dignus dūcī* byť pokladaný za hodného (niečoho – abl.)

8. Nam in Iugurthā tantus dolus⁹⁵ tantaque perītia locōrum et mīlitiae erat, ut, absēns an praesēns, pācem an bellum gerēns⁹⁶ perniciosior esset, in incertō haberētur⁹⁷. (Sallustius)

.....
.....
.....

9. [Tarquinius] Nōn dubitat, sī vēra dēferantur, quīn prīmā lūce, ubi ventum in concilium sit, [Turnus] īnstructus cum coniūrātōrum manū armātusque ventūrus sit. (Livius, upravené)

.....
.....
.....

10. Suspecta et colōnia Antium fuit, quod magna vīs⁹⁸ hominum inde, cum oppidum captum esset, cōnfūgisset ad Aequōs. (Livius)

.....
.....

11. Sed eōs, quī oppugnāverint Clūsium nōn fuisse, quī prīmī Alpēs trānsierint satis cōstat. (Livius)

.....
.....

12. Etenim nuntiābātur parārī lēgātēs, quī superiōrem exercitum ad causam⁹⁹ eandem traherent. (Tacitus)

.....
.....

13. Nec tamen Tiberiī vōx cōram secūta [est], sed obversus ad mātrem nōn mīrum [esse] ait, sī quid sevērius in eam statuisset, ā quā venēficiī īnsimulārētur. (Tacitus)

.....
.....
.....

14. Factum et senātūs cōsultum ulitiōnī iuxtā et sēcūritātī, ut sī quis ā suīs servīs interfectus esset, ī quoque, quī testāmentō manū missī¹⁰⁰ sub eōdem tēctō mānsissent, inter servōs supplicia penderent. (Tacitus)

.....
.....
.....

15. Pāx displicuit remandātumque Pyrrhō est ā senātū eum cum Rōmānīs, nisi ex Italiā recessisset, pācem habēre nōn posse. (Eutropius)

.....
.....

⁹⁵ l'stivist'

⁹⁶ *pācem gerere* zachovávat' mier

⁹⁷ *in incertō habēre* pokladať za neisté

⁹⁸ množstvo

⁹⁹ spor

¹⁰⁰ *manū mittere* prepustiť na slobodu

16. Sed cum lēgātī ā rēge Mithridāte, quī pācem petēbant, vēnissent, [eam] nōn aliter¹⁰¹ sē datūrum Sulla esse respondit, nisi rēx relictīs hīs [locīs], quae occupāverat, ad rēgnum suum redisset. (Eutropius)

17. Post eam pugnam multae Italiae cīvitātēs, quae Rōmānīs pāruerant¹⁰², sē ad Hannibalem trānstulērunt. Hannibal Rōmānīs obtulit, ut captīvōs redimerent, respōnsumque est ā senātū eōs cīvēs nōn esse necessariōs, quī cum armātī essent, capī potuissent. (Eutropius)

18. Omnēs fidēlēs, nōbilēs, senēs et iuvenēs, dīvitēs ac pauperēs, audīte! Cum cuique vestrum Deus vīsum dederit nātūrālem, volō audīre, cūr dominus noster rēx suīs oculīs sit privātus et quōrum cōnsiliō hōc sit āctum? (Chronica picta)

19. In eīsdem temporibus dux Arpad (Arpád), dum (= cum) sē per mīlitēs suōs vīdisset ita sublimātum et tūtum esse, tunc habitō inter sē cōnsiliō mīsīt multōs mīlitēs in expeditiōnem, quī subiugārent sibi populum dē castrō Gumur (Gemer) et Novgrad (Novohrad) et, sī fortūna eīs favēret, tunc ascenderent¹⁰³ versus finēs Boemōrum usque ad castrum Nitra. (Anonymi Belae regis notarii historia Hungarica)

20. Ille (comes Ladislaus) īnscius insidiārum immemorque, quod pater illī dixerat, ut caveret, ne simul cum germanō aliquando domūs rēgiae inter limitēs claudarētur, antequam abīret, comitem Matthiam illuc venīre voluit. (Ioannis Thurocz chronica Hungarorum)

¹⁰¹ *nōn aliter* za žiadnych okolností

¹⁰² slúžiť

¹⁰³ postupovat'

21. Post autem, cum lēgātī sē Budam recēpissent, ut foedus commūnī sententiā¹⁰⁴ comprobārent, rēx cum senātū lēgātisque ā cīvitātibus missīs ex arce dēscendit in contiōnem, quae tum ante rēgiam habēbātur¹⁰⁵. (Bonfini)

.....

.....

.....

22. Fidelēs nostrī petēbant ā nōbīs, ut hominem nostrum idōneum super¹⁰⁶ ipsam terram mitterēmus, quī vidēret¹⁰⁷, utrum praedictī Zochud¹⁰⁸ et frātrēs suī essent in pācificā possessiōne terrae memorātae. (CDES II, upravené)

.....

.....

.....

23. Quem antīquitātis cōgnitiō dēlectat, nōsseque (= nōvisseque)¹⁰⁹ cupit, quid prīscīs et vetustissimīs temporibus Hunnī ēgerint? Quās pugnās pugnāverint? Quālēs vestēs ad ornātum corporis adhibuerint? Quam ratiōnem vīvendī tenuerint ? Quam scienter equitāverint? (S. Timon)

.....

.....

.....

.....

24. Serenissimē et excellentissimē prīnceps, pater noster observandissimē. Cōpiās maiestātis vestrae, quae in Hungariam ad reprimendās Turcārum incursiōnēs mittī solent, per ditiōnem nostram Scepusiensem iter facere intelleximus. Postulāmus itaque ā Maiestāte Vestrā, providere velit¹¹⁰, nē quid mīlitēs iīs damnī dent¹¹¹, per quōs trānsitum habent. (Z listiny pol'ského kráľa Žigmunda uhorskému kráľovi Ferdinandovi I.)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

¹⁰⁴ vôľa, rozhodnutie

¹⁰⁵ konať sa

¹⁰⁶ na

¹⁰⁷ zistiť

¹⁰⁸ V lat. prameňoch nesklonné mužské meno.

¹⁰⁹ nōvisse vedieť, poznať

¹¹⁰ ráčiť

¹¹¹ spôsobiť

25. Certum est autem iam tum primōrum Hungariae rēgum temporibus ita mūnītam arcem nostram fuisse, ut hostium īnsultus reicere potuerit. (M. Bel)

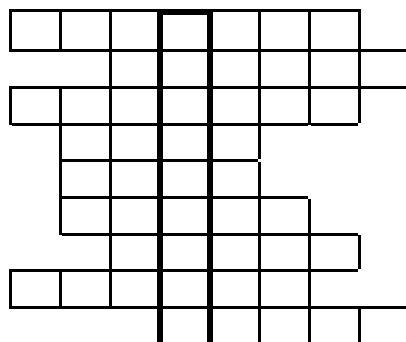
adhibeō, ēre, hibuī, hibitum pridávať, vynakladať; používať, užívať; *vestem/vestēs adhibēre* nosiť odev
Achillēs, is, m. Achilles, grécky hrdina pred Trójou
antīquitās, ātis, f. starý vek, stará doba, starovek, starožitnosť
Antium, iī, n. staroveké prímorské mesto v Latii
armō, āre, āvī, ātum vyzbrojiť, ozbrojiť
Bo(h)ēmus, ī, m. Čech
Clūsium, iī, n. Clusium, mesto vo vých. Etrúrii
colōnia, ae, f. osada, kolónia
comprobō, āre, āvī, ātum schvaľovať, potvrdiť
concilium, iī, n. zhromaždenie, snem
cōnsultum, ī, n. uznesenie, rozhodnutie
damnum, ī, n. strata, škoda, skaza
dēferō, ferre, tulī, lātum znášať, prinášať; oznamovať
dispicere, ēre, plicuī, plicitum nebyť po chuti, nepáčiť sa, nesúhlasiť s niečím
ditio,* ōnis, f. moc, právomoc; územie (pod niekoho mocou), panstvo
etenim a naozaj, a zaiste, veď predsa
exeō, īre, iī (īvī), itum vychádzať, odchádzať
faveō, ēre, fāvī, fautum žičiť, priať, napomáhať
īnsimulō, āre, āvī, ātum obviňovať, podozrievať (z niečoho – gen.)
īnsultus,* ūs, m. útok
interscindō, ere, scidī, scissum strhnúť
item a tiež, taktiež
iuvenis, e mladý
Mithridātēs, is, m. Mithridates, pontský kráľ
nātūrālis, e prirodzený
nōminātīm menovite
observandus, a, um ctihodný
obvertō, ere, vertī, versum obracať (niečo – acc.) k/proti (niečomu – dat.); pas. obrátiť sa k/proti niekomu

ornātus, ūs, m. výstroj, výzbroj; odev; ozdoba, výzdoba
pendō, ere, pendī, pēnsu platit; *supplicia pendere* potrestať trestom smrti, odsúdiť na trest smrti
perītia, ae, f. skúsenosť, znalosť
perniciōsus, a, um škodlivý, nebezpečný
postulō, āre, āvī, ātum žiadať
praecaveō, ēre, cāvī, cautum byť opatrný, mať sa na pozore, dávať si pozor; zabrániť
prīscus, a, um dávny, starobylý
prīvō, āre, āvī, ātum zbaviť niečoho, pripraviť o niečo
prōvideō, ēre, vidī, vīsum predvídať; starať sa (o niekoho – dat., o niečo – *dē* s abl.)
rēgia, ae, f. kráľovský palác
reiciō, ere, iēcī, iectum odvrátiť, odraziť
remandō, āre, āvī, ātum ohlásiť
reprimō, ere, pressī, pressum zatlačiť, zadržať, potlačiť, zastaviť
sciēns, entis vediaci, znalý, obratný
sēcūritās, ātis, f. bezpečnosť, istota
sēparātīm zvlášť, osobitne
sēparātīm zvlášť, osobitne
serēnus, a, um jasný
sublimō,* āre, āvī, ātum povzniesť, povýšiť
suspiciō, ere, spēcī, spectrum podozrievať;
suspectus, a, um podozrivý
tālis, e taký
testāmentum, ī, n. posledná vôľa, testament, závet
Titurius, iī, m. Caesarov legát v Galii
trānsitus, ūs, m. prechod
utliō, ōnis, f. pomsta, trest, odplata (za niečo – gen.)
vadum, ī, n. brod
venēficium, iī, n. otrávenie, travičstvo
vetustus, a, um starý, starobylý, starodávny

2. Vylúštite, komu patrí podobizeň na obrázku:

klúč: s. 258

zaháňam
 strážca
 šťastie
 žreb
 koľko
 chytám
 smejem sa
 privádzam
 platím

KLÚČ K CVIČENIAM

1. CVIČENIE

1. Podľa vzoru určte a preložte nasledujúce slovesné tvary:¹¹²

	osoba	číslo	spôsob	čas	rod	Preklad
expectāminī	2. os.	pl.	ind.	praes.	pas.	ste čakávaní, é, é
parāmus	1. os.	pl.	ind.	praes.	act.	pripravujeme
dēlectant	3. os.	pl.	ind.	praes.	act.	tešia, obveseľujú
ēducor	1. os.	sg.	ind.	praes.	pas.	som vychovávaný, á, é
spectat	3. os.	sg.	ind.	praes.	act.	pozerá, hľadí
cantāte!	2. os.	pl.	imp.			spievajte!
portārī	inf.			praes.	pas.	byť nesený, á, é
celebrātis	2. os.	pl.	ind.	praes.	act.	oslavujete
amantur	3. os.	pl.	ind.	praes.	pas.	sú milovaní, é, é
parāre	inf.			praes.	act.	pripravovať
portātūr	3. os.	sg.	ind.	praes.	pas.	je nesený, á, é
expectās	2. os.	sg.	ind.	praes.	act.	čakáš, čakávaš
vocāmur	1. os.	pl.	ind.	praes.	pas.	sme volaní, é, é

	preklad	osoba	číslo	spôsob	čas	rod
nosíme	portāmus	1. os.	pl.	ind.	praes.	act.
si volaný	vocāris	2. os.	sg.	ind.	praes.	pas.
spievaj!	cantā!	2. os.	sg.	imp.		
byť milovaný	amārī	inf.			praes.	pas.
voláš	vocās	2. os.	sg.	ind.	praes.	act.
tešíme sa	dēlectāmur	1. os.	pl.	ind.	praes.	pas.
pripravujú	parant	3. os.	pl.	ind.	praes.	act.
ste oslavovaní	celebrāminī	2. os.	pl.	ind.	praes.	pas.
je čakávaný	expectātūr	3. os.	sg.	ind.	praes.	pas.
miluje	amat	3. os.	sg.	ind.	praes.	act.
pozeráte	spectātis	2. os.	pl.	ind.	praes.	act.
sme vychovávaní	ēducāmur	1. os.	pl.	ind.	praes.	pas.
sú nesení	portantur	3. os.	pl.	ind.	praes.	pas.

¹¹² Ak má sloveso v slovníku uvedených viac významov, v kľúči sa nachádzajú len niektoré varianty prekladu, keďže z priestorových dôvodov nie je možné uviesť všetky.

2. Vyskloňujte substantíva:

	práca		obyvatel'	
	sg.	pl.	sg.	pl.
nom.	<i>opera</i>	<i>operae</i>	<i>incola</i>	<i>incolae</i>
gen.	<i>operae</i>	<i>operārum</i>	<i>incolae</i>	<i>incolārum</i>
dat.	<i>operae</i>	<i>operīs</i>	<i>incolae</i>	<i>incolīs</i>
acc.	<i>operam</i>	<i>operās</i>	<i>incolam</i>	<i>incolās</i>
voc.	<i>opera!</i>	<i>operae!</i>	<i>incola!</i>	<i>incolae!</i>
abl.	<i>operā</i>	<i>operīs</i>	<i>incolā</i>	<i>incolīs</i>

3. Určte pád (uveďte všetky možnosti):

silvae gen., dat. sg.; nom., voc. pl.

rosam acc. sg.

magistrīs dat., abl. pl.

ancilla! voc. sg.

poētās acc. pl.

incolārum gen. pl.

vītam acc. sg.

puella nom., voc. sg.

operā abl. sg.

Rōmae gen., dat. sg.

4. Preložte uvedené substantíva v príslušnom páde:

bitka → *abl. pl. pugnīs*

vítazstvo → *acc. sg. victōriam*

usilovnosť → *abl. sg. industriā*

les → *gen. pl. silvārum*

práca → *dat. sg. operae*

voda → *acc. pl. aquās*

list → *gen. sg. epistulae*

dievča → *voc. pl. puellae!*

roľník → *dat. pl. agricolīs*

cesta → *nom. pl. viae*

5. Zmeňte aktívum na pasívum a pasívum na aktívum:

a) *Victōria ab incolīs celebrātur.*

b) *Fēmina cēnam parat.*

6. Zmeňte singulár na plurál a plurál na singulár:

a) *Puellae rosās amant.*

b) *Opera agricolae laudātur.*

7. Doplňte koncovky:

Magistra puellās in scholā expectat . Puellae in scholam properant.

Puellae fabulās amant. Magistra puellās fabulīs dēlectat et ā puellīs laudātur.

8. Preložte:

a)

1. *Skúmame príčiny bitky.*

2. *Pisár starostlivo (dosl. so starostlivosťou) uchováva listinu.*

3. *Sláva Ríma je ospevovaná básnikmi.*

4. *Vzdor obyvateľov osady je trestaný (karhaný).*

5. *Obyvatelia kráľovstva s radosťou vítajú (zdravia) kráľovnú.*

b)

1. *Litterās sigillāte!*

2. *Rēgīna fīliae corōnam mōnstrat.*

2. *Fortūnae agricolārum industriā et operā ampliāntur.*

9. Vylúštite, komu patrí podobizeň na obrázku:

obyvatel'		I	N	C	O	L	A
život	V	I	T	A			
dievča		P	U	E	L	L	A
list	E	P	I	S	T	U	L
cesta		V	I	A			
práca	O	P	E	R	A		

Gaius Iulius Caesar; Cézár (13. júl 100 p. n. l. – 15. marec 44 p. n. l.) – rímsky vojvodca, štátnik a spisovateľ. Bol zavraždený republikánmi pod vedením Brutta a Cassia.

2. CVIČENIE

1. Podľa vzoru určte a preložte nasledujúce slovesné tvary:

	osoba	číslo	spôsob	čas	rod	preklad
cōnfirmantur	3. os.	pl.	ind.	praes.	pas.	sú upevňovaní, é, é
nāvigat	3. os.	sg.	ind.	praes.	act.	plaví sa
student	3. os.	pl.	ind.	praes.	act.	usilujú sa
labōrāmus	1. os.	pl.	ind.	praes.	act.	pracujeme
narrāte!	2. os.	pl.	imp.	X		rozprávajte!
coērcēmur	1. os.	pl.	ind.	praes.	pas.	krotíme sa
castīgāris	2. os.	sg.	ind.	praes.	pas.	si karhaný, á, é
docēre	inf.			praes.	act.	učíť, vyučovať
timēs	2. os.	sg.	ind.	praes.	act.	bojíš sa
tenēminī	2. os.	pl.	ind.	praes.	pas.	ste držaní, é, é
vidētis	2. os.	pl.	ind.	praes.	act.	vidíte
moneor	1. os.	sg.	ind.	praes.	pas.	som napomínaný, á, é
exercēī	inf.			praes.	pas.	byť cvičený, cvičiť sa

	preklad	osoba	číslo	spôsob	čas	rod
pracuješ	labōrās	2. os.	sg.	ind.	praes.	act.
vidia	vident	3. os.	pl.	ind.	praes.	act.
ste napomínaní	monēminī	2. os.	pl.	ind.	praes.	pas.
som karhaný	castīgōr	1. os.	sg.	ind.	praes.	pas.
rozprávaj!	narrā!	2. os.	sg.	imp.	X	
cvičíme sa	exercēmur	1. os.	pl.	ind.	praes.	pas.
usilujete sa	studētis	2. os.	pl.	ind.	praes.	act.
učí	docet	3. os.	sg.	ind.	praes.	act.
sú držaní	tenentur	3. os.	pl.	ind.	praes.	pas.
krotíš sa	coērcēris	2. os.	sg.	ind.	praes.	pas.
byť vychovávaný	ēducārī	inf.			praes.	pas.
je upevňovaný	cōnfirmātur	3. os.	sg.	ind.	praes.	pas.
bojíme sa	timēmus	1. os.	pl.	ind.	praes.	act.

2. Vyskloňujte substantíva:

	priateľ		muž		slovo	
	sg.	pl.	sg.	pl.	sg.	pl.
nom.	<i>amīcus</i>	<i>amīcī</i>	<i>vir</i>	<i>virī</i>	<i>verbum</i>	<i>verba</i>
gen.	<i>amīcī</i>	<i>amīcōrum</i>	<i>virī</i>	<i>virōrum</i>	<i>verbī</i>	<i>verbōrum</i>
dat.	<i>amīcō</i>	<i>amīcīs</i>	<i>virō</i>	<i>virīs</i>	<i>verbō</i>	<i>verbīs</i>
acc.	<i>amīcum</i>	<i>amīcōs</i>	<i>virum</i>	<i>virōs</i>	<i>verbum</i>	<i>verba</i>
voc.	<i>amīce!</i>	<i>amīcī!</i>	<i>vir!</i>	<i>virī!</i>	<i>verbum!</i>	<i>verba!</i>
abl.	<i>amīcō</i>	<i>amīcīs</i>	<i>virō</i>	<i>virīs</i>	<i>verbō</i>	<i>verbīs</i>

3. Určte pád (uved'te všetky možnosti):

officiū *gen. sg.*

amīcīs *dat., abl. pl.*

mūrum *acc. sg.*

oppidō *dat., abl. sg.*

discipule *voc. sg.*

virōs *acc. pl.*

periculōrum *gen. pl.*

servī *gen. sg.; nom., voc. pl.*

verba *nom., acc., voc. pl.*

bellum *nom., acc., voc. sg.*

4. Preložte uvedené substantíva v príslušnom páde:

povinnosť → *gen. sg. officiū*

vojna → *abl. pl. bellīs*

múr → *nom. pl. mūrī*

záhrada → *dat. sg. hortō*

pán → *gen. pl. dominōrum*

chlapec → *dat. pl. puerīs*

nebezpečenstvo → *abl. sg. periculō*

mestečko → *acc. pl. oppida*

žiak → *acc. sg. discipulum*

otrok → *voc. sg. serve!*

5. Zmeňte aktívum na pasívum a pasívum na aktívum:

a) *Discipulus ā magistrō monētur.*

b) *Magistrī discipulōs docent.*

6. Zmeňte singulár na plurál a plurál na singulár:

a) *Virī perīcula nōn timent.*

b) *Oppidum bellō dēletur.*

7. Doplnite koncovky:

Sī discipulī bene laborant, ā magistrō nōn monentur. Magistrī discipulōs grammaticam docent. Puellae puerique exemplīs magistrōrum ēducantur.

8. Preložte:

a)

1. *Mestečko je ničené vojnou.*

2. *Gréci dávajú Trójanom do daru koňa.*

3. *Notár potvrdzuje listinu pečaťou.*

4. *Otroci (sluhovia) musia pracovať na poli.*

5. *Ak sa odvažujete porušovať pravidlá, ste karhaní.*

b)

1. *Dominus filiō prātum dōnat.*

2. *Terram apud silvam possidēmus.*

3. *Praefectī castrī praeceptīs pārēte!*

9. Vylúštite, komu patrí podobizeň na obrázku:

hnev			I	R	A				
vojna	B	E	L	L	U	M			
pravidlo			R	E	G	U	L	A	
otrok	S	E	R	V	U	S			
karhám			C	A	S	T	I	G	O
záhrada		H	O	R	T	U	S		
slovo	V	E	R	B	U	M			
učiteľ	M	A	G	I	S	T	E	R	

Octavianus Augustus (23. september 63 p. n. l. – 19. august 14 n. l.), pôvodným menom Gaius Octavius. Bol prasynovcom Caesara, ktorý si ho neskôr adoptoval. Stal sa prvým rímskym cisárom a zakladateľom júliovsko-klaudiovskej dynastie. Ako cisár užíval titul Imperator Caesar Divi Filius Augustus. Vládal v rokoch 27 p. n. l. – 14. n. l.

3. CVIČENIE

1. Určte a preložte nasledujúce slovesné tvary:

	osoba	číslo	spôsob	čas	rod	preklad
habētis	2. os.	pl.	ind.	praes.	act.	máte
mōnstrātur	3. os.	sg.	ind.	praes.	pas.	je ukazovaný, á, é
iacēmus	1. os.	pl.	ind.	praes.	act.	ležíme
vastantur	3. os.	pl.	ind.	praes.	pas.	sú pustošení, é, é
vocāminī	2. os.	pl.	ind.	praes.	pas.	ste volaní, é, é
nocet	3. os.	sg.	ind.	praes.	act.	škodí
doceor	1. os.	sg.	ind.	praes.	pas.	som poučovaný, á, é
vidē!	2. os.	sg.	imp.			pozri!, hľad'!
pugnant	3. os.	pl.	ind.	praes.	act.	bojujú
expectāmur	1. os.	pl.	ind.	praes.	pas.	sme očakávaní, é, é
iacēs	2. os.	sg.	ind.	praes.	act.	ležiš
tenērī	inf.			praes.	pas.	byť držaný, á, é
spectō	1. os.	sg.	ind.	praes.	act.	pozerám sa, hľadím
celebrāris	2. os.	sg.	ind.	praes.	pas.	si oslavovaný, á, é

	preklad	osoba	číslo	spôsob	čas	rod
ponáhl'ame sa	properāmus	1. os.	pl.	ind.	praes.	act.
je pustošený	vastātur	3. os.	sg.	ind.	praes.	pas.
ležite	iacētis	2. os.	pl.	ind.	praes.	act.
sú ukazovaní	mōnstrantur	3. os.	pl.	ind.	praes.	pas.
plavím sa	nāvigō	1. os.	sg.	ind.	praes.	act.
krotiť	coërcēre	inf.			praes.	act.
škodíš	nocēs	2. os.	sg.	ind.	praes.	act.
ponáhl'ajte sa!	properāte!	2. os.	pl.	imp.		
si vychovávaný	ēducāris	2. os.	sg.	ind.	praes.	pas.
ste karhaní	castīgāminī	2. os.	pl.	ind.	praes.	pas.
majú	habent	3. os.	pl.	ind.	praes.	act.
cvičím sa	exerceor	1. os.	sg.	ind.	praes.	pas.
bojuje	pugnat	3. os.	sg.	ind.	praes.	act.
sme pripravovaní	parāmur	1. os.	pl.	ind.	praes.	pas.

2. Vyskloňujte substantíva s adjektívnym prívlastkom:

krásna ruža		
	sg.	pl.
nom.	<i>rosa pulchra</i>	<i>rosae pulchrae</i>
gen.	<i>rosae pulchrae</i>	<i>rosārum pulchrārum</i>
dat.	<i>rosae pulchrae</i>	<i>rosīs pulchrīs</i>
acc.	<i>rosam pulchram</i>	<i>rosās pulchrās</i>
voc.	<i>rosa pulchra!</i>	<i>rosae pulchrae!</i>
abl.	<i>rosā pulchrā</i>	<i>rosīs pulchrīs</i>

verný priateľ		
	sg.	pl.
nom.	<i>amicus fidus</i>	<i>amīcī fidī</i>
gen.	<i>amīcī fidī</i>	<i>amīcōrum fidōrum</i>
dat.	<i>amīcō fidō</i>	<i>amīcīs fidīs</i>
acc.	<i>amicum fidum</i>	<i>amīcōs fidōs</i>
voc.	<i>amīce fide!</i>	<i>amīcī fidī!</i>
abl.	<i>amīcō fidō</i>	<i>amīcīs fidīs</i>

veľké pole		
	sg.	pl.
nom.	<i>ager magnus</i>	<i>agrī magnī</i>
gen.	<i>agrī magnī</i>	<i>agrōrum magnōrum</i>
dat.	<i>agrō magnō</i>	<i>agrīs magnīs</i>
acc.	<i>agrum magnum</i>	<i>agrōs magnōs</i>
voc.	<i>ager magne!</i>	<i>agrī magnī!</i>
abl.	<i>agrō magnō</i>	<i>agrīs magnīs</i>

poctivý obyvateľ		
	sg.	pl.
nom.	<i>incola probus</i>	<i>incolae probī</i>
gen.	<i>incolae probī</i>	<i>incolārum probōrum</i>
dat.	<i>incolae probō</i>	<i>incolīs probīs</i>
acc.	<i>incolam probum</i>	<i>incolās probōs</i>
voc.	<i>incola probe!</i>	<i>incolae probī!</i>
abl.	<i>incolā probō</i>	<i>incolīs probīs</i>

malé mestečko		
	sg.	pl.
nom.	<i>oppidum parvum</i>	<i>oppida parva</i>
gen.	<i>oppidī parvī</i>	<i>oppidōrum parvōrum</i>
dat.	<i>oppidō parvō</i>	<i>oppidīs parvīs</i>
acc.	<i>oppidum parvum</i>	<i>oppida parva</i>
voc.	<i>oppidum parvum!</i>	<i>oppida parva!</i>
abl.	<i>oppidō parvō</i>	<i>oppidīs parvīs</i>

3. Určte pád (uved'te všetky možnosti):

audāciam magnam *acc. sg.*

inimīcī meī *gen. sg.; nom., voc. pl.*

mūrīs altīs *dat., abl. pl.*

amīcōrum vestrōrum *gen. pl.*

poētae clarō *dat. sg.*

officium tuum *nom., acc., voc. sg.*

agricolae industriī *gen. sg.; nom., voc. pl.*

bella longa *nom., acc., voc. pl.*

incolās nostrōs *acc. pl.*

memoriā bonā *abl. sg.*

4. Preložte uvedené spojenia v príslušnom páde:

krásna obloha → *acc. sg. caelum pulchrum*

šľachetný duch → *gen. sg. animī probī*

žiarivá hviezda → *acc. pl. stellās clārās*

môj priateľ → *abl. pl. amīcīs meīs*

unavený námorník → *gen. pl. nautārum fessōrum*

slobodná vlasť → *dat. sg. patriae līberae*

5. Zmeňte aktívum na pasívum a pasívum na aktívum:

a) *Patria ā poētā clārō cantātur.*

b) *Bellum oppida nostra vastat.*

6. Zmeňte singulár na plurál a plurál na singulár:

a) *Magistrī sevērī discipulōs docent.*

b) *Amīcus tuus in agrō lātō industriē labōrat.*

7. Doplňte koncovky:

Discipulī nostrī ā magistrīs bonīs bene ēducantur et docentur.

Agricolās industriōs in agrō lātō cum puerīs parvīs laborāre vidēmus.

8. Vytvorte adverbiá od nasledujúcich adjektív a preložte ich:

nepriateľský *inimīcē* – *nepriateľsky*

verný *fīdē* – *verne*

šľachetný *probē* – *šľachetne*

usilovný *industriē* – *usilovne*

prísny *sevērē* – *prísne*

slávny *clārē* – *slávne*

dlhý *longē* – *dlho*

široký *lātē* – *široko*

9. Preložte:

a)

1. *Obyvatelia dediny majú dlho veľké spory a žiadajú od svojho richtára dobrú radu (žiadajú svojho richtára o dobrú radu).*

2. *Učiteľ rozpráva svojim žiakom starú legendu o bielom koňovi a pozlátenej uzde, známu z uhorských kroník.*

3. *Biedni otroci (sluhovia) musia poslúchať príkazy svojho pána.*

4. *Územie nášho mestečka leží medzi veľkým lesom a širokou riekou.*

5. *Vlastníme malé pole (políčko) pri našej dedine.*

b)

1. *Populus Rōmānus in bellīs multīs victōriās magnās celebrat.*

2. *Vīlīcī ager magnus prope nostrum iacet.*

3. *In scholā nostrā saepe dē populī Rōmānī historiā clārā narrāmus.*

10. Vylúštite, komu patrí podobizeň na obrázku:

vysoký
duch
mám
deti
vlasť
kniha
verný
náš

	A	L	T	U	S	
	A	N	I	M	U	S
	H	A	B	E	O	
L	I	B	E	R	I	
P	A	T	R	I	A	
		L	I	B	E	R
F	I	D	U	S		
	N	O	S	T	E	R

Tiberius Claudius Nero (42 p. n. l. – 37 n. l.), adoptívny syn cisára Oktaviána Augusta, druhý rímsky cisár, príslušník júliovsko-klaudiovskej dynastie. Vládal v rokoch 14 – 37.

4. CVIČENIE

1. Určte a preložte nasledujúce slovesné tvary:

	osoba	číslo	spôsob	čas	rod	preklad
mittitur	3. os.	sg.	ind.	praes.	pas.	je posielaný, á, é
scīmus	1. os.	pl.	ind.	praes.	act.	vieme
ērudīminī	2. os.	pl.	ind.	praes.	pas.	ste vzdelávaní, é
faciunt	3. os.	pl.	ind.	praes.	act.	robia, konajú
trahī	inf.			praes.	pas.	byť ťahaný, á, é
crēditis	2. os.	pl.	ind.	praes.	act.	veríte
pūnīmur	1. os.	pl.	ind.	praes.	pas.	sme trestaní, é
capiuntur	3. os.	pl.	ind.	praes.	pas.	sú chytaní, é
vīvite!	2. os.	pl.	imp.			žite!
legit	3. os.	sg.	ind.	praes.	act.	číta
coleris	2. os.	sg.	ind.	praes.	pas.	si uctievaný, á, é
scrībīs	2. os.	sg.	ind.	praes.	act.	píšeš
audī!	2. os.	sg.	imp.			počúvaj!

	preklad	osoba	číslo	spôsob	čas	rod
som priťahovaný	trahor	1. os.	sg.	ind.	praes.	pas.
žiješ	vīvis	2. os.	sg.	ind.	praes.	act.
píšeme	scrībimus	1. os.	pl.	ind.	praes.	act.
byť zdobený	ornārī	inf.			praes.	pas.
neviete	nescītis	2. os.	pl.	ind.	praes.	act.
sú posielaní	mittuntur	3. os.	pl.	ind.	praes.	pas.
je trestaný	pūnitur	3. os.	sg.	ind.	praes.	pas.
túžiť	cupere	inf.			praes.	act.
ste milovaní	dīligiminī	2. os.	pl.	ind.	praes.	pas.
verte!	crēdite!	2. os.	pl.	imp.		
sme chytaní	capimur	1. os.	pl.	ind.	praes.	pas.
robia	faciunt	3. os.	pl.	ind.	praes.	act.
si vzdelávaný	ērudīris	2. os.	sg.	ind.	praes.	pas.
učí sa	discit	3. os.	sg.	ind.	praes.	act.

2. Vyskloňujte:

latinská kniha		
	sg.	pl.
nom.	<i>liber Latīnus</i>	<i>librī Latīnī</i>
gen.	<i>librī Latīnī</i>	<i>librōrum Latīnōrum</i>
dat.	<i>librō Latīnō</i>	<i>librīs Latīnīs</i>
acc.	<i>librum Latīnum</i>	<i>librōs Latīnōs</i>
voc.	<i>liber Latīne!</i>	<i>librī Latīnī!</i>
abl.	<i>librō Latīnō</i>	<i>librīs Latīnīs</i>

rímska socha		
	sg.	pl.
nom.	<i>statua Rōmāna</i>	<i>statuae Rōmānae</i>
gen.	<i>statuae Rōmānae</i>	<i>statuārum Rōmānārum</i>
dat.	<i>statuae Rōmānae</i>	<i>statuīs Rōmānīs</i>
acc.	<i>statuam Rōmānam</i>	<i>statuās Rōmānās</i>
voc.	<i>statua Rōmāna!</i>	<i>statuae Rōmānae!</i>
abl.	<i>statuā Rōmānā</i>	<i>statuīs Rōmānīs</i>

vaše nariadenie		
	sg.	pl.
nom.	<i>imperium vestrum</i>	<i>imperia vestra</i>
gen.	<i>imperīi vestrī</i>	<i>imperīōrum vestrōrum</i>
dat.	<i>imperīō vestrō</i>	<i>imperīīs vestrīs</i>
acc.	<i>imperium vestrum</i>	<i>imperia vestra</i>
voc.	<i>imperium vestrum!</i>	<i>imperia vestra!</i>
abl.	<i>imperīō vestrō</i>	<i>imperīīs vestrīs</i>

skúsený roľník		
	sg.	pl.
nom.	<i>agricola perītus</i>	<i>agricolae perītī</i>
gen.	<i>agricolae perītī</i>	<i>agricolārum perītōrum</i>
dat.	<i>agricolae perītō</i>	<i>agricolīs perītīs</i>
acc.	<i>agricolam perītum</i>	<i>agricolās perītōs</i>
voc.	<i>agricola perīte!</i>	<i>agricolae perītī!</i>
abl.	<i>agricolā perītō</i>	<i>agricolīs perītīs</i>

	ja a ty	my a vy
nom.	<i>ego et tū</i>	<i>nōs et vōs</i>
gen.	<i>meī et tuī</i>	<i>nostrī et vestrī</i> <i>nostrum et vestrum</i>
dat.	<i>mihi et tibi</i>	<i>nōbīs et vōbīs</i>
acc.	<i>mē et tē</i>	<i>nōs et vōs</i>
abl.	<i>mē et tē</i> <i>mēcum et tēcum (so mnou a s tebou)</i>	<i>nōbīs et vōbīs</i> <i>nōbīscum et vōbīscum (s nami a s vami)</i>

3. Určte pád (uved'te všetky možnosti):

imperium Rōmānum *nom., acc., voc. sg.*

mundō nostrō *dat., abl. sg.*

statuās altās *acc. pl.*

templa clāra *nom., acc., voc. pl.*

glōriā tuā *abl. sg.*

populī Rōmānī *gen. sg.; nom., voc. pl.*

linguae vestrae *gen., dat. sg.; nom., voc. pl.*

deōs magnōs *acc. pl.*

arvōrum lātōrum *gen. pl.*

multīs librīs *dat., abl. pl.*

4. Preložte uvedené spojenia v príslušnom páde:

krásna socha → *gen. pl. statuārum pulchrārum*

slobodný národ → *nom. sg. populus līber*

skúsený učiteľ → *acc. pl. magistrōs perītōs*

latinský jazyk → *acc. sg. linguam Latīnam*

tvoja odpoveď → *gen. sg. respōnsī tuī*

náš príkaz → *abl. pl. imperiīs nostrīs*

5. Zmeňte aktívum na pasívum a pasívum na aktívum:

a) *Ab amīcīs nostrīs epistulae nōbīs scrībuntur.*

b) *Respōnsum tibi mittō.*

6. Zmeňte singulár na plurál a plurál na singulár:

a) *Librōs pulchrōs legimus.*

b) *Exemplō bonō virī probī trahor.*

7. Doplňte koncovky:

Arvum lātum ab agricolā industriō colitur. Discipulī nostrī in scholā (al. -īs) cum magistrō (al. -ā; al. -īs) suō (al. -ā; al. -īs) librōs multōs legunt. Audīte, puerī, verba mea!

8. Vytvorte adverbiá od nasledujúcich adjektív a preložte ich:

skúsený *perītē* – skúsene

unavený *fessē* – unavene

vysoký *altē* – vysoko

slobodný *līberē* – slobodne

pekný *pulchrē* – pekne

latinský *Latīnē* – latinsky

dobrý *bene* – dobre

zlý *male* – zle

9. Preložte:

a)

1. *Historik nás poučuje: Anonymný notár Bela III. vo svojej kronike píše mnohé vymyslené historky o dejinách uhorského kráľovstva.*

2. *Unavení ozbrojenci prichádzajú po dlhej vojne víťazne (s víťazstvom) do svojej vlasti.*

3. *V kráľovskej listine čítame: Potvrďujeme vám vaše privilégia a listinu spečatujeme svojou pečatou.*

4. *V bitke pri Moháči sú usmrčovani mnohí slávni muži.*

5. *Prvá medza začína od zeme kostola (patriacej kostolu), odtiaľ postupuje k veľkému lesu a zostupuje k rieke, kde sa medze končia.*

b)

1. *Privilégium rēgium vōbīs tribuitur.*

2. *Ut multī vestrum sciunt, servī nōn līberē vīvunt, sed dominīs suīs assiduē serviunt.*

3. *Agricola perītus cum suīs fīliīs industriē arvum (agrum) magnum colit.*

10. Vylúštite, komu patrí podobizeň na obrázku:

robím
socha
chrám
kniha
čítam
národ
mnohý
lebo

			F	A	C	I	O		
			S	T	A	T	U	A	
T	E	M	P	L	U	M			
			L	I	B	E	R		
		L	E	G	O				
	P	O	P	U	L	U	S		
		M	U	L	T	U	S		
			N	A	M				

Caligula (31. august 12 – 24. január 41), syn Germanika, tretí rímsky cisár, príslušník júliovsko-klaudiovskej dynastie. Vládal v rokoch 37 – 41.

5. CVIČENIE

1. Určte a preložte nasledujúce slovesné tvary:

	osoba	číslo	spôsob	čas	preklad
prōdest	3. os.	sg.	ind.	praes.	je užitočný, prospieva
sequimur	1. os.	pl.	ind.	praes.	nasledujeme
sunt	3. os.	pl.	ind.	praes.	sú
possumus	1. os.	pl.	ind.	praes.	môžeme
blandīrī		inf.		praes.	lichotíť
erat	3. os.	sg.	ind.	impf.	bol
loquere	2. os.	sg.	imp.		hovor!, vrav!, rozprávaj!
moritur	3. os.	sg.	ind.	praes.	zomiera, umiera
erimus	1. os.	pl.	ind.	fut.	budeme
aberit	3. os.	sg.	ind.	fut.	bude vzialený, bude neprítomný
adeste	2. os.	pl.	imp.		pomáhajte!, pomôžte!, buďte prítomní!
verēmur	1. os.	pl.	ind.	praes.	bojíme sa, obávame sa
mentīris	2. os.	sg.	ind.	praes.	klameš
obes	2. os.	sg.	ind.	praes.	škodíš
praeerat	3. os.	sg.	ind.	impf.	bol na čele, stál na čele
estis	2. os.	pl.	ind.	praes.	ste
proficīscor	1. os.	sg.	ind.	praes.	vydávam sa (niekam), odchádzam
intererāmus	1. os.	pl.	ind.	impf.	zúčastňovali sme sa
est	3. os.	sg.	ind.	praes.	je
admirāminī	2. os.	pl.	ind.	praes.	obdivujete, čudujete sa
			imp.		obdivujte!, čudujte sa!
sumus	1. os.	pl.	ind.	praes.	sme
supererant	3. os.	pl.	ind.	impf.	ostávali (boli) nažive
eris	2. os.	sg.	ind.	fut.	budeš
nāscuntur	3. os.	pl.	ind.	praes.	rodia sa
dēerunt	3. os.	pl.	ind.	fut.	budú chýbať
es	2. os.	sg.	ind.	praes.	si
			imp.		bud'!

	preklad	osoba	číslo	spôsob	čas
boli ste	<i>erātis</i>	2. os.	pl.	ind.	impf.
hovoria	<i>loquuntur</i>	3. os.	pl.	ind.	praes.
budete prítomní, budete pomáhať	<i>aderitis</i>	2. os.	pl.	ind.	fut.
obdivujeme	<i>admīrāmur</i>	1. os.	pl.	ind.	praes.
napodobňujte!	<i>imitāminī</i>	2. os.	pl.	imp.	
budú	<i>erunt</i>	3. os.	pl.	ind.	fut.
ostávali sme nažive	<i>supererāmus</i>	1. os.	pl.	ind.	impf.
škodili	<i>oberant</i>	3. os.	pl.	ind.	impf.
budeme chýbať	<i>dēerimus</i>	1. os.	pl.	ind.	fut.
nasleduješ	<i>sequeris</i>	2. os.	sg.	ind.	praes.
bol si neprítomný	<i>aberās</i>	2. os.	sg.	ind.	impf.
trpíte	<i>patiminī</i>	2. os.	pl.	ind.	praes.
bojí sa	<i>verētur</i>	3. os.	sg.	ind.	praes.
ste	<i>estis</i>	2. os.	pl.	ind.	praes.
priznaj sa!	<i>fatēre</i>	2. os.	sg.	imp.	
budem užitočný	<i>prōderō</i>	1. os.	sg.	ind.	fut.
rodí sa	<i>nāscitur</i>	3. os.	sg.	ind.	praes.
stál na čele	<i>praeerat</i>	3. os.	sg.	ind.	impf.
bud'!	<i>es!</i>	2. os.	sg.	imp.	
bol som	<i>eram</i>	1. os.	sg.	ind.	impf.
odchádzam	<i>proficīscor</i>	1. os.	sg.	ind.	praes.
klamať	<i>mentīrī</i>	inf.			praes.
zúčastňuje sa	<i>interest</i>	3. os.	sg.	ind.	praes.
budeme môcť	<i>poterimus</i>	1. os.	pl.	ind.	fut.
bud'te!	<i>este</i>	2. os.	pl.	imp.	
budeš	<i>eris</i>	2. os.	sg.	ind.	fut.

2. Vyskloňujte:

učený filozof		
	sg.	pl.
nom.	<i>philosophus doctus</i>	<i>philosophī doctī</i>
gen.	<i>philosophī doctī</i>	<i>philosophōrum doctōrum</i>
dat.	<i>philosophō doctō</i>	<i>philosophīs doctīs</i>
acc.	<i>philosophum doctum</i>	<i>philosophōs doctōs</i>
voc.	<i>philosophe docte!</i>	<i>philosophī doctī!</i>
abl.	<i>philosophō doctō</i>	<i>philosophīs doctīs</i>

známa príčina		
	sg.	pl.
nom.	<i>causa nōta</i>	<i>causae nōtae</i>
gen.	<i>causae nōtae</i>	<i>causārum nōtārum</i>
dat.	<i>causae nōtae</i>	<i>causīs nōtīs</i>
acc.	<i>causam nōtam</i>	<i>causās nōtās</i>
voc.	<i>causa nōta!</i>	<i>causae nōtae!</i>
abl.	<i>causā nōtā</i>	<i>causīs nōtīs</i>

starodávna budova		
	sg.	pl.
nom.	<i>aedificium antīquum</i>	<i>aedificia antīqua</i>
gen.	<i>aedificiī antīquī</i>	<i>aedificiōrum antīquōrum</i>
dat.	<i>aedificiō antīquō</i>	<i>aedificiīs antīquīs</i>
acc.	<i>aedificium antīquum</i>	<i>aedificia antīqua</i>
voc.	<i>aedificium antīquum!</i>	<i>aedificia antīqua!</i>
abl.	<i>aedificiō antīquō</i>	<i>aedificiīs antīquīs</i>

3. Určte pád (uved'te všetky možnosti):

sententiīs variīs *dat.*, *abl.* *pl.*

causā stultā *abl.* *sg.*

monumenta Graeca *nom.*, *acc.*, *voc.* *pl.*

incolae nostrī *gen.* *sg.*; *nom.*, *voc.* *pl.*

amīcōrum vērōrum *gen.* *pl.*

ruīnās antiquās *acc.* *pl.*

operārum hūmānārum *gen.* *pl.*

virōs honestōs *acc.* *pl.*

terram nōtam *acc.* *sg.*

agricolae industriō *dat.* *sg.*

4. Preložte uvedené spojenia v príslušnom páde:

starodávny príklad → *abl.* *pl.* *exemplīs antīquīs*

moja mienka → *abl.* *sg.* *sententiā meā*

skutočná príčina → *acc.* *pl.* *causās vērās*

ťažká cesta → *gen.* *sg.* *viae molestae*

čestný muž → *gen.* *pl.* *virōrum honestōrum*

ľudský svet → *acc.* *sg.* *mundum hūmānum*

5. Zmeňte aktívum na pasívum a pasívum na aktívum:

a) *Incolae honestī virum probum ex oppidō nōn expellunt.*

b) *Amīcī verbīs meīs moventur.*

6. Zmeňte singulár na plurál a plurál na singulár:

a) *Sī doctī estis, nōn saepe errātis.*

b) *Ades mihi, sī potes!*

c) *Virī honestī amīcīs prōderunt.*

d) *Bellum semper oberat.*

e) *Dē causā malī tēcum loquor.*

f) *Sī saepe mentīminī, nōn crēdimus vōbīs.*

7. Vytvorte adverbiá od nasledujúcich adjektív a preložte ich:

čestný *honestē* – čestne

hlúpy *stultē* – hlúpo

ťažký *molestē* – ťažko

rôzny *variē* – rôzne

pravdivý *vērē* – pravdivo

grécky *Graecē* – grécky

8. Preložte:

a)

1. *Sú nám známe slávne víťazstvá rímskeho národa.*

2. *U Rimanov bolo čestné zomrieť za vlasť.*

3. *Rimania zvädzajú s Helvétanmi boj, premáhajú a obracajú (zahánajú) na útek nepriateľské vojenské zbory, zostávajúcich (zvyšných) Helvétanov prenasledujú aj za riekou.*

4. *Posol Uhrov (uhorský posol) si prezerá novú zem a Uhrom odtiaľ nesie vo fľaši vodu (z) Dunaja a vo vaku (v mechu) čiernu zem; potom druhom hovorí: rieka i zem sú dobré (je dobrá).*

5. *V listine môžeme čítať: Arcibiskup má dostávať desiatok (z) daní.*

b)

1. *Populus Rōmānus clārus erat.*

2. *Auxilia sociōrum ē castrīs proficīscuntur et ad copiās nostrās appropinquant.*

3. *Sī cēterīs obestis, poena sevēra sequitur.*

9. Vylúštite, komu patrí podobizeň na obrázku:

učený

hlúpy

priznávam sa

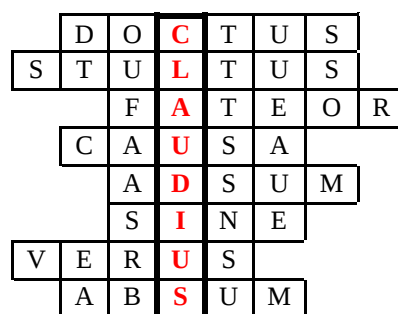
príčina

som prítomný

bez

pravý

som neprítomný

Claudius; Klaudius (1. august 10 p. n. l. – 13. október 54 n. l.), syn Drussa, mladší brat Germanika. Bol štvrtým rímskym cisárom a príslušníkom júliovsko-klaudiovskej dynastie. Vládal v rokoch 41 – 54.

6. CVIČENIE

1. Určte a preložte nasledujúce slovesné tvary:

	osoba	číslo	spôsob	čas	rod	preklad
potitur	3. os.	sg.	ind.	praes.	pas. (formou)	zmocňuje sa
dēbēmus	1. os.	pl.	ind.	praes.	act.	máme (povinnosť), musíme
commitis	2. os.	sg.	ind.	praes.	act.	púšťaš sa do niečoho
fīrmātur	3. os.	sg.	ind.	praes.	pas.	je upevňovaný, upevňuje sa
superant	3. os.	pl.	ind.	praes.	act.	prevyšujú, premáhajú, vítazia
dēfenderis	2. os.	sg.	ind.	praes.	pas.	si odrážaný, si bránený, si chránený, brániš sa, ...
tribuuntur	3. os.	pl.	ind.	praes.	pas.	sú udeľované, udeľujú sa
obtemperā!	2. os.	sg.	imp.	X		poslúchaj!
venit	3. os.	sg.	ind.	praes.	act.	prichádza
sequī	inf.			praes.	pas. (formou)	nasledovať
scrībītis	2. os.	pl.	ind.	praes.	act.	píšete
tenēmur	1. os.	pl.	ind.	praes.	pas.	sme držaní, držíme sa
imitor	1. os.	sg.	ind.	praes.	pas. (formou)	napodobňujem

	preklad	osoba	číslo	spôsob	čas	rod
prichádzame	venīmus	1. os.	pl.	ind.	praes.	act.
posilňujete sa	fīrmāminī	2. os.	pl.	ind.	praes.	pas.
púšťajú sa (do ...)	commitunt	3. os.	pl.	ind.	praes.	act.
som držaný	teneor	1. os.	sg.	ind.	praes.	pas.
musíš	debēs	2. os.	sg.	ind.	praes.	act.
zmocňujete sa	potīminī	2. os.	pl.	ind.	praes.	pas. (formou)
je obraňovaný	dēfenditur	3. os.	sg.	ind.	praes.	pas.
si premáhaný	superāris	2. os.	sg.	ind.	praes.	pas.
udeľujete	tribuitis	2. os.	pl.	ind.	praes.	act.
priznaj sa!	fatēre!	2. os.	sg.	imp.	X	
vyháňame	expellimus	1. os.	pl.	ind.	praes.	act.
poslúchať	obtemperāre	inf.			praes.	act.
môžem	possum	1. os.	sg.	ind.	praes.	X
obdivujem	admīror	1. os.	sg.	ind.	praes.	pas. (formou)

2. Vyskloňujte:

skúsený vojak		
	sg.	pl.
nom.	<i>mīles perītus</i>	<i>mīlitēs perītī</i>
gen.	<i>mīlitis perītī</i>	<i>mīlitum perītōrum</i>
dat.	<i>mīlitī perītō</i>	<i>mīlitibus perītīs</i>
acc.	<i>mīlitem perītum</i>	<i>mīlitēs perītōs</i>
voc.	<i>mīles perīte!</i>	<i>mīlitēs perītī!</i>
abl.	<i>mīlite perītō</i>	<i>mīlitibus perītīs</i>

náš zákon		
	sg.	pl.
nom.	<i>lēx nostra</i>	<i>lēgēs nostrae</i>
gen.	<i>lēgis nostrae</i>	<i>lēgum nostrārum</i>
dat.	<i>lēgī nostrae</i>	<i>lēgibus nostrīs</i>
acc.	<i>lēgem nostram</i>	<i>lēgēs nostrās</i>
voc.	<i>lēx nostra!</i>	<i>lēgēs nostrae!</i>
abl.	<i>lēge nostrā</i>	<i>lēgibus nostrīs</i>

slávne dielo		
	sg.	pl.
nom.	<i>opus clārum</i>	<i>opera clāra</i>
gen.	<i>operis clārī</i>	<i>operum clārōrum</i>
dat.	<i>operī clārō</i>	<i>operibus clārīs</i>
acc.	<i>opus clārum</i>	<i>opera clāra</i>
voc.	<i>opus clārum!</i>	<i>opera clāra!</i>
abl.	<i>opere clārō</i>	<i>operibus clārīs</i>

3. Určte pád (uved'te všetky možnosti):

scriptōrī clārō *dat. sg.*

carmina pulchra *nom., acc., voc. pl.*

genus hūmānum *nom., acc., voc. sg.*

lēgis sevērae *gen. sg.*

hominum multōrum *gen. pl.*

ōrātiōne longā *abl. sg.*

mōrēs nostrōs *acc. pl.*

rēgem vestrum *acc. sg.*

temporibus nostrīs *dat., abl. pl.*

nātiōnēs līberae *nom., voc. pl.*

4. Preložte uvedené spojenia v príslušnom páde:

známy človek → *gen. pl. hominum nōtōrum*

veľká moc → *acc. sg. potestātem magnam*

dávny kráľ → *nom. pl. rēgēs antīquī*

slávny víťaz → *gen. sg. victōris clārī*

tvoja báseň → *acc. pl. carmina tua*

dlhá zima → *abl. sg. hieme longā*

vaša udatnosť → *dat. sg. fortitūdīnī vestrae*

rímska légia → *nom. pl. legiōnēs Rōmānae*

malá chyba → *acc. sg. errōrem parvum*

skúsený remeselník → *abl. pl. artificibus perītīs*

5. Zmeňte aktívum na pasívum a pasívum na aktívum:

a) *Patria ā mīlitibus nostrīs dēfenditur.*

b) *Incolae imperātorī honōrem magnum tribuunt.*

6. Zmeňte singulár na plurál a plurál na singulár:

a) *Rēgī tuō honōrem magnum tribue!*

b) *Amīcī meī opera pulchra artificum Graecōrum admīrāntur.*

7. Preložte:

a)

1. Gróf Alexej Turzo je za svoju vernosť a (preukázané) služby obdarúvaný kráľom veľkým majetkom.
2. Kráľ Hunov (hunský kráľ) Atila túži zmocniť sa rímskej ríše (rímskeho impéria) a so svojimi vojakmi postupuje (tiahne ďalej) proti Rímu.
3. Helvéťania prevyšujú ostatných Galov udatnosťou, pretože takmer v každodenných bojoch zápasia (bojujú) s Germánmi.
4. Alžbeta, vdova po kráľovi Albrechtovi (kráľa Albrehta), vyzýva prostredníctvom listiny (listinou) obyvateľov Kežmarku k vernosti a poslušnosti.
5. V ťažkých časoch uhorskí veľmoži (magnáti; veľmoži/magnáti Uhorska) nariekajú nad spustošením (oplakávajú spustošenie) kráľovstva a túžia po oslobodení Uhorska od (spod) Petrovej tyranidy (samovlády, krutovlády).

b)

1. Rēgnicolae (incolae rēgnī) imperiīs rēgis suī obtemperāre (pārēre) dēbent.
2. Rēx comitī possesiōnem magnam dōnat.
3. Castra inimicōrum magnā multitudīne (cōpiā) mīlitum nostrōrum oppugnāntur.

8. Vylúštite, komu patrí podobizeň na obrázku:

rod
zákon
telo
zvyk

G	E	N	U	S	
	L	E	X		
C	O	R	P	U	S
	M	O	S		

Nero (15. december 37 – 9. jún 68) – piaty a súčasne posledný cisár júliovsko-klaudiovskej dynastie. Vládal v rokoch 54 – 68.

7. CVIČENIE

1. Určte a preložte nasledujúce slovesné tvary:

	osoba	číslo	spôsob	čas	rod	preklad
clauditur	3. os.	sg.	ind.	praes.	pas.	je zatváraný, zatvára sa
persequimur	1. os.	pl.	ind.	praes.	pas. (formou)	nasledujeme
āvolant	3. os.	pl.	ind.	praes.	act.	odlietajú
līberāmus	1. os.	pl.	ind.	praes.	act.	oslobodzujeme
inveniuntur	3. os.	pl.	ind.	praes.	pas.	nachádzajú sa
dat	3. os.	sg.	ind.	praes.	act.	dáva
dēbētis	2. os.	pl.	ind.	praes.	act.	máte (povinnosť)
venīte!	2. os.	pl.	imp.	X		príd'te!
fīrmās	2. os.	sg.	ind.	praes.	act.	upevňuješ
verēris	2. os.	sg.	ind.	praes.	pas. (formou)	bojiš sa
vastārī	inf.			praes.	pas.	byť pustošený
mittitis	2. os.	pl.	ind.	praes.	act.	posielate
pūnīminī	2. os.	pl.	ind.	praes.	pas.	ste trestaní

	preklad	osoba	číslo	spôsob	čas	rod
dávate	datis	2. os.	pl.	ind.	praes.	act.
sme oslobodzovaní	līberāmur	1. os.	pl.	ind.	praes.	pas.
prenasleduje	persequitur	3. os.	sg.	ind.	praes.	pas. (formou)
objavujeme	invenīmus	1. os.	pl.	ind.	praes.	act.
odlieta	āvolat	3. os.	sg.	ind.	praes.	act.
zatvárajú sa	clauduntur	3. os.	pl.	ind.	praes.	pas.
ste posilňovaní	(cōn)fīrmāminī	2. os.	pl.	ind.	praes.	pas.
byť očakávaný	exspectārī	inf.			praes.	pas.
usiluješ sa	studēs	2. os.	sg.	ind.	praes.	act.
boli ste neprítomní	aberātis	2. os.	pl.	ind.	impf.	X
zachovávajúte!	servāte!	2. os.	pl.	imp.	X	
je pripravovaný	parātur	3. os.	sg.	ind.	praes.	pas.
nesiem	portō	1. os.	sg.	ind.	praes.	act.
pýtaj sa!	interrogā!	2. os.	sg.	imp.	X	

2. Vyskloňujte:

náš nepriateľ		
	sg.	pl.
nom.	<i>hostis noster</i>	<i>hostēs nostrī</i>
gen.	<i>hostis nostrī</i>	<i>hostium nostrōrum</i>
dat.	<i>hostī nostrō</i>	<i>hostibus nostrīs</i>
acc.	<i>hostem nostrum</i>	<i>hostēs nostrōs</i>
voc.	<i>hostis noster!</i>	<i>hostēs nostrī!</i>
abl.	<i>hoste nostrō</i>	<i>hostibus nostrīs</i>

krásne umenie		
	sg.	pl.
nom.	<i>ars pulchra</i>	<i>artēs pulchrae</i>
gen.	<i>artis pulchrae</i>	<i>artium pulchrarum</i>
dat.	<i>artī pulchrae</i>	<i>artibus pulchrīs</i>
acc.	<i>artem pulchram</i>	<i>artēs pulchrās</i>
voc.	<i>ars pulchra!</i>	<i>artēs pulchrae!</i>
abl.	<i>arte pulchrā</i>	<i>artibus pulchrīs</i>

dobrý príklad		
	sg.	pl.
nom.	<i>exemplar bonum</i>	<i>exemplāria bona</i>
gen.	<i>exemplāris bonī</i>	<i>exemplārium bonōrum</i>
dat.	<i>exemplārī bonō</i>	<i>exemplāribus bonīs</i>
acc.	<i>exemplar bonum</i>	<i>exemplāria bona</i>
voc.	<i>exemplar bonum!</i>	<i>exemplāria bona!</i>
abl.	<i>exemplārī bonō</i>	<i>exemplāribus bonīs</i>

3. Určte pád (uved'te všetky možnosti):

nocte calidā *abl. sg.*

urbium clārārum *gen. pl.*

arcis altae *gen. sg.*

iūrī nostrō *dat. sg.*

mentēs hūmānās *acc. pl.*

animalia multa *nom., acc., voc. pl.*

marī lātō *dat., abl. sg.*

partibus variīs *dat., abl. pl.*

nāvī longae *dat. sg.*

ignem magnum *acc. sg.*

4. Preložte uvedené spojenia v príslušnom páde:

veľké loďstvo → *acc. sg. classem magnam*

zlý príklad → *nom. pl. exemplaria (exempla) mala*

šľachetný občan → *gen. pl. cīvium probōrum*

moje sídlo → *dat. sg. sēdī meae*

rímske občianstvo → *acc. sg. cīvitātem Rōmānam*

pestrý vták → *gen. pl. avium variārum*

ľudské pokolenie → *gen. sg. gēntis hūmānae*

grécka loď → *acc. pl. nāvēs Graecās*

prísny veliteľ → *abl. sg. duce (imperātore) sevērō*

teplá noc → *abl. pl. noctibus calidīs*

5. Zmeňte aktívum na pasívum a pasívum na aktívum:

a) *Militēs nostrī portam urbis custōdiunt.*

b) *Cōgnitiōne timōre mortis līberāmur.*

6. Zmeňte singulár na plurál a plurál na singulár:

a) *Mētēs sanae in corporibus sanīs sunt.*

b) *Mīlēs Rōmānus hostem fessum persequitur.*

a)

- b)**

- 8. Vylúštite, komu patrí podobizeň na obrázku:**

lod'
sídlo
strana
zásoba
hrad
kmeň
oheň
brána
myseľ
zatváram
právo

	N	A	V	I	S	
		S	E	D	E	S
P	A	R	S			
	C	O	P	I	A	
			A	R	X	
	G	E	N	S		
	I	G	N	I	S	
P	O	R	T	A		
		M	E	N	S	
	C	L	A	U	D	O
		I	U	S		

Titus Flavius Vespasianus; Vespazián
(17. november 9 – 23. jún 79) – rímsky cisár, zakladateľ flaviovskej dynastie. Vládal po tzv. vojenských cisároch (Galbovi, Othovi a Viteliovi) v rokoch 69 – 79.

8. CVIČENIE

1. Určte a preložte nasledujúce slovesné tvary:

	osoba	číslo	spôsob	čas	rod	preklad
vincunt	3. os.	pl.	ind.	praes.	act.	víťazia, premáhajú
servītis	2. os.	pl.	ind.	praes.	act.	slúžite
vincitur	3. os.	sg.	ind.	praes.	pas.	je premáhaný
imminet	3. os.	sg.	ind.	praes.	act.	vyčnieva, hrozí
dēcernimus	1. os.	pl.	ind.	praes.	act.	rozhodujeme, ustanovujeme, určujeme
servantur	3. os.	pl.	ind.	praes.	pas.	sú zachovávaní
imperās	2. os.	sg.	ind.	praes.	act.	rozkazuješ, nariaďuješ
dēlectāminī	2. os.	pl.	ind.	praes.	pas.	tešíte sa, bavíte sa
tenēris	2. os.	sg.	ind.	praes.	pas.	si držaný
ōrā!	2. os.	sg.	imp.	X		rečni!, pros!
mittimur	1. os.	pl.	ind.	praes.	pas.	sme posielaní
expellī	inf.			praes.	pas.	byť vyhánaný
prōdeste!	2. os.	pl.	imp.	X		bud'te užitoční!, prospievajte!

	preklad	osoba	číslo	spôsob	čas	rod
slúžia	serviunt	3. os.	pl.	ind.	praes.	act.
hrozit'	imminēre	inf.			praes.	act.
prosíme	ōrāmus	1. os.	pl.	ind.	praes.	act.
víťaziš	vincis	2. os.	sg.	ind.	praes.	act.
rozkazujete	imperātis	2. os.	pl.	ind.	praes.	act.
určuje sa	dēcernitur	3. os.	sg.	ind.	praes.	pas.
napodobňuje	imitātur	3. os.	sg.	ind.	praes.	pas. (formou)
sú udeľované	tribuuntur	3. os.	pl.	ind.	praes.	pas.
sme chránení	custōdimur, dēfendimur	1. os.	pl.	ind.	praes.	pas.
budete môcť	poteritis	2. os.	pl.	ind.	fut.	X
vedzte!	scīte!	2. os.	pl.	imp.	X	
si dojímaný	movēris	2. os.	sg.	ind.	praes.	pas.
byť priťahovaný	trahī	inf.			praes.	pas.
nasleduj!	sequere!	2. os.	sg.	imp.	X	

2. Vytvorte podľa vzoru z nasledujúcich slovies participiá prezenta aktíva v tvare nom. a gen. sg. a preložte ich:

	nom.sg.	gen. sg.	preklad
serviō, ĩre	<i>serviēns</i>	<i>servientis</i>	<i>slúžiaci; slúžiac; ten, ktorý slúži</i>
ōrō, āre	<i>ōrāns</i>	<i>orantis</i>	<i>prosiaci; prosiac; ten, ktorý prosi</i>
vincō, ere	<i>vincēns</i>	<i>vincentis</i>	<i>vítaziaci; vítaziac; ten, ktorý vítazi</i>
habeō, ěre	<i>habēns</i>	<i>habentis</i>	<i>majúci; majúć; ten, ktorý má</i>
labōrō, āre	<i>labōrāns</i>	<i>labōrantis</i>	<i>pracujúci; pracujúc; ten, ktorý pracuje</i>
inveniō, ĩre	<i>inveniēns</i>	<i>invenientis</i>	<i>nachádzajúci; nachádzajúc; ten, ktorý nachádza</i>
timeō, ěre	<i>timēns</i>	<i>timentis</i>	<i>bojaci sa; bojac sa; ten, ktorý sa bojí</i>
nāscor, nāscī	<i>nāscēns</i>	<i>nāscentis</i>	<i>rodiaci sa; rodiac sa; ten, ktorý sa rodí</i>
respondeō, ěre	<i>respondēns</i>	<i>respondentis</i>	<i>odpovedajúci; odpovedajúc; ten, ktorý odpovedá</i>
mittō, ere	<i>mittēns</i>	<i>mittentis</i>	<i>posielajúci; posielajúc; ten, ktorý posielá</i>

	nom.sg.	gen. sg.	preklad
hroziť	<i>imminēns</i>	<i>imminentis</i>	<i>hroziaci; hroziac; ten, ktorý hrozí</i>
rozkazovať	<i>imperāns</i>	<i>imperantis</i>	<i>rozkazujúci; rozkazujúc; ten, ktorý rozkazuje</i>
rozhodovať	<i>dēcernēns</i>	<i>dēcernentis</i>	<i>rozhodujúci; rozhodujúc; ten, ktorý rozhoduje</i>
učiť	<i>docēns</i>	<i>docentis</i>	<i>učiaci; učiac; ten, ktorý učí</i>
usilovať sa	<i>studēns</i>	<i>studentis</i>	<i>usilujúci sa; usilujúc sa; ten, ktorý sa usiluje</i>
nasledovať	<i>sequēns</i>	<i>sequentis</i>	<i>nasledujúci; nasledujúc; ten, ktorý nasleduje</i>
prichádzať	<i>veniēns</i>	<i>venientis</i>	<i>prichádzajúci; prichádzajúc; ten, ktorý prichádza</i>
niešť	<i>portāns</i>	<i>portantis</i>	<i>nesúci; nesúc; ten, ktorý nesie (nosí)</i>
trestať	<i>pūniēns</i>	<i>pūnientis</i>	<i>trestajúci; trestajúc; ten, ktorý trestá</i>
písať	<i>scrībēns</i>	<i>scrībentis</i>	<i>píšuci; píšuc; ten, ktorý píše</i>

3. Vyskloňujte:

	každý druh (spojenec)	
	sg.	pl.
nom.	<i>socius omnis</i>	<i>sociī omnēs</i>
gen.	<i>sociī omnis</i>	<i>sociōrum omnium</i>
dat.	<i>sociō omni</i>	<i>sociīs omnibus</i>
acc.	<i>socium omnem</i>	<i>sociōs omnēs</i>
voc.	<i>sociē omnis</i>	<i>sociī omnēs</i>
abl.	<i>sociō omni</i>	<i>sociīs omnibus</i>

múdra myšlienka		
	sg.	pl.
nom.	<i>sententia sapiēns</i>	<i>sententiae sapientēs</i>
gen.	<i>sententiae sapientis</i>	<i>sententiārum sapientium</i>
dat.	<i>sententiae sapientī</i>	<i>sententiīs sapientibus</i>
acc.	<i>sententiam sapientem</i>	<i>sententiās sapientēs</i>
voc.	<i>sententia sapiēns</i>	<i>sententiae sapientēs</i>
abl.	<i>sententiā sapiēntī</i>	<i>sententiīs sapiēntibus</i>

ostrý meč		
	sg.	pl.
nom.	<i>ferrum ācre</i>	<i>ferra ācria</i>
gen.	<i>ferrī ācris</i>	<i>ferrōrum ācrium</i>
dat.	<i>ferrō ācrī</i>	<i>ferrīs ācribus</i>
acc.	<i>ferrum ācre</i>	<i>ferra ācria</i>
voc.	<i>ferrum ācre</i>	<i>ferra ācria</i>
abl.	<i>ferrō ācrī</i>	<i>ferrīs ācribus</i>

4. Určte pád (uved'te všetky možnosti):

numerus ingentem *acc. sg.*

virīs pugnātibz *dat., abl. pl.*

dīvitiae commūnēs *nom., voc. pl.*

exempla trahentia *nom., acc., voc. pl.*

vītae fēlicis *gen. sg.*

periculōrum imminentium *gen. pl.*

lēgātōs celerēs *acc. pl.*

puellae scrībentī *dat. sg.*

ventō acrī *dat., abl. sg.*

auxilium veniēns *nom., acc., voc. sg.*

5. Preložte uvedené spojenia v príslušnom páde:

odvážny námorník → *acc. pl. nautās audācēs*

rozkazujúci pán → *abl. sg. dominō imperantī/e*

bojace sa zviera → *nom. pl. animālia timentia /verentia*

ľahké víťazstvo → *gen. sg. victōriae facilis*

poslúchajúci otrok → *gen. pl. servōrum obtemperantium*

stará pamiatka → *acc. sg. monumentum vetus*

ponáhľajúci sa priateľ → *dat. sg. amīcō properantī*

múdry filozof → *abl. pl. philosophīs sapientibus*

ťažká bitka → *acc. sg. pugnam gravem /difficilem*

víťaziaci Riman → *nom. pl. Rōmānī vincentēs*

6. Vytvorte adverbiá od nasledujúcich adjektív (III. dekl.) a preložte ich:

krátky *breviter* – *krátko*

múdry *sapienter* – *múdro*

šťastný *fēliciter* – *šťastne*

spoločný *commūniter* – *spoločne*

rýchly *celeriter* – *rýchlo*

odvážny *audaciter /audācter* – *odvážne*

sladký *dulciter* – *sladko*

ohromný *ingenter* – *ohromne*

ťažký *graviter; difficiliter /difficulter* – *ťažko*

starostlivý *dīligerter* – *starostlivo*

7. Zmeňte aktívum na pasívum a pasívum na aktívum:

a) *Virtūs militum fortium ā poētīs Rōmānīs celebribz in carminibz celebrātur.*

b) *lūra cīvium omnium saepe paucī hominēs audācēs dēfendunt.*

8. Zmeňte singulár na plurál a plurál na singulár:

a) *Scrīptōribz bene scrībentibz honorēs magnōs tribuimus.*

b) *Silva ingēns procellā acrī dēlētur.*

9. Preložte:

a)

1. *Vodca (veliteľ) idúc cez ohromnú zem na koni si so svojim synom a veľkým množstvom krutých (neľútostných) ozbrojencov násilím rýchlo podmaňuje takmer celý národ cudzej krajiny.*

2. Kráľ Tatárov (tatársky kráľ) vtrháva do Uhorského kráľovstva a v prudkom boji s uhorským kráľom je ničené (vyhladzované) takmer celé vojsko Uhorského kráľovstva (dosl. kráľovstva Uhorska).

3. Komes Sasov (saský komes) po zrelej úvahe so všetkými richtármi, obcami a všetkým ľudom opevňujú vrch menom Letanovská skala alebo Skala útočiska a vnútri múrov opevnenia stavajú kostol.

4. Uhorský kráľ (dosl. kráľ Uhorska) Belo IV. dáva komesovi (komitovi)¹¹³ Vítkovi, synovi Sebeslava (Sebeslavovmu synovi) z rodu Ludanickovcov do daru za rôzne verné služby v čase tatarského vpádu (dosl. vpádu Tatarov) zem Horné Štitáre so všetkými úžitkami.

5. Do pokojného (mierumilovného) vlastníctva zeme uvádzame Vítka prostredníctvom nášho milého a verného hlavného stolníka a nitrianskeho župana Mórica.

b)

1. *Hostēs omnibus armīs crūdēliter pūgnantēs fidēlēs rēgis servōs persequuntur.*

2. *In bellō ā cīvibus fortibus ūniversa urbis (cīvitātis) mūnitiō celeriter (cōn)fīrmātur.*

3. *Mōs rēgum erat prō servitiīs fidēlibus magnātēs possessiōnibus magnīs dōnāre.*

10. Vylúštite, komu patrí podobizeň na obrázku:

rozum	R	A	T	I	O	šťastný	F	E	L	I	X	
muž		V	I	R		slávny	C	L	A	R	U	S
posielam	M	I	T	T	O	už	I	A	M			
vodca		D	U	X		vták	A	V	I	S		
ak			S	I		ak nie	N	I	S	I		
						teraz	N	U	N	C		
						je	E	S	T			

Titus Flavius (30. december 39 – 13. september 81) – rímsky cisár z flaviovskej dynastie, syn Vespaziána. Vládal v rokoch 79 – 81. Počas jeho vlády boli erupciou Vezuvu zasiahnuté mestá Pompeje, Herculaneum a Stabiae.

¹¹³ V literatúre sa vyskytuje aj skloňovanie podľa latinského základu – komes, komita, komitovi, komita ...

9. CVIČENIE

1. Určte a preložte nasledujúce slovesné tvary:

	osoba	číslo	spôsob	čas	rod	preklad
aedificantur	3. os.	pl.	ind.	praes.	pas.	sú stavané, sú budované stavajú sa, budujú sa
incidis	2. os.	sg.	ind.	praes.	act.	padáš
parēmus	1. os.	pl.	ind.	praes.	act.	poslúchame
regitur	3. os.	sg.	ind.	praes.	pas.	riadi sa, je vedený
aegrōtat	3. os.	sg.	ind.	praes.	act.	je chorý
currunt	3. os.	pl.	ind.	praes.	act.	bežia
agitis	2. os.	pl.	ind.	praes.	act.	konáte, robíte
dēlībērā!	2. os.	sg.	imp.	X		uvažuj!, premýšľaj!
lībērātis	2. os.	pl.	ind.	praes.	act.	oslobodzujete
dēfendī	inf.			praes.	pas.	byť odrážaný, byť bránený
pateris	2. os.	sg.	ind.	praes.	pas. (formou)	znášaš, trpiš
aderant	3. os.	pl.	ind.	praes.	X	boli prítomní, pomáhali

	preklad	osoba	číslo	spôsob	čas	rod
riadite sa	regiminī	2. os.	pl.	ind.	praes.	pas.
poslúchajte!	pārēte!	2. os.	pl.	imp.	X	
beží	currit	3. os.	sg.	ind.	praes.	act.
sme chorí	aegrōtāmus	1. os.	pl.	ind.	praes.	act.
konáš	agis	2. os.	sg.	ind.	praes.	act.
stavia sa	aedificātur	3. os.	sg.	ind.	praes.	pas.
uvažujete	dēlībērātis	2. os.	pl.	ind.	praes.	act.
padajú (na niečo)	incidunt	3. os.	pl.	ind.	praes.	act.
ležať	iacēre	inf.			praes.	act.
budeme neprítomní	aberimus	1. os.	pl.	fut.	praes.	X
obdivuj!	admīrāre!	2. os.	sg.	imp.	X	
mám	habeō	1. os.	sg.	ind.	praes.	act.

2. Vyskloňujte:

rýchlejší kôň		
	sg.	pl.
nom.	<i>equus celerior</i>	<i>equi celeriōrēs</i>
gen.	<i>equi celeriōris</i>	<i>equōrum celeriōrum</i>
dat.	<i>equō celeriōrī</i>	<i>equīs celeriōribus</i>
acc.	<i>equum celeriōrem</i>	<i>equōs celeriōrēs</i>
voc.	<i>eque celerior</i>	<i>equi celeriōrēs</i>
abl.	<i>equō celeriōre</i>	<i>equīs celeriōribus</i>

dlhšia cesta		
	sg.	pl.
nom.	<i>via longior</i>	<i>viae longiōrēs</i>
gen.	<i>viae longiōris</i>	<i>viārum longiōrum</i>
dat.	<i>viae longiōrī</i>	<i>viīs longiōribus</i>
acc.	<i>viam longiōrem</i>	<i>viās longiōrēs</i>
voc.	<i>via longior</i>	<i>viae longiōrēs</i>
abl.	<i>viā longiōre</i>	<i>viīs longiōribus</i>

väčšie právo		
	sg.	pl.
nom.	<i>iūs maius</i>	<i>iūra maiōra</i>
gen.	<i>iūris maiōris</i>	<i>iūrum maiōrum</i>
dat.	<i>iūrī maiōrī</i>	<i>iūribus maiōribus</i>
acc.	<i>iūs maius</i>	<i>iūra maiōra</i>
voc.	<i>iūs maius</i>	<i>iūra maiōra</i>
abl.	<i>iūre maiōre</i>	<i>iūribus maiōribus</i>

najlepší otec		
	sg.	pl.
nom.	<i>pater optimus</i>	<i>patrēs optimī</i>
gen.	<i>patris optimī</i>	<i>patrum optimōrum</i>
dat.	<i>patrī optimō</i>	<i>patribus optimīs</i>
acc.	<i>patrem optimum</i>	<i>patrēs optimōs</i>
voc.	<i>pater optime</i>	<i>patrēs optimī</i>
abl.	<i>patre optimō</i>	<i>patribus optimīs</i>

najužitočnejšie umenie		
	sg.	pl.
nom.	<i>ars ūtilissima</i>	<i>artēs ūtilissimae</i>
gen.	<i>artis ūtilissimae</i>	<i>artium ūtilissimārum</i>
dat.	<i>artī ūtilissimae</i>	<i>artibus ūtilissimīs</i>
acc.	<i>artem ūtilissimam</i>	<i>artēs ūtilissimās</i>
voc.	<i>ars ūtilissima</i>	<i>artēs ūtilissimae</i>
abl.	<i>arte ūtilissimā</i>	<i>artibus ūtilissimīs</i>

najprudšia rieka		
	sg.	pl.
nom.	<i>flūmen ācerrimum</i>	<i>flūmina ācerrima</i>
gen.	<i>flūminis ācerrimī</i>	<i>flūminum ācerrimōrum</i>
dat.	<i>flūminī ācerrimō</i>	<i>flūminibus ācerrimīs</i>
acc.	<i>flūmen ācerrimum</i>	<i>flūmina ācerrima</i>
voc.	<i>flūmen ācerrimum</i>	<i>flūmina ācerrima</i>
abl.	<i>flūmine ācerrimō</i>	<i>flūminibus ācerrimīs</i>

3. Určte pád (uved'te všetky možnosti):

virō audāciōrī *dat. sg.*

hominēs pauperrimī *nom., voc. pl.*

viam breviorē *acc. sg.*

mēntium optimārum *gen. pl.*

hostem pessimum *acc. sg.*

antīquissimīs temporibus *dat., abl. pl.*

corpus maius *nom., acc., voc. sg.*

labōrī gravissimō *dat. sg.*

mūrōs altiōrēs *acc. pl.*

lūce clāriōre *abl. sg.*

ducum perītissimōrum *gen. pl.*

mīlitis fortissimī *gen. sg.*

sententiārum sapientiōrum *gen. pl.*

amōre maximō *abl. sg.*

4. Preložte uvedené spojenia v príslušnom páde:

najširšie moria → *nom. pl. maria lātissima (altissima)*

väčšia usilovnosť → *acc. sg. industriam maiōrem*

veľmi krátky list → *dat. sg. epistulae brevissimae*

teplejší kraj → *dat. pl. regiōnibus (terrīs) calidiōribus*

skúsenejší učiteľ → *gen. sg. magistrī perītioris*

horšia rada → *abl. pl. cōnsiliīs peiōribus*

najkrajšie mesto → *acc. pl. urbēs (civitatēs) pulcherrimās*

šťastnejší život → *dat. sg. vītae fēliciōrī*

príliš prísne slová → *nom. pl. verba sevēriōra*

najužitočnejšia pomoc → *acc. sg. auxilium ūtilissimum*

menší les → *gen. pl. silvārum minōrum*

veľmi hlúpa chyba → *gen. pl. errōrum stultissimōrum*

lepší príklad → *abl. sg. exemplō (exemplārī) meliōre*

najľahšia práca → *acc. sg. labōrem facillimum, operam facillimam*

veľmi dlhá reč → *nom. pl. ōrātiōnēs longissimae*

ostrejšia bitka → *acc. pl. pugnās ācriōrēs*

najmúdrejší človek → *dat. pl. hominibus sapientissimīs*

5. Preložte a vystupňujte príslovky:

rýchlo *celeriter, celerius, celerrimē*

ťažko *graviter, gravius, gravissimē; molestē, molestius, molestissimē*

múdro *sapienter, sapientius, sapientissimē*

hlúpo *stultē, stultius, stultissimē*

dôkladne *accūrātē, accūrātius, accūrātissimē*

šťastne *fēliciter, fēlicius, fēlicissimē*

prísne *sevērē, sevērius, sevērissimē*

čestne *honestē, honestius, honestissimē*

starostlivo *diligenter, diligentius, diligentissimē*

slobodne *liberē, liberius, liberrimē*

udatne *fortiter, fortius, fortissimē*

6. Nájdite medzi uvedenými slovami komparatívy prísloviek:

peius, lātius, facilius

7. Preložte:

a)

1. Kráľ sa darom usiluje svojich verných poddaných nie len veľmi štedro odmeniť za služby, ale urobiť [ich] ešte vernejšími a oddanejšími.

2. *Kráľ Hunov (hunský kráľ) Atila prekračuje rieku Tisu a objavuje tam rovnejšiu (rovinatejšiu) a rozsiahlejšiu zem, než ostatné; na chválu a slávu svojho vojska nazýva zem Uhorskom.*
3. *Helvéťania majú v úmysle bez prikoria (prejavu nepriateľstva) konať pochod (ísť, prejsť, tiahnuť) cez provinciu a preto posielajú k Caesarovi [ako] vyslancov najvznešenejších [mužov] obce.*
4. *Vodca (veliteľ) do hroziacej vojny veľmi rýchlo vyberá zo všetkých najšľachetnejších a do bojov najodhodlanejších mužov.*
5. *Caesar pre zásobovanie (z dôvodu zásobovania) obilím odbočuje od Helvéťanov a ponáhl'a sa do Bibracte, ďaleko najväčšieho a najbohatšieho mesta Heduvov (heduánskeho mesta).*

b)

1. *Rēx ducem optimum et fortissimum largius quam cēterōs nōbilēs (cēterīs nōbilibus) remunerātur.*
2. *Mēta ā terrā ecclēsiae ad silvam maiōrem prōcēdit et inde ad fluvium minōrem (flūmen minus) dēscendit.*
3. *Militēs perītiores in pugnīs (proeliīs) ācerrimīs saepe omnium audācissimē pugnant.*

8. Vylúštite, komu patrí podobizeň na obrázku:

dnes		H	O	D	I	E		
pamätlivý	M	E	M	O	R			
číslo		N	U	M	E	R	U	S
ľahko	F	A	C	I	L	E		
udatný	F	O	R	T	I	S		
spojenec	S	O	C	I	U	S		
odvážny	A	U	D	A	X			
zranenie	V	U	L	N	U	S		
kôň	E	Q	U	U	S			
sila		V	I	S				

Titus Flavius Domitianus; Domicián

(24. október 51 – 18. september 96) – rímsky cisár z flaviovskej dynastie, mladší syn Vespaziána. Vládal v rokoch 81 – 96.

10. CVIČENIE

1. Určte a preložte nasledujúce slovesné tvary:

	osoba	číslo	spôsob	čas	rod	preklad
afficiēbātur	3. os.	sg.	ind.	impf.	pas.	<i>bol opatrovaný</i>
creābantur	3. os.	pl.	ind.	impf.	pas.	<i>boli volení; tvorili sa</i>
incendēbant	3. os.	pl.	ind.	impf.	act.	<i>zapal'ovali</i>
pārēmus	1. os.	pl.	ind.	praes.	act.	<i>poslúchame</i>
nuntiābat	3. os.	sg.	ind.	impf.	act.	<i>oznamoval</i>
praestābās	2. os.	sg.	ind.	impf.	act.	<i>vynikal si</i>
relinquēbāminī	2. os.	pl.	ind.	impf.	pas.	<i>boli zanechávaní, boli opúšťaní</i>
imminent	3. os.	pl.	ind.	praes.	act.	<i>vyčnievajú, hrozia</i>
variābāmus	1. os.	pl.	ind.	impf.	act.	<i>obmieňali sme</i>
regēbāris	2. os.	sg.	ind.	impf.	pas.	<i>bol si riadený, riadil si sa</i>
currite!	2. os.	pl.	imp.	X		<i>bežte!</i>
timēbam	1. os.	sg.	ind.	impf.		<i>bál som sa</i>
castīgābāmur	1. os.	pl.	ind.	impf.	pas.	<i>boli sme karhaní</i>
studēbās	2. os.	sg.	ind.	impf.	act.	<i>usiloval si sa</i>
vincuntur	3. os.	pl.	ind.	praes.	pas.	<i>sú premáhaní</i>
collocābāmus	1. os.	pl.	ind.	impf.	act.	<i>umiestňovali sme</i>
vastābant	3. os.	pl.	ind.	impf.	act.	<i>pustošili, plienili</i>
expellēbātur	3. os.	sg.	ind.	impf.	pas.	<i>bol vyhánaný</i>
superābāris	2. os.	sg.	ind.	impf.	pas.	<i>bol si prevyšovaný, bol si premáhaný</i>
serviēbātis	2. os.	pl.	ind.	impf.	act.	<i>slúžili ste</i>
loquēbar	1. os.	sg.	ind.	impf.	pas. (formou)	<i>hovoril som</i>
claudēbam	1. os.	sg.	ind.	impf.	act.	<i>zatváral som</i>
custōdītur	3. os.	sg.	ind.	praes.	pas.	<i>je strážnený, je chránený</i>
fīrmābantur	3. os.	pl.	ind.	impf.	pas.	<i>boli upevňovaní, posilňovali sa</i>
crēdēbāmus	1. os.	pl.	ind.	impf.	act.	<i>verili sme</i>
dolēbant	3. os.	pl.	ind.	impf.	act.	<i>trúchlili, smútili</i>
poterō	1. os.	sg.	ind.	fut.	act.	<i>budem môcť</i>
parābātis	2. os.	pl.	ind.	impf.	act.	<i>pripravovali ste</i>

	preklad	osoba	číslo	spôsob	čas	rod
obmieňal	<i>variābat</i>	3. os.	sg.	ind.	impf.	act.
boli sme opatrovaní	<i>afficiēbāmur</i>	1. os.	pl.	ind.	impf.	pas.
strážil si	<i>custōdiēbās</i>	2. os.	sg.	ind.	impf.	act.
boli udeľované	<i>tribuēbantur</i>	3. os.	pl.	ind.	impf.	pas.
bol umiestňovaný	<i>collocābātur</i>	3. os.	sg.	ind.	impf.	pas.
budeme užitoční	<i>prōderimus</i>	1. os.	pl.	ind.	fut.	act.
oznamoval som	<i>nuntiābam</i>	1. os.	sg.	ind.	impf.	act.
bol si rozohňovaný	<i>incendēbāris</i>	2. os.	sg.	ind.	impf.	pas.
prichádzali	<i>veniēbant</i>	3. os.	pl.	ind.	impf.	act.
hýbu	<i>movent</i>	3. os.	pl.	ind.	praes.	act.
učil som sa	<i>discēbam</i>	1. os.	sg.	ind.	impf.	act.
bojovali	<i>pugnābant</i>	3. os.	pl.	ind.	impf.	act.
bol som očakávaný	<i>expectābar</i>	1. os.	sg.	ind.	impf.	pas.
napodobňoval si	<i>imitābāris</i>	2. os.	sg.	ind.	impf.	pas. (formou)
cvičíš	<i>exercēs</i>	2. os.	sg.	ind.	praes.	act.
smútil som	<i>dolēbam</i>	1. os.	sg.	ind.	impf.	act.
opúšťali sme	<i>relinquēbāmus</i>	1. os.	pl.	ind.	impf.	act.
uvažovali ste	<i>dēliberābātis</i>	2. os.	pl.	ind.	impf.	act.
boli sme prítomní	<i>aderāmus</i>	1. os.	pl.	ind.	impf.	act.
rozkazuje	<i>imperat</i>	3. os.	sg.	ind.	praes.	act.
bol si karhaný	<i>castīgābāris</i>	2. os.	sg.	ind.	impf.	pas.
je uctievaný	<i>colitur</i>	3. os.	sg.	ind.	praes.	pas.
boli ste volení	<i>creābāminī</i>	2. os.	pl.	ind.	impf.	pas.
vynikal si	<i>praestābās</i>	2. os.	sg.	ind.	impf.	act.
budete užitoční	<i>prōderitis</i>	2. os.	pl.	ind.	fut.	act.
boli sme posielaní	<i>mittēbāmur</i>	1. os.	pl.	ind.	impf.	pas.
písal	<i>scribēbat</i>	3. os.	sg.	ind.	impf.	act.
nevedieť	<i>nescīre</i>	inf.			praes.	act.
ukáž!	<i>mōnstrā!</i>	2. os.	sg.	imp.		
bol chorý	<i>aegrōtābat</i>	3. os.	sg.	ind.	impf.	act.
priznávali ste	<i>fatēbāminī</i>	2. os.	pl.	ind.	impf.	pas. (formou)
boli pustošené	<i>vastābantur</i>	3. os.	pl.	ind.	impf.	pas.

2. Vyskloňujte:

prudký útok		
	sg.	pl.
nom.	<i>impetus ācer</i>	<i>impetūs ācrēs</i>
gen.	<i>impetūs ācris</i>	<i>impetuum ācrium</i>
dat.	<i>impetuī ācrī</i>	<i>impetibus ācribus</i>
acc.	<i>impetum ācrem</i>	<i>impetūs ācrēs</i>
voc.	<i>impetus ācer!</i>	<i>impetūs ācrēs!</i>
abl.	<i>impetū ācrī</i>	<i>impetibus ācribus</i>

tvoja ruka		
	sg.	pl.
nom.	<i>manus tua</i>	<i>manūs tuae</i>
gen.	<i>manūs tuae</i>	<i>manuum tuārum</i>
dat.	<i>manuī tuae</i>	<i>manibus tuīs</i>
acc.	<i>manum tuam</i>	<i>manūs tuās</i>
voc.	<i>manus tua</i>	<i>manūs tuae</i>
abl.	<i>manū tuā</i>	<i>manibus tuīs</i>

ľudské koleno		
	sg.	pl.
nom.	<i>genū hūmānum</i>	<i>genua hūmāna</i>
gen.	<i>genūs hūmānī</i>	<i>genuum hūmānōrum</i>
dat.	<i>genū hūmānō</i>	<i>genibus hūmānīs</i>
acc.	<i>genū hūmānum</i>	<i>genua hūmāna</i>
voc.	<i>genū hūmānum</i>	<i>genua hūmāna</i>
abl.	<i>genū hūmānō</i>	<i>genibus hūmānīs</i>

menší přístav		
	sg.	pl.
nom.	<i>portus minor</i>	<i>portūs minōrēs</i>
gen.	<i>portūs minōris</i>	<i>portuum minōrum</i>
dat.	<i>portuī minōrī</i>	<i>portibus minōribus</i>
acc.	<i>portum minōrem</i>	<i>portūs minōrēs</i>
voc.	<i>portus minor</i>	<i>portūs minōrēs</i>
abl.	<i>portū minōre</i>	<i>portibus minōribus</i>

nejkrajší dom		
	sg.	pl.
nom.	<i>domus pulcherrima</i>	<i>domūs pulcherrimae</i>
gen.	<i>domūs pulcherrimae</i>	<i>domōrum (domuum) pulcherrimārum</i>
dat.	<i>domuī pulcherrimae</i>	<i>domibus pulcherrimīs</i>
acc.	<i>domum pulcherrimam</i>	<i>domōs (domūs) pulcherrimās</i>
voc.	<i>domus pulcherrima</i>	<i>domūs pulcherrimae</i>
abl.	<i>domō pulcherrimā</i>	<i>domibus pulcherrimīs</i>

3. Určte pád (uved'te všetky možnosti):

cantum pulchrum *acc. sg.*

sensūs omnis *gen. sg.*

portuum novōrum *gen. pl.*

senātū Rōmānō *abl. sg.*

ēventus bonōs *acc. pl.*

exercituum audācium *gen. pl.*

cornuī dextrō *dat. sg.*

fructibus dulcibus *dat., abl. pl.*

genua mea *nom., acc., voc. pl.*

sonitibus variīs *dat., abl. pl.*

cultus noster *nom. sg.*

domūs vestrae *gen. sg., nom., voc. pl.*

rītūs veterēs *nom., acc., voc. pl.*

impetū celerī *abl. sg.*

manuī sinistrae *dat. sg.*

magistrātūs omnēs *nom., acc., voc. pl.*

4. Preložte uvedené spojenia v príslušnom páde:

mnohé útoky → *abl. pl. impetibus multīs*

ľudské ruky → *nom. pl. manūs hūmānae*

pravá vzdelanosť → *abl. sg. cultū vērō*

hlasný zvuk → *gen. pl. sonituum clārōrum*

pravé koleno → *acc. sg. genū dextrum*

ľavý roh → *gen. sg. cornūs sinistrī*

vysoké domy → *acc. pl. domōs (domūs) altās*

starý prístav → *dat. sg. portuī veterī*

skúsený úradník → *dat. pl. magistrātibus perītīs*

staroveký náboženský obrad → *acc. sg. rītum antīquum*

známy spev → *acc. pl. cantūs nōtōs*

Rímsky senát → *acc. sg. senātum Rōmānum*

sladké plody → *nom. pl. fructūs dulcēs*

zlý výsledok → *gen. pl. ēventuum malōrum*

ostrý zmysel → *nom. pl. sensūs ācrēs*

naše vojsko → *dat. sg. exercituī nostrō*

5. Preložte a vystupňujte príslovky:

nevyhnutne *necessāriē* – *magis necessāriē* – *maximē necessāriē*

sladko *dulciter* – *dulcius* – *dulcissimē*

verne *fīdē* – *fīdius* – *fīdissimē*

starostlivo *dīligerter* – *dīligentius* – *dīligentissimē*

šľachetne *probē* – *probius* – *probissimē*

užitočne *ūtiliter* – *ūtilius* – *ūtilissimē*

dlho *longē* – *longius* – *longissimē*

pekne *pulchrē* – *pulchrius* – *pulcherrimē*

učene *doctē* – *doctius* – *doctissimē*

podobne *similiter* – *similius* – *simillimē*

6. Preložte:

a)

1. V Caesarových časoch bola v prednej (predalpskej) a zadnej (zaalpskej) Galii vzbura.

2. Vznešený (voj)vodca so svojím vojskom postupoval odvážne a bez strachu zo smrti, chrániac svoju (chrániac si) hrud' pred údermi nepriateľov železným brnením (pancierom).

3. Hneď v (pri) prvej zrážke rinčali zbrane a blyšťali sa ligotajúce sa meče; pozerajúcich sa (pozorovateľov) zasahovala (pozorovateľmi otriasala) nesmierna hrôza, tuhol (im) hlas i dych (ich hlas i dych bol ochromený). – Takto sa opisuje u Lívia bitka Rimanov s obyvateľmi Alby Longy.

4. Nemálo našich zabíjalo i hynulo (klesalo mŕtvych), súčasne boli hustým vrhaním skál (balvanov) ničené (rozbíjané) zbrane cisárskej družiny, ligotajúce sa zlatom a jasnými farbami (dosl. jasnosťou farieb).

5. Tebe i tvojim dedičom darujeme (dávame do daru) celú zem so všetkým príslušenstvom, slobodami (výsadami), príjmami a úrodou.

6. Štefan, syn Adriána, nemajúc (súc bez) pokrvného dediča, dáva po smrti brata Eusidina so súhlasom kráľa Gejzu zo svojich majetkov kláštora sv. Benedikta v Hronskom Beňadiku zem Bratku a majetok Santovku.

b)

1. *Bellīs nōn solum fructus (i pl. fructūs), sed etiam multae domūs saepe dēlēbantur.*
2. *In dextrō cornū ācrius quam in sinistrō pugnābātur.*
3. *Plūrēs magistrātūs Rōmānī magnās dīvitiās sibi parāre studēbant.*
4. *Urbem ab impetibus exercitūs hostium dēfendēbāmus.*

7. Vylúštite, komu patrí podobizeň na obrázku:

ruka

jazdec

prístav

vek

obmieňam

	M	A	N	U	S	
E	Q	U	E	S		
	P	O	R	T	U	S
	A	E	V	U	M	
		V	A	R	I	O

Nerva (8. november 35 – 27. január 98), adoptovaním Trajána zakladateľ tradície adoptívnych cisárov. Vládol v rokoch 96 – 98.

11. CVIČENIE

1. Určte a preložte nasledujúce slovesné tvary:

	osoba	číslo	spôsob	čas	rod	preklad
permanēbunt	3. os.	pl.	ind.	fut.	act.	<i>budú trvať, vydržia</i>
dolēbis	2. os.	sg.	ind.	fut.	act.	<i>budeš cítiť bolesť, budeš smútiť</i>
quaerēbātis	2. os.	pl.	ind.	impf.	act.	<i>hľadali ste, pýtali ste sa</i>
hilārābimur	1. os.	pl.	ind.	fut.	pas.	<i>rozveselíme sa</i>
incipiēs	2. os.	sg.	ind.	fut.	act.	<i>začneš</i>
dabit	3. os.	sg.	ind.	fut.	act.	<i>bude dávať, dá</i>
relinquam	1. os.	sg.	ind.	fut.	act.	<i>budem zanechávať, opustím</i>
rixābiminī	2. os.	pl.	ind.	fut.	pas. (formou)	<i>budete sa hádať, pohádate sa</i>
prōdūcēbātur	3. os.	sg.	ind.	impf.	pas.	<i>bol vyvádzaný, preťahoval sa</i>
senēscunt	3. os.	pl.	ind.	praes.	act.	<i>starnú</i>
nuntiābimus	1. os.	pl.	ind.	fut.	act.	<i>budeme oznamovať, oznámime</i>
contrahētur	3. os.	sg.	ind.	fut.	pas.	<i>bude sťahovaný, skrúti sa</i>
cernētis	2. os.	pl.	ind.	fut.	act.	<i>budete rozoznávať, spoznáte</i>
veniēs	2. os.	sg.	ind.	fut.	act.	<i>budeš prichádzať, prídeš</i>
dīmīttentur	3. os.	pl.	ind.	fut.	pas.	<i>budú vysielaní, budú prepustení</i>
ērudiār	1. os.	sg.	ind.	fut.	pas.	<i>budem vzdelávaný, budem sa vzdelávať</i>
pārēbō	1. os.	sg.	ind.	fut.	act.	<i>budem poslúchať</i>
movēbitur	3. os.	sg.	ind.	fut.	pas.	<i>bude sa hýbať, bude dojímaný</i>
patēbant	3. os.	pl.	ind.	impf.	act.	<i>boli otvorení, boli prístupní, rozprestierali sa</i>
discēmus	1. os.	pl.	ind.	fut.	act.	<i>budeme sa učiť</i>
imitāberis	2. os.	sg.	ind.	fut.	pas. (formou)	<i>budeš napodobňovať, napodobníš</i>
pūniēminī	2. os.	pl.	ind.	fut.	pas.	<i>budete trestať</i>
īnstruent	3. os.	pl.	ind.	fut.	act.	<i>budú stavať, zriaďať, zostavia, usporiadajú</i>
fīrmābuntur	3. os.	pl.	ind.	fut.	pas.	<i>budú upevňovaní, posilnia sa</i>
regēris	2. os.	sg.	ind.	fut.	pas.	<i>budeš sa riadiť, budeš vedený</i>
errābitis	2. os.	pl.	ind.	fut.	act.	<i>budete blúdiť, pomýľte sa</i>
līberābor	1. os.	sg.	ind.	fut.	pas.	<i>budem oslobodzovaný, oslobodím sa</i>
scient	3. os.	pl.	ind.	fut.	act.	<i>budú vedieť, poznajú</i>

	preklad	osoba	číslo	spôsob	čas	rod
začnem	<i>incipiam</i>	1. os.	sg.	ind.	fut.	act.
budete vynikať	<i>praestābitis</i>	2. os.	pl.	ind.	fut.	act.
zostarnú	<i>senēscet</i>	3. os.	pl.	ind.	fut.	act.
umiestnime	<i>collocābimus</i>	1. os.	pl.	ind.	fut.	act.
budete znášať	<i>patiēminī</i>	2. os.	pl.	ind.	fut.	pas. (formou)
bude zostavený	<i>īnstruētur</i>	3. os.	sg.	ind.	fut.	pas.
oslobodíme sa	<i>līberābimur</i>	1. os.	pl.	ind.	fut.	pas.
mohli sme	<i>poterāmus</i>	1. os.	pl.	ind.	impf.	act.
rozveselíš	<i>hilarābis</i>	2. os.	sg.	ind.	fut.	act.
budú obmieňané	<i>variābuntur</i>	3. os.	pl.	ind.	fut.	pas.
budeš strážený	<i>custōdiēris</i>	2. os.	sg.	ind.	fut.	pas.
ozdobím sa	<i>ornābor</i>	1. os.	sg.	ind.	fut.	pas.
budem uvažovať	<i>dēlīberābō</i>	1. os.	sg.	ind.	fut.	act.
budú trvať	<i>permanēbunt</i>	3. os.	pl.	ind.	fut.	act.
vysieľaš, prepúšťaš	<i>dīmittis</i>	2. os.	sg.	ind.	praes.	act.
budú rozkazovať	<i>imperābunt</i>	3. os.	pl.	ind.	fut.	act.
cvičili sa	<i>exercēbantur</i>	3. os.	pl.	ind.	impf.	pas.
rozhodneme	<i>dēcernēmus</i>	1. os.	pl.	ind.	fut.	act.
bude zjavné	<i>patēbit</i>	3. os.	sg.	ind.	fut.	act.
budeš rozoznávať, spoznáš	<i>cernēs, intellegēs</i>	2. os.	sg.	ind.	fut.	act.
budete neprítomní	<i>aberitis</i>	2. os.	pl.	ind.	fut.	act.
budú udeľované	<i>tribuentur</i>	3. os.	sg.	ind.	fut.	pas.
voľte, tvorte !	<i>creāte!</i>	2. os.	pl.	imp.		
vyvedie, predvedie	<i>prōdūcet</i>	3. os.	sg.	ind.	fut.	act.
budem nasledovať	<i>sequar</i>	1. os.	sg.	ind.	fut.	pas. (formou)
budeš napomínaný	<i>monēberis</i>	2. os.	sg.	ind.	fut.	pas.
opúšťať	<i>relinquitis</i>	2. os.	pl.	ind.	praes.	act.
budeme sa hádať	<i>rixābimur</i>	1. os.	pl.	ind.	fut.	pas. (formou)
hrozilo	<i>imminēbat</i>	3. os.	sg.	ind.	impf.	act.
byť skracovaný	<i>contrahī</i>	inf.			praes.	pas.
budete dojímaní	<i>movēbiminī</i>	2. os.	pl.	ind.	fut.	pas.
budete hľadať	<i>quaerētis</i>	2. os.	pl.	ind.	fut.	act.

2. Vyskloňujte:

pekný deň		
	sg.	pl.
nom.	<i>diēs pulcher</i>	<i>diēs pulchrī</i>
gen.	<i>diēi pulchrī</i>	<i>diērum pulchrōrum</i>
dat.	<i>diēi pulchrō</i>	<i>diēbus pulchrīs</i>
acc.	<i>diem pulchrum</i>	<i>diēs pulchrōs</i>
voc.	<i>diēs pulcher</i>	<i>diēs pulchrī</i>
abl.	<i>diē pulchrō</i>	<i>diēbus pulchrīs</i>

určitá lehota		
	sg.	pl.
nom.	<i>diēs certa</i>	<i>diēs certae</i>
gen.	<i>diēi certae</i>	<i>diērum certārum</i>
dat.	<i>diēi certae</i>	<i>diēbus certīs</i>
acc.	<i>diem certam</i>	<i>diēs certās</i>
voc.	<i>diēs certa</i>	<i>diēs certae</i>
abl.	<i>diē certā</i>	<i>diēbus certīs</i>

štát (vec verejná)		
	sg.	pl.
nom.	<i>rēs pūblica</i>	<i>rēs pūblīcae</i>
gen.	<i>reī pūblīcae</i>	<i>rērum pūblīcārum</i>
dat.	<i>reī pūblīcae</i>	<i>rēbus pūblīcīs</i>
acc.	<i>rem pūblīcam</i>	<i>rēs pūblīcās</i>
voc.	<i>rēs pūblica</i>	<i>rēs pūblīcae</i>
abl.	<i>rē pūblīcā</i>	<i>rēbus pūblīcīs</i>

vojenstvo (vec vojenská)		
	sg.	pl.
nom.	<i>rēs mīlitāris</i>	<i>rēs mīlitārēs</i>
gen.	<i>reī mīlitāris</i>	<i>rērum mīlitārium</i>
dat.	<i>reī mīlitārī</i>	<i>rēbus mīlitāribus</i>
acc.	<i>rem mīlitārem</i>	<i>rēs mīlitārēs</i>
voc.	<i>rēs mīlitāris</i>	<i>rēs mīlitārēs</i>
abl.	<i>rē mīlitārī</i>	<i>rēbus mīlitāribus</i>

najsmutnejšia vec		
	sg.	pl.
nom.	<i>rēs trīstīssīma</i>	<i>rēs trīstīssīmae</i>
gen.	<i>reī trīstīssīmae</i>	<i>rērum trīstīssīmārum</i>
dat.	<i>reī trīstīssīmae</i>	<i>rēbus trīstīssīmīs</i>
acc.	<i>rem trīstīssīmam</i>	<i>rēs trīstīssīmās</i>
voc.	<i>rēs trīstīssīma</i>	<i>rēs trīstīssīmae</i>
abl.	<i>rē trīstīssīmā</i>	<i>rēbus trīstīssīmīs</i>

3. Určte pád (uved'te všetky možnosti):

rēbus secundīs dat., abl. pl.

diēs futūrōs acc. pl.

summā spē abl. sg.

aciem adversam acc. sg.

rēs incertās acc. pl.

diērum trīstium gen. pl.

faciē tuā abl. sg.

reī pūblīcae gen., dat. sg.

seriēs longae nom., voc. pl.

diēbus certīs dat., abl. pl.

speciēs omnēs nom., acc., voc. pl.

rērum mīlitārium gen. pl.

4. Preložte uvedené spojenia v príslušnom páde:

šťastný deň → dat. pl. *diēbus fēlicibus*

tvoja tvár → dat. sg. *faciēi tuae*

drevená vec → abl. pl. *rēbus lignēis*

druhý šik → abl. sg. *aciē secundā*

zvyšný deň → nom. pl. *diēs reliquī*

potrebná vec → acc. pl. *rēs necessariās*

krátky rad → acc. sg. *seriem brevem*

najmenšia vec → gen. pl. *rērum minimārum*

naša nádej → dat. sg. *speī nostrae*

rôzny druh → acc. pl. *speciēs variās*

každý šik → gen. sg. *aciēi omnis*

prichádzajúci deň → abl. pl. *diēbus venientibus*

5. Preložte:

a)

1. *Ak vojaci nebudú poslúchať príkazy vodcu (veliteľa), neudržia (nezadržia) útok nepriateľov.*

2. *Preslávené (povestné) činy rímskeho národa neuvedie do zabudnutia ani dlhý čas.*

3. *Kráľ bez nádeje na potomstvo mnoho dní smútil nad skazou (pre skazu) svojho jediného syna.*

4. *Úradníkmi rímskeho štátu boli konzuli, cenzori, prétori a edilovia.*

5. *O koľko bolo zo dňa na deň obliehanie ťažšie a neľútostnejšie (drsnejšie), o toľko častejšie listy a poslovia (tj. poslovia s listami) boli posielaní Caesarovi.*

6. *Vojnu vedieme v Itálii, v našom sídle (domove) a (na našej) pôde; všetko navôkol je plné občanov a spojencov; pomáhajú a budú pomáhať zbraňami, mužmi, koňmi a zásobami.*

7. *Inak Kartáginci bránili Hispániu, inak budú brániť hradby vlasti, chrámy bohov, oltáre a kozuby (rodiny), keď bude odchádzajúcich do boja (keď ich bude pri odchode do boja) sprevádzať vystrašená manželka a naproti budú bežať malé deti.*

8. *Nemeckí hostia zdržiavajúci sa (ktorí sa zdržiavajú) v osade (dedine) Sebechleby ochotne prijímú (budú prijímať) a dôstojne sa starajú (budú starať) o kanonikov ostrihomskej cirkvi (kostola) prichádzajúcich (ktorí budú prichádzať) do spomenutej osady (dediny).*

9. *Zem Bohunice, ako je známe zo svedeckej (dosl. dosvedčujúcej) listiny nitrianskej cirkvi, dedičným právom patrí a vždy bude patriť Kozmovi a Petrovi.*

10. *V listine Ondreja, z Božej milosti uhorského kráľa (dosl. kráľa Uhorska), sa píše: Nikdy, dokiaľ budeme žiť, nebude ostrihomská cirkev znášať ohľadne osady (dediny) Sebechleby bezprávie alebo ťažkosti (dosl. sg.), ale v budúcnosti (dosl. do budúcnosti) sa bude tešiť z večného mieru a pokoja.*

b)

1. *Diēbus sequentibus imperātor (dux) aciem īnstruere incipiet.*

2. *Nisi reī pūblīcae cīvēs lēgibus parēbunt, lēgibus nōn dēfendentur.*

3. *Arma nōn sub speciē periculī, sed tantum in discrīmine vērō parābitis.*

4. *Dominus sine spē hēredis possessiōnem suam monastēriō dōnābit.*

6. Vylúštite, komu patrí podobizeň na obrázku:

prístup

určitý

zajtra

viera

hľadá

rok

víno

nádej

A	D	I	T	U	S	
	C	E	R	T	U	S
	C	R	A	S		
		F	I	D	E	S
	Q	U	A	E	R	O
	A	N	N	U	S	
V	I	N	U	M		
S	P	E	S			

Traianus; Traján (18. september 53 – 9. august 117), bol adoptovaný cisárom Nervom. Vládol v rokoch 98 – 117, jeho vláda priniesla ekonomickú prosperitu a stabilitu. Bol pokladaný za jedného z najlepších rímskych cisárov.

12. CVIČENIE

1. Určte a preložte nasledujúce slovesné tvary:

	osoba	číslo	spôsob	čas	rod	preklad
placet	3. os.	sg.	ind.	praes.	act.	<i>páči sa</i>
minuentur	3. os.	pl.	ind.	fut.	pas.	<i>budú zmenšované, oslabia sa</i>
permanēbat	3. os.	sg.	ind.	impf.	act.	<i>trval</i>
probāmur	1. os.	pl.	ind.	praes.	pas.	<i>sme skúšaní, sme schvaľovaní</i>
suādēbātis	2. os.	pl.	ind.	impf.	act.	<i>radili ste</i>
relinquī	inf.			praes.	pas.	<i>byť zanechávaný, byť opúšťaný</i>
ēvellētur	3. os.	sg.	ind.	fut.	pas.	<i>bude vytrhnutý, bude zničený</i>
solēbās	2. os.	sg.	ind.	impf.	act.	<i>mal si vo zvyku</i>
mutāminī	2. os.	pl.	ind.	praes.	pas.	<i>meníte sa</i>
cōnfident	3. os.	pl.	ind.	fut.	act.	<i>budú sa spoliehať, spoľahnú sa</i>
creāberis	3. os.	sg.	ind.	fut.	pas.	<i>budeš volený, budeš ustanovený</i>
nōscimus	1. os.	pl.	ind.	praes.	act.	<i>poznávame</i>
patientur	3. os.	pl.	ind.	fut.	pas. (formou)	<i>budú znášať, budú trpieť</i>
persuādēs	2. os.	sg.	ind.	praes.	act.	<i>presviedčaš</i>
fīrmābar	1. os.	sg.	ind.	impf.	pas.	<i>bol som posilňovaný</i>

	preklad	osoba	číslo	spôsob	čas	rod
mali ste vo zvyku	<i>solēbātis</i>	2. os.	pl.	ind.	impf.	act.
budú vytrhnuté	<i>ēvellentur</i>	3. os.	pl.	ind.	fut.	pas.
zapáči sa	<i>placēbit</i>	3. os.	sg.	ind.	fut.	act.
dôverovali sme	<i>cōnfidēbāmus</i>	1. os.	pl.	ind.	impf.	act.
mení sa	<i>mutātur</i>	3. os.	sg.	ind.	praes.	pas.
urobiš	<i>faciēs</i>	2. os.	sg.	ind.	fut.	act.
sú volaní	<i>vocantur</i>	3. os.	pl.	ind.	praes.	pas.
budete radiť	<i>suādēbitis</i>	2. os.	pl.	ind.	fut.	act.
usiloval sa	<i>studēbat</i>	3. os.	sg.	ind.	impf.	act.
budeme posilňovaní	<i>fīrmābimur</i>	1. os.	pl.	ind.	fut.	pas.
smútil si	<i>dolēbas</i>	2. os.	sg.	ind.	impf.	act.
presviedčali	<i>persuādēbant</i>	3. os.	pl.	ind.	impf.	act.
zmocňujem sa	<i>potior</i>	1. os.	sg.	ind.	praes.	pas. (formou)

2. Vyskloňujte:

ten stav (rad, trieda)		
	sg.	pl.
nom.	<i>is ordō</i>	<i>īī (eī) ordinēs</i>
gen.	<i>eius ordinis</i>	<i>eōrum ordinum</i>
dat.	<i>eī ordinī</i>	<i>īīs (eīs) ordinibus</i>
acc.	<i>eum ordinem</i>	<i>eōs ordinēs</i>
voc.	<i>is ordō</i>	<i>īī (eī) ordinēs</i>
abl.	<i>eō ordine</i>	<i>īīs (eīs) ordinibus</i>

táto časť		
	sg.	pl.
nom.	<i>haec pars</i>	<i>hae partēs</i>
gen.	<i>huius partis</i>	<i>hārum partium</i>
dat.	<i>huic partī</i>	<i>hīs partibus</i>
acc.	<i>hanc partem</i>	<i>hās partēs</i>
voc.	<i>haec pars</i>	<i>hae partēs</i>
abl.	<i>hāc parte</i>	<i>hīs partibus</i>

onen rozkaz		
	sg.	pl.
nom.	<i>illud praeceptum (imperium)</i>	<i>illa praecepta (imperia)</i>
gen.	<i>illius praeceptī (imperīi)</i>	<i>illōrum praeceptōrum (imperīōrum)</i>
dat.	<i>illī praeceptō (imperīō)</i>	<i>illīs praeceptīs (imperīīs)</i>
acc.	<i>illud praeceptum (imperium)</i>	<i>illa praecepta (imperia)</i>
voc.	<i>illud praeceptum (imperium)</i>	<i>illa praecepta (imperia)</i>
abl.	<i>illō praeceptō (imperīō)</i>	<i>illīs praeceptīs (imperīīs)</i>

samotný pán		
	sg.	pl.
nom.	<i>ipse dominus</i>	<i>ipsī dominī</i>
gen.	<i>ipsius dominī</i>	<i>ipsōrum dominōrum</i>
dat.	<i>ipsī dominō</i>	<i>ipsīs dominīs</i>
acc.	<i>ipsum dominum</i>	<i>ipsōs dominōs</i>
voc.	<i>ipse domine</i>	<i>ipsī dominī</i>
abl.	<i>ipsō dominō</i>	<i>ipsīs dominīs</i>

tá istá vec		
	sg.	pl.
nom.	<i>eadem rēs</i>	<i>eadem rēs</i>
gen.	<i>eiusdem reī</i>	<i>eārundem rērum</i>
dat.	<i>eīdem reī</i>	<i>īīsdem (eīsdem, īsdem) rēbus</i>
acc.	<i>eandem rem</i>	<i>eāsdem rēs</i>
voc.	<i>eadem rēs</i>	<i>eadem rēs</i>
abl.	<i>eādem rē</i>	<i>īīsdem (eīsdem, īsdem) rēbus</i>

tentohl'a druh (pokolenie)		
	sg.	pl.
nom.	<i>istud genus</i>	<i>ista genera</i>
gen.	<i>istius generis</i>	<i>istōrum generum</i>
dat.	<i>istī generī</i>	<i>istīs generibus</i>
acc.	<i>istud genus</i>	<i>ista genera</i>
voc.	<i>istud genus</i>	<i>ista genera</i>
abl.	<i>istō genere</i>	<i>istīs generibus</i>

3. Určte pád (uved'te všetky možnosti):

huic inimicō *dat. sg.*
 istōs hominēs *acc. pl.*
 eam spem *acc. sg.*
 hīs cōsiliīs *dat., abl. pl.*
 ipsōrum cīvium *gen. pl.*
 illud opus *nom., acc., voc. sg.*
 eā causā *abl. sg.*
 haec carmina *nom., acc., voc. pl.*
 eius temporis *gen. sg.*

iīsdem diēbus *dat., abl. pl.*
 hōc annō *abl. sg.*
 eās epistulās *acc. pl.*
 ipsiūs rēgis *gen. sg.*
 illārum legum *gen. pl.*
 eiusdem virī *gen. sg.*
 ipsās rādīcēs *acc. pl.*
 hanc urbem *acc. sg.*
 istī sententiae *dat. sg.*

4. Preložte uvedené spojenia v príslušnom páde:

tento spisovateľ → *acc. sg. hunc scriptōrem*
 onen deň → *abl. pl. illīs diēbus*
 totohľ'a dobrodenie → *acc. pl. ista beneficia*
 tá jar → *abl. sg. eō vĕre*
 tá istá vec → *gen. pl. eārundem rĕrum*
 sám (samotný) vodca → *gen. sg. ipsiūs ducis*
 ten štát → *nom. pl. eae rēs pūblicaē (cīvitatēs)*
 onen vojak → *dat. sg. illī mīlitī*
 sám (samotný) zákon → *dat. pl. ipsīs lĕgibus*
 tátohl'a ruka → *acc. pl. istās manūs*
 tento čin → *gen. sg. huius factī*
 tá istá rieka → *dat. sg. eīdem flūminī*

5. Preložte:

a)

1. *Helvétania* takmer v každodenných bojoch zápasia (bojujú) s Germánmi, keď ich alebo odrážajú (zahŕňajú) od svojho územia, alebo sami vedú vojnu na ich území.
2. Onen Mettius je vodcom tohoto pochodu, ten istý Mettius je strojcom (Mettius je zároveň strojcom) tejto vojny, Mettius je (po)rušiteľom rímsko-albskej zmluvy (zmluvy medzi Rimanmi a obyvateľmi Alby Longy).
3. Galovia a Hispánci mali štíty takmer tej iste podoby (mali takmer rovnaké štíty), meče [mali] rozdielne a odlišné: Galovia [mali] veľmi dlhé a bez hrotov, Hispánec, zvyknutý na nepriateľa útočiť viac bodaním (bodnými ranami) ako sekaním (sečnými ranami), [mal] krátke a s hrotmi. Vzhľad týchto kmeňov bol hrozivý ako veľkosťou (pre veľkosť) tiel, tak výzorom (pre výzor): Galovia boli nad pupkom (do pásu) obnažení, Hispánci tam stáli v ľanových tunikách lemovaných purpurou, žiariacich podivnou belosťou (ligotajúcich sa podivným leskom).
4. V nasledujúcom roku sa cisár vracia do Uhorska. Onomu mal kráľ Peter pri samotnej svätej veľkonočnej slávnosti v úmysle odovzdať Uhorské kráľovstvo.
5. Vladislav II. bol synom poľského kráľa (kráľa Poľska) Kazimíra IV. Ľudovít II., syn toho istého Vladislava, zomiera v onej svojej nešťastnej zrážke s tureckým vladárom (vladárom Turkov) Sulejmanom na totohľ'a poli Moháč (moháčskom poli) v roku Pána 1526.
6. Prvá medza tejto zeme začína zo (od) severnej strany (na severe) pri brehu vody (= rieky) Mŕtvy Váh a smeruje na južnú stranu (na juh); a tejtohl'a prvej medzi je susednou (a s toutohl'a prvou medzou susedí) medza zeme obyvateľov z dediny Yenev za spomenutou vodou (riekou).

b)

1. *Haec omnia praecepta (imperia) ab ipsō senātū probābantur.*
2. *Temporibus praeteritīs (Tempore praeteritō) nōn omnēs incolae eiusdem rēgnī eadem iūra habēbant.*
3. *Ista facta illōrum hominum scelerātōrum punīrī debēbunt.*
4. *Hī hostēs iam ipsī urbī (ipsō oppidō) imminēt; exercitus eōrum maximus est.*
6. Vylúštite, komu patrí podobizeň na obrázku:

tento
vd'ačnosť
ten istý
poradie
onen
tá
posol
vtedy
sám

		H	I	C		
G	R	A	T	I	A	
	I	D	E	M		
	O	R	D	O		
		I	L	L	E	
	E	A				
N	U	N	T	I	U	S
	T	U	M			
I	P	S	E			

Hadrianus; Hadrián (24. január 76 – 10. júl 138), bol adoptovaný cisárom Trajánom. Vládal v rokoch 117 – 138; kládol dôraz na zabezpečenie hraníc; bol milovníkom gréckej kultúry.

13. CVIČENIE

1. Určte a preložte nasledujúce slovesné tvary:

	osoba	číslo	spôsob	čas	rod	preklad
versābāmur	1. os.	pl.	ind.	impf.	pas.	obracali sme sa, točili sme sa, zaoberali sme sa
incolunt	3. os.	pl.	ind.	praes.	act.	obývajú
dēterrēbitur	3. os.	sg.	ind.	fut.	pas.	bude odstrašovaný
dominābātur	3. os.	sg.	ind.	impf.	pas. (formou)	vládol
accipimus	1. os.	pl.	ind.	praes.	act.	prijímame
relinquere	inf.			praes.	act.	zanechávať, opúšťať
coniunguntur	3. os.	pl.	ind.	praes.	pas.	pripájajú sa
regēminī	2. os.	pl.	ind.	fut.	pas.	budete riadení, budete vedení, budete sa riadiť
rescrībitis	2. os.	pl.	ind.	praes.	act.	odpisujete
intereris	2. os.	sg.	ind.	fut.	act.	zúčastníš sa
serviēbant	3. os.	pl.	ind.	impf.	act.	slúžili
contrahitur	3. os.	sg.	ind.	praes.	pas.	je sťahovaný, je skracovaný
persequar	1. os.	sg.	ind.	fut.	pas. (formou)	budem (pre)nasledovať
fīrmābāris	2. os.	sg.	ind.	impf.	pas.	bol si posilňovaný, otužoval si sa
vincentur	3. os.	pl.	ind.	fut.	pas.	budú porazení

	preklad	osoba	číslo	spôsob	čas	rod
uvažoval si	dēlībērābās	2. os.	sg.	ind.	impf.	act.
budeš sa zaoberať	versāberis	2. os.	sg.	ind.	fut.	pas.
odstrašovali	dēterrēbant	3. os.	pl.	ind.	impf.	act.
zmenšoval sa	minuēbātur	3. os.	sg.	ind.	impf.	pas.
odpíšeš	rescrībēs	2. os.	sg.	ind.	fut.	act.
sú obývané	incoluntur	3. os.	pl.	ind.	praes.	pas.
staviam	aedificō, īnstruō, fundō, condō	1. os.	sg.	ind.	praes.	act.
spojíme sa	coniungēmur	1. os.	pl.	ind.	fut.	pas.
zúčastňovali ste sa	intererātis	2. os.	pl.	ind.	impf.	act.
meniť sa	mūtārī	inf.			praes.	pas.
rozprestieral sa	patēbat	3. os.	sg.	ind.	impf.	act.
zapaľujete	incenditis	2. os.	pl.	ind.	praes.	act.
budete vládnuť (depon.)	dominābiminī	2. os.	pl.	ind.	fut.	pas. (formou)

2. Vyskloňujte:

ktorý brat?		
	sg.	pl.
nom.	<i>quī frāter?</i>	<i>quī frātrēs?</i>
gen.	<i>cuius frātris?</i>	<i>quōrum frātrum?</i>
dat.	<i>cuī frātrī?</i>	<i>quibus frātribus?</i>
acc.	<i>quem frātrem?</i>	<i>quōs frātrēs?</i>
abl.	<i>quō frātre?</i> <i>quōcum frātre?</i>	<i>quibus frātribus?</i> <i>quibuscum frātribus?</i>

žiadne nešťastie		
	sg.	pl.
nom.	<i>nūlla calamitās</i>	<i>nūllae calamitātēs</i>
gen.	<i>nūllius calamitātis</i>	<i>nūllārum calamitātum</i>
dat.	<i>nūllī calamitātī</i>	<i>nūllīs calamitātibus</i>
acc.	<i>nūllam calamitātem</i>	<i>nūllās calamitātēs</i>
voc.	<i>nūlla calamitās</i>	<i>nūllae calamitātēs</i>
abl.	<i>nūllā calamitāte</i>	<i>nūllīs calamitātibus</i>

iné príslovie		
	sg.	pl.
nom.	<i>aliud (alterum) proverbium</i>	<i>alia (altera) proverbia</i>
gen.	<i>alterius proverbii</i>	<i>aliōrum (alterōrum) proverbiorum</i>
dat.	<i>aliī (alterī) proverbio</i>	<i>aliīs (alterīs) proverbiiis</i>
acc.	<i>aliud (alterum) proverbium</i>	<i>alia (altera) proverbia</i>
voc.	<i>aliud (alterum) proverbium</i>	<i>alia (altera) proverbia</i>
abl.	<i>aliō (alterō) proverbio</i>	<i>aliīs (alterīs) proverbiiis</i>

sám konzul		
	sg.	pl.
nom.	<i>sōlus cōsul</i>	<i>sōlī cōsulēs</i>
gen.	<i>sōlius cōsulis</i>	<i>sōlōrum cōsulum</i>
dat.	<i>sōlī cōsulī</i>	<i>sōlīs cōsulibus</i>
acc.	<i>sōlum cōsulem</i>	<i>sōlōs cōsulēs</i>
voc.	<i>sōle cōsul</i>	<i>sōlī cōsulēs</i>
abl.	<i>sōlō cōsule</i>	<i>sōlīs cōsulibus</i>

oba hlasy		
	sg.	pl.
nom.	<i>utraq̃ue vōx</i>	<i>utraq̃ue vōcēs</i>
gen.	<i>utrīusque vōcis</i>	<i>utrārumque vōcum</i>
dat.	<i>utrīque vōcī</i>	<i>utrīsque vōcibus</i>
acc.	<i>utramque vōcem</i>	<i>utrāsque vōcēs</i>
voc.	<i>utraq̃ue vōx</i>	<i>utraq̃ue vōcēs</i>
abl.	<i>utrāque vōce</i>	<i>utrīsque vōcibus</i>

nejaká cesta (pochod)		
	sg.	pl.
nom.	<i>iter aliquod</i>	<i>itinerā aliqua</i>
gen.	<i>itineris alicuius</i>	<i>itinerum aliquōrum</i>
dat.	<i>itinerī alicuī</i>	<i>itineribus aliquibus</i>
acc.	<i>iter aliquod</i>	<i>itinerā aliqua</i>
voc.	<i>iter aliquod</i>	<i>itinerā aliqua</i>
abl.	<i>itinere aliquō</i>	<i>itineribus aliquibus</i>

3. Určte pád (uved'te všetky možnosti):

quam urbem *acc. sg.*
aliquōrum hominum *gen. pl.*
tōtī cīvitātī *dat. sg.*
quibus diēbus *dat., abl. pl.*
nūllius sēnsūs *gen. sg.*
quae verba *nom., acc., voc. pl.*
sōlī magistrātūs *nom., voc. pl.*
cuī amīcō *dat. sg.*

rēs alterās *acc. pl.*
alicuius formae *gen. sg.*
iter aliud *nom., acc., voc. sg.*
nūllō tempore *abl. sg.*
tōtōs agrōs *acc. pl.*
quā causā *abl. sg.*
aliquās domōs *acc. pl.*
sōlus pater *nom. sg.*

4. Preložte uvedené spojenia v príslušnom páde:

aká podobnosť → *acc. sg. quam similitūdinem*
ktoré dobro → *abl. sg. quō bonō*
nejaká povinnosť → *acc. pl. aliqua officia*
iný rok → *abl. pl. aliīs (alterīs) annīs*
celá pravda → *gen. sg. veritātis (vērī) tōtīus*
nijaká chyba → *nom. pl. vitia nūlla (errōrēs nullī)*
sama vôľa → *dat. sg. voluntātī sōlī*
ktorá časť → *gen. pl. quārum partium*
obaja konzuli → *gen. sg. utrīusque cōnsulis*
druhá (iná) kniha → *abl. pl. aliīs (alterīs) librīs*
nejaká vec → *dat. pl. aliquibus rēbus*
celé vojsko → *acc. sg. exercitum tōtum*

5. Preložte:

a)

1. Kto je z onoho zástupu občanov pripravený zomrieť za vlast'?
2. Čo od nás čakáte? O čom sa nás snažíte (usilujete) presvedčiť?
3. Ale pri veľkom množstve vecí (tj. pri veľkej rozmanitosti života) ukazuje príroda inému (= každému) inú cestu.
4. Traján a potom iní cisári (panovníci) poskytovali (dávali) zo svojho alebo verejného [majetku] podporu (prostriedky na výživu) slobodným chlapcom a dievčatám; tí, ktorí ich dostávali, sa nazývali alimentační chlapci a dievčatá. Pamiatku tejto veci zachovávajú nie len spisovatelia (historici) píšuci o cisárskych dejinách (dosl. spisovatelia cisárskej histórie), ale aj mince a staré nápisy.
5. Pretože nebola žiadna iná nádej na návrat do vlasti, pomáhal tomuto mužovi vyhnanec, o úteku a príčine úteku ktorého budeme hovoriť na inom mieste.
6. K bránam mesta sa blížilo silné (udatné) vojsko, ktorému obyvatelia nedokázali (nemohli) odporovať (postaviť sa na odpor) len (iba) svojimi silami (dosl. svojimi samými silami).
7. Medzi onými medzami má tentohľa kláštor akési dediny, v ktorých sú rybári a dvorníci.
8. Samotný [Spišský] hrad sa delí na dvojakú ohromnú stavbu, jednu vyššiu, druhú nižšiu; vyššia z nich (dosl. z ktorých vyššia) sa zdvíha (týči) k severu, nižšia sa prikláňa (skláňa) na juh.

b)

1. Quis venit? Quem quaerit? Quid portat?
2. Lancea est īnstrūmentum mīlitāre, quō dōnābantur iī, quī fortiter et strenuē in bellīs pugnābant.

3. *Post mortem patris possessiō tōta, dē quā nunc dīcimus (narrāmus, loquimur), dīvidētur et uterque frāter suam portiōnem percipiet (accipiet).*

4. *Rēgnicolae nihil aliud, nisi pācem cupiēbant.*

6. Vylúštite, komu patrí podobizeň na obrázku:

klúč: s. xx

keď

cez

drahý

ostrý

mením

ten

C	U	M		
T	R	A	N	S
C	A	R	U	S
	A	C	E	R
	M	U	T	O
	I	S		

rovnaký

kto

volím

nikto

iná

nič

čo

tentohľa

P	A	R		
Q	U	I	S	
C	R	E	O	
N	E	M	O	
A	L	I	A	
N	I	H	I	L
Q	U	I	D	
I	S	T	E	

Marcus Aurelius (26. apríl 121 – 17. marec 180), posledný z adoptovaných cisárov, vládol v rokoch 161 – 180 a bol pokladaný za jedného z najlepších rímskych cisárov. Ako filozof bol predstaviteľom mladšieho stoicizmu. Časť jeho grécky písaného diela *Hovory k sebe samému* vznikla na území dnešného Slovenska.

14. CVIČENIE

1. Vyskloňujte:

	jeden mesiac	jedna hodina
nom.	<i>ūnus mēnsis</i>	<i>ūna hōra</i>
gen.	<i>ūnūs mēnsis</i>	<i>ūnūs hōrae</i>
dat.	<i>ūnī mēnsī</i>	<i>ūnī hōrae</i>
acc.	<i>ūnum mēnsem</i>	<i>ūnam hōram</i>
abl.	<i>ūnō mēnse</i>	<i>ūnā hōrā</i>

	dva dni	dva zvitky
nom.	<i>duo diēs</i>	<i>duo volūmina</i>
gen.	<i>duōrum diērum</i>	<i>duōrum volūminum</i>
dat.	<i>duōbus diēbus</i>	<i>duōbus volūminibus</i>
acc.	<i>duōs diēs</i>	<i>duo volūmina</i>
abl.	<i>duōbus diēbus</i>	<i>duōbus volūminibus</i>

	tri roky	tri nápisy
nom.	<i>trēs annī</i>	<i>trēs īnscrīptiōnēs</i>
gen.	<i>trium annōrum</i>	<i>trium īnscrīptiōnum</i>
dat.	<i>tribus annīs</i>	<i>tribus īnscrīptiōnibus</i>
acc.	<i>trēs annōs</i>	<i>trēs īnscrīptiōnēs</i>
abl.	<i>tribus annīs</i>	<i>tribus īnscrīptiōnibus</i>

	štyristo domov	tritisíc vojakov
nom.	<i>quadringentae domūs</i>	<i>tria mīlia mīlitum</i>
gen.	<i>quadringentārum domōrum/domuum</i>	<i>trium mīlium mīlitum</i>
dat.	<i>quadringentīs domibus</i>	<i>tribus mīlibus mīlitum</i>
acc.	<i>quadringentās domōs/domūs</i>	<i>tria mīlia mīlitum</i>
abl.	<i>quadringentīs domibus</i>	<i>tribus mīlibus mīlitum</i>

	prvá kapitola	
	sg.	pl.
nom.	<i>caput prīmum</i>	<i>capita prīma</i>
gen.	<i>capitis prīmī</i>	<i>capitum prīmōrum</i>
dat.	<i>capitī prīmō</i>	<i>capitibus prīmīs</i>
acc.	<i>caput prīmum</i>	<i>capita prīma</i>
voc.	<i>caput prīmum</i>	<i>capita prīma</i>
abl.	<i>capite prīmō</i>	<i>capitibus prīmīs</i>

	tretí list	
	sg.	pl.
nom.	<i>epistula tertia</i>	<i>epistulae tertiae</i>
gen.	<i>epistulae tertiae</i>	<i>epistulārum tertiārum</i>
dat.	<i>epistulae tertiae</i>	<i>epistulīs tertiīs</i>
acc.	<i>epistulam tertiam</i>	<i>epistulās tertiās</i>
voc.	<i>epistulam tertiam</i>	<i>epistulae tertiae</i>
abl.	<i>epistulā tertiā</i>	<i>epistulīs tertiīs</i>

2. Preložte do slovenčiny:

sēdecim *šestnásť*
septimus decimus *sedemnásť*
trīgintā septem *tridsaťsedem*
quīntus et vīcēsīmus *dvadsaťpiaty*
ūnus et septuāgintā *sedemdesiatjeden*
quadrāgēsīmus sextus *štyridsiaty šiesty*
centum ūndēsexāgintā *stopaťdesiatdeväť*
quadrīngentēsīmus octōgēsīmus quārtus *štyristoosemdesiaty štvrtý*
trēcentī quīnquāgintā quattuor *tristopaťdesiatštyri*
quīngentēsīmus duodēseptuāgēsīmus *päťstošesťdesiaty ôsmy*
octīngentī quadrāgintā sex *osemstoštyridsaťšesť*
septīngentēsīmus ūndētrīcēsīmus *sedemstodvadsiaty deviaty*
mille sescentī nōnāgintā quīnque *tisícšesťstodeväťdesiatpäť*
mīllēsīmus sescentēsīmus octōgēsīmus tertius *tisícšesťstoosemdesiaty tretí*
tria mīlia quīngentī sexāgintā trēs *tritisícpäťstošesťdesiattri*
mīllēsīmus ducentēsīmus nōnāgēsīmus octāvus *tisícdivestodeväťdesiaty ôsmy*
duo mīlia trecentī octōgintā duo *dvetisícristoosemdesiatdva*
bis mīllēsīmus ūndēvīcēsīmus *dvetisícdevätnásť*

3. Vyjadrite nasledujúce základné a radové číslovky v latinčine:

17 <i>septendecim</i>	399. <i>trecentēsīmus nōnāgēsīmus nōnus</i>
16. <i>sextus decimus</i>	5976 <i>quīnque mīlia nōngentī septuāgintā sex</i>
22 <i>vīgintī duo (duo et vīgintī)</i>	1958. <i>mīllēsīmus nōngentēsīmus duodēsexāgēsīmus</i>
32. <i>trīcēsīmus secundus (secundus et trīcēsīmus)</i>	4249 <i>quattuor mīlia ducentī ūndēquīnquāgintā</i>
499 <i>quadrīngentī nōnāgintā novem</i>	2412. <i>bis mīllēsīmus quadrīngentēsīmus duodēcīmus</i>
851. <i>octīngentēsīmus quīnquāgēsīmus prīmus</i>	
738 <i>septīngentī duodēquadrāgintā</i>	

4. Určte pád (uveďte všetky možnosti):

ūnī hominī <i>dat.</i>	trīgintā duārum urbium <i>gen.</i>
ūnam gentem <i>acc.</i>	ducenta septuāgintā quīnque verba <i>nom., acc., voc.</i>
duōbus pedibus <i>dat., abl.</i>	sexāgintā duābus statuīs <i>dat., abl.</i>
trium digitōrum <i>gen.</i>	quattuor mīlium et quadrīngentōrum
quīndecim librīs <i>acc.</i>	mīlitum <i>gen.</i>
vīgintī tribus nāvibus <i>dat., abl.</i>	

5. Preložte:

v Aténach <i>Athēnīs</i>	do Prahy <i>Prāgam</i>
v Ríme <i>Rōmae</i>	do Bratislavy <i>Posōnium</i>
v Alexandrii <i>Alexandrīae</i>	do Košíc <i>Cassoviam</i>
v Kartágu <i>Carthāgine</i>	do Trnavy <i>Tyrnaviam</i>
v Tébach <i>Thēbīs</i>	do Prešova <i>Eperiesium</i>
v Prahe <i>Prāgae</i>	z Atén <i>Athēnīs</i>
v Bratislave <i>Posōniī</i>	z Ríma <i>Rōmā</i>
v Košiciach <i>Cassoviae</i>	z Alexandrie <i>Alexandrīā</i>
v Trnave <i>Tyrnaviae</i>	z Kartága <i>Carthāgine</i>
v Prešove <i>Eperiesiī</i>	z Téb <i>Thēbīs</i>
do Atén <i>Athēnās</i>	z Prahy <i>Prāgā</i>
do Ríma <i>Rōmam</i>	z Bratislavy <i>Posōniō</i>
do Alexandrie <i>Alexandrīam</i>	z Košíc <i>Cassoviā</i>
do Kartága <i>Carthāginem</i>	z Trnavy <i>Tyrnaviā</i>
do Téb <i>Thēbās</i>	z Prešova <i>Eperiesiō</i>

6. Preložte:

a)

1. Boli tri púnske vojny; tretia bola najkratšia.
2. Tarquinius Superbus, siedmy a posledný rímsky kráľ (dosl. kráľ Rimanov), vládol ukrutne (neľútostne).
3. Podľa Cicerona zákony dvanástich dosiek trestali len málo zločinov smrťou.
4. Samotný Caesar sa ponáhl'a do Itálie, zverbuje tam dve légie (vykoná tam odvod dvoch légii), tri, ktoré zimovali okolo Akvileje, vyvedie zo zimného tábora a s týmito piatimi légiami sa ponáhl'a cez Alpy do zaalpskej (zadnej) Galie.
5. Viedeň, založená flaviovským rodom v prvom storočí, keď Rimania chránili hranice Panónie pred útokmi (dosl. proti útokom) barbarov, leží päť míľ od Viedenského lesa.
6. Turecké vojsko (dosl. vojsko Turkov) malo dvestodvadsaťtisíc mužov v zbrani (zbraniach; ozbrojených mužov), medzi ktorými bolo aj dvadsaťštyritisíc Tatarov, ľudí drsných a krutých, ktorí hlavne pustošili polia.
7. Ondrej II., uhorský kráľ (kráľ Uhorska) dáva do daru (daruje) komesovi (komitovi) Radonovi zeme dvoch dedín nazývaných Pribovce v rozsahu desiatich popluží (dosl. dostačujúce na použitie desiatich pluhov), ležiace v Turci. V roku milosti 1235, v tridsiatom druhom roku našej vlády.
8. Každoročne (dosl. v jednotlivých rokoch) z nášho nitrianskeho hradu na úžitok (užívanie) bratov a kostola ustanovujeme a na poctu Boha všemohúceho tomuto (dosl. tomu istému) kostolu dávame do daru (darujeme) šesť býkov (kráv), dvanásť prasiat, štyridsať oviec, štvrtinu z výnosov z vínných desiatkov (dosl. desiatkov z vína) z Beckova a dvesto florénov z nášho majetku.

b)

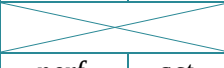
1. Duae legiōnēs ibi hiemābant, prīma et vīcēsima.
2. Sex mensēs mīlitēs apud (ad, circum) hostium fīnēs (terminōs) morābantur.
3. Constantinus Philosophus, Methodiū, Pannōniae et Moraviae Magnae archiepiscopī frāter, annō octingentēsīmō ūndēseptuāgēsīmō Rōmae moritur.
4. In urbe ducentās quīnquāgintā domōs (domūs) novās et trēs ecclēsiās aedificābimus.
5. Hāc in bibliothēcā duo mīlia septingentī quadrāgintā trēs librī veterēs cōnservantur.
7. Vylúštite, komu patrí podobizeň na obrázku:

osem		O	C	T	O				
deväť		N	O	V	E	M			
meno	N	O	M	E	N				
mesiac			M	E	N	S	I	S	
srdce		C	O	R					
jedenásť	U	N	D	E	C	I	M		
dva		D	U	O					
ústa		O	S						

Commodus (31. august 161 – 31. december 192), syn Marca Aurelia, vládol v rokoch 180 – 192. Pre zhýralosť a krutovládu pokladaný za jedného z najhorších rímskych cisárov.

15. CVIČENIE

1. Určte a preložte nasledujúce slovesné tvary:

	osoba	číslo	spôsob	čas	rod	preklad
accēpimus	1. os.	pl.	ind.	perf.	act.	prijali sme, dostali sme
negābō	1. os.	sg.	ind.	fut.	act.	popriem, budem zapierať
vīcit	3. os.	sg.	ind.	perf.	act.	zvíťazil
offendērunt	3. os.	pl.	ind.	perf.	act.	narazili, urazili
dēfendēbāris	2. os.	sg.	ind.	impf.	pas.	bránil si, chránil si
dēbuī	1. os.	sg.	ind.	perf.	act.	mal som
intelligunt	3. os.	pl.	ind.	praes.	act.	poznajú, chápu, vedia
coniugārī	inf.			praes.	pas.	spájať sa, zlučovať sa
fuit	3. os.	sg.	ind.	perf.	act.	bol
occupābuntur	3. os.	pl.	ind.	fut.	pas.	budú prepadnutí, budú obsadené
damnāvistis	2. os.	pl.	ind.	perf.	act.	odsúdili ste, potrestali ste
exspectābat	3. os.	sg.	ind.	impf.	act.	čakal
coegērunt	3. os.	pl.	ind.	perf.	act.	zhromaždili, zvolali
reddidistī	2. os.	sg.	ind.	perf.	act.	vrátil si
mittēris	2. os.	sg.	ind.	fut.	pas.	budeš poslaný, vyslaný
potuimus	1. os.	pl.	ind.	perf.	act.	mohli sme
contempsistī	2. os.	sg.	ind.	perf.	act.	nedbal si, opovrhol si
habēbātis	2. os.	pl.	ind.	impf.	act.	mali ste
fundābitur	3. os.	sg.	ind.	fut.	pas.	bude založený
fēcī	1. os.	sg.	ind.	perf.	act.	urobil som, vykonal som
nuntiābātur	3. os.	sg.	ind.	impf.	pas.	bolo oznamované, oznamovalo sa
pepulērunt	3. os.	pl.	ind.	perf.	act.	vyhnali, vypovedali
legētis	2. os.	pl.	ind.	fut.	act.	budete čítať
scrīpsit	3. os.	sg.	ind.	perf.	act.	napísal
spērā	2. os.	sg.	imp.			očakávaj, dúfaj
crēdidistis	2. os.	pl.	ind.	perf.	act.	uverili ste
ignōscam	1. os.	sg.	ind.	fut.	act.	budem odpúšťať, prepáčim
cēpimus	1. os.	pl.	ind.	perf.	act.	vzali sme, chytili sme, obsadili sme
dīxistī	2. os.	sg.	ind.	perf.	act.	povedal si
cognōvī	1. os.	sg.	ind.	perf.	act.	poznal som, dozvedel som sa

2. Preložte indikatívom perfekta:

prišli sme	<i>vēnimus</i>	prospelo	<i>prōfuit</i>
dúfal si	<i>spērāvistī</i>	vrátili sme	<i>reddidimus</i>
urobili	<i>fēcērunt</i>	odpustil si	<i>ignōvistī</i>
vyhnal	<i>pepulit</i>	oľutovali ste	<i>paenituit vōs</i>
mohli ste	<i>potuistis</i>	zvíťazili	<i>vīcērunt</i>
napísal som	<i>scrīpsī</i>	uvidel	<i>vīdit</i>
boli	<i>fuērunt</i>	pomýlili sme sa	<i>errāvimus</i>
uveril si	<i>crēdidistī</i>	spojil som	<i>coniugāvī</i>
obsadili	<i>occupāvērunt</i>	očakávali ste	<i>exspectāvistis</i>
mali sme	<i>habuimus</i>	nedbal si	<i>contempsistī</i>
založil	<i>fundāvit</i>	odsúdili	<i>damnāvērunt</i>
prijali ste	<i>accēpistis</i>	urazil	<i>offendit</i>
bol si prítomný	<i>adfuistī (affuistī)</i>	zúčastnili sme sa	<i>interfuimus</i>
poslali	<i>mīsērunt</i>	pochoпил som	<i>intellexī</i>
chytil som	<i>cēpī</i>	popreli ste	<i>negāvistis</i>
poznali ste	<i>cognōvistis</i>	musel si	<i>dēbuistī</i>
povedal	<i>dīxit</i>	obránili	<i>dēfendērunt</i>
videli	<i>vīdērunt</i>	zhromaždil	<i>coēgit</i>
oznámili sme	<i>nuntiāvimus</i>	prečítali sme	<i>lēgimus</i>

3. Preložte:

a)

1. Vyslanci (z) celej Galie sa zišli u Caesara kvôli mieru.
2. Naši vojaci zaútočili na nepriateľov a všetkých do jedného zabili.
3. Príčinou druhej púnskej vojny, ktorú (z)viedol Hannibal proti Rimanom, bolo obliehanie Sagunta.
4. Kráľ Filip bol v šiku bezpečnejší ako v divadle: nepriateľským rukám (dosl. rukám nepriateľov) sa často vyhol, [rukám] svojich [ľudí] sa vyhnúť (uniknúť) nedokázal.
5. Prečo si k nám včera neprišiel? Pripravili sme našim (svojim) priateľom veľkú hostinu.
6. Potom ako kráľ Antiochos spozoroval zástavy nepriateľov, aj sám vyviedol vojenské zbory (vytiahol s vojenskými zbormi). Časť ľahkoodencov umiestnil pred násyp, jadro Macedóncov, ktorých volali (nazývali) sarisophoroi, postavil ako posilu priamo pri opevnení (dosl. okolo samotných opevnení). Pri nich (dosl. [k] týmto) z (od) ľavého krídla priamo pod úpäťm (pod samotným úpäťm) hory rozostavil (postavil) mužstvo (čatu) strelcov, lukostrecov a prakovníkov.
7. Mesto Rím mali na začiatku v moci králi; Lucius Brutus zaviedol (ustanovil) slobodu (slobodné zriadenie) a konzulát. Diktatúry sa ustanovovali na čas (dočasne); ani moc decemvirov (decemvirálna moc) neplatila (netrvala) dlhšie než dva roky, dlho [netrvalo] ani konzulské právo vojenských tribúnov.
8. Potom ako Uhri zabili Svätopluka a prenikli do Panónie, šesť rokov sa starali o zlepšenie [stavu] zbraní a koní. V siedmom roku kruto (neľútostne) vyplienili Moravu a Čechy, v ktorých v tom čase vládol knieža Vratislav.

b)

1. *Pyrrhus in Italiam vēnit et cum Rōmānīs (contrā Rōmānōs) bellum gessit.*
 2. *Incolae urbem suam ab impetū hostium ācrī fortiter dēfendērunt.*
 3. *Rēx exercitum ingentem coēgit et hostēs ē patriā pepulit.*
 4. *Quīnque epistulās longās iam tibi (ad tē) scrīpsī, sed ā tē nūllam accēpī.*
4. Vylúštite, komu patrí podobizeň na obrázku:

klamný
biedny
beriem
trikrát
píšem
trestám
hovorím
prečo
nos

F	A	L	S	U	S
M	I	S	E	R	
	C	A	P	I	O
			T	E	R
S	C	R	I	B	O
	D	A	M	N	O
		D	I	C	O
		C	U	R	
N	A	S	U	S	

neskoro
prišiel
hlas
vzal
mýli sa
alebo
slnko

	S	E	R	O
V	E	N	I	T
	V	O	X	
C	E	P	I	T
E	R	R	A	T
A	U	T		
	S	O	L	

Septimius Severus
(11. apríl 145 –
4. február 211), rímsky cisár, zakladateľ
dynastie Severovcov. Vládal v rokoch 193 – 211.

16. CVIČENIE

1. Preložte (i vacerými spôsobmi):

salūtātus, a, um	pozdravený, á, é	založený, á, é	conditus, a, um fundātus, a, um
petītus, a, um	požiadaný, á, é	prečítaný, á, é	lectus, a, um
trāductus, a, um	prevedený, á, é	usmrtený, á, é	necātus, a, um
collocātus, a, um	umiestnený, á, é	pripojený, á, é	adiectus, a, um
scrīptus, a, um	napísaný, á, é	nazvaný, á, é	appellātus, a, um nōminātus, a, um vocātus, a, um dictus, a, um
missus, a, um	poslaný, á, é	porazený, á, é	victus, a, um superātus, a, um
acceptus, a, um	prijatý, á, é	vyhnaný, á, é	pulsus, a, um expulsus, a, um
līberātus, a, um	oslobodený, á, é	potrestaný, á, é	punītus, a, um damnātus, a, um
coāctus, a, um	donútený, á, é	oznámený, á, é	nuntiātus, a, um
ornātus, a, um	ozdobený, á, é	vykonaný, á, é	factus, a, um āctus, a, um
dēterritus, a, um	odstrašený, á, é	zachovaný, á, é	servātus, a, um cōnservātus, a, um
mūtātus, a, um	zmenený, á, é	zmenšený, á, é	minūtus, a, um
creātus, a, um	zvolený, á, é vytvorený, á, é	schválený, á, é	probātus, a, um
incēnsus, a, um	zapálený, á, é	postavený, á, é	aedificātus, a, um īnstructus, a, um
ēducātus, a, um	vychovaný, a, um	vzdelaný, á, é	ēruditus, a, um
cōnflīctūrus, a, um	chcejúci/hodlajúci (a, e) dať sa do boja	chcejúci (a, e) usmrtiť	necātūrus, a, um
parātūrus, a, um	chcejúci/hodlajúci (a, e) pripraviť	hodlajúci (a, e) poslúchnuť	oboeditūrus, a, um paritūrus, a, um
dēlētūrus, a, um	chcejúci/hodlajúci (a, e) zničiť	chcejúci (a, e) spustošiť	vastātūrus, a, um
dēfensūrus, a, um	chcejúci/hodlajúci (a, e) brániť	hodlajúci (a, um) obsadiť	occupātūrus, a, um
ignōtūrus sum	chcem/hodlám odpustiť	chceme veriť	crēditūrī (ae, a) sumus
vīsūra eram	chcela/hodlala som vidieť	hodlali sme prísť	ventūrī (ae, a) erāmus (fuimus)
datūrus fuistī	chcel/hodlal si dať	chceli ste odpísať	rescrīptūrī (ae, a) erātis (fuistis)
respōnsūrus erit	bude chcieť/hodlať odpovedať	budú sa chcieť opýtať	interrogātūrī/quaesītūrī (ae, a) erunt
secūtūrus est	chce/hodlá nasledovať	hodlajú sa radovať	gāvīsūrī (ae, a) sunt

2. Určte a preložte nasledujúce slovesné tvary:

	osoba	číslo	spôsob	čas	rod	preklad
nōminātus est	3. os.	sg.	ind.	perf.	pas.	bol nazvaný
petītī estis	2. os.	pl.	ind.	perf.	pas.	boli ste napadnutí, boli ste požiadaní
vale!	2. os.	sg.	imp.			bud' zdravý!
necātī sunt	3. os.	pl.	ind.	perf.	pas.	boli zabité, boli usmrtení
cōnflīxērunt	3. os.	pl.	ind.	perf.	act.	zrazili/stretli sa v boji
ausus es	2. os.	sg.	ind.	perf.	pas. formou	odvážil si sa
appelātae sunt	3. os.	pl.	ind.	perf.	pas.	boli nazvané
revertī	inf.			praes.	pas. formou	vracať sa
	1. os.	sg.	ind.	perf.	act.	vrátil som sa
diffīdēbat	3. os.	sg.	ind.	impf.	act.	nedôveroval
condita sunt	3. os.	pl.	ind.	perf.	pas.	boli založené
adiectum est	3. os.	sg.	ind.	perf.	pas.	bolo pridané, bolo pripojené
trāductī estis	2. os.	pl.	ind.	perf.	pas.	boli ste prevedení, boli ste prepravení
oboediēmus	1. os.	pl.	ind.	fut.	act.	budeme poslúchať, poslúchneme
salūtātus sum	1. os.	sg.	ind.	perf.	pas.	bol som pozdravený
conātī sumus	1. os.	pl.	ind.	perf.	pas. formou	pokúsili sme sa
scrīpta est	3. os.	sg.	ind.	perf.	pas.	bola napísaná
missī sunt	3. os.	pl.	ind.	perf.	pas.	boli poslaní
errābās	2. os.	sg.	ind.	impf.	act.	mýlil si sa
gavīsī sumus	1. os.	pl.	ind.	perf.	pas. formou	zaradovali sme sa
damnātus es	2. os.	sg.	ind.	perf.	pas.	bol si obvinený, bol si potrestaný
pulsī estis	2. os.	pl.	ind.	perf.	pas.	boli ste vyhnaní
negat	3. os.	sg.	ind.	praes.	act.	tvrdí, že nie; popiera
capite	2. os.	pl.	imp.			berte, chytajte, zmocnite sa
gesta sunt	3. os.	pl.	ind.	perf.	pas.	boli vykonané, boli (z)vedené
clausum est	3. os.	sg.	ind.	perf.	pas.	bolo zatvorené
exspectābiminī	2. os.	pl.	ind.	fut.	pas.	budete očakávaní
nātus sum	1. os.	sg.	ind.	perf.	pas. formou	narodil som sa
cōnfirmātī sumus	1. os.	pl.	ind.	perf.	pas.	boli sme posilnení, boli sme potvrdení

3. Preložte indikatívom perfekta:

napomenul som	<i>monuī</i>	bol som napomenutý	<i>monītus sum</i>
ukázali	<i>mōnstrāvērunt</i>	boli ukázané (n.)	<i>mōnstrāta sunt</i>
prijal	<i>accēpit</i>	bol prijatý	<i>acceptus est</i>
zvítázili sme	<i>vīcimus</i>	boli sme porazení	<i>victī sumus</i>
pokarhal si	<i>castīgāvistī</i>	bol si pokarhaný	<i>castīgātus es</i>
milovali ste	<i>amāvistis</i>	boli ste milované (f.)	<i>amātae estis</i>
pohol som	<i>mōvī</i>	bol som pohnutý	<i>mōtus sum</i>
opustili sme	<i>relīquimus</i>	boli sme opustení	<i>relictī sumus</i>
oznánil	<i>nuntiāvit</i>	bolo oznámené	<i>nuntiātum est</i>
udelili	<i>tribuērunt</i>	boli udelené (n.)	<i>tribūta sunt</i>
držal si	<i>tenuistī</i>	bol si držaný	<i>tentus es</i>
urazili ste	<i>offendistis</i>	urazili ste sa	<i>offēnsī estis</i>
riadil som	<i>rēxī</i>	bol som riadený	<i>rēctus sum</i>
skrátili	<i>contrāxērunt</i>	boli skrátene (m.)	<i>contrāctī sunt</i>
rozhodol	<i>dēcrēvit</i>	bolo rozhodnuté	<i>dēcrētum est</i>
(vy)cvičili sme	<i>exercuimus</i>	boli sme (vy)cvičení	<i>exercitī sumus</i>
uctieval si	<i>coluistī</i>	bola si uctievaná	<i>culta es</i>
spustošili	<i>vastāvērunt</i>	boli spustošené (f.)	<i>vastātae sunt</i>
vrátil	<i>reddidit</i>	bolo vrátené	<i>redditum est</i>

4. Preložte:

a)

1. *Heduovia poslali k Caesarovi vyslancov žiadať (aby požiadali o) pomoc proti Helvétanom.*
2. *Kráľ Tullus zomrel vo svojom dome zasiahnutý Jupiterovým bleskom (po zásahu Jupiterovho blesku).*
3. *Alexander vytiahol na východ chcjúc (hodlajúc; s úmyslom) preniknúť k samotnej rieke Gange.*
4. *Helvéťania spálili všetko obilie okrem toho, ktoré chceli nieť so sebou.*
5. *Rím bol založený po zničení Tróje Romulom na palatínskom vrchu v treťom roku šiestej olympiády.*
6. *Všetko bolo dlhou vojnou spustošené; mestá boli opustené obyvateľmi, polia roľníkmi.*
7. *Temistoklovou prezieravosťou (rozvážnosťou) bolo Grécko oslobodené od nadvlády Peržanov (perzskej nadvlády).*
8. *Kampáni zahnaní nešťastnou bitkou dovnútra hradieb boli donútení žiadať pomoc od Rimanov. Vyslanci uvedení do senátu (pre)hovorili v tomto zmysle: „Národ kampánsky nás k vám, senátori, poslal [ako] poslov žiadať od vás naveky priateľstvo a pre prítomnosť pomoc.“*
9. *Blahoslavený kráľ Štefan sa v štyridsiatom šiestom roku svojej vlády v deň Nanebovzatia blahoslavenej Panny presídlil k Pánovi, pochovaný je v Stoličnom Belehrade v kostole slávnej blahoslavenej Panny. Lýra Uhorska (uhorská lýra, hra na lýru) preto ihneď zosmutnela (žalostne zaznela) a všetok ľud kráľovstva oplak(á)val svätého (dosl. najsvätejšieho) kráľa veľkým nárekom. Mládenci a panny odetí (oblečení) do smútočných šiat tri roky netancovali.*
10. *Ondrej, z milosti Božej kráľ Uhorska (uhorský kráľ) všetkým Kristovým veriacim (veriacim v Krista), ktorí nahliadnu do tejto listiny, spásu (pozdrav) v Pánovi Ježišovi Kristovi.*

b)

1. *Incolae urbis occupatae clam nuntium ad socios auxilium petītum mīserunt.*
2. *Rēx plūrēs ecclēsiās et monastēria fundātūrus (conditūrus) erat (fuit).*
3. *Coniūrātī ā cīvibus patefactī et (ex) patriā (ex)pulsī sunt.*
4. *In librīs scrīptōrum veterum multae sententiae virōrum sapientium (cōn)servātae sunt.*
5. *Omnēs brevī tempore in terram (regiōnem) liberātam revertērunt.*

5. Vylúštite, komu patrí podobizeň na obrázku:

tajne
mier
včera
vek
zabíja
zdravím
si zdravý
mám vo zvyku
raduje sa

			C	L	A	M
		P	A	X		
	H	E	R	I		
A	E	T	A	S		
	N	E	C	A	T	
		S	A	L	U	T
	V	A	L	E	S	
	S	O	L	E	O	
		G	A	U	D	E
						T

Caracalla (4. apríl 188 – 8. apríl 217), rímsky cisár, syn Septimia Severa, vládol v rokoch 211 – 217. Udelil rímske občiansvo všetkým slobodným mužom Rímskej ríše. Známym svojím obdivom k Alexandrovi Veľkému a krutou povahou.

17. CVIČENIE

1. Určte a preložte nasledujúce slovesné tvary:

	osoba	číslo	spôsob	čas	rod	preklad
numerāta erant	3. os.	pl.	ind.	plsqpf.	pas.	<i>boli spočítané, spočítali sa</i>
dēterritus eris	2. os.	sg.	ind.	fut. II.	pas.	<i>budeš odstrašený</i>
posuerat	3. os.	sg.	ind.	plsqpf.	act.	<i>odložil, položil</i>
interruptus est	3. os.	sg.	ind.	perf.	pas.	<i>bol strhnutý</i>
sānxerant	3. os.	pl.	ind.	plsqpf.	act.	<i>posvätili, slávnostne ustanovili</i>
restitūtae erunt	3. os.	pl.	ind.	fut. II.	pas.	<i>budú znovu postavené, budú obnovené</i>
posuerō	1. os.	sg.	ind.	fut. II.	act.	<i>odložím, položím</i>
bibite!	2. os.	pl.	imp.			<i>pite!</i>
expugnāverāmus	1. os.	pl.	ind.	plsqpf.	act.	<i>vydobyli sme</i>
sepulta erat	3. os.	sg.	ind.	plsqpf.	pas.	<i>bola pochovaná</i>
messueritis	2. os.	pl.	ind.	fut. II.	act.	<i>zožnete, pokosíte</i>
mūnītum erit	3. os.	sg.	ind.	fut. II.	pas.	<i>bude opevnené</i>
exposuistis	2. os.	pl.	ind.	perf.	act.	<i>vyložili ste</i>
perspexerātis	2. os.	pl.	ind.	plsqpf.	act.	<i>prezreli ste (si), spozorovali ste</i>
trāductī erimus	1. os.	pl.	ind.	fut. II.	pas.	<i>budeme prevedení, prepravíme sa</i>
solverās	2. os.	sg.	ind.	plsqpf.	act.	<i>rozviazal si, zaplatil si</i>
creātus erō	1. os.	sg.	ind.	fut. II.	pas.	<i>budem zvolený</i>
petīverimus	1. os.	pl.	ind.	fut. II.	act.	<i>požiadame</i>
hauriebātur	3. os.	sg.	ind.	impf.	pas.	<i>bol čerpaný</i>
ausī erāmus	1. os.	pl.	ind.	plsqpf.	pas. (formou)	<i>odvážili sme sa</i>
fēceris	2. os.	sg.	ind.	fut. II.	act.	<i>urobiš</i>
missus eram	1. os.	sg.	ind.	plsqpf.	pas.	<i>bol som poslaný, bol som vyslaný</i>
cōnflīxerint	3. os.	pl.	ind.	fut. II.	act.	<i>zrazia sa v boji</i>
salūtātī erātis	2. os.	pl.	ind.	plsqpf.	pas.	<i>boli ste pozdravení, boli ste privítaní</i>
scrīpserit	3. os.	sg.	ind.	fut. II.	act.	<i>napiše</i>
līberātī eritis	2. os.	pl.	ind.	fut. II.	pas.	<i>budete oslobodení</i>
potueram	1. os.	sg.	ind.	plsqpf.	act.	<i>mohol som</i>
invēnerās	2. os.	sg.	ind.	plsqpf.	act.	<i>našiel si, objavil si</i>

2. Preložte indikatívom perfekta, plusquamperfekta a futúra II.:

	ind. perf.	ind. plsqpf.	ind. fut. II.
spočítal	<i>numerāvit</i>	<i>numerāverat</i>	
pomýli sa			<i>errāverit</i>
boli opevnené (f.)	<i>mūnītae sunt</i>	<i>mūnītae erant</i>	
vyryjeme			<i>incīderimus</i>
ukázal si	<i>mōnstrāvistī</i>	<i>mōnstrāverās</i>	
budú zaplatené (n.)			<i>solūta erunt</i>
bolo obnovené	<i>restitūtum est</i>	<i>restitūtum erat</i>	
stane sa			<i>acciderit</i>
vypili ste	<i>bibistis</i>	<i>biberātis</i>	
budete porazení			<i>vicī eritis</i>
prídete			<i>vēneritis</i>
dobyli	<i>expugnāvērunt</i>	<i>expugnāverant</i>	
bude pochovaná			<i>sepulta erit</i>
zaradoval som sa	<i>gāvīsus sum</i>	<i>gāvīsus eram</i>	
vrátiš sa			<i>reverteris</i>
boli ste odstrašení	<i>dēterritī estis</i>	<i>dēterritī erātis</i>	
pokúsím sa			<i>cōnātus erō</i>
žil som	<i>vīxī</i>	<i>vīxeram</i>	
budeš vzdelaný			<i>ērudītus eris</i>
nasledoval si	<i>secūtus es</i>	<i>secūtus erās</i>	
zvolia			<i>creāverint</i>
uverili sme	<i>crēdidimus</i>	<i>crēdiderāmus</i>	
prečítam			<i>lēgerō</i>
boli sme urazení	<i>offensī sumus</i>	<i>offensī erāmus</i>	
odvážime sa			<i>ausī erimus</i>

3. Vytvorte 1. os. sg. indikatívu všetkých časov od nasledujúcich slovies:

		prevyšovať	držať	posielať	trestať
praes.	act.	<i>superō</i>	<i>teneō</i>	<i>mittō</i>	<i>puniō</i>
	pas.	<i>superor</i>	<i>teneor</i>	<i>mittor</i>	<i>punior</i>
impf.	act.	<i>superābam</i>	<i>tenēbam</i>	<i>mittēbam</i>	<i>puniēbam</i>
	pas.	<i>superābar</i>	<i>tenēbar</i>	<i>mittēbar</i>	<i>puniēbar</i>
fut. I	act.	<i>superābō</i>	<i>tenēbō</i>	<i>mittam</i>	<i>puniam</i>
	pas.	<i>superābor</i>	<i>tenēbor</i>	<i>mittar</i>	<i>puniar</i>
perf.	act.	<i>superāvī</i>	<i>tenuī</i>	<i>mīsī</i>	<i>pūnīvī</i>
	pas.	<i>superātus sum</i>	<i>tentus sum</i>	<i>missus sum</i>	<i>pūnītus sum</i>
plsqpf.	act.	<i>superāveram</i>	<i>tenueram</i>	<i>mīseram</i>	<i>pūnīveram</i>
	pas.	<i>superātus eram</i>	<i>tentus eram</i>	<i>missus eram</i>	<i>pūnītus eram</i>
fut. II.	act.	<i>superāverō</i>	<i>tenuerō</i>	<i>mīserō</i>	<i>pūnīverō</i>
	pas.	<i>superātus erō</i>	<i>tentus erō</i>	<i>missus erō</i>	<i>pūnītus erō</i>

4. Preložte:

a)

1. U Egyptánov sa telá mŕtvych nepochovávali skôr, ako boli zabalzamované.
2. Timoleon od základov zbúral hrad Syrakúžčanov, ktorý bol opevnený Dionýzom.
3. Lucius Mummius z rozhodnutia senátu zničil Korint, pretože tu boli urazení rímski vyslanci.
4. Marius so sebou priviedol do Afriky omnoho väčší počet vojakov, ako bolo ustanovené.
5. Sparťania prestrašení, pretože boli porazení v piatich pozemných a troch námorných bitkách, požiadali Aténčanov o mier (žiadali od Aténčanov mier).
6. Antiochos priviedol do Lamie takmer desaťtisíc pešiakov doplnených z tých, ktorí neskôr prišli z Ázie, a päťsto jazdcov.
7. Medzitým sám v polovici kopca zriadil trojitý šík zo štyroch légii veteránov; na hrebeni kopca umiestnil dve légie, ktoré nedávno naverboval v predalpskej (prednej) Galii, a všetky pomocné zbory.
8. Ékvom a Volskom, večným nepriateľom tohto mesta, budeme za chrbtom, kedykoľvek sa pohnú, a to, čo vy skôr (prvší) urobíte pre naše blaho, budeme my vždy robiť pre vašu moc a slávu.
9. Potom prišiel [posol Kusid] ku kniežaťu provincie nazývanému Svätopluk, ktorý vládol po Atilovi, pozdravil ho od svojich a vyjaviť príčinu, pre ktorú prišiel.
10. Po nešťastnej záhube kráľa Ľudovíta, ktorá sa stala na moháčskych poliach v roku 1526, Ján Zápoľský odídúc do Tokaja (sa vydal do Tokaja) [a] vyhlásený za kráľa najmä tými, ktorí bývajú pri Tise, bol v tom istom roku 11. novembra v Stoličnom Belehrade korunovaný.
11. Ak sa vám však alebo váš biskup alebo akýkoľvek kňaz odváži hlásať alebo kázať inak, zapálení Božou láskou (láskou Boha) všetci jednomyselní (dosl. jednou myslou) a svorne (dosl. jednou vôľou) zanechajte (opustite, odhodte) nepravé učenie, pevne sa pridržiavajúc (dosl. zotrďavajúc a pridržiavajúc sa) tradície apoštolskej (pápežskej) stolice.

b)

1. Nuntius, quem dux in hostium castra mīserat, nōn revertit.
2. Plūrēs virī doctī īnscrīptiōnem, quae (in) arcis mūrō (in arcis mūrūm) incīsa erat, perspexērunt.
3. Sī perīculum cōspexeritis, signum nōbīs dabitīs.
4. Sī nōbilis sine hērēdibus mortuus erit, rēx tōtīus possessiōnis eius erit hērēs.

5. Vylúštite, komu patrí podobizeň na obrázku:

dobývam
ľud
spravodlivý
dosť

E	X	P	U	G	N	O
		P	L	E	B	S
I	U	S	T	U	S	
		S	A	T	I	S

Publius Septimius Geta (7. marec 189 – 19. december 219), rímsky cisár, syn Septimia Severa. S otcom a bratom Caracallom vládol ako spoluvládca od roku 209 do roku 211, kedy bol bratom zavraždený.

18. CVIČENIE

1. Preložte:

- Po dobytí Tróje (keď bola Trója dobytá) sa Gréci vrátili domov.
- Pod Pelopidovým vedením vyhnanci obsadili Téby.
- Labienus obsadil vrch (horu) bez vedomia Gallov.
- Themistokles prišiel do Ázie za vlády Artaxerxa (keď vládol Artaxerxes).
- Po poslaní jazdy vopred šiel vodca za všetkými zbormi.
- Po smrti Augusta v Nole (keď Augustus umrel v Nole), bol za imperátora (cisára) vyhlásený Tiberius.
- Keď sa Ariovistus dozvedel o Caesarovom príchode, poslal k nemu vyslancov.
- Za vojvodcovej neprítomnosti (neprítomnosti imperátora) sa légie neodvážili vyjsť zo zimného tábora.
- Gallovia v zúfalom postavení zložili zbrane a vydali (vzdali) sa Caesarovi.
- Helvéťania nemohli proti Caesarovej vôli tiahnuť cez provinciu.
- Po vydaní rukojemníkov Heduvia nemohli od Ariovista vykúpiť mier (dosl. Ariovistov mier).
- Keď Mummius dobyl Korint (po dobytí Korintu Mummius), odviezol do Ríma veľké množstvo (veľmi mnoho) sôch.
- Na Alkibiadovu radu Aténčania podnikli výpravu na Sicíliu.
- Dáreus po prepravení vojska (keď Dáreus prepravil vojsko) z Ázie do Európy, začal vojnu proti Skýtom.
- Keď sa správa o tejto bitke dostala za Rýn (dosl. keď bola táto bitka oznámená za Rýnom), Svébi, ktorí prišli k brehom Rýna, sa začali vraciť domov.
- Po skončení vojny s Helvéťanmi (dosl. vojny Helvéťanov) sa k Caesarovi zišli vyslanci takmer (z) celej Galie, náčelníci kmeňov, aby [mu] (za)blahoželali
- Caesar nemohol dobyť mesto Noviodunum kvôli šírke priekopy a výške hradby (hradieb), aj keď (hoci) ho bránil len malý počet [vojakov, ľudí] (len/iba niekoľko [vojaci]; napriek malému počtu obrancov).
- Keď Caesar prijal [ako] rukojemníkov popredných mužov obce a dvoch synov samotného kráľa Galbu a keď boli odovzdané všetky zbrane z mesta, prijal (dosl. prijme) podrobenie Svesiónov a viedol (dosl. vedie) vojsko proti Belovakom.
- Vojvodovia Gejza a Ladislav potom prišli (dosl. prichádzajú) do Stoličného Belehradu, chrániac potom (ďalej) Kapuvár, Babót, Stoličný Belehrad a ostatné hrady posádkou veľmi udatných vojakov a po rozpustení vojska sa zdržiavali v Uhorsku (obývali Uhorsko). Tu potom na podnet Uhrov prijal vojvoda Gejza Veľký kráľovskú korunu (dosl. korunu kráľovstva).
- Uhorský kráľ Imrich (dosl. Imrich, kráľ Uhorska) potvrdzuje ostrihomskému arcibiskupovi Jóbovi na žiadosť Marka, syna Golu (Golovho syna Marka) po strate výsad predchodcami prenechanú držbu (vlastníctvo) hradu Gemer a kaštieľa Michal nad Žitavou.

2. Preložte s použitím ablatívu absolútneho:

- Urbe expugnātā (captā; oppidō expugnātō) dux fortissimōs militēs praemiō affēcīt.
- Hannibal Carthāginiēnsibus nōn (ad)iuvantibus Rōmānōs dēvincere nōn potuit (poterat).
- Numā Pompiliō mortuō Tullus Hostilius rēx creātus (ēlēctus) est.
- Periculō cōspectō signum nōbīs date!
- Caesare ā coniūrātīs interfectō libertās tamen nōn est restitūta.
- Miltiade duce Graecī Persīs in campō Marathōniō magnam clādem parāvērunt.

3. Vylúštite, komu patrí podobizeň na obrázku:

zahubiť		P	E	R	D	E	R	E	
dokončiť	C	O	N	F	I	C	E	R	E
vychádzať					O	R	I	R	I
väzenie		C	A	R	C	E	R		
prečítať		P	E	R	L	E	G	E	R
kňaz		S	A	C	E	R	D	O	S
hviezda			A	S	T	R	U	M	
pritlačiť	O	P	P	R	I	M	E	R	E
neznalý		I	G	N	A	R	U	S	
vládnuť		R	E	G	N	A	R	E	
výbuch			E	R	U	P	T	I	O
odporujem			R	E	S	I	S	T	O

Diocletianus; Dioklecian
(okolo 244 – okolo 313),
rímsky cisár, vládol v rokoch
284 – 305. Jeho vládou začalo
obdobie neskorého cisárstva –
dominátu. Zaviedol tetrarchiu
(vládu štyroch mužov), mnoho
reforiem, za jeho vlády došlo
k najkrvavejšiemu prenasledo-
vaniu kresťanov.

19. CVIČENIE

1. Vytvorte infinitívy nasledujúcich slovíes:

		inf. praes.	inf. perf.	inf. fut.
subigō	act.	subigere	subēgisse	subāctūrum, am, a esse
	pas.	subigī	subāctum, am, um esse	subāctum īrī
lēniō	act.	lēnīre	lēnīvisse	lēnītūrum, am, um esse
	pas.	lēnīrī	lēnītum, am, um esse	lēnītum īrī
occīdō	act.	occīdere	occīdisse	occīsūrum, am, um esse
	pas.	occīdī	occīsum, am, um esse	occīsum īrī
expugnō	act.	expugnāre	expugnāvisse	expugnātūrum, am, um esse
	pas.	expugnārī	expugnātum, am, um esse	expugnātum īrī
interficiō	act.	interficere	interfēcisse	interfectūrum, am, um esse
	pas.	interfici	interfectum, am, um esse	interfectum īrī
dēterreō	act.	dēterrēre	dēterruisse	dēterritūrus, am, um esse
	pas.	dēterrērī	dēterritum, am, um esse	dēterritum īrī
perdō	act.	perdere	perdidisse	perditūrum, am, um esse
	pas.	perdī	perditum, am, um esse	perditum īrī
prōmittō	act.	prōmittere	prōmīsisse	prōmissūrum, am, um esse
	pas.	prōmittī	prōmissum, am, um esse	prōmissum īrī
cōnficiō	act.	cōnficere	cōnfēcī	cōnfectūrum, am, um esse
	pas.	cōnfici	cōnfectum, am, um esse	cōnfectum īrī
opprimō	act.	opprimere	oppressisse	oppressūrum, am, um esse
	pas.	opprimī	oppressum, am, um esse	oppressum īrī
mūniō	act.	mūnīre	mūnīvisse	mūnītūrum, am, um esse
	pas.	mūnīrī	mūnītum, am, um esse	mūnītum īrī
restituō	act.	restituere	restituisse	restitūtūrum, am, um esse
	pas.	restituī	restitūtum, am, um esse	restitūtum īrī
numerō	act.	numerāre	numerāvisse	numerātūrum, am, um esse
	pas.	numerārī	numerātum, am, um esse	numerātum īrī
orior		orīrī	ortum, am, um esse	ortūrum, am, um esse
arbitror		arbitrārī	arbitrātum, am, um esse	arbitrātūrum, am, um esse

2. Preložte:

a)

1. Je zrejmé, že vojny boli a sú vedené pre moc.
2. Cisárovi (vojvodcovi) bolo poslami oznámené, že jeho vojsko obsadilo mesto a vojenské zbory nepriateľov budú v krátkom čase (zакrátko) porazené.
3. Helvéťania dúfali, že sa zmocnia celej Galie.
4. Solón povedal, že štát sa udržuje dvoma vecami, odmenou a trestom.
5. Belgovia ťažko znášali, že rímske vojsko zostalo v zime v Galii.
6. Bolo známe, že Caesar povedie prvú vojnu tu (tam).
7. Je potrebné, aby občania poslúchali zákony.
8. História hovorí, že perzský kráľ Kýros bol vychovaný medzi pastiermi.
9. Tukydidés nepopiera, že bol chýr, že si Temistokles dobrovoľne vzal jed.
10. Náčelníci Britov pevne verili (dúfali), že po porážke Rimanov nikto d'alej (nikto viac) neprejde z dôvodu vojny (pre vojnu) do Británie.
11. Rímania sa domnievali, že za Hannibalovho života nikdy nebudú bez nástrah.
12. Rímski spisovatelia hovoria, že Regulus bol Kartágincami zabitý vo veľkých mukách (krutým mučením).
13. Nepriatelia zaútočili na rímsky tábor; mysleli si totiž, že sa ho za (v) neprítomnosti veliteľa (vodcu) ľahko zmocnia.
14. Dozvedeli sme sa, že v tomto (dosl. tomtohľa) našom meste boli v predošlých dňoch z hnevu niektorých obyvateľov tohto (dosl. toho istého) nášho mesta podnietené akési spory (rozbroje) a nezhody.
15. No Alkibiades domnievajú sa, že po porážke Aténčanov pre neho nie sú tie isté miesta dosť bezpečné, sa skryl hlboko do Trákie nad Marmarským morom, dúfajú, že tam veľmi ľahko skryje svoj majetok. Mylne. Lebo Tráci, potom ako poznali (zbadali), že prišiel s veľkým majetkom, vystrojili úklady; a títo ulúpili to, čo priniesol (priviezol), jeho samého [však] chytiť nedokázali. Onen (Alkibiades) vidiac, že pre neho v Grécku nie je z dôvodu moci Sparťanov (spartánskej moci) žiadne miesto bezpečné, odišiel k Farnabazovi do Ázie.

b)

1. Vidēbāmus (vīdimus) auxilia iam venīre.
2. Incolae urbis (cīvitātis) crēdēbant sē mūrīs satis dēfendī (mūnīrī).
3. Populum Rōmānum coniūrātiōne Catilīnae oppressā Cicerōnem patrem patriae appellāvisse memoriae prōditum est.
4. Lēgēs ad salūtem cīvium inventās esse nōtum est (cōnstat).
5. Rēx arbitrābātur (exīstimābat, putābāt) sē cum suō exercitū fortī certē victūrum esse.
6. Omnēs spērābant castrum ā militibus dēfensum īrī.

3. Vylúštite, komu patrí podobizeň na obrázku:

zabíjaš		N	E	C	A	S
bolesť	D	O	L	O	R	
miernim		L	E	N	I	O
kvet	F	L	O	S		
spravodlivý	I	U	S	T	U	S
tak		I	T	A		
prameň		F	O	N	S	
dosť		S	A	T	I	S
tu		I	B	I		
vládnem	R	E	G	N	O	
svetlo			L	U	X	
most	P	O	N	S		

zle			M	A	L	E
plodí		P	A	R	I	T
nútiť	C	O	G	E	R	E
opevňovať	M	U	N	I	R	E
zakladám		F	U	N	D	O
noha	P	E	S			

Flavius Valerius Constantinus; Konštantín Veľký (okolo 272-285 – okolo 337), rímsky cisár od roku 306, jediný rímsky cisár od roku 324. V roku 313 vydal Milánsky edikt, ktorým bolo ukončené prenasledovanie kresťanov a bola nastolená náboženská sloboda všetkých obyvateľov ríše. Kresťanstvo sa stalo oficiálnym náboženstvom. V roku 325 zvolal do mesta Nikaia prvý ekumenický koncil.

20. CVIČENIE

1. Preložte:

a)

- Hovorí sa, že Romulus bol vychovaný medzi pastiermi.
- Verilo sa, že Kýros si pamätal mená všetkých vojakov.
- Hovorí sa, že nepriatelia, ktorí chceli (hodlali) obsadiť kráľovstvo, boli porazení (Nepriatelia, ktorí chceli obsadiť kráľovstvo, vraj boli porazení)
- Hovorí sa, že Servius Tullius vládol ako prvý napriek (proti) rozkazu národa.
- Hovorilo sa, že Pausaniás sľúbil perzskému kráľovi, že uvedie Grécko pod jeho moc (že mu podrobí Grécko).
- Caesar rozkázal tretiemu šiku opevniť tábor.
- Alexander prikazuje pochovať svoje telo v Hammonovom chráme.
- Prétorovi bolo prikázané (sa rozkázalo) odísť z provincie.
- Vojakom bolo zakázané (sa zakázalo) opustiť tábor.
- Vychovaný bol v dome Perikla – bol vraj totiž jeho nevlastný syn –, vzdelaný bol Sokratom.
- Zdalo sa, že zlo občianskej vojny sa skončilo, keď sa Sullovou krutosťou znovu vystupňovalo.
- Senát v Ríme rozkázal Quinctiovi vstúpiť s vojskom do mesta ako víťazovi (triumfujúcemu). Pred vozom boli vedení nepriateľskí vodcovia (vodcovia nepriateľov); nasledovalo vojsko obťažané (naložené) korisťou. Hovorí sa, že pred domami všetkých [obyvateľov] boli pripravené hody (vystrojené hostiny) a hodujúci s víťaznou piesňou a obvyklými žartami (slávnostnými zábavami) nasledovali za vozom na spôsob hodujúcich (zabávajúcich sa).
- Od založenia mesta (dosl. od založeného mesta, tj. Ríma) až do roku 150 sa neuskutočnil žiaden rozvod medzi ženou a mužom. Ako prvý však pre sterilitu prepustil manželku Sp. Carvilius. A hoci sa zdalo, že tento bol podnietený prípustným dôvodom, predsa nebol bez výčitek (dosl. výčitky; neostal bez výčítiek), pretože sa súdi, že ani túžba po deťoch sa nemala dať prednosť pred manželskou vernosťou.
- A pretože Levente nežil ako katolík (dosl. katolícky), preto bol pochovaný pri dedine Takšoň za Dunajom, kde vraj leží podľa pohanského zvyku jeho predok Takšoň.
- Lebo v spomenutom boji nepadli len Nemci a Taliani, ale hovorí sa, že sa zrútila väčšia časť vojska Uhorského kráľovstva.

b)

- Respōnsō nostrō contentī nōn esse videbāminī.
- Mulierēs (fēminae) Germānōrum veterum bellicōsissimae fuisse dīcuntur.
- Mūnitiō nova impetibus hostium nōn dēlētum īrī vidēbātur.
- Caesar nāvēs longās aedificārī iussit.
- Hostēs arma ponere iussī sunt.
- Lēgēs Rōmānae (Rōmānōrum) corpora mortua in urbe sepelīrī vetābant.

2. Vylúštite, komu patrí podobizeň na obrázku:

začiatok

vlčica

uráža

uvažuj!

odovzdávajú

jed

nedávno

smutný

I	N	I	T	I	U	M
	L	U	P	A		
V	I	O	L	A	T	
C	O	G	I	T	A	
	T	R	A	D	U	N
	V	E	N	E	N	U
		N	U	P	E	R
T	R	I	S	T	I	S

trvá

dielo

láska

potom

výrok

zriedka

veselý

lúka

	M	A	N	E	T
	O	P	U	S	
	A	M	O	R	
	P	O	S	T	
D	I	C	T	U	M
		R	A	R	O
L	A	E	T	U	S
	P	R	A	T	U

Iulianus Apostata; Julián (332 – 26. jún 363), od roku 355 rímsky cisár, samostatne vládol necelé dva roky. Snažil sa zreformovať antickú spoločnosť na pohanskom náboženskom základe. Je pokladaný za posledného z veľkých rímskych cisárov.

21. CVIČENIE

1. Vytvorte 1. osobu konjunktívu prézenta a imperfekta nasledujících slovies:

		coni. praes.	coni. impf.
vertō	act.	<i>vertam</i>	<i>verterem</i>
	pas.	<i>vertar</i>	<i>verterer</i>
observō	act.	<i>observem</i>	<i>observārem</i>
	pas.	<i>observer</i>	<i>observārer</i>
adiciō	act.	<i>adiciam</i>	<i>adicerem</i>
	pas.	<i>adiciar</i>	<i>adicerer</i>
dēfendō	act.	<i>dēfendam</i>	<i>dēfenderem</i>
	pas.	<i>dēfendar</i>	<i>dēfenderer</i>
ēligō	act.	<i>ēligam</i>	<i>ēligerem</i>
	pas.	<i>ēligar</i>	<i>ēligerer</i>
violō	act.	<i>violem</i>	<i>violārem</i>
	pas.	<i>violer</i>	<i>violārer</i>
dēterreō	act.	<i>dēterream</i>	<i>dēterrērem</i>
	pas.	<i>dēterrear</i>	<i>dēterrērer</i>
cōnvincō	act.	<i>cōnvincam</i>	<i>cōnvincerem</i>
	pas.	<i>cōnvincar</i>	<i>cōnvincerer</i>
damnō	act.	<i>damnem</i>	<i>damnārem</i>
	pas.	<i>damner</i>	<i>damnārer</i>
mūniō	act.	<i>mūniam</i>	<i>mūnīrem</i>
	pas.	<i>mūniar</i>	<i>mūnīrer</i>
moveō	act.	<i>moveam</i>	<i>movēre</i>
	pas.	<i>movear</i>	<i>movērer</i>
intersum		<i>intersim</i>	<i>interessem</i>
revertor		<i>revertar</i>	<i>reverterer</i>
ulcīscor		<i>ulcīscar</i>	<i>ulcīscerer</i>
cōnor		<i>cōner</i>	<i>cōnārer</i>

2. Preložte konjunktívy nasledujúcich slovies:

	ako konjunktív	preklad
crēdās	rozkazovací	ver!
	možnosti	veril by si
	prípustkový	hoci veriš
observēmus	vyzývací	pozorujme!, zachovávajme!
	možnosti	pozorovali by sme, zachovávali by sme
	rozvažovací	máme pozorovať?, máme zachovávať?
	prípustkový	hoci pozorujeme, hoci zachovávame
utinam cūrārent	želačí	kiež by sa starali
crēscant	rozkazovací	nech rastú!
	možnosti	rástli by
	prípustkový	hoci rastú
utinam vītēt	želačí	kiež sa vyhýba (vyhne)
accūsārēnt	neskutočnosti	žalovali by, obvinili by
cēderēmus	neskutočnosti	ustúpili by sme
	rozvažovací	mali sme ustúpiť?
trādātis	rozkazovací	odovzdajte!
	možnosti	odovzdali by ste
	prípustkový	hoci odovzdávate
utinam possīs	želačí	kiež môžeš
utinam abessētis	želačí	kiež by ste odišli
cōnficiātur	rozkazovací	nech je dokončený!
	možnosti	bol by dokončený, dokončil by sa
	prípustkový	hoci je dokončovaný, hoci sa dokončuje
arbitrārēris	možnosti	myslel by si
	neskutočnosti	myslel by si
mūnīrentur	neskutočnosti	boli by opevení, opevnili by sa
īrāscerēminī	neskutočnosti	nahnevali by ste sa
oblīvīscāmur	vyzývací	zabudnime!
	možnosti	zabudli by sme
	rozvažovací	mali sme zabudnúť?
	prípustkový	hoci zabúdame

3. Preložte:

a)

1. Neodvažujte sa konať inak.
2. Počúvajte slová kráľa.
3. Nech vás, vojaci, nezastraší (nevyľaká) zdanlivé nebezpečenstvo.
4. Porazení nech zložia zbrane!
5. Kiež vás podnetia (pohnú) záujmy vlasti.
6. Kiež by ste mali množstvo udatných a čerstvých (neunavených) mužov.
7. Ak by naši spojenci prišli včas, nepriatelia by boli určite porazení.
8. Nikdy by sme neváhali brániť našu vlasť.
9. Aj keď ste odvážni, predsa sa, chlapci, ešte nemôžete zúčastniť vojny; ak by ste boli starší, mohli by ste sa vojny zúčastniť.
10. Mali sme zaútočiť už včera?
11. A kiež by som toto, čo chcem (hodlám) predniesť vám (dosl. u vás), predniesol (mohol predniesť) v Canusiu pred samotným (priamo pred) vojskom, najlepším svedkom akejkolvek (každej) zbabelosti i statočnosti.
12. Nech moje prosby u teba zavážia tak, ako dnes zavázili za teba.
13. Za pamätihodný bol pokladaný (pamätihodným sa zdal) začiatok tohto Caesarovho listu. Začal sa totiž týmito slovami: Ak viem, čo vám mám napísať, otcovia a prísediaci, alebo akým spôsobom [to] mám napísať alebo čo v tomto čase vôbec nemám napísať, nech ma bohovia a bohyne zahubia.
14. Ani nevidíme dôvod k bitke (boju), ale ak sa im bitka (boj) páči, nech bojujú sami dvaja a toho (dosl. samého), kto z nich zvíťazí, majme za pána.
15. Verme teda pevne, synčekovia (synkovia), v Krista, za meno ktorého sme príliš často (tak často) vyliali krv, a s nepriateľom jeho i naším tým udatnejšie bojujme až do rozhodnutia (vybojujme rozhodný boj).
16. Ak nejaký sluha (služiaci) zomrie (pominie sa) bez syna, nech štvrtinu majetku dostane dcéra.
17. Ak sa nejaký župan (gróf, komes) nebude správať čestne (úctivo) podľa toho, ako si vyžaduje jeho hodnosť župana (dosl. podľa akosti svojej hodnosti župana), alebo zahubí obyvateľstvo (ľud) svojho hradu, ohľadne tohto usvedčený (usvedčený v tejto veci) nech je pred celým kráľovstvom hanebne zbavený (dosl. vyzlečený z) hodnosti s reštitúciou (uvedením do pôvodného stavu) odňatých vecí.

b)

1. Cēterī (aliī) bella gerant, vōs pācem servētis (observētis)!
2. Utinam vincāmus!
3. Utinam genus hominum (hūmānum) bellīs cīvīlibus nē vexārētur.
4. Sī dux in proeliō moriātur, rēx filiū eius dōnet.
5. Sine proeliō lībertās nostra nōn (cōn)servārētur.
6. Studeātis perīculum vitāre, tamen vōbīs rūsum imminet.

4. Vylúštite, komu patrí podobizeň na obrázku:

vyhýbam sa
lakomec
vyberám
ustupujem
kiež
hneď
prílišný
zostávam
vzniká
tabuľa
je známe
starám sa
pozoruj!

			V	I	T	O
	A	V	A	R	U	S
		E	L	I	G	O
		C	E	D	O	
U	T	I	N	A	M	
S	T	A	T	I	M	
N	I	M	I	U	S	
	M	A	N	E	O	
	O	R	I	T	U	R
		T	A	B	U	L
	C	O	N	S	T	A
		C	U	R	O	
	O	B	S	E	R	V

Valentinianus; Valentinián I.
(321 – 17. november 375), rímsky cisár, nástupca Ioviana, zakladateľ valentiniánskej dynastie. Vládal v rokoch 364 – 375. Vyznával kresťanské náboženstvo. Počas výpravy proti Kvádom prenikol aj na územie dnešného Slovenska. Zomrel vo vojenskom tábore pri dnešnom Komárne.

22. CVIČENIE

1. Vytvorte 1. osobu konjunktívu perfekta a plusquamperfekta nasledujúcich slovies:

		coni. perf.	coni. plsqpf.
vocō	act.	<i>vocāverim</i>	<i>vocāvissem</i>
	pas.	<i>vocātus sim</i>	<i>vocātus essem</i>
exerceō	act.	<i>exercuerim</i>	<i>exercuissem</i>
	pas.	<i>exercitus sim</i>	<i>exercitus essem</i>
claudō	act.	<i>clausurim</i>	<i>clausissem</i>
	pas.	<i>clausus sim</i>	<i>clausus essem</i>
ērudīō	act.	<i>ērudīverim</i>	<i>ērudīvissem</i>
	pas.	<i>ērudītus sim</i>	<i>ērudītus essem</i>
ēducō	act.	<i>ēducāverim</i>	<i>ēducāvissem</i>
	pas.	<i>ēducātus sim</i>	<i>ēduātus essem</i>
regō	act.	<i>rēxerim</i>	<i>rēxissem</i>
	pas.	<i>rēctus sim</i>	<i>rēctus essem</i>
pūniō	act.	<i>pūnīverim</i>	<i>pūnīvissem</i>
	pas.	<i>pūnītus sim</i>	<i>pūnītus essem</i>
pellō	act.	<i>pepulerim</i>	<i>pepulissem</i>
	pas.	<i>pulsus sim</i>	<i>pulsus essem</i>
minuō	act.	<i>minuerim</i>	<i>minuissem</i>
	pas.	<i>minūtus sim</i>	<i>minūtus essem</i>
dēlectō	act.	<i>dēlectāverim</i>	<i>dēlectāvissem</i>
	pas.	<i>dēlectātus sim</i>	<i>dēlectātus essem</i>
teneō	act.	<i>tenuerim</i>	<i>tenuissem</i>
	pas.	<i>tentus sim</i>	<i>tentus essem</i>
dēsum		<i>dēfuerim</i>	<i>dēfuissem</i>
imitor		<i>imitātus sim</i>	<i>imitātus essem</i>
proficiāscor		<i>profectus sim</i>	<i>profectus essem</i>
vereor		<i>veritus sim</i>	<i>veritus essem</i>

2. Preložte konjunktívy nasledujúcich slovies:

	ako konjunktív	Preklad
nē	zabráňovací	<i>nestrať!</i>
nōn āmīseris	možnosti	<i>nestratil by si</i>
nē	prípustkový	<i>hoci si nestratil</i>
utinam clāmāveritis	želačí	<i>kiež ste kričali</i>
offuisset	neskutočnosti	<i>bol by (u)škodil</i>
utinam explēta sint	želačí	<i>kiež boli naplnené</i>
expectem	rozvažovací	<i>mám čakať?</i>
vīderit	možnosti	<i>(u)videl by</i>
	prípustkový	<i>hoci (u)videl</i>
stetissent	neskutočnosti	<i>boli by stáli</i>
utinam monstrārent	želačí	<i>kiež by ukázali</i>
utinam nē vulnerātus esset	želačí	<i>kiež by nebol býval zranený</i>
sustinuerimus	možnosti	<i>vydržali by sme</i>
	prípustkový	<i>hoci sme vydržali</i>
fīrmētis	rozkazovací	<i>upevnite! (upevňujte!)</i>
	možnosti	<i>upevnili by ste</i>
	prípustkový	<i>hoci upevňujete</i>
utinam potuerit	želačí	<i>kiež mohol</i>
utinam prōfuisses	želačí	<i>kiež by si bol býval užitočný</i>
nē	zabráňovací	<i>nezatvátajte!</i>
nōn clauseritis	možnosti	<i>nezatvorili by ste</i>
nē	prípustkový	<i>hoci ste nezatvorili</i>
custōdītae sītis	možnosti	<i>boli by ste strážené</i>
	prípustkový	<i>hoci ste boli strážené</i>
utinam obtemperāvissem	želačí	<i>kiež by som bol poslušol</i>
faterēminī	neskutočnosti	<i>priznali by ste sa</i>
līberātī essemus	neskutočnosti	<i>boli by sme bývali oslobodení</i>
utinam veniās	želačí	<i>kiež prídeš</i>
nē	vyzývací	<i>neškod'me!</i>
nōn noctēmur	možnosti	<i>neškodili by sme</i>
nē	prípustkový	<i>hoci neškodíme</i>

3. Preložte:

a)

1. *Nezabíjajte zajatcov!*
2. *Kiež kráľ Ľudovít v tejto strašnej bitke nezomrel.*
3. *Ak by boli zmluvy všetkým národom (pre všetky národy) posvätné, nebolo by toľko vojen.*
4. *Hoci boli Trójanovia veľmi odvážni muži, predsa mesto nemohlo byť zachránené.*
5. *Kiež by som sa bol mohol vyhnúť tomuto podozreniu.*
6. *Nikto by vtedy nebol bojoval udatnejšie.*
7. *Bez Leonidovej statočnosti by Termopyly neboli bývali získali takú veľkú slávu.*
8. *Akoby vskutku nebol príčinou onoho sprisahania tvoj konzulát a štát preto zničený v tom čase, v ktorom ťa mal za ochrancu.*
9. *Nestavajte (neklad'te) na roveň Filipa Hannibalovi ani Macedóncom Kartágincom; Pyrhovi [ho] budete stavať (klásť) na roveň určite.*
10. *Nikto by kohokoľvek (nikoho) proti vôli nebol nútil uzavrieť (dosl. vykonať) svadobnú zmluvu.*
11. *Ja by som ľahšie uveril, že perlám chýba prirodzená krása (dosl. prirodzenosť) než (že) nám (chýba) chamtivosť. (Tacitus)*
12. *Ktokoľvek by to (toto) totiž chcel vedieť, mohol by mať úplnú znalosť jeho najsvätejšieho života (o jeho veľmi svätom spôsobe života) z legendy tohto (dosl. toho istého) blahoslaveného (dosl. najblahoslavenejšieho) vyznavača.*
13. *Ladislav vidiac Vidovu mŕtvolu povedal: Kiež by si bol býval živý (kiež by si bol býval nažive), [kiež] by si sa bol zmenil a upevnil medzi nami mier.*
14. *Kráľovná hovorí: Tento je môj pán a manžel, tento je váš kráľ. Ušetrite teda (dbajte teda o) kráľovstvo a nezhubte svoje osoby vzájomným krviprielieváním (nezhubte sa navzájom).*
15. *Kiež by boli to isté urobili aj ostatní mníši, ktorých na Spiši žije nemálo.*

b)

1. *Urbem nē vastāveritis (vexāveritis, dīripueritis)!*
2. *Utinam nē id fēcissēs.*
3. *Scrīpserim epistulam (litterās), nōn mīsī eam (eās).*
4. *Quiēscat equus, sī itinere longō fessus fuerit.*
5. *Utinam foedera semper servāvissētis.*
6. *Sine hāc epistulā (hīs litterīs) numquam vērum cognōvissemus.*

4. Vylúštite, komu patrí podobizeň na obrázku:

konat'			A	G	E	R	E
znalý	G	N	A	R	U	S	
kopija			H	A	S	T	A
stát'			S	T	A	R	E
pevný			F	I	R	M	U
starostlivosť	C	U	R	A			
taký veľký		T	A	N	T	U	S
strach	M	E	T	U	S		
rásť	C	R	E	S	C	E	R

Gratianus; Gracián (18. apríl 359 – 25. august 383), rímsky cisár, vládol v rokoch 367 – 383, do roku 375 ako spoluvládca otca Valentiniána I. na západe ríše. V mnohých otázkach nadväzoval na politiku svojho otca. Milánsky biskup Ambrózios mu venoval spisy *De fide* a *De spiritu sancto*. Po Graciánovi bolo pomenované mesto Grenoble (Gratianopolis).

23. CVIČENIE

1. Preložte:

a)

1. Caesar napomína Dumnoriga, aby sa v budúcnosti (dosl. na zvyšný čas) vyhol všetkým podozreniam.
2. Caesar poslal k Lingónom list a poslov (poslov s listom), aby ich nepodporovali (im nepomáhali) obilím ani inou vecou (niečím iným).
3. Naši predkovia, otcovia a prísediaci (senátori), nemali nikdy nedostatok ani rozvahy ani odvahy a ani hrdosť im neprekážala napodobňovať (aby napodobňovali) cudzie zvyky (zriadenia), ak boli práve dobré.
4. Otcovia a prísediaci (senátori) sa touto jeho rečou nedali odstrašiť, aby prikázali Eumenovi hovoriť. (Livius, upravené)
5. Ariovistus požiadal, aby Caesar na rozhovor neprivedol žiadneho pešiaka. Báľ sa totiž, aby ním nebol úkladne (prostredníctvom/pomocou úkladov) obkľúčený.
6. Caesar sa báľ, aby Dumnorigovým trestom smrti (trestom smrti pre Dumnoriga) neurazil (dosl. neurazil dušu) Diviciaca.
7. U Helvéťanov bol ďaleko najvznešenejší a najbohatší Orgetorix. Ten za konzulátu Marca Messalu a Marca Pisona z túžby (privedený túžbou) po vláde zosnoval sprisahanie šľachticov a presvedčil obec, aby so všetkými zásobami odišli zo svojho územia.
8. Oplakávam síce a vždy budem oplakávať svojho syna, ale ani nebránim obžalovanému (vinníkovi), aby povedal všetko (všetky veci), čím (ktorými) by sa mohla podporiť jeho nevinnosť alebo dosvedčiť (dokázať), ak bolo nejaká nespravodlivosť u (zo strany) Germanica (= aby uviedol všetky poľahčujúce okolnosti alebo dôkazy Germanicovej nespravodlivosti).
9. Cato doporučil návrh zákona – ešte existuje jeho reč o peniazoch kráľa Antiocha – a odstránil (odradil) [svojou] vážnosťou mummiiovských tribúnov (tribúnov Mummiov), aby sa postavili (stavali) na odpor návrhu zákona.
10. V tých istých dňoch pán bystrický gróf vskutku prehliadal (obchádzal) dolné časti Uhorska. Vedel totiž, že veľmi mnohí páni z Uhorska a najviac (najmä) gróf Ulrich mu nie sú naklonení (dosl. nie sú voči nemu dobrej vôle). Obával sa teda, aby mu (dosl. samému, samotnému) u kráľa nestrojili temné (skryté) úklady.
11. Kráľ Žigmund, doteraz u svojho národa obľúbený, bol po tak vážnej porážke svojho národa nenávidený. Vskutku sa obával, aby nebol potrestaný onými (tými), ktorých zle viedol, ako kedysi perzský kráľ Xerxes po nešťastnom konci vojny zvedenej v Grécku.
12. Spišský dozorca a predstavený Juraj Bornemisza po zvolaní všetkých spišských kňazov (farárov) existujúcich (nachádzajúcich sa; ktorí boli) pod jeho právomocou predložil a ukázal rozkaz Maximiliána II. a zakázal, aby sa nikto z kňazov (farárov) neodvážil počúvať kalvinistov, ariánov a podobných [ľudí] alebo čítať ich knihy, ba dokonca ich podporovať pod trestom pozbavenia života a všetkého majetku.
13. Pápež, biskup a kráľ nariaďuje pod stratou (pod hrozbou straty) hlavy a majetku, aby žiadna z kresťanských obcí (žiaden z kostolov) nezamlčovala a nezatajovala majetok alebo peniaze, ale všetko ukazovala a preukazovala biskupovi a poverencom a polovicu odovzdala (dala).
14. Titohl'a preveľmi presvedčili prostých ľudí, aby opäť odišli od Ferdinanda a držali sa vojvodu Jána, ktorý sa dal v nedeľu pred [sviatkom svätého] Martina (11. novembra) roku Pána 1526 korunovať za kráľa Uhorska (uhorského kráľa); ale Ferdinand bol v nasledujúcom roku korunovaný za uhorského kráľa a vyhnať Jána z kráľovstva.

b)

1. Dux persuādet mīlītēs, nē perīculum (discrīmen) timeant (vereantur).
2. Rēx mandāvit, ut sēditiō sevērē punīrētur (damnārētur).
3. Nōn prohibēbimus (impediēmus) vōs, quīn dēcēdātis (cēdātis, proficīscāminī).
4. Multī recūsābant, nē (quōminus) sēdēs suās relinquerent.
5. Timor (metus) est, nē mūrī hostium impetū dēleantur (dīruantur).
6. Timēbāmus (verēbāmur), nē nuntius nōn reverterētur.

2. Vylúštite, komu patrí podobizeň na obrázku:

aby
zabráňujem
spaľujem
prajem si
mŕtvola
Rím
unavený
vzbura
povinnosť
vás

		U	T				
P	R	O	H	I	B	E	O
	C	R	E	M	O		
			O	P	T	O	
	C	A	D	A	V	E	R
		R	O	M	A		
	F	E	S	S	U	S	
S	E	D	I	T	I	O	
		M	U	N	U	S	
	V	E	S	T	E	R	

Theodosius I.; Flavius Theodosius Flaccus; Theodosius Veľký (11. január 347 – 17. január 395), rímsky cisár, zakladateľ theodosiovskej dynastie. V rokoch 379 – 394 vládol v západnej časti ríše, od roku 394 bol posledným cisárom jednotnej Rímskej ríše, ktorá sa po jeho smrti rozdelila na západnú a východnú.

24. CVIČENIE

1. Preložte:

a)

1. *Cestu musí urobiť (= prekliesniť) meč (Cesta musí byť prekliesnená mečom).*
2. *Všetky kráľove rozhodnutia sa museli chváliť.*
3. *Musím opustiť tieto miesta.*
4. *Pytagorovi žiaci museli päť rokov mlčať.*
5. *Caesar si nemyslel, že treba (že sa má) zviazať boj.*
6. *Vojaci museli mesto obklopiť (obkolesiť) hradbou a priekopou.*
7. *Tráci totiž vtedy ovládali (mali v moci) tie kraje (krajiny, oblasti), s ktorými sa muselo bojovať zbraňami.*
8. *Vášmu hnevu treba viac (skôr) odpustiť, ako sa mu podvoliť.*
9. *Bolo zrejmé (jasné), že víťazstvo sa musí prenechať alebo nepriateľom alebo občanom.*
10. *Po zvedení tohto boja dal postaviť na Arare most, aby mohol prenasledovať zvyšné vojenské zbory Helvéťanov, a tak previedol vojsko.*
11. *(Claudius) Babičke Lívii dal ustanoviť božské pocity.*
12. *Preto, keď bol stanovený deň (po stanovení dňa), kedy mala byť jedinečne (dosl. jedinečnou prácou) zhotovená (dosl. pripravená) koruna poslaná poľskému kniežaťu Mieškovi, v noci, ktorá [mu] predchádzala, pristúpil vo sne (prostredníctvom sna/videnia) k pápežovi (stál vo sne pri pápežovi) anjel, Kristov posol.*
13. *(Kráľ Peter) Opevnenia (hradby), posádky (stráže) a hrady zveril do ochrany Nemcom a Latinom.*
14. *Pretože sa však takýmto úkladom (intrigám, machináciám) musí predchádzať, nariaďujeme Vaším Milostiam, aby ste pripravili (aby ste sa postarali o) zbrane a iné veci, ktoré sa budú zdať (javiť ako; budú pokladané za) potrebné na (pre) obranu nášho mesta. Medzi všetkými našimi ostatnými poddanými k vám prechováваме akúsi osobitnú náklonnosť (dosl. vás uchováваме akousi ... náklonnosťou/priazňou) a nesmiete byť obmedzovaní žiadnym súžením. Starajúc sa teda o svoj osov práve tak sa starajte o to, čo sa musí (o tie veci, ktoré sa musia) urobiť pre blaho nášho mesta.*
15. *Jednako majú byť drahocennejšími titulmi ozdobení a radostnejšími poctami povznesení tí, ktorých kladie vopred (uprednostňuje) [ich] úprimnejšia viera (vernosť), odvážne činy a vynikajúce zásluhy.*
16. *Ak nejaký jobagión (poddaný) majúci hodnosť vo vojsku zomrie, nech je (má byť) jeho syn alebo brat obdarovaný zhodnou hodnosťou. (CDES I)*
17. *Belo IV., kráľ Uhorska za verné služby poskytnuté (preukázané) v čase vpádu Tatarov (tatarského vpádu) vyníma (oslobodzuje) Teodora, syna Budika, Visobora, syna Ompuda a Demu, syna Farkaša z dediny Šurice, jobagiónov (poddaných) hradu Beckov z právomoci a služby hradu, mení [ich] na sluhov kráľovského domu a navždy [im] daruje vrch Hajnáčka, aby ho opevnili a udržiavali.*

b)

1. *Improbītās cavenda est.*
2. *Luxuria tua nōbīs vituperanda (castiganda) est.*
3. *Mihi tacendum erat (fuit).*
4. *Sēdēs incolīs reliquendae nōn erant (fuērunt).*
5. *Dux castra mūnienda curāvit.*
6. *Obsidēs mīlitibus custodiendī trādītī sunt.*

2. Vylúštite, komu patrí podobizeň na obrázku:

ťahať
rukojemník
odhadovať
trest
úrodný
nepatrný
vina
ostrov

T	R	A	H	E	R	E	
			O	B	S	E	S
	C	E	N	S	E	R	E
		P	O	E	N	A	
U	B	E	R				
	E	X	I	G	U	U	S
		C	U	L	P	A	
	I	N	S	U	L	A	

Honorius; Flavius Honorius (9. september 384 – 15. august 423), syn Theodosia, rímsky cisár, prvý cisár Západorímskej ríše. Cisárom Východorímskej ríše bol jeho brat Arcadius. Počas Honoriovej vlády vyplienili Rím Vizigóti.

25. CVIČENIE

1. Preložte:

a)

1. Titus Augustus bol veľmi skúsený v jazdení (jazde).
2. Vodca si zaumienil postaviť na onom mieste tábor.
3. Zišli sa mnohí ľudia v snahe vidieť nové mesto (Rím).
4. Hneď potom dal (Arminius) znamenie vyraziť tým, ktorých ukryl v priesmykoch (lesoch).
5. Trójanovia po spálení vlasti utekajúc (na úteku) z domu hľadali sídlo (domov) a miesto na založenie mesta.
6. S dovoľením decemvirov odišla (vytiahla) kohorta, aby pochovala tých, ktorí padli.
7. Obyvatelia Alby ma zvolili, aby som viedol vojnu (na vedenie vojny).
8. Títo sa rozprávajú (dohovárajú) o tajnom nočnom prijatí (ako tajne v noci vpustiť) kráľov (príslušníkov kráľovskej rodiny) do mesta.
9. Ak totiž musí byť právo porušené kvôli vláde (vládnutiu), má byť porušené; v ostatných veciach si cti spravodlivosť.
10. Uznesením (z rozhodnutia) otcov (senátorov) zakázal vstupovať vojakom kvôli pozdravu (pozdraveniu) do senátorských domov.
11. Caesar dohovoriť (prestal hovoriť; dosl. urobil koniec hovorenia), odobral sa k svojim a prikázal im (svojim), aby nehodili späť do nepriateľov vôbec žiadnu kopiju (= aby neodpovedali na streľbu).
12. Po (prednesení) tejto reči sa zvláštne (podivným spôsobom) zmenilo zmýšľanie všetkých a vzniklo (nastalo) veľmi veľké nadšenie a túžba viesť vojnu (po vedení vojny).
13. Ariovistus povedal, že množstvo Germánov privádza do Galie kvôli svojej ochrane, nie kvôli dobytíu Galie.
14. Caesar nevidel dôvod na rozhovor a tým viac, že deň predtým sa Germáni nemohli zdržať, aby do našich nevrhali oštep.
15. Catilina a Autronius sa chystali na Kapitole 1. januára zavraždiť konzulov Lucia Cotta a Lucia Torquata, sami po uchvátení moci poslať Pisona s vojskom, aby získal obe Hispánie.
16. A ten (Tarquinius) sa vraj ako prvý aj ctižiadostivo uchádzal o vládu aj predniesol reč zloženú na naklonenie si ľudu (dosl. duší ľudu; zloženú, aby si naklonil ľud).
17. Samotný kráľ bol (prítomný) pri príprave vojenskej výpravy.
18. Medzitým grécky vladár, keď sa dopočul o šľachetnosti vojvodu Gejzu, poslal k nemu poslov, aby potvrdili mier a priateľstvo (na potvrdenie/upevnenie mieru a priateľstva).
19. Potom kráľ a vojvodovia, rozhliadajúc po vhodnejších miestach na dobytíu mesta, prikázali tesárom, aby tu postavili osem drevených veží dvakrát prevyšujúcich výšku hradieb (múrov), odkiaľ by (aby odtiaľ) vojaci hádzali (vrhali) nad ľuďmi do stredu mesta kamene a šípy.
20. V roku 1515 cisár Maximilián I. udelil Jánovi Turzovi z Betlanoviec, vratislavskému biskupovi, právo raziť zlaté mince.
21. V roku 1558 sa Levočanom nariaďuje, aby sa pre obranu hradu Kisvárda s Imrichom Telekešim chopili zbraní.

b)

1. *Occāsiō proeliū commitendī (proelium commitendī) nōn erat (fuit).*
2. *Omnēs urbis dēfendendae (urbem dēfendendī) causā (grātiā) coāctī sunt (convēnērunt).*
3. *Scrība epistulīs scrībendīs operam dat.*
4. *Locus idoneus ad castra aedificanda erat (fuit).*
5. *Iūstitiā violandā sēditionēs oriuntur.*
6. *Duo mīlitēs in ponte interrumpendō vulnerātī sunt.*

2. Vylúštite, komu patrí podobizeň na obrázku:

tvoriť
živím
pole
dobývam
znášam
pod
traja

		C	R	E	A	R	E
	A	L	O				
	C	A	M	P	U	S	
O	P	P	U	G	N	O	
	T	O	L	E	R	O	
		S	U	B			
T	R	E	S				

zbojník
bezpečný
zväčšujem
oplyva
dúfam
blažený
dvaja
pocit

	P	R	A	E	D	O	
T	U	T	U	S			
	A	U	G	E	O		
	A	B	U	N	D	A	T
			S	P	E	R	O
B	E	A	T	U	S		
		D	U	O			
S	E	N	S	U	S		

Romulus Augustus; Romulus Augustulus
(okolo 461 – po 476-500), posledný cisár
Západorímskej ríše. Vládol v rokoch 475 –
476, z trónu bol zosadený germánskym
vojvodcom Odoakerom.

26. CVIČENIE

1. Určte a preložte nasledujúce slovesné tvary:

	osoba	číslo	spôsob	čas	rod	preklad
ferimus	1. os.	pl.	ind.	praes.	act.	nesieme
eunt	3. os.	pl.	ind.	praes.	act.	idú
ferris	2. os.	sg.	ind.	praes.	pas.	si nesený
ībat	3. os.	sg.	ind.	impf.	act.	šiel
ferent	3. os.	pl.	ind.	fut.	act.	budú niešť
ībitis	2. os.	pl.	ind.	fut.	act.	pôjdete
ferēbātur	3. os.	sg.	ind.	impf.	pas.	bol nesený
eāmus	1. os.	pl.	coni.	praes.	act.	pod'me!; šli by sme; máme íšť?; hoci ideme
ferātis	2. os.	pl.	coni.	praes.	act.	nešte; niesli by ste; hoci nesiete
īret	3. os.	sg.	coni.	impf.	act.	šiel by
feruntur	3. os.	pl.	ind.	praes.	pas.	sú nesení
it	3. os.	sg.	ind.	praes.	act.	ide
ferrem	1. os.	sg.	coni.	impf.	act.	niesol by som; mal som niešť?
utinam eās	2. os.	sg.	coni.	praes.	act.	kiež ideš
utinam ferret	3. os.	sg.	coni.	impf.	act.	kiež by niesol
abiit	3. os.	sg.	ind.	perf.	act.	odišiel
abstulērunt	3. os.	pl.	ind.	perf.	act.	odniesli
trānsierimus	1. os.	pl.	ind. coni.	fut. II. perf.	act.	prejdeme šli by sme; hoci sme šli
dillāta sunt	3. os.	pl.	ind.	perf.	pas.	boli roznesené
nē redieris!	2. os.	sg.	coni.	perf.	act.	nevracaj sa!
utinam illātum sit	3. os.	sg.	coni.	perf.	pas.	kiež bolo vnesené
īte!	2. os.	pl.	imp.	X		chod'te!
pertulissetis	2. os.	pl.	coni.	plsqpf.	act.	boli by ste zniesli
perissent	3. os.	pl.	coni.	plsqpf.	act.	boli by zahynuli
utinam relātus esset	3. os.	sg.	coni.	plsqpf.	pas.	kiež by bol zanesený späť

2. Preložte:

a)

1. *Viazaným prísahou sa dáva znamenie (keď zložili prísahu, dáva sa im znamenie [k boju]); chopia sa zbrani; idú do bitky plní hnevu (dosl. hnevov) a nádeje.*
2. *Bez rozkazu ustupujú a smutní (skľúčení) – veril by si, že boli porazení – preklínajúc hneď vojvodcu, hneď jazdcom vynaloženú námahu (= horlivosť jazdy), sa vracajú do tábora.*
3. *Ak necháme Skýtov začínajúcich útočnú vojnu, vrátíme sa hodní pohrdania k tým, ktorí sa odtrhli (odpadli). Ak však prejdeme Don a všade ukážeme, že sme nepremožiteľní (nepremožení) skýtskou skazou a krvou, kto ešte bude váhať poslúchať víťazov nad Európou (dosl. Európy)? Mýli sa [ten], kto vymeriava hranice našej slávy priestorom, ktorý chceme (hodláme, máme v úmysle) prejsť. Tečie medzi [nami] jediná (jedna) rieka: ak ju prejdeme (dosl. ktorú ak prejdeme), prinesieme vojnu (zbrane) do Európy.*
4. *Temistokles už ako mladík vystupoval (rečnil) na zhromaždení.*
5. *V tom istom čase boli tieto správy oznamované Caesarovi a prichádzali vyslanci Heduvov a Treverov.*
6. *Turnus, kráľ Rutulov, začal (vypovedal) vojnu súčasne proti Aeneovi i Latinovi. Ani jeden šík neodišiel z toho boja šťastný: Rutulovia boli porazení, víťazní (dosl. víťazi) Aboriginovia a Trójanania stratili vodcu Latina.*
7. *Vari vypovedáte vojnu vlasti, ak vás Germáni a Gallovia privedú k hradbám mesta?*
8. *A tak jedni na druhých naliehajú a povzbudzujú zástavníkov, aby šli rýchlejšie.*
9. *Šťastný národ šiel v ústrety (naproti) vojsku vracajúcemu sa po vojne domov.*
10. *Nepriatelia obávajú sa (obávavší sa), aby neboli obklúčení, sa dali na útek.*
11. *Saburra zriaďuje (zostavuje) vojenské zbory jazdcov a pešiakov a nariaďuje im (dosl. týmto), aby (s) predstieraním strachu pomaly odchádzali a ustupovali.*
12. *(Zistený) Počet tých, ktorí sa vrátili domov, bol po sčítaní, ktoré (dosl. ako) nariadil Caesar, stodesaťtisíc.*
13. *Hovorila, že Romulus (Romulus vraj) znášal Tatiovu vraždu (zabitie) ľahšie (dosl. menej ťažko), ako bolo primerané (hodné), alebo pre nespoľahlivý mocenský (kráľovský) zväzok (zväzok vlády, spoločné kralovanie), alebo pretože veril, že [Tatius] nebol zabitý neprávom.*
14. *Treba ísť, kam nám vlast prikáže ísť (kam vlast prikáže, aby sme išli).*
15. *Obyvatelia sa báli, že nepriateľ už vstúpil do mesta.*
16. *Medzitým Ondrej, Belo a Levente, ktorí ušli do Čiech, odtiaľ z dôvodu núdze z chudoby (pre chudobu a nedostatok) prešli do Poľska a boli láskavo prijatí a uctení poľským kniežaťom Mieškom.*
17. *Kráľ sa teda po podrobení oboch provincií vrátil do Uhorska a po prejdení Tisy víťazoslávne prišiel do Jágru.*
18. *Po Jágri, aby som sa vrátil (dosl. aby sa vrátilo) k odbočke, sú zaiste (na môj veru) najslávnejším (veľmi slávnym, preslávnym) mestom Košice, pomenované podľa rímskeho občana Cassia.*
19. *Okolo sviatku Vavrinca (10. augusta) odišiel Katzianer do Trenčína, akokoľvek slabý pre pohlavnú nákazu (aj keď bol chorý z pohlavnej nákazy; dosl. pohlavnou nákazou), keď sa nikdy nevráti.*
20. *Onedlho potom však po smrti menovaného (uvedeného, spomenutého) Cheka, ako sa hovorilo, ten istý Indrih priviedol človeka pána palatína Rolanda, bratislavského župana, a po prijatí nášho človeka na svedectvo (ako svedka) z nariadenia (na príkaz) samotného palatína šiel prejsť a prezrieť menovanú (uvedenú, spomenutú) zem.*

b)

1. *Nuntiī referunt bellum imminēre.*
2. *Proeliō comissō militēs victōrēs domum redeunt.*
3. *Utinam nē hostēs ē templīs magnās dīvitiās (magna bona) abstulerint.*
4. *Rōmānī multīs nātiōnibus (populīs) bellum intulērunt.*
5. *Incolae urbis timēbant (verēbantur), nē hostēs flūmen (fluvium, amnem) trānsīrent.*
6. *Frūmentum omne in ūnum locum collātum est.*

3. Vylúštite, komu patrí podobizeň na obrázku:

prechádzam
vracať sa
zaniká
nesiem
bremeno

T	R	A	N	S	E	O	
		R	E	D	I	R	E
			P	E	R	I	T
F	E	R	O				
O	N	U	S				

Cornelius Nepos (okolo 100 – 24/25 p. n. l.), rímsky životopisec, autor diela *De viris illustribus* (O slávnych mužoch).

27. CVIČENIE

1. Určte a preložte nasledujúce slovesné tvary:

	osoba	číslo	spôsob	čas	preklad
fīunt	3. os.	pl.	ind.	praes.	stávajú sa
fīēs	2. os.	sg.	ind.	fut.	staneš sa, budeš sa stávať
fīēbāmus	1. os.	pl.	ind.	impf.	stávali sme sa
fī!	2. os.	sg.	imp.		staň sa!
fīat	3. os.	sg.	coni.	praes.	nech sa stane! stávalo by sa hoci sa stáva
fīerēmus	1. os.	pl.	coni.	impf.	stali (stávali) by sme sa
facta sunt	3. os.	pl.	ind.	perf.	stali sa
factus eris	2. os.	sg.	ind.	fut. II	staneš sa
factī sīmus	1. os.	pl.	coni.	perf.	stali by sme sa hoci sme sa stali
nē factī sītis!	2. os.	pl.	coni.	perf.	nestaňte sa!
factum erat	3. os.	sg.	ind.	plsqpf.	stalo sa
factī essent	3. os.	pl.	coni.	plsqpf.	boli by sa stali
utinam fierem	1. os.	sg.	coni.	impf.	kiež by som sa stal
utinam factum sit	3. os.	sg.	coni.	perf.	kiež sa stalo
vult	3. os.	sg.	ind.	praes.	chce
nōlumus	1. os.	pl.	ind.	praes.	nechceme
māvīs	2. os.	sg.	ind.	praes.	radšej chceš
volēbant	3. os.	pl.	ind.	impf.	chceli
nōlēs	2. os.	sg.	ind.	fut.	nebudeš chcieť
voluērunt	3. os.	pl.	ind.	perf.	chceli
mālimus	1. os.	pl.	coni.	praes.	radšej chcime radšej by sme chceli hoci radšej chceme máme radšej chcieť?
utinam vellet	3. os.	sg.	coni.	impf.	kiež by chcel
nōlueritis	2. os.	pl.	ind.	fut. II	nebudeš chcieť
			coni.	perf.	chcel by si hoci si chcel
māluerant	3. os.	pl.	ind.	plsqpf.	radšej chceli
māluissem	1. os.	sg.	coni.	plsqpf.	radšej by som bol chcel
meministī	2. os.	pl.	ind.	perf.	pamätáte si

2. Preložte:

a)

1. Kto oslobodzuje vinníka, stáva sa spoluvinníkom.
2. Čím sa môže štát otriasať? Nesvornosťou občanov.
3. Pre nesvornosť kniežat, ktoré sa po smrti kráľa nechceli dohodnúť, vznikali v celom kráľovstve vzbury (nepokoje).
4. Ak sa občania dozvedia o tomto nebezpečenstve, určite sa stanú ostražitejšími a opatrnejšími.
5. Vodca presviedča vojakov, aby sa stali odvážnejšími. Vodca presviedčal vojakov, aby sa stali odvážnejšími.
6. Caesarovým víťazstvom sa Rimanom otvorila cesta do Galie.
7. Je známe, že po porážke (dosl. po prijatí/utrpení porážky – abl. abs.) pri Kannách (porážkou pri Kannách) bola rímska moc (moc Rimanov) otrasená, nie zlomená.
8. Kiež obrancovia nášho mesta neboli usmrtení. Kiež by obrancovia nášho mesta neboli bývali usmrtení.
9. Helvéťania chcú upevniť mier a priateľstvo s najbližšími obcami.
10. Všetci, ktorí sa dozvedeli, že nepriatelia chcú porušiť (porušia) dohody, sa zhromaždili na námestí.
11. Lúpeže, ktoré sa dejú (robia, uskutočňujú) mimo územia (hraníc) každého kmeňa (každej obce), sa nepokladajú za hanbu a (Germáni) vyhlasujú, že sa robia (dejú) kvôli výcviku (cvičeniu) a zmenšeniu záhaľčivosti mládeže.
12. Títo vyzývajú ostatné kmene (obce), aby radšej zotrvali v tej slobode, ktorú dostali od predkov, než znášali otroctvo Rimanov (dosl. aby radšej chceli zotrvať ... než znášať ...)
13. Dobré teda povedal onen Pittakos: Nedávajte mi, prosím vás, to, čo by mi mnohí závideli a viacerí po tom aj túžili.
14. Vyhnaní a otroci do (okolo) dvetisícpäťsto ľudí pod vedením sabínského Appia Herdonia obsadilo v noci Kapitol a pevnosť. V pevnosti okamžite nastalo (vzniklo) zabíjanie tých, ktorí sa nechceli vzbúriť a súčasne (spolu s nimi) sa chopiť zbraní.
15. Všetci prosili tribúnov, aby jednomyselne (dosl. jednou myslou) s konzulmi nariadili, aby bola vojna odrazená (odvrátená) od mesta a hradieb, a zabezpečili, aby ľud poslúchal v takom kritickom položení otcov (senátorov).
16. Napokon Catilinovým zámerom žičilo veľmi mnoho mládeže, najviac (najmä) [spomedzi] šľachticov; títo mali možnosť (dat. prívlast.) žiť v nečinnosti (nečinne), alebo veľkolepo, alebo pohodlne, radšej chceli neistotu miesto istoty, (radšej) vojnu než mier.
17. Po smrti vojvodu Gejzu Kopán chcel, aby sa s ním matka svätého Štefana spojila prostredníctvom krvismilného manželstva, a [chcel] zabiť svätého Štefana a jeho vojvodstvo podrobiť svojej moci.
18. Akýsi nepriateľský ľudia hovorili vojvodovi (kniežaťu): „Pán vojvoda (knieža)! Kráľ ti strojí úklady a chce ťa zajať;“ potom kráľovi hovorili: „Vojvoda (knieža) ti nastražil úklady a ak sa neochrániš, vedz, že bezpochyby zomrieš.“
19. Chceme, aby sa všetkým súčasníkom i potomkom stalo známym (dostalo na známosť; aby sa ... dozvedeli), že sme na výmenu dediny Tardoš, ktorú sme dali našim verným komesovi Paulinovi a Jakubovi a neskôr svätej ostrihomskej cirkvi, odovzdali na veky prostredníctvom nášho verného Lamperta, Omodejovho syna, zem dediny Burin, ktorá prv patrila (prináležala k) Bratislavskému hradu, vynímajúc hradčanov, spomenutému komesovi Paulinovi a Jakubovi a ich dedičom.
20. Pretože od 25. januára robili samotní husári na ulici každú noc hluk, búchajúc na domy a lámuc lavice pred domami, kričiac, aj akoby v snahe (chcejúc) vyvolať (dosl. urobiť) vzburu, aj sa do toho dávajúc náhodou, boli sme preto nútení mať každú noc na námestí strážnikov, aby v meste nevzniklo povstanie (nepokoje).

b)

1. Ex hostibus nōnnumquam socii fidēlēs fiunt.
2. Captivī ā barbarīs interfecī sunt.
3. Omnēs civēs volēbant (voluērunt) sēditionēs iam cōnficī.
4. Nōlīte accipere dōna (mūnera) ab hominibus improbīs.
5. Miserī sunt (iī), quōs omnēs ōdērunt.

3. Vylúštite, komu patrí podobizeň na obrázku:

sedím
radšej chciet
chcem
nechcem
utekám
chceš
dotýkať sa
stáva sa
radšej chce
spojenec

Gaius Sallustius Crispus (1. október 86 – 35/34 p. n. l.), rímsky historik, autor diel *Bellum Iugurthinum* (Vojna s Jugurthom) a *De Catilinae coniuratione* (Catilinovo sprisahanie).

28. CVIČENIE

1. Preložte:

a)

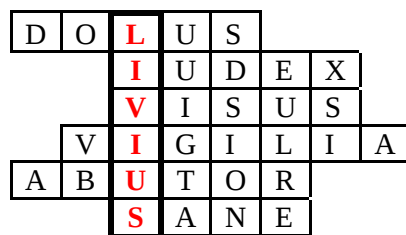
1. *Prečo si ku mne prišiel?*
2. *Kto môže tohtoľha poprieť?*
3. *Čo som mal odpovedať? Ako sa mám ospravedlniť?*
4. *Či nebol Cicero vyhnaný z vlasti? Áno.*
5. *(Či) Porazil Leonidas v Termopylách Peržanov? Nie.*
6. *Mohol sa Caesar zachrániť?*
7. *(Či) Je užitočnejšie zlato a či (alebo) striebro?*
8. *(Či) Je dubové drevo (drevo duba) veľmi tvrdé (najtvrdšie) a či nie?*
9. *Prekonali Rimania Grékov zbraňami a či (alebo) vedami?*
10. *Čo (prečo) váhaš, Vorenus?“, povedal, „alebo na akú príležitosť dokázať (aby si dokázal – prívlastkové gerundívum) svoju udatnosť čakáš?“*
11. *A tiež jeden zo zajatcov povedal: „Prečo sa vy, ktorí čo nevidieť môžete byť veľmi bohatí, ženiete (pachtíte) za biednou a skromnou korisťou?“*
12. *Ako dlho to ešte budete znášať, ó najstatočnejší muži? Či nie je lepšie so (dosl. cez) cťou (čestne) zomrieť než prísť potupne (dosl. skrz potupu) o nešťastný a hanebný život?*
13. *Kráľ sa opýtal: „Ste vyslanci a vyjednávatelia vyslaní kollatijským národom, aby ste vydali seba a kollatijský národ? – „Sme.“ – „Je kollatijský národ samostatný (sám sebe pánom)?“ – „Je.“ – „Vydávate seba, kollatijský národ, mesto, polia, vodu, územie, svätyne, potrebné veci (potreby) a všetko božské a ľudské do mojej moci a [moci] rímskeho národa?“ – „Vydávame.“ – „Potom teda prijímam.“*
14. *Prečo vidím (sa pozerám na) plebejských úradníkov, prečo (na) mocného Sicinia (ako ten, čo bol) poslaný do otroctva a akoby vykúpený lúpežníkmi? (Či) Mám tieto urážky znášať dlhšie ako je nevyhnutné?*
15. *Či [otrok chcjúci zabiť pána] mohol prejsť cez strážu, otvoriť dvere spálne, priniesť svetlo a vykonať vraždu bez vedomia všetkých (abl. abs.)?*
16. *Kto nevie, že môj otec Filip bol vskutku zabitý tými, ktorých vaši (ľudia) poburovali (podnecovali) nádejou na nesmierny majetok.*
17. *Čo máš ako prvé obdivovať pri tomto víťazstve? Rýchlosť, pretože sa zrodilo štyridsiaty deň, či šťastie, pretože nebola stratená ani jedna loď?*
18. *(Vojvoda Álmoš takto prehovoril k svojim vojakom): Kto totiž dokázal odporovať skýtskym vojakom (vojakom Skýtie)? Či Skýti neobrátili perzského kráľa Dárea (Dária) na útek a tak utiekol so strachom a potupou k Peržanom (do Perzie) a stratil tam osemdesiat tisíc vojakov? Alebo či Skýti nezabili perzského kráľa Kýra s tristotridsiatimi tisíckami (vojakov)? A preto bojujme odhodlane a udatne proti tým, ktorí sú prirovnávaní (sa podobajú) našim psom, a tak sa obávajme ich množstva, ako množstva múch.*
19. *Pokorne prosiaca Mária opäť a opäť objímajúc hrob povedala: „Prečo si ma nešťastnú otca opustil? Prečo si sa prestal starať (dosl. prečo si zanechal starostlivosť) o dcéru?*
20. *Sú (takí), ktorí pričítajú (pripisujú) slovanské písmená (slovanskú abecedu) raz pánovi Hieronymovi, inokedy Cyrilovi (ako ich/jej) tvorcovi. Ale ak Hieronymove (Hieronymova) jestvovali (jestvovala) skôr, načo bolo treba Cyrilove (Cyrilovu) a aký (akýže) bol Cyril vynálezca?*

b)

1. *Cūr abītis?*
2. *Nōnne Augustus clārissimus imperātor erat? Sānē.*
3. *Num potest iūdex lēgēs violāre? Minimē.*
4. *Placuitne tibi liber, quem ad tē mīseram?*
5. *(Utrum) Lacedaemoniī armīs an artibus excellēbant (praestābant)?*

2. Vylúštite, komu patrí podobizeň na obrázku:

podvod
sudca
pohľad
nočná hliadka
zneužívam
zaiste

Titus Livius (59 p. n. l. – 17 n. l.), významný rímsky analistický historik, autor diela *Ab urbe condita* (Od založenia mesta).

29. CVIČENIE

1. Preložte:

a)

1. *Všetci sa pýtajú, či víťazia naši alebo (a či) nepriatelia.*
2. *Všetci sa pýtali, či víťazia naši alebo (a či) nepriatelia.*
3. *Všetci sa pýtajú, či zvíťazili naši alebo (a či) nepriatelia.*
4. *Všetci sa pýtali, či zvíťazili naši alebo (a či) nepriatelia.*
5. *Nevieme, kedy sa naši vrátia domov.*
6. *Nevedeli sme, kedy sa naši vrátia domov.*
7. *Nepochybujeme, že naši zvíťazia.*
8. *Nepochybovali sme, že naši zvíťazia.*
9. *Obyvatelia sa pýtali, koľko vojakov zomrelo (koľko vojaci zomreli) pri obrane mesta.*
10. *Ktosi sa opýtal, či zákony dvanástich dosiek neoznamujú (neudávajú), že v meste boli (sú) pochovaní slávni muži.*
11. *Bolo nepochybné (nebola pochybnosť), že Alesia bude v krátkom čase (zакrátko) dobytá (pasívny dej – následnosť vyjadrená konjunktívom imperfekta ako pri súčasnosti; následnosť naznačuje príslovkové určenie brevī tempore).*
12. *(Či) Záleží, či sudca súdil zle (pretože bol) podplatený alebo z neskúsenosti (nevedomosti) a omylom?*
13. *Medzi prétormi bol veľký spor, či sa majú brániť hradbami (pomocou hradieb) alebo ísť v ústrety (oproti) nepriateľom a rozhodnúť v boji (vybojovať rozhodný boj).*
14. *Či pochybujeme, že po spáchaní zločinného skutku sa už Rímania schádzajú, aby zabili nás?*
15. *Teraz posúďte vy, čo má väčšiu cenu, činy alebo (a či) slová?*
16. *Kto som, sa dozvieš od toho, ktorého som k tebe poslal (od posla). Uvažuj, v akom veľkom si nešťastí, a pamätaj, že si muž!*
17. *Otcovia posúdia, či ste si skôr predtým zaslúžili trest než teraz milosť (odpustenie).*
18. *Rímania sa Samnitov pýtali, akáže (aká) prvá príčina (ich) tak vytrvalých (pri takej vytrvalosti) pohla (dohnala) k úteku.*
19. *Bolo neisté, či rímsku pevnosť oslobodil tuskulský veliteľ Lucius Mamilius, alebo (a či) konzuli Publius Valerius a Gaius Claudius.*
20. *A bolo nepochybné (nebola pochybnosť), že [otcovia] v rozbúrenom stave štátu podľahli zlej dobe.*
21. *Caecina uvažujúc (zvažujúc), akým spôsobom (ako) znovu postaví (ako obnoviť) mosty zničené (pretrhnuté) starobou (dlhým časom) a súčasne odrazí (odrážať) nepriateľov, rozhodol sa utáboriť na mieste, aby jedni začali s prácou (prácu, pracovať) a druhí s bojom (bojovať).*
22. *Peržania nepochybovali, že po opustení (zanechaní) Issa, ktorý obsadili, Macedónčania utečú.*
23. *A preto (kráľovné), akoby nevedeli o (týchto) znepokojujúcich veciach (skutočnostiach; dosl. neznalé znepokojujúcich vecí), k nemu (kráľovi Karolovi) posielajú posla a vypytujú sa, či prichádza ako hosť alebo (a či) ako nepriateľ.*
24. *Situácia však prinášala tú ťažkosť (situácia však so sebou prinášala ťažkú otázku), či je správne, aby sa Uhri ponáhľali (šli) naproti poľským hosťom prichádzajúcim s veľmi mocnou a vyzbrojenou jazdou ozbrojení alebo (a či) bez zbrane.*
25. *Poverujeme našich verných, totiž Vincenta, ctihodného otca nitrianskeho biskupa, a Pavla, bratislavského predstaveného (prepošta), aby ohľadne záležitosti spomenutej zeme Kračany svedomitejšie (dostatočne svedomito) vyšetrili (zistili) pravdu, či spomenutá zem (v rozsahu) troch popluzí je zemou Bratislavského hradu (patriacou Bratislavskému hradu), alebo zemou komesa Remyga (patriacou komesovi Remigovi), ktorý tvrdil (prehlasoval), že je jeho dedičnou (zemou).*

b)

1. *Nesciō, quā rē peccem.*
2. *Incertum erat, quot captīvī in castrīs essent.*
3. *Fatēre, cūr hoc (haec) fēceris!*
4. *Nōn (haud) erat dubium, quīn peccāvissētis.*
5. *Nōn dubitāmus, quīn milītēs nostrī prō libertāte patriae mortem oppetītūrī sint.*
6. *Nēmō dubitābat (dubitāvit), quīn arx (castrum) impetum hostium sustentūra (sustentūrum) esset.*

2. Vylúštite, meno ktorého rímskeho historika sa ukrýva v tajničke:

uvoľňujem
previňujem sa
pokutujem
užitočný
a či nie
pochybný
ktorý z dvoch
bremeno

S	O	L	V	O
		P	E	C
	M	U	L	T
U	T	I	L	I
		N	E	C
D	U	B	I	U
			U	T
O	N	U	S	

zajatec
stav
včas
teda
kruh
vyhlasujem
pochybujem
mnoho
vidiek
pod

C	A	P	T	I	V	U	S
S	T	A	T	U	S		
M	A	T	U	R	E		
		E	R	G	O		
C	I	R	C	U	L	U	S
D	E	C	L	A	R	O	
	D	U	B	I	T	O	
M	U	L	T	U	M		
	R	U	S				
		S	U	B			

Velleius Paterculus (okolo 19 p. n. l. – okolo 31 n. l.), rímsky historik, autor diela *Historia Romana* (Rímske dejiny).

30. CVIČENIE

1. Preložte:

1. Keď sa Germáni potulovali po (v) lesoch, v Ríme prekvitali vedy a umenia.
2. Keď vojsko nemalo obilie, podnikalo (robilo) vpády do susedných krajov.
3. Kráľ Antigonos bol zabitý v boji, keď bojoval proti Seleucovi.
4. Keď nepriateľ v rozhovore chvastajúc sa povedal: „Neuvidíte slnko pre množstvo oštepov a šíпов“, Leonidas povedal: „Budeme teda bojovať v tieni.“
5. Keď kráľ Pyrrhus začal vojnu proti rímskemu národu a keď bol (sa viedol) zápas (keď sa zápasilo) o moc s urodzeným a mocným kráľom, prišiel od neho zbeh do Fabriciovhov tábora.
6. Len čo prišiel Caesar do Itálie, Pompeius stratil nádej a rozvahu.
7. Len čo sa nepriatelia spamätali z úteku, poslali k veliteľovi Rimanov poslov kvôli prímeriu.
8. Potom ako bol Epaminondas zabitý, zapadla všetka sláva Téb.
9. Naši neprestali nepriateľov prenasledovať skôr, ako sa priblížili (prišli) k hradbám a bránam mesta (mestským hradbám a bránam).
10. Kým sa Rímania radili, Hannibal s najvyšším úsilím dobýjal Saguntum.
11. Dokiaľ Hannibal žil, planul hnevom k Rimanom.
12. Keď to (Caesar) spozoroval, zvolal (vojenskú) radu (po zvolaní rady – abl. abs.), prizval (a po prizvaní – abl. abs.) na ňu (dosl. na tú radu) centurionov všetkých stotín a prisne ich obviňoval (im robil výčitky/vyčítal).
13. Keď boli medzitým medzi nimi často sem a tam posielaní vyslanci, Ariovistus požiadal, aby Caesar na rozhovor neprivedol žiadneho pešiaka.
14. Keď ich Ariovistus uvidel (zazrel) u seba v tábore, v (za) prítomnosti svojho vojska zvolal: Prečo k nemu prichádzajú? Či kvôli sledeniu (aby vyzvedali; na výzvedy)?
15. Ale Jugurta obmedzený opevnením tábora, keď sa jedni zrútili z násypu, druhí ponáhľajúc sa prekážali v úzkom priestore sami sebe, sa po strate mnohých (abl. abs.) uchýlil do opevnených miest.
16. Keď po obsadení a vyplienení tábora (abl. abs.) diktátor ponechal korisť vojakom (dosl. vojakovi) a jazdci, ktorí prenasledovali nepriateľa utekajúceho z tábora, oznámili, že všetci porazení Labičania [a] veľká časť Ékvov sa uchýlila do Labík, nasledujúceho dňa bolo vojsko privedené k Labikám a mesto bolo po rozostavení kruhu obliehajúceho vojska (po obklúčení vojskom – abl. abs.) pomocou rebríkov (rebríkmi) obsadené a vyplienené.
17. Diktátor triumfujúc vstúpil do mesta; a keď sa chcel vzdať diktatúry (diktátorského úradu), na rozkaz otcov, skôr než sa [jej] vzdal, zvolil za konzulov opäť C. Sulpicia Longa a Q. Aemilia Cerretana.
18. Ale len čo bola príležitosť, prikáže Germanicus, ktorý prenasledoval Arminia ustupujúceho do odľahlých miest, aby jazdci vyrazili a zmocnili sa poľa (dosl. a bolo odňaté pole), ktoré nepriateľ obsadil.
19. Kráľ, ktorý dlho znepokojoval (oslaboval) Dárea prenasledovaním, keď (potom ako) sa blížila noc a nebola nádej, že ho dohoní (na dosiahnutie), prišiel do tábora krátko predtým obsadeného jeho [vojakmi] (ktorý krátko predtým obsadili jeho vojaci).
20. Medzitým čo sa v Numídii viedla vojna proti Jugurtovi, boli pri rieke Rodan Cimbrami, Teutónmi, Tigurínmi a Ambrónmi, čo boli germánske a galské kmene, úplne porazení (porazení a to úplnou porážkou) konzuli M. Manlius a Q. Caepio.
21. No keď to kráľ počul (abl. abs.), obklúčil pevnosť; a keď chcel nasledujúci deň bojovať, hľa, vojvoda ihneď nasadnúc (dosl. vylezúc) na koňa [a] vyjdúc bránami pevnosti sám veľmi rýchlo cválal (šiel na koni) ku kráľovmu tábora a keď prišiel ku kráľovmu stanu, hneď ziduc (zosadnúc) z koňa (aj) padol (dosl. prišiel) ku kráľovým nohám a (aj) pred zrakom všetkých vyhlásil, že je vinný.
22. Keď kráľovná Gizela prišla do niektorých kostolov v Uhorsku, dala si ukázať všetku výzdobu nachádzajúcu sa (existujúcu) v dome Pána a to, čo sa malo obnoviť (a [tkaniny] majúce byť obnovené/opravené) tak z mušelinu (dosl. v mušeline), ako z batistu (dosl. v batiste) každý rok obnovovala (opravovala).

25. *Kumáni totiž boli nepriateľmi Uhrov, dokiaľ*, [ked' boli] *sužovaní Tataarmi, časť* [z nich] *neprijala otrocké jarmo* [a] *časť neušla k Uhrom*.

2. Vylúštite, komu patrí podobizeň na obrázku:

svedok
neporušený
rovný
len čo
potom ako
keď
prestávam

T	E	S	T	I	S		
		S	A	L	V	U	S
	R	E	C	T	U	S	
		S	I	M	U	L	
P	O	S	T	Q	U	A	M
		C	U	M			
	D	E	S	I	N	O	

Publius Cornelius Tacitus (okolo 55 – okolo 117), jeden z najvýznamnejších rímskych historikov, autor diel *Historiae* (Dejiny), *Annales* (Letopisy), *De origine, situ, moribus ac populis Germanorum* (skrátene *Germania*; O pôvode, polohe, zvykoch a národoch Germánov) a ďalších.

31. CVIČENIE

1. Preložte:

1. Gréci vytýkali Pausaniovi, že pohŕdal otcovskými mravmi.
2. Sokrates povedal sudcom: „Dobre sa mi stáva, že som posielaný (že ma posielajú) na smrť“.
3. Desiata légia vzdala Caesarovi vďaku, pretože vraj o nej vyslovil veľmi dobrý úsudok.
4. Aténčania vzdali vďaku Titovi Pomponiovi Attikovi, že sa vraj o nich veľmi zaslúžil.
5. Hefaistion bol Alexandrovi zo všetkých priateľov najmilší, pretože s ním (dosl. samým) bol vychovaný.
6. U Sallustia čítame napísané: Neprávom sa ľudský rod (pokolenie) sťažuje na svoju prirodzenosť (povahu), pretože sa (vraj) radšej riadi náhodou ako cnosťou.
7. Cato v senáte povedal: Pretože sa štát bezbožným zámerom (úmyslom) zločinných občanov dostal do najväčších nebezpečenstiev, nazdávam sa, že tí, ktorí sa priznali, majú byť potrestaní smrťou (popravení) podľa zvyku predkov.
8. Naši boli premáhaní tým, že unavení nepriatelia odchádzali z bitky a iní s čerstvými silami nastupovali.
9. Lacedémončania obžalovali Themistokla v jeho neprítomnosti (dosl. neprítomného Themistokla), že sa vraj spolčil (dosl. urobil spolok) s perzským kráľom na potlačenie Grécka.
10. Keď pästní zápasníci bijú svojho protivníka, stonajú nie (preto), že by cítili bolesť (že by ich niečo bolelo), ale preto, že sa vydávaním hlasu napína telo.
11. Romulus usmrtil brata Rema, pretože tento preskočil násyp (val) nového mesta.
12. [Hannibal] bol premáhaný množstvom (veľkým počtom) lodí; pretože pergamskému kráľovi Eumenovi nebol rovný (roveň) zbraňami, muselo sa (musel) bojovať l'sťou (pomocou úkladov).
13. Caesar, pretože si pamätal, že Helvétanmi bol zabitý konzul Lucius Cassius a jeho vojsko bolo pobité a poslané do otroctva, domnieval sa, že sa [to] nesmie dovoliť (nemyslel si, že sa to má dovoliť).
14. Na štvrtý deň sa dostali na územie Lingónov, pretože naši, ktorí sa zdržali (zdržavší sa) tri dni, ich nemohli nasledovať aj kvôli zraneniam vojakov, aj kvôli pochovávaniu zabitých.
15. Ale mnohí ľudia (smrteľníci), oddaní žalúdku a spánku, neučení (bez učnosti) a nevezdelaní, prešli životom ako tuláci (dosl. túlajúc sa); ja ich život a smrť oceňujem rovnako [málo], pretože o oboch sa mlčí.
16. Krviprelievanie utekajúcich bolo veľké aj v tábore, aj mimo opevnenia, ale korist' (ešte) väčšia, pretože nepriateľ so sebou sotva mohol odniesť zbrane.
17. Germáni nemali menšiu odvahu, ale boli premáhaní druhom bitky a zbraní, pretože nesmierne množstvo [ľudí] nemohlo na stiesnených miestach veľmi dlhé kopije ani naťahovať, ani sťahovať (sa nemohlo s veľmi dlhými kopijami napriať, ani ich stiahnuť späť) a ani využiť (použiť) útoky a telesnú rýchlosť (a bolo) donútené k nepohyblivému (statickému) boju.
18. Pretože [ženy] nemohli byť obvinené z obsadenia štátu, boli obviňované pre slzy; a bola zabitá stará žena Vitia, matka Fufia Gemina, pretože vraj oplakávala synovu smrť (pretože vraj plakala nad synovou smrťou).
19. A pretože ohromne zväčšený oheň zničil väčšinu [lodí], mohli zachrániť len dvanásť nepoškodených lodí, ktoré boli oddelené.
20. Medzitým bol oboma vodcami (veliteľmi) pripravený boj, aký si sotva niekto pamätal (dosl. aký bol sotva v nejakej pamäti), pretože do vojny vyviedli svoje vojenské zbory najkúsenejší muži.
21. [Vojvoda] povedal: „Vystrojte sa a buďte mužmi udatnými, pevnými a mocnými, pretože pre nás je lepšie zomrieť v spravodlivej vojne, než vidieť našich príbuzných vydedených!“
22. Kráľ Aba s veľkým množstvom ozbrojencov sa mu však postavil na odpor pri Menfö ned'aleko Rábu, priveľmi počítajúc s víťazstvom (predpokladajúc víťazstvo), pretože akýsi (niektorí) Bavori mu oznámili, že cisár prichádza len s malým počtom [vojakov].
23. Pretože je však isté, že títo (dosl. samotní) sťažovatelia od začiatku vždy slobodne užívali v rámci územia (dosl. vnútri obvodu) celého kráľovstva a časti mu podliehajúcich (častí, ktoré mu podliehajú) svoju slobodu a výsadu ohľadne neplatenia mýta (cla), a pretože je zjavné, že tá(to) [sloboda] nie je obmedzená na nejaké určité miesto, nijako im nemajú (dosl. omnoho menej im má) škodiť nespravodlivé pomery (dosl. bezprávie čias).

24. Táto vec veľmi (dosl. nie nevelmi) zvýšila (zväčšila) odvahu Turkov, pretože bez diel, ktoré boli ešte stále vzadu, ako si niektorí mysleli, ani nemohol získať mestečko a bez neho (dosl. onoho) obsadiť hrad.

25. Pretože Prešovčania mali na ochranu (pomoc) vojsko, nechceli sa podrobiť Uhrom, ale často robili výpady a spôsobovali hajdúchom škody (straty).

2. Vylúštite, meno ktorého rímskeho autora sa ukrýva v tajničke:

výrok
spôsob
sťažujem sa
pestovanie
súdim
obviňujem
stojím

	D	I	C	T	U	M
M	O	D	U	S		
Q	U	E	R	O	R	
C	U	L	T	U	S	
I	U	D	I	C	O	
I	N	C	U	S	O	
			S	T	O	

žiadam
pretože
divý
pretože
oblieham

		R	O	G	O
Q	U	O	D		
	F	E	R	U	S
Q	U	I	A		
O	B	S	I	D	E

Quintus Curtius Rufus (asi za vlády cisára Claudia), rímsky prozaik, autor diela *Historiae Alexandri Magni* (Dejiny Alexandra Veľkého).

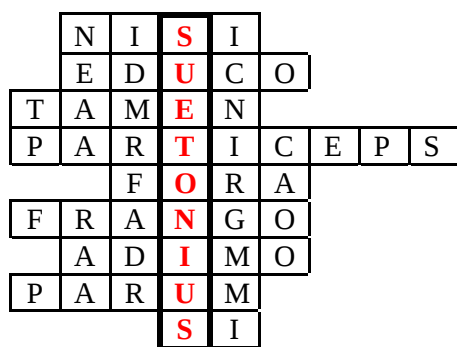
32. CVIČENIE

1. Preložte:

1. *Ak mlčíš, zdá sa, že súhlasíš.* (reálna forma)
2. *Ak ste zatajili zločiny (hanebnosti) iného človeka, konali ste nečestne.* (reálna forma)
3. *Odpíšem ti, ak sa dozviem niečo nového.* (reálna forma)
4. *Ak by sa náš priateľ nevyliečil, veľmi by sme smútili.* (potenciálna forma)
5. *Ak by niekto zbičoval alebo zabil rímskeho občana, bol by potrestaný ťažkým trestom.* (potenciálna forma)
6. *Básnik Simonides spoliehajúc sa na to, že bol Temistoklovým dôverným priateľom, ho požiadal o niečo nespravodlivé. Temistokles odopruč to mu povedal: „Ani ty, Simonides, by si nebol dobrý básnik, ak by si skladal (zložil) básne proti zákonom básnického umenia (v rozpore so zákonmi básnického umenia), ani ja by som nebol dobrý úradník, ak by som kvôli tebe urobil niečo proti zákonom vlasti (v rozpore so zákonmi vlasti).“* (potenciálna forma)
7. *Keby oní vynikajúci muži žili, mali (dosl. držali) by sme dnes republiku.* (ireál. forma – neskutočnosť v prít.)
8. *Keby nebolo žiadnym spôsobom dovolené použiť meče, určite by nebolo dovolené mať ich.* (ireál. forma – neskutočnosť v prít.)
9. *Vojaci by boli mesto dobyli, keby boli bývali udatnejší.* (ireál. forma – neskutočnosť v min.)
10. *Nepriatelja by boli zvíťazili, keby ich počet nebol býval omnoho menší ako našich.* (ireál. forma – neskutočnosť v min.)
11. *Keby bol Alexander, ktorý úplne premohol toľko národov, premohol aj žiadostivosti (vášne) svojho ducha, bezpochyby by bol žil dlhšie a s väčšou slávou.* (zmiešaná forma)
12. *Keby v tom čase bola zavážila moja rada a vplyv (vážnosť), boli by sme dnes slobodní a štát by nebol stratil toľko vodcov a vojska.* (zmiešaná forma)
13. *Caesar by bol prenikol do Egypta až po Etiópiu, keby vojsko nebolo odoprelo nasledovať ho.* (zmiešaná forma)
14. [Epaminondas povedal:] *Lebo ak chce [Artaxerxes] to, čo je pre Tébčanov užitočné, som pripravený urobiť to zadarmo; ak však opačné, nemá dosť zlata a striebra.* (reálna forma)
15. *Labienus sa zaprisahal, že do tábora sa vráti len ako víťaz.*
16. *Väčšine Numidánov prináša koniec života staroba, okrem [tých], ktorí zahynuli mečom alebo po útoku šeliem (dosl. šelmami).* (zmiešaná forma)
17. *Nemyslite si, že naši predkovia urobili náš štát z malého veľkým zbraňami (s pomocou zbraní)! Keby to tak bolo, mali by sme ho omnoho krajším; veď máme väčšie množstvo spojencov a občanov, okrem toho zbraní a koní ako oni (dosl. oni).* (ireál. forma – neskutočnosť v prít.)
18. *Vojsko by bolo bývalo zničené, keby utekajúcich neboli ukryli lesy.* (ireál. forma – neskutočnosť v min.)
19. [Venturia synovi Coriolanovi obliehajúcemu Rím povedala:] *Keby som teda ja nebola porodila, Rím by nebol obliehaný; keby som nemala syna, bola by som zomrela slobodná v slobodnej vlasti.* (zmiešaná forma)
20. *Ak sú štát, senát a národ prázdne názvy (slová), je vo vašom záujme, spolubojovníci, aby vládkara neustanovili najhorší.* (reálna forma)
21. [Domitianus] *nestrpel, aby mu bola na Kapitole postavená žiadna [iná] socha okrem zlatej a striebornej.*
22. *Ak kráľova manželka porodí mnohých synov, prvorodený bude vládnuť všetkým.* (reálna forma)
23. *Vojvoda by bol kráľa zabil, keby ho (dosl. samotného) kráľovi priatelja neboli veľmi starostlivo (ostrážito) strážili.* (ireál. forma – neskutočnosť v min.)
24. *Ak by sa niekto z kráľových následníkov chopil zbraní na podmanenie Uhorska (aby si podmanil Uhorsko), nech upadne do nevôle všemohúceho Boha a nech je navždy podrobený cirkevne kliatbe (nech je na neho navždy uvalená cirkevná kliatba).* (zmiešaná forma)
25. *Ak by totiž boli šli smerom k Tise, neboli by sa obrátili na sever, ale na západ.* (ireál. forma – neskutočnosť v min.)

2. Vylúštite, komu patrí podobizeň na obrázku:

ak nie
vyviesť
predsa
účastník
dvere
lámať
odobrať
málo
ak

Gaius Suetonius Tranquillus (okolo 70 – 130-140), rímsky historik a životopisec, autor diel *De viris illustribus* (O slávnych mužoch), *De vita Caesarum* (O živote cisárov) a ďalších nedochovaných diel

33. CVIČENIE

1. Preložte:

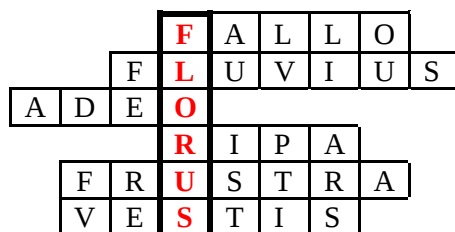
1. *Mnohí sú takí (natol'ko) nerozvážni, že nerobia to, čo iným radia.*
2. *Catonova usilovnosť bola taká veľká, že sa ako starec učil grécky jazyk.*
3. *Nebol nikto, kto by nebol nenávidel Catilinu.*
4. *U Rimanov bol zvyk, že v pochybnostiach (v pochybných/neistých veciach/záležitostiach) sa pýtali na radu sibylských kníh (dosl. boli pýtané ... sibylské knihy).*
5. *Brutus bol tak málo bojazlivý, že sa dal v šiku pre štát zabiť.*
6. *Temistokles bol obdarený takou veľkou (dobrou) pamäťou, že sa chcel radšej naučiť umeniu (schopnosti) zabúdať ako umeniu (schopnosti) pamätať si (dosl. pamäť).*
7. *[Agesilaus] S týmto zámerom teda prepravil vojenské zbory cez Helespont a bol taký rýchly (dosl. a použil takú veľkú rýchlosť), že cestu, ktorú vykonal (uskutočnil) Xerxes v priebehu (jedného) roka, tento prešiel za tridsať dní.*
8. *Celého vojska sa náhle zmocnil taký veľký strach, že veľmi (dosl. nie nevel'mi) rozrušil mysle a duše všetkých.*
9. *Ariovistus však tak veľmi spyšnel a stal sa takým (tak veľmi) bezočivým, že sa zdal neznesiteľným (dosl. nezdal znesiteľným).*
10. *Lebo v tom meste bola veľmi veľká zásoba všetkých vecí, ktoré boli potrebné na vojnu, a bolo prirodzenou polohou tak opevnené, že poskytovalo (dávalo) veľkú príležitosť na vedenie vojny.*
11. *[Tiberius] tak veľmi odmietal lichotenie (pochlebovanie), že nikoho zo senátorov nepustil k svojim nosidlám ani kvôli zdvorilostnej poklone, ani kvôli úradnej záležitosti [a] veru pred bývalým konzulom, ktorý sa ospravedlňujúc pokúšal prosiť (predniesť prosbu) utiekol tak, že (až) padol horeznačky.*
12. *Nikto novopovýšený (= žiaden novopovýšený šľachtic) nebol ani taký slávny ani [známy] vynikajúcimi činmi, že sa nepokladal za nehodného onej pocty.*
13. *Ale len čo vyslanci prišli do Ríma a z príkazu kráľa hostiteľom a iným, ktorých vážnosť mala v tom čase v senáte vplyv, poslali veľké dary, nastala taká veľká premena, že z najväčšej nenávisťi sa Jugurta dostal do obľuby a priazne (z veľmi nenávidného sa stal vítaným a obľúbeným).*
14. *To je príčinou, že staré stoky, spočiatku vedené cez verejné priestranstvo, teraz všade idú pod súkromné domy a forma mesta sa viac podobá (je viac podobná) [mestu] obsadenému než rozvrhnutému (usporiadanému).*
15. *A výška násypu bola taká nepatrná, že našim aj poskytovala vyššie miesto na boj, aj sa pre dĺžku kopijí nepriateľ nachádzal pod ňou (dosl. mala nepriateľa pod sebou).*
16. *Vnútrozemie bolo natol'ko bezpečné pred rímskymi zbraňami, že Filip vyplienil Ajtólov nadarmo úpenlivo prosiacich o pomoc Rimanov.*
17. *Vtedy sa veru vylialo mnoho krvi: lebo dva šíky boli tak spojené, že zbrane odrážali zbraňami a hroty mierili do tváří.*
18. *Touto porážkou sa stalo, že ríša, ktorá sa nezastavila na brehu oceánu, sa zastavila na brehu Rýna.*
19. *V piatom roku onen Lucius Valerius, Brutov kolega a štyrikrát konzul, osudne zomrel taký chudobný, že jeho pohreb bol hradený z verejnej peňažnej zbierky (dosl. že náklady na pohreb mal z peňazí vyzbieraných národom/ludom).*
20. *Imrich bol znamenitý (a) mal taký bezúhonný život a čisté mravy (abl. vlastnosti), že v každom druhu cností bol veľmi podobný otcovi.*
21. *A Uhri boli preto takí rozrušení (znepokojení), že si mysleli, že stratou tohto jedného mesta vyšla navnivoč všetka ich sláva z predtým získaných (vybojovaných) vojenských víťazstiev.*
22. *Pretože bola veľká obava, aby celé kráľovstvo nebolo rozdelené na časti, božským, ako veríme, vnuknutím (na božie vnuknutie) sa stalo, že Ľudovít, hoci veľmi malý, bol spoločným rozhodnutím kniežat a so súhlasom celého národa vyzdvihnutý na (za) kráľa.*
23. *Pribehli tam prasatá a psy [zo vzdialenosti] niekoľkých míľ, požrali Turkov a veru psy, ktorých bolo ohromné množstvo, z toho boli také vykrmené, že ledva dokázali chodiť.*

24. V tomto roku sa na Svätjakubských trhoch prihodilo [niečo], čo sotva niekedy skôr (čo nikdy predtým) od založenia mesta, že sa na Svätjakubských trhoch v mestskej radnici nevyčapovalo žiadne víno.

25. Predovšetkým zažiarila (vynikla) láskavosť Mateja Korvína voči tomuto metsu (Kežmarok), ktorou sa stalo, že boli nielen obnovené osobitné (zvláštne) práva, ktoré malo, ale aj samotné mesto, nedávno vypálené v husitskej vojne, sa zdvihlo (povstalo) z popola s ďalekom radostnejším vzhľadom.

2. Vylúštite, meno ktorého rímskeho autora sa ukrýva v tajníčke:

klamem
rieka
natoľko
breh (riečny)
márne
odev

Lucius Annaeus Florus (1. – 2. stor),
rímsky historik, autor diela *Epitoma
de Tito Livio* (Výťah z Tita Livia).

34. CVIČENIE

1. Preložte:

1. *Hoci bol Hannibal občanmi opustený, predsa sa v najvyššom nebezpečenstve nebál.*
2. *Hoci Gréci pri Artemisiu odišli z nerozhodného boja, predsa sa neodvážili zostať (ostať) na tom istom mieste.*
3. *Aj keď ľahkoodenci prenasledovali nepriateľské vojenské zbory, predsa nikoho z nepriateľov nechytli (nezajali).*
4. *Udatní sa nedávajú na útek, aj keď hrozí istá smrť.*
5. *Ku klamárom by sme nemali dôveru, čoby aj hovorili pravdu.*
6. *Aj keby som sa mohol pomstiť za bezprávie, radšej by som [na neho] chcel zabudnúť.*
7. *Hoci sa totiž rieky ďaleko od svojich prameňov nedajú prejsť, predsa tými, ktorí postupujú (pochodujú) k samotným prameňom (až k prameňom), sa dajú prejsť tak, že sa od vody nezvlhčí ani koleno.*
8. *Hoci boli Samniti Rimanmi často porazení, predsa sa znovu a znovu chápali zbrane.*
9. *Čoby (keby) aj boli nepriatelia zbabelí, je zrejmé, že udatnosť je pre občanov veľmi užitočná.*
10. *Hoci Aristides stál na čele najvyšších úradov a mohol veľmi ľahko zbohatnúť, predsa umrel v najväčšej chudobe.*
11. *Hoci Caesarovo vojsko trpelo veľmi veľkým (najvyšším) nedostatkom obilia, predsa od nich nebolo počuť žiaden hlas nehodný (nedôstojný) vznešenosti a predošlých víťazstiev rímskeho národa.*
12. *No hoci Caesar ešte nepoznal úmysly Britanov, predsa z osudu (neúspechu) svojich lodí a z toho, že prestali dávať rukojemníkov, tušil, že sa stane to, čo sa stalo (prihodilo).*
13. *Ale mne sa však predsa zdá, že hoci spisovateľa a vykonávateľa skutkov (toho, kto činy opisuje, a toho, kto ich vykonáva) vôbec nesprevádza rovnaká sláva (spisovateľovi a pôvodcovi skutkov ... sa nedostáva sa rovnakej slávy), je ťažké (obťažné) predovšetkým opisovanie skutkov (činov).*
14. *A mňa, hoci som nesúhlasil so zlými (skazenými) spôsobmi (zvykmi) ostatných, predsa prenasledovala tá istá túžba po sláve, ako (dosl. ktorá) ostatných, zlá povest' a závišť.*
15. *A plebejci, hoci boli v tom roku znepokojení (pobúrení) mnohými a rôznymi vzburami, nezvolili viac ako troch tribúnov s konzulskou mocou.*
16. *Samniti stoja odhodlaní (odhodlane) v zbrani, aj keď viac rán prijímajú ako spôsobujú.*
17. *Agrippina, aj keď vysilená smútkom a chorľavá (s chorým telom), vystúpila na loď s Germanicovým popolom a s deťmi za všeobecnej ľútosti (za plaču/oplakávania všetkých).*
18. *A tak (preto) boli na hlavu porazení v dvoch bitkách, hoci sa krátko pred príchodom nepriateľa po opustené sídel (príbytkov, domovov) uchýlili do veľmi vysokých hôr.*
19. *A hoci z hradieb lietali rozmanité strely z (pomocou) všetkých druhov vrhacích strojov, pred týmto nebezpečenstvom nás chránila blízkosť hradieb.*
20. *V roku štyristosedemdesiatom siedmom, aj keď už bolo meno mesta Ríma slávne, sa predsa nepustili do boja mimo Itálie.*
21. *Svätý vojvoda Ladislav teda myslí si, že (oná) je dcérou varadínskeho biskupa a hoci bol ťažko zranený, predsa ho (onoho) veľmi rýchlo prenasledoval na (onom) koni, ktorého volal Zug.*
22. *Onen, hoci vedel, že nepôjde bez nebezpečenstva, spoliehajúc sa na kráľovskú dôveru a dávnu priazeň predsa prišiel dobrovoľne do Budína a myslel si, že mu od kráľa nehrozí žiadne nebezpečenstvo.*
23. *Hoci sme dedinu Šaľa a k nej patriace dediny darovali kráľstori v Turci, predsa boli nemenej ustanovené (určené) do našej ochrany (pod našu ochranu) ako iné naše slobodné dediny.*
24. *Lebo aj keď tu udatnosť Štefana leží pod mramorom, no predsa sa slávna skvie pod uhorským nebom.*
25. *Aj keď sa Levoča v skutku teší z veľmi vhodnej polohy, predsa často trpí nedostatkom vody.*

2. Vylúštite, meno ktorého rímskeho historika sa ukrýva v tajníčke:

mlieko
zúrim
hoc
konanie
osud
tenký
chýbam
i keď

		L	A	C		
F	R	E	M	O		
Q	U	A	M	V	I	S
A	C	T	I	O		
		F	A	T	U	M
	T	E	N	U	I	S
D	E	S	U	M		
	E	T	S	I		

hoci
zver
často
sprievodca
vonkajší
klamať
plný
hanebný
lámem
beh
pokoj

Q	U	A	M	Q	U	A	M
F	E	R	A				
		C	R	E	B	R	O
			C	O	M	E	S
E	X	T	E	R			
	F	A	L	L	O		
		P	L	E	N	U	S
T	U	R	P	I	S		
	F	R	A	N	G	G	
C	U	R	S	U	S		
Q	U	I	E	S			

Ammianus Marcellinus (okolo 330 – okolo 395), rímsky historik, autor diela *Rerum gestarum libri* (Dejiny).

35. CVIČENIE

1. Preložte:

1. *Vyslanci prichádzajú, aby sa ospravedlnili, (preto)že začali vojnu s rímskym národom.*
2. *Achilles bol taký slávybažný, že nechcel ostať doma, hoci od matky vedel, že mu pri Tróji hrozí istá smrť.*
3. *Keď Aristides spozoroval kohosi píšeceho (ako píše), aby bol vyhnaný z vlasti, vraví sa, že sa ho opýtal, prečo to robí alebo čo Aristides spáchal, prečo je pokladaný za hodného takého trestu.*
4. *Caesar sa domnieval, že si musí dávať pozor, aby sa to nestalo (že musí zabrániť, aby sa to stalo).*
5. *Bolo nepochybné, že ak Rimania premôžu Helvéťanov, spolu s ostatnou Galiou vezmú Heduum slobodu.*
6. *V tábore Helvéťanov boli objavené a zanesené Caesarovi (sa našli a odniesli Caesarovi) zápisy (zoznamy) napísané (dosl. zhotovené) gréckym písmom, v ktorých bol menovite spísaný (zhotovený) zoznam, koľko odišlo (dosl. aký počet odišiel) z domu tých, ktorí mohli niesť zbraň (= bojaschopných), a tiež osobitne koľko detí (chlapcov), starcov a žien.*
7. *Po objavení brodov (keď našli brody) sa pokúsili časť svojich vojenských zborov previesť s tým úmyslom (zámerom), aby, ak budú môcť (ak by mohli; podľa možnosti), dobyli pevnosť (tvrdzu), na čele ktorej stál legát Quintus Titurius.*
8. *Lebo v Jugurtovi bola taká veľká ľstivosť a taká veľká znalosť miest a vojska (lebo Jugurta bol taký ľstivý a tak sa vyznal v prostredí/krajine a vo vojenstve), že sa pokladalo za neisté, či je nebezpečnejší prítomný (nablízku) alebo neprítomný (vzdialený) a či zachovávať mier alebo vedúci vojnu (či keď zachováva mier alebo vedie vojnu).*
9. *Nepochybuje, že ak sa oznamuje pravda (že ak je to, čo sa oznamuje, pravdivé; že ak dostáva pravdivé správy), na svitaní, len čo sa príde na zhromaždenie (len čo sa zide zhromaždenie), pripravený [Turnus] príde s hŕstkou sprisahancov a ozbrojený.*
10. *Podozrivá bola aj osada Antium, pretože keď bolo mestečko obsadené, utieklo vraj odtiaľ veľké množstvo ľudí k Ékvom.*
11. *Ale je dostatočne známe, že tí, ktorí obľahli (obsadili) Clusium, neboli prvými, ktorí prešli Alpy (neboli [tými], ktorí [ako] prví prešli Alpy).*
12. *Ved' sa predsa oznamovalo, že sa pripravujú (chystajú) vyslanci, aby (ktorí by) pritiahli (vtiahli) horné vojsko do toho istého sporu.*
13. *A predsa nenasledovala Tiberiova reč pred očami všetkých, ale obrátiac sa k matke hovorí, že by nebolo divné (zvláštne), ak by ustanovil (určil) niečo prísnejšie (= prísnejší trest) [pre tú], ktorou je obviňovaný (podozrievaný) z travičstva.*
14. *Pri treste a bezpečnosti sa senát uzniesol (rozhodol; dosl. bolo vykonané uznesenie/ rozhodnutie senátu), že ak bude niekto zavraždený svojimi otrokmi, budú na trest smrti odsúdení aj tí, ktorí v záвете (závetom) prepustení na slobodu ostali pod tou istou strechou.*
15. *S mierom sa nesúhlasilo (mier sa nepáčil) a Pyrrhovi bolo senátom ohlásené, že s Rimanmi nemôže mať (uzavrieť) mier, ak neodíde z Itálie.*
16. *Ale keď prišli vyslanci od kráľa Mithridata, ktorí prosili o mier, Sulla odpovedal, že za žiadnych okolností ho neuzavrie (dosl. nedá), ak sa kráľ po opustení tých [miest], ktoré obsadil, nevráti do svojho kráľovstva (ak kráľ neopustí tie miesta, ktoré obsadil, a nevráti sa do svojho kráľovstva).*
17. *Po tej bitke sa mnohé mestá Itálie, ktoré slúžili Rimanom, preniesli (prešli) k Rimanom. Hannibal Rimanom ponúkol, aby vykúpili zajatcov, a senát odpovedal (dosl. a senátom bolo odpovedné), že nie sú potrební tí občania, ktorí sa dali zajať (chytiť; dosl. ktorí mohli byť zajatí), hoci boli ozbrojení.*
18. *Všetci verní, urodzení (šľachtici), starí i mladí, bohatí i chudobní, počúvajte! Pretože každému z vás dal Boh prirodzené videnie (zrak), chcem počuť, prečo bol náš pán kráľ pripravený o oči a rozhodnutím koho bolo toto vykonané (sa toto vykonalo; sa to stalo).*
19. *Keď v tých istých časoch vojvoda Arpád uvidel, že je prostredníctvom (vďaka) svojim vojakom tak povýšený (povznesený) a chránený (bezpečný), vtedy po vzájomnej porade poslal mnohých*

vojakov na vojenskú výpravu, aby (vzťažná veta účelová) si podrobili ľud z hradu Gemer a Novohrad a, ak im bude osud priat' (ak by im osud prial), tu potom postúpili smerom k českým hraniciam (k územiu Čechov) až k hradu Nitra.

20. Onen (gróf Ladislav) nevediac o úkladoch (dosl. neznalý úkladov) a nepamätajúc si (nemysliac na to), čo mu (dosl. onomu) povedal otec, aby sa nikdy nedal zavrieť (nebol zatvorený) spolu s bratom medzi prahy (vnútri) kráľovského paláca, chcel, aby tam gróf Matej prišiel, skôr než odíde (by odišiel pred jeho odchodom).

21. Avšak potom, keď vyslanci jednomyseľne (spoločnou vôľou, rozhodnutím) potvrdili (schválili) zmluvu, kráľ so senátom a s vyslancami poslanými (vyslanými) mestami zostúpil (zišiel) z hradu na zhromaždenie, ktoré sa vtedy konalo pred kráľovským palácom.

22. Naši verní od nás žiadali, aby sme poslali nášho vhodného človeka na samotnú zem, aby zistil (vzťažná veta účelová), či spomenutý Zochud a jeho bratia pokojne vlastnia uvedenú zem (dosl. či sú ... v pokojnom vlastníctve/držbe uvedenej zeme).

23. [Ten,]koho baví poznávanie starej doby, túži vedieť (poznať), čo v dávnych a najstarších časoch Huni robili (vykonali)? Aké bitky vybojovali? Aké odevy nosili na ozdabu tela? Aký spôsob života dodržovali? Ako obratne jazdili?

24. Najjasnejší a najvznešenejší vládca, náš najctihodnejší otec. Dozvedeli sme sa, že vojenské zbory Vašej vznešenosti, ktoré sú zvyčajne (majú vo zvyku byť) posielané do Uhorska na potlačenie (zastavenie) tureckých vpádov (útokov), pochodujú (konajú pochod) cez naše spišské panstvo. Žiadame preto Vašu Vznešenosť (od Vašej vznešenosti), nech sa ráči postarať (aby sa ráčila postarať), aby vojaci nespôsobili žiadnu škodu tým, cez ktorých prechádzajú (majú prechod).

25. Je však isté, že už vtedy v časoch (za čias) prvých uhorských kráľov bol náš hrad opevnený tak, že dokázal (mohol, bol schopný) odraziť útoky nepriateľov (nepriateľské útoky).

2. Vylúštite, komu patrí podobizeň na obrázku:

zaháňam
strážca
šťastie
žreb
koľko
chytám
smejem sa
privádzam
platím

I	M	P	E	L	L	O	
		C	U	S	T	O	S
F	O	R	T	U	N	A	
	S	O	R	S			
	Q	U	O	T			
	C	A	P	I	O		
		R	I	D	E	O	
A	D	D	U	C	O		
		S	O	L	V	O	

Flavius Eutropius (4. stor.), rímsky historik, autor diela *Breviarium ab urbe condita* (Súhrnné pojednanie od založenia Mesta).

A

a(d)spiciō, ere, spexī, spectrum pozerat', hľadieť
a(d)stō, āre, stitī, – stāt' (pri niekom, niečom – dat.)
ā, **ab** od (predl. s abl.; **ā** sa používa pred spolu-
 hláskou, **ab** pred samohláskou a hláskou *h*)
abbās, ātis, m. opát
abdicō, āre, āvī, ātum zriekať sa, vzdávať sa
 niečoho, odstupovať
abdō, ere, didī, ditum odstraňovať; *sē abdere*
 skrývať sa
abeō, īre, īī, itum odísť, odchádzať
aberrō, āve, āvī, ātum zablúdiť, pomýliť sa
abiciō, ere, iēcī, iectum odhadzovať, zahadzo-
 vať, odkladať, zložiť; nechať, opúšťať
ablātum, ī, n. odňatá vec
Aborīginēs, um, m. Aborīginovia, latinský kmeň
absēns, entis neprítomný, vzdialený
absentia, ae, f. neprítomnosť
absque bez, mimo (predl. s abl.)
abstinentia, ae, f. zdržanlivosť, statočnosť
absum, abesse, āfūī, āfutūrūs byť preč, byť
 vzdialený, byť neprítomný
absurdus, a, um nezmyselný
abundē hojne, nadostač
abundō, āre, āvī, ātum mať nadbytok, mať
 hojnosť, oplývať
abūtor, abūī, abūsus sum využívať, zneužívať
 (s abl.)
ac = **atque**
accēdō, ere, cessī, cessum prikróčiť, pristúpiť,
 priblížiť sa, prísť, dostaviť sa
accendō, ere, cendī, cēsum zapalovať, rozpalovať
accidō, ere, cidī, – pripadať, dopadať; prihodiť
 sa, stať sa
accingō, ere, cīnxī, cīnctum vystrojiť sa, vyzbro-
 jiť sa, ozbrojiť sa, pripraviť sa
accipiō, ere, cēpī, ceptum prijímať, dostávať, brať
accollō, ere, uī, – bývať pri niekom, niečom, bývať
 v susedstve niekoho, niečoho (s acc. al. dat.)
accūrātus, a, um dôkladný
accurrō, ere, currī (cucurrī), cursum pribehnúť
accūsō, āre, āvī, ātum žalovať, obžalovať,
 obviňovať
ācer, ācris, ācre ostrý, prudký
aciēs, ēī, f. ostrie; bystrosť; šík
actiō, ōnis, f. konanie, činnosť; *grātiarum actiō*
 vzdávanie vďaky
āctor, ōris, m. vykonávateľ
actus, ūs, m. hnanie, pohyb; dejstvo; *skutok, čin
acus, ūs, f. ihla, ihlica
ad k, ku, do, pri (predl. s acc.)
addūcō, ere, dūxī, ductum privádzať, dovádzať,
 priťahovať; navádzať, prinútiť
adeō až potiaľ, tak dlho, tak veľmi, natoľko, tak,
 taký
adeō až tak, až potiaľ
adhaereō, ēre, haesī, haesum visieť, ľpieť na
 niekom, držať sa, nepohnúť sa od niekoho (s acc.)

adhibeō, ēre, hibuī, hibitum pridávať, privolať,
 pozvať, prijímať, pripustiť, vynakladať;
 používať, užívať; *vestem/vestēs adhibere*
 nosiť odev
adhūc dosiaľ, dodnes, ešte teraz, ešte stále
adiciō, ere, iēcī, iectum pridávať, pripájať
adimō, ere, ēmī, ēmptum odobrať, olúpiť,
 zbavovať
aditus, ūs, m. príchod, prístup, vchod
adiutor, ōris, m. pomocník
adiuvō, āre, iūvī, iūtum podporovať, pomáhať
admīror, ārī, ātus sum obdivovať, čudovať sa
admittō, ere, mīsi, missum pripustiť, vpustiť,
 pustiť; dopúšťať sa niečoho, páchať niečo
 (s acc.)
admoneō, ēre, uī, itum pripomínať, napomínať,
 pobádať, povzbudzovať, upozorňovať
adnuntiō, āre, āvī, ātum zvestovať, oznamovať;
 hlásať
adpetō (appetō), ere, petīvī, petītum ponáhať
 sa; blížiť sa, nastávať
Adrianus, ī, m. Adrián
adultus (assultus), ūs, m. útok, napádanie
adsum, adesse, affūī (adfuī), affutūrūs
 (adfutūrūs) byť prítomný, byť pri (niekom,
 niečom), pomáhať, objaviť sa, dostaviť sa
adtollō (attollō), ere, –, – zdvíhať
adulātiō, ōnis, f. lichotenie, pochlebovanie
adulēscēns, entis mladý; **adulēscēns**, entis, m. f.
 mladík, mládenec, mladý muž; dievča, mladá
 žena
adulēscēntia, ae, f. dospievanie, mladosť
adventus, ūs, m. príchod
adversārius, a, um nepriateľský; **adversārius**,
 īī, m. protivník, nepriateľ
adversor, ārī, ātus sum odporovať, stavať sa
 na odpor
adversus proti, naproti, oproti; k, voči (predl. s acc.)
adversus, a, um obrátený oproti; nepriateľský;
 nepriaznivý, nešťastný
aedificium, īī, n. budova, stavba
aedificō, āre, āvī, ātum stavať, budovať, zakladať
aedilis, is, m. edil, rímsky úradník, ktorý sa staral
 o bezpečnosť, zdravotníctvo, dopravu, záso-
 bovanie a hry
aeger, gra, grum chorý, slabý, chorľavý
aegrē ťažko, bolestne
aegritūdō, inis, f. choroba; žiaľ, zármutok
aegrōtō, āre, āvī, ātum byť chorý, chorľaviť,
 chradnúť
aegrōtus, a, um chorý
Aegyptius, īī, m. Egyptan
Aegyptus, ī, f. Egypt
Aemilius, a, um meno rímskeho patricijského
 rodu; *Q. Aemilius Cerretanus* konzul
Aenēās, ae, m. Aeneas, praotec rodu Iuliovcov
aēneus, a, um kovový, medený, bronzový
Aequī, ōrum, m. Ékvovia, kmeň v Látii

aequitās, ātis, f. rovnosť, rovnakosť, spravodlivosť, nestrannosť
aequō, āre, āvī, ātum prirovnávať (niekoho – acc.; k niekomu – dat.), stavať (klásť) na roveň
aequum, ī, n. rovina; slušnosť, spravodlivosť; *aequo agere* konať čestne
aequus, a, um rovný, priamy; rovnaký; pokojný, slušný; *aequum est* je slušné, je správne (s acc. cum inf.)
aerumna, ae, f. starosť, trápenie, útrapa
aestās, ātis, f. leto
aestimō (**aestimō**), āre, āvī, ātum oceňovať, posudzovať, hodnotiť; *iuxtā aestimāre* rovnako oceňovať
aetās, ātis, f. vek, (ľudský) život; obdobie, doba
aeternus, a, um večný, nesmrteľný, neprestajný, stály
Aethiopia, ae, f. Etiópia
Aetōlī, ōrum, m. Ajtólovia, grécky kmeň v strednom Grécku
aevum, ī, n. vek, večnosť
afferō, afferre, attulī, allātum prinášať, donášať, poskytovať; oznamovať, zvestovať
afficiō, ere, fēcī, fectum opatrit'; *praemiō afficere* odmeniť
Āfrica, ae, f. Afrika
ager, grī, m. pole; územie, kraj
Agēsilaus, ī, m. Agesilaus, spartský kráľ (4. stor. p. n. l.)
aggredior, gredī, gressus sum pristupovať, pri-kročiť; napádať, útočiť, zaútočiť (na niečo/niekoho – acc.)
agitō, āre, āvī, ātum pohybovať, podnecovať, znepokojovať, búriť
agmen, inīs, n. voj, vojsko
agō, ere, ēgī, āctum konať, robiť, počínať si; rokovať
Agria, ae, f. Jäger
agricola, ae, m. roľník
Agrippīna, ae, f. Agrippina, Germanikova manželka
Achillēs, is, m. Achilles, grécky hrdina pred Trójou
aiō (neúplné sloveso) prisviedčať, uisťovať, tvrdiť, hovoriť
alacer, cris, cre rezký, bystrý; radostný, nadšený
alacritās, ātis, f. nadšenie
Alba, ae, f. vlastné meno miest, hôr, riek a ľudí;
Alba Longa najstaršie hlavné mesto Latia;
Alba Rēgia Stoličný Belehrad
Albānī, ōrum, m. obyvatelia Alby
Albānus, a, um albský (podľa mesta Alba Longa)
Albertus, ī, m. Albert; *rēx Albertus* Albrecht II. Habsburský (1397 – 1439)
albus, a, um biely
Alcibiadēs, is, m. Alkibiades, aténsky štátnik
ālea, ae, f. kocka
Alesia, ae, f. Alesia, opevnené mandúbijské mesto v Galii
Alexander, drī, m. Alexander; *Alexander Magnus* Alexander Veľký, macedónsky kráľ

Alexandria, ae, f. Alexandria, meno mnohých miest pomenovaných podľa Alexandra Veľkého; najznámejšia Alexandria bola v Egypte
aliās inokedy, druhý raz, inak; **aliās** – **aliās** raz – druhý raz, inokedy
alibi inde, na inom mieste
aliēnus, a, um cudzí
alimentārius, a, um alimentálny, zúčastnený na výžive/podpore (resp. vyživovaný/podporovaný) zo súkromných alebo verejných prostriedkov
alimentum, ī, n. výživa, potrava; prostriedky na výživu, podpora
aliquandō niekedy, raz
aliquantus, a, um dosť veľký, dosť značný; **aliquantō** o niečo, omnoho (pri kompar.)
aliquis, aliquid niekto, niečo; **aliquī**, aliqua, aliquod niektorý, nejaký
aliquot niekoľko
aliter ináč, inak, inakšie, iným spôsobom
alius, alia, aliud (gen. alterīus, dat. aliī) iný, druhý; ostatný; **alius** – **alius** jeden – druhý
alō, ere, aluī, altum (alitur) živiť, kŕmiť, chovať; podporovať
Alpēs, ium, f. Alpy
alter, era, erum (gen. alterīus, dat. alterī) druhý, iný; opačný; **alter** – **alter** jeden – druhý
altitudō, inīs, f. výška, hĺbka
altus, a, um vysoký, hlboký; vznešený
amābilis, e milý, obľúbený
amārus, a, um horký, trpký
ambitiōsus, a, um ctížadostivý
ambitus, ūs, m. okraj, obvod, objem
Ambrōnēs, um, m. Ambróni, keltský kmeň
ambulō, āre, āvī, ātum prechádzať sa
āmēns, entis bez rozumu, nerozumný, pomätený
āmentia, ae, f. pomätenosť, šialenosť
amīcitia, ae, f. priateľstvo
amīcus, ī, m. priateľ
āmissiō, ōnis, f. strata
āmittō, ere, mīsī, missum prepúšťať, odkladať, vzdávať sa niečoho, upúšťať od niečoho, stratiť, prísť o niečo (s acc.)
amnis, is, m. rieka
amō, āre, āvī, ātum milovať, mať rád
amor, ōris, m. láska
amplexor, ārī, ātus sum opäť a opäť objímať
ampliō, āre, āvī, ātum zväčšovať
Amūlius, ī, m. Amulius, kráľ mesta Alby Longy
an a či, vari, či vari; *an nōn* a či nie (opyt. častica)
anathema, atis, n. obetný dar; *cirkevná kliatba
ancilla, ae, f. slúžka
Andreas, ae, m. Ondrej, Andrej
angelus,* ī, m. posol, anjel
anguis, is, m. f. had
angustiae, ārum, f. úzky priestor, úžina, priesmyk
Aniānus,* ī, m. sv. Anián, orleánsky biskup
animadvertō, ere, vertī, versum pozorovať, všímať si

animal, ālis, n. živočích, zviera
animus, ī, m. duch, duša, myseľ
annus, ī, m. rok
ante pred (predl. s acc.); predtým, prv, skôr
anteferō, ferre, tulī, lātum napred nieť;
 uprednostňovať, dávať prednosť (niekomu,
 niečomu – acc., pred niekým, niečím – dat.)
antepōnō, ere, posuī, positum klásť vopred; pred-
 kladať; uprednostňovať, dávať prednosť (nie-
 komu, niečomu – dat., pred niekým, niečím – dat.)
antequam skôr ako, prv ako; (po zápore) dokiaľ
 ne- (čas. spojka)
Antigonus, ī, m. Antigonus, Alexandrov
 vojvodca (308 – 301 p. n. l.)
Antiochus, ī, m. Antiochos, meno sýrskych kráľov
antiquitās, ātis, f. starý vek, stará doba, starovek,
 starožitnosť
antiquus, a, um dávny, starodávny, staroveký
Antium, iī, n. staroveké prímorské mesto v Latii
Antōnius, ī, m. rímske rodové meno;
C. Antōnius, konzul v roku 63 p. n. l.
anus, ūs, f. stará žena, starena
aper, aprī, m. kanec
Apollō, inis, m. Apolón, grécky a rímsky boh
 svetla, slnka a umenia
apostolicus, a, um apoštolský, pápežský
apparātus, ūs, m. príprava, výstroj, výzdoba
appāreō, ēre, uī, itūrus ukázať sa, zjaviť sa,
 objaviť sa; **appāret** je zrejmé, je jasné
appellō, āre, āvī, ātum oslovovať; volať na
 pomoc; nazývať (niekoho/niečo – acc., niekým/
 niečím – acc.)
Appius, iī, m. Appius, rímske osobné meno;
Appius Herdonius sabínsky vodca bandy,
 ktorá sa zmocnila Kapitolu
applicō, āre, āvī, ātum pripojiť, pridružiť
apportō, āre, āvī, ātum prinášať, privázať
appropinquō, āre, āvī, ātum približovať sa,
 blížitiť sa (k – ad)
apud pri, u, v, pred (predl. s acc.)
aqua, ae, f. voda
Aquilēia, ae, f. Akvileia, mesto na severe Talian-
 ska
āra, ae, f. oltár
Arar, is, m. Arar, rieka v Galii (teraz Saône)
arātrum, ī, n. pluh; poplužie (stará poľná plošná
 miera – výmera zeme, ktorú bolo možné poorať
 jedným pluhom)
arbitror, ārī, ātus sum pozorovať; usudzovať,
 domnievať sa, myslieť; pokladať (niečo –
 acc., za niečo – acc.)
arbor, ōris, f. strom
arcānus, a, um skrytý, tajný, tajomný
arceō, ēre, uī ohradiť; brániť (v prístupe)
arduus, a, um strmý, prikry; ťažký, obtiažny,
 namáhavý; *rēs arduae* tiesnivé pomery, núdza
argentum, ī, n. striebro
argūmentum, ī, n. dôkaz
arguō, ere, uī, – dokazovať; obviňovať (niekoho
 – acc.; z niečoho – gen.)

archiepiscopus, * ī, m. arcibiskup
Archimēdēs, is, m. Archimedes, starogrécky
 matematik, fyzik, astronóm, mechanik
 a filozof (3. stor. p. n. l.)
ariānus, * ī, m. arián, prívrženec arianizmu
Ariovistus, ī, m. Ariovistus, kráľ germánskych
 Suebov (1. stor. p. n. l.)
Aristidēs, is, m. Aristidēs, aténsky štátnik
 a vojvodca (530 – 468 p. n. l.)
arma, ōrum, n. (len pl.) zbraň, zbrane, vojna
armātūra, ae ozbrojenie, výzbroj; ozbrojenci;
levis armātūra ľahkoodenci
armātus, a, um ozbrojený, vyzbrojený
Arminius (Armenius), iī, m. germánske knieža
armō, āre, āvī, ātum vyzbrojiť, ozbrojiť
arrogantia, ae, f. namyslenosť, bezočivosť
ars, artis, f. umenie; remeslo; veda; *artēs et
 litterae* umenia a vedy
Artaxerxēs, is, m. Artaxerxes, meno perzských
 kráľov
Artemīsium, iī, n. mesto v sev.-vých. Eubóji
artifex, ficis, m. remeselník, tvorca, umelec
artus, a, um stiesnený, úzky
arvum, ī, n. pole
arx, arcis, f. hrad, pevnosť
ascendō, ere, scendi, scēsum vystupovať, vyliezť
Asia, ae, f. Ázia
asinus, ī, m. osol, somár
asper, era, erum drsný; obtiažny, nebezpečný;
 neľútostný
assequor, sequī, secūtus sum dosiahnuť, dostať
asserō, ere, seruī, sertum pripojovať; tvrdiť,
 prehlasovať, ubezpečovať
assiduus, a, um neprestajný
assimulō, āre, āvī, ātum prirovnávať
assuēscō, ere, suēvī, suētum zvykať si, privykať si
assuētus, a, um zvyknutý, navyknutý
assūptiō, ōnis, f. nárokovanie si, prijatie,
 pribratie; *nanebovzatie
astrum, ī, n. hviezda, súhvezdie
at ale, no, však, avšak; potom teda
Athēnae, ārum, f. Atény
Athēniēnsis, is, m. Aténčan
Atila Atila (5. stor.), kráľ Hunskej ríše
atque a, i, aj, tiež, a k tomu
ātrium, iī, n. átrium (hlavná miestnosť rímskeho
 domu)
attamen ale predsa, no predsa, ale jednako
Atticus, ī, m. Titus Pompōnius Atticus, rímsky
 finančník a Ciceronov priateľ (110 – 31 p. n. l.)
attribuō, ere, tribuī, tribūtum prideľovať,
 pričítať
auctor, ōris, m. autor, tvorca; radca
auctōritās, ātis, f. vážnosť, vplyv, moc
audācia, ae, f. odvaha
audācter (zriedka **audaciter**) odvážne, smelo
audāx, ācis odvážny, smelý; opovážlivý, bezočivý
audeō, ēre, ausus sum odvažovať sa, mať
 odvahu, odhodlať sa
audiō, īre, īvī, ītum počúvať

audītus, ūs, m. sluch, počúvanie, reč
auferō, auferre, abstulī, ablātum odnášať, odňať, odstraňovať; miznúť
augeō, ēre, auxī, auctum rozmnožovať, zväčšovať, zveľaďovať, zvyšovať, stupňovať
Augustus, a, um Augustov; cisársky
Augustus, ī, m. (z **augustus**, a, um požehnaný, vznešený) čestné prímene, ktoré rímsky senát udelil Oktaviánovi; *Octāviānus Augustus* Oktavián Augustus, prvý rímsky cisár (63 p. n. l. – 14 n. l.)
Aulus, ī, m. rímske meno; *Aulus Gelius* rímsky spisovateľ (125 – 180); *Aulus Hirtius* Caesarov legát a spisovateľ
aureus, a, um zlatý
auris, is, f. ucho; pl. sluch
aurum, ī, n. zlato
austrālis, e južný
aut alebo; **aut** – **aut** alebo – alebo, buď – buď
autem ale, však, avšak
Autrōnius, īi, m. Autronius, rímske rodové meno
autumnus, ī, m. jeseň
auxilia, ōrum, n. pomocné zbory
auxilium, īi, n. pomoc, podpora; **auxilia**, ōrum, n. pomocné zbory, posily
avāritia, ae, f. skúposť, lakomosť, lakomstvo, chamtivosť
avārus, a, um skúpy, lakomý, chamtivý; **avārus**, ī, m. lakomec
āvehō, ere, vēxī, vectum odviezť
aveō (**haveō**), ēre má len imperatív ave, avete, have, havete buď zdravý, buďte zdraví, dobré zdravie, vitaj, vitajte
āversor, ārī, ātus sum odmietat' (niekoho, niečo – acc.)
āvertō, ere, vertī, versum odvracať, obracať; *iter āvertere* odbočiť
avia, ae, f. babička
āvia, ōrum, n. odláhlé miesta, pustatiny
avis, is, f. vták
āvolō, āre, āvī, ātum odlietať
avus, ī, m. starý otec, predok
axis, is, m. nebo

B

barba, ae, f. fúzy, chlpy, brada
barbarus, ī, m. cudzinec, barbar
bārō, ōnis, m. barón
Bavarī, ōrum, m. Bavori
beātus, a, um blažený, šťastný; *blahoslavený
Belgae, ārum, m. Belgovia, obyvatelia sever. časti Galie
bellicōsus, a, um vojnový, bojachtivý, bojovný
Bellovaci, ōrum, m. Belovaci, belgický kmeň
bellum, ī, n. vojna
bene dobre
Benedictus, * ī, m. Benedikt
beneficium, īi, n. dobrodenie, milosť, láskavosť, priazeň
benevolentia, ae, f. láskavosť, priazeň
benignitās, ātis, f. dobrotivosť, láskavosť
benignus, a, um dobrotivý, láskavý, ochotný

bēstia, ae, f. zviera, šelma, divá zver
bibliothēca, ae, f. knižnica
bibō, ere, bibī, pōtum piť, vsať, napiť sa
Bibracte, is, n. Bibracte, hlavné mesto Heduo
biennium, īi, n. dva roky
bis dvakrát, dva razy
blandior, īrī, ītus sum lichotiť
Bo(h)ēmus, ī, m. Čech
Bohēmia, * ae, f. Čechy
bombarda, ae, f. vojenská strelná zbraň, puška, delo
bonum, ī, n. dobro; úžitok, osoh; **bona**, ōrum, n. majetok, bohatstvo
bonus, a, um dobrý
bōs, bovis, m. f. býk, vól; krava
bra(c)chium, īi, n. rameno; vetva, konár
brevis, e krátky; stručný
Britannī, ōrum, m. Briti
Britannia, ae, f. Británia
Brūtus, ī, m. Brutus, prímene v rode Iuniovcov; *C. Iūnius Brūtus* Caesarov obľúbenec a vrah; *L. Iūnius Brūtus* vypudil z Ríma kráľovský rod
Buda, ae, f. Budín
byssus, * ī, f. jemné plátno, batist

C

C. = **Gāius**, ī, m. osobné meno
cadāver, eris, n. mŕtvola
cadō, ere, cecidī, cāsūrus padať, klesať; klesať mŕtv, zahynúť
Caecīna, ae, m. priezvisko v rode Liciniovcov
caecus, a, um slepý; tmavý, temný; skrytý
caedēs, is, f. zabitie, vražda, krviprelievanie, obeť
caedō, ere, cecidī, caesum biť, rúbať, zabíjať
caelum, ī, n. nebo, nebesá, obloha; podnebie
Caepiō, ōnis, m. priezvisko v rode Serviliovcov
Caesar, aris, m. meno rodu Iuliovcov; *Gaius Iulius Caesar* štátnik, vojvodca a spisovateľ (100 – 44 p. n. l.); cisár
Caesaroforum, ī, n. Kežmarok
caesim seknuť, sekaním, sečnou ranou
calamitās, ātis, f. škoda, pohroma, nešťastie, strata
calamus, ī, m. trstina, steblo; pero
calidus, a, um teplý, horúci
calx, cis, f. päta
Campānus, a, um kampánsky; **Campānī**, ōrum, m. Kampáni, obyvatelia Kampánie, krajiny v strednej Itálii
campus, ī, m. pole, rovina, pláň, planina; *campus Mārtius* Martovo pole
candor, ōris, m. belosť, žiara, jas, lesk
canis, is, m. f. pes, suka
Cannae, ārum, f. Kanny, mesto v Apúlii
canō, ere, cecinī, cantātum spievať
canonicus, * ī, m. kanonik
cantilēna, ae, f. pesnička, stará pesnička
cantō, āre, āvī, ātum spievať, ospevovať
cantus, ūs, m. spev; pieseň
Canusium, īi, n. Canusium, mesto v Apúlii
capillus, ī, m. vlas
capīō, ere, cēpī, captum brať, chytať; obsadiť, zmocniť sa, dobyť, zajať; *arma capere* chopiť

sa zbrani; *cōnsilium capere* pojať úmysel, rozhodnúť sa, zaumieniť si
Capitōlium, iī, n. Kapitol, jeden zo siedmich pahorkov v Ríme
captīvus, a, um zajatý; **captīvus**, ī, m. zajatec
caput, itis, n. hlava; kapitola
carcer, eris, m. ohradenie; väzenie, žalár
careō, ēre, uī, itūrus byť bez niečoho, nemať niečo (s abl.)
cāritās, ātis, f. vážnosť, úcta, láska
carmen, inis, n. pieseň, báseň
carnālis, e telesný; pokrvný (dedič)
Carolus, ī, m. Karol
carpentārius,* iī, m. tesár
carpō, ere, psī, ptum trhať; užívať
Carthāginiēnsēs, ium, m. Kartáginci
Carthāgō, inis, f. Kartágo
cārus, a, um drahý, drahocenný; milý
Carvīlius, iī, m. Spurius Carvīlius Ruga, konzul (234 p. n. l.), prvý Riman, ktorý sa rozviedol
cāseus, ī, m. syr
Casimīrus, ī, m. Kazimír
Cassius, iī, m. Cassius, rímske rodové meno
castellum, ī, n. pevnosť, tvrdza; *hrad, zámok
castīgō, āre, āvī, ātum karhať, trestať
castrēnsis, e táborový; **castrēnsis**, is, m. hradčan, poddaný patriaci pod právomoc hradu
castrum, ī, n. opevnené miesto, pevnosť; *hrad, zámok, kaštieľ; dedina; **castra**, ōrum, n. (vojenský) tábor
castus, a, um mravne čistý, mravný, bezúhonný
catholicus,* a, um katolícky
Catīlīna, ae, m. Catilina (*L. Sergius Catilina* – pôvodca sprisahania v roku 63 p. n. l.)
Catō, ōnis, m. rímske priezvisko; *M. Porcius Catō* rímsky rečník a spisovateľ (2. stor. p. n. l.)
causā kvôli, pre (predl. s gen., kladie sa za meno); *meā (tuā, nostrā, vestrā) causā* kvôli mne (tebe, nám, vám)
causa, ae, f. príčina, dôvod, zámienka, prípad
cautus, a, um opatrný, obozretný
caveō, ēre, cavī, cautum chrániť sa, mať sa na pozore, vystríhať sa, vyvarovať sa
cavō, āre, āvī, ātum vyhlbovať, hľbiť
cēdō, ere, cessī, cessum ustupovať, odchádzať, podrobovať sa
celeber, bris, bre slávny
celebrō, āre, āvī, ātum sláviť, oslavovať
celer, eris, ere rýchly
celeritās, ātis, f. rýchlosť, prudkosť
cēna, ae, f. hlavné jedlo, obed
cēnseō, ēre, suī, sum počítať, odhadovať; ceniť, oceňovať, hodnotiť; domnievať sa, nazdávať sa
cēnsor, ōris, m. cenzor
cēnsus, ūs, m. census, odhad majetku, sčítanie ľudu (občanov); *cēnsus habēre* vykonať sčítanie

centuriō, ōnis, m. centurio, veliteľ centúrie
cēreus, a, um voskový
cernō, ere, crēvī, crētum rozoznávať, vidieť, poznávať
certāmen, inis, n. zápas, spor, bitka, boj
certē iste, zaiste, dozaista, naozaj, pravda
certō, āre, āvī, ātum zápasiť, bojovať
certus, a, um istý, určitý, spoľahlivý
cervus, ī, m. jeleň
cēterī, ae, a (obyčajne pl.) ostatní, druhí, iní
cēterum naostatok, konečne, napokon
Cetius mōns Viedenský les
Charybdīs, is, f. (acc. Charybdim) Charybda, morský vír pri Mesine
chorēa, ae, f. tanec; *chorēam dūcere* tancovať
chrīstiānus,* a, um kresťanský
Chrīstus, ī, m. Kristus; *ante/post Chrīstum nātum* – pred Kristom/po Kristovi
chronica, ōrum, n. letopisy, kronika
chronica,* ae, f. kronika
cibus, ī, m. pokrm, jedlo, strava, potrava
Cicerō, ōnis, m. Marcus Tullius Cicero, slávny rímsky rečník a spisovateľ (106 – 43 p. n. l.)
Cimbri, ōrum, m. Cimbrowia, germánsky kmeň
Cimōn, ōnis, m. Kimon, aténsky vodca a štátnik, 4. stor. p. n. l.
cingō, ere, cīnxī, cīnctum ovenčiť; obklopiť, obkolesiť, zovrieť, obľahnúť, obsadiť
cinis, eris, m. popol
circā okolo, naokolo, vôkol, pri, blízko (adv., predl. s acc.)
circulus, ī, m. kruh, kolo, obchod, kruhová dráha; *námestie, rínek
circum okolo (adv.); okolo, pri, blízko (predl. s acc.)
circumdō, dare, dedī, datum rozostavovať okolo, obklopuvať, obkľučovať
circumeō, īre, iī, itum obkľúčiť
circumveniō, īre, īvī, venum obchádzať; obkľučovať, obliehať
citerior, ius (komp.; **citimus**, a, um sup.) ležiaci z tejto strany, predný; bližší
cithara, ae, f. gitara, lýra; hra na gitare, lýre
citō rýchle; komp. **citius**; superl. **citissimē**
citō, āre, āvī, ātum hýbať; predvolávať; žalovať; uvádzať, menovať
civilis, e občiansky
civis, is, m. f. občan, občianka
civitās, ātis, f. občianstvo, občianske právo; obec, kmeň, štát, mestský štát, mesto
clādēs, is, f. porážka
clam tajne
clāmō, āre, āvī, ātum kričať, volať
clāmor, ōris, m. krik, pokrik, hluk
clāritūdō, inis, f. zvučnosť, jasnosť
clārus, a, um jasný, zrozumiteľný; hlasný; slávny
classis, is, f. loďstvo
Claudius, a, um meno rímskeho rodu; *Gaius Claudius* konzul
claudō, ere, clausī, clausum zatvárať
clipeus, ī, m. (okráhly) štít

cloāca, ae, f. stoka, kanál
Clūsium, iī, n. Clusium, mesto vo vých. Etrúrii
coarguō, ere, arguī, – dokazovať, dosvedčovať, usvedčovať
coenobita, * ae, m. mních
coēreco, ēre, cuī, citum krotiť
cōgitō, āre, āvī, ātum myslieť, premýšľať, uvažovať (o niečom – acc.)
cōgnātus, a, um pokrvný príbuzný

cōgnitiō, ōnis, f. poznávanie, poznanie, znalosť
cognōmen, inis, n. rodinné meno, priezvisko; (čestné) prímenie; prezývka
cognōscō, ere, nōvī, nitum poznávať, dozvedieť sa
cōgō, ere, coēgī, coāctum zhromažďovať; spájať; zvolávať, povolávať; tlačiť, nútiť
cohaereō, ēre, haesī, – byť spojený s niečím, súvisieť, držať sa, trvať
cohors, ortis, f. kohorta
cohortor, ārī, ātus sum povzbudzovať, napomínať
cōiciō, ere, iēcī, iectum hádzať, vrhať
Collātīnus, a, um kollatijský
collēga, ae, m. druh v úrade, kolega
collegium, iī, n. spoluúradovanie; zbor; spoločenstvo, spolok
colligō, ere, lēgī, lēctum zbierať, sŕahovať
collis, is, m. kopec, vrch, pahorok
collocō, āre, āvī, ātum umiestniť, položiť, postaviť
colloquium (conloquium), iī, n. rozhovor
colloquor (conloquor), loquī, locūtus sum zhovárať sa, rozprávať sa
colō, ere, coluī, cultum obrábať, pestovať, ošetrovať; obývať; uctievať, ctiť si, vážiť si, mať v úcte; zušľachťovať
colōnia, ae, f. osada, kolónia
color, ōris, m. farba
combūrō, ere, ussī, ustum spáliť
comes, itis, m. sprievodca, druh, dvoran; *gróf; župan; komes
cōmissor, ārī, ātus sum hýriť, hodovať, zabávať sa
comitātus, ūs, m. sprievod, družina; župa, stolica; hodnosť župana
comitium, iī, n. snem; *comitia habēre* konať snem
commeātus, ūs, m. potrava, strava, zásoby
commentārius, iī, m. zápis; pl. zápisky, pamäti
commilitō, ōnis, m. spoluvojak, spolubojovník
committō, ere, mīsi, missum púšťať sa (do niečoho – acc.); odovzdávať, zverovať; *proelium committere* zvädzať boj
commodum, ī, n. pohodlie; prospech, výhoda, osoh, záujem
commoror, ārī, ātus sum zdržovať sa, zdržať sa
commūnis, e spoločný, všeobecný; *(o ľuďoch) obyčajný, prostý, chudobný
communitās, ātis, f. spoločenstvo, spoločnosť; *obec, mestský úrad, mesto, spoločenstvo mešťanov
commūtātiō, ōnis, f. premena, zmena, výmena

comparō, āre, āvī, ātum pripravovať, získavať
compellō, ere, pulī, pulsum zháňať (dohromady), vháňať, zaháňať, nútiť; *podnecovať, povzbudzovať
comperiō, īre, perī, pertum dozvedieť sa, zistiť
complector, plectī, plexus sum objímať; zahŕňať, obsahovať
compōnō, ere, posuī, positum skladať, zostavovať
comprobō, āre, āvī, ātum schvaľovať, potvrdiť
computō, āre, āvī, ātum počítať, sčítať
concēdō, ere, cessī, cessum ustupovať, odchádzať; odstúpiť, prepustiť, prenechať, ponechať, dovoliť, dať, udeliť; *dē victōriā concēdere* prenechať víťazstvo
conciliō, āre, āvī, ātum nakloniť si, získavať si
concilium, iī, n. zhromaždenie, snem
conclāmō, āre, āvī, ātum zvolávať, nahlas volať, vyzývať
conclāve, is, n. izba, miestnosť
concordia, ae, f. svornosť
concors, dis svorný
concupiscō, ere, cupīvī (iī), cupītum bažiť, dychtiť, túžiť (po niečom – acc.)
concurrō, ere, currī, (-cucurrī), cursum zbiehať sa, schádzať sa
concursum, ūs, m. zbíhanie sa, zrážka, útok
condiciō, ōnis, f. dohoda, zmluva; podmienka, požiadavka; postavenie, stav
condiō, īre, īvī, ītum koreniť; (o mŕtvolách) balzamovať
conditor, ōris, m. zakladateľ, pôvodca, tvorca
conditus, a, um založený
condō, ere, didī, ditum skladať, zakladať, stavať, budovať; uložiť; pochovať
cōnectō, ere, nexuī, nexum splietať, spájať, zlučovať
cōnferō, ferre, contulī, collātum dokopy znášať, zväzať; zbierať, odovzdávať, vydávať, vynakladať; *sē cōnfere* odobrať sa, uchýliť sa; *darovať, dať, udeliť
cōnfessor, * ōris, m. vyznávač, spovedník
cōnfessus, a, um ten, ktorý sa priznáva (priznal), priznávajúci sa, priznavší sa
cōnfestim zaraz, ihneď, okamžite
cōnficiō, ere, fēcī, fectum urobiť, dokončiť, vykonať, zhotoviť, vyhotoviť
cōnfidō, ere, fisus sum dôverovať (niekomu), spoliehať sa (na niekoho – dat.), pevne veriť, pevne dúfať
cōnfirmō, āre, āvī, ātum upevňovať, posilňovať; potvrdzovať
cōnflīctus, ūs, m. zrážka
cōnfligō, ere, flīxī, flīctum narážať, zraziť sa v boji, stretnúť sa v boji, zviať boj, dať sa do boja
cōnfringō, ere, frēgī, frāctum zlomiť, rozbiť, zničiť
cōnfugiō, ere, fūgī, – utiekať sa, uchýliť sa
congruus, a, um zhodujúci sa, zhodný, súhlasný
coniugālis, e manželský

coniugium, iī, n. svadba, manželstvo
coniugō, āre, āvī, ātum spojiť, zlúčiť
coniungō, ere, iūnxī, iūnctum spájať, zlučovať, pripájať
coniūnx, ugis, m. f. manžel, manželka
coniūrātī, ōrum, m. sprisahanci
coniūrātiō, ōnis, f. sprisahanie, vzbura
coniūrō, āre, āvī, ātum sprisahať sa, vzbúriť sa
connubium (cōnubium), iī, n. manželstvo, manželský zväzok, sobáš
cōnor, āri, ātus sum pokúšať sa, usilovať sa, snažiť sa
cōnscientia, ae, f. vedomie, povedomie; svedomie
cōnsciscō, ere, sciŕī (sciī), sciŕtum ustanoviť, určiť; *mortem sibi cōnsciscere* páchať samovraždu
cōnscrībō, ere, scrīpsī, scrīptum zapisovať do zoznamu; brať na vojnu, odvádzať, vykonať odvod, verbovať, zbierať; *patrēs cōnscrīptī* otcovia a prisediaci, senátori
cōnsēsus, ūs, m. súhlas, jednomyselnosť, zhoda, dohovor
cōnsentiō, īre, sēnsī, sēnsus súhlasiť
cōnsequor, sequī, secūtus sum dosiahnuť, dosiahnuť, dohoniť, získať, nadobudnúť
cōnservō, āre, āvī, ātum zachovávať, uchovávať, udržiavať
cōnsiderātiō, ōnis, f. pozorovanie; uvažovanie, úvaha
cōnsilium, iī, n. rada, porada, úradné zasadnutie, rozvaha, rozhodnutie, uznesenie, úmysel, zámer
cōnspectūs, ūs, m. pohľad, výhľad, dohľad; *in cōnspectū* pred očami, v prítomnosti
cōnspiciō, ere, spexī, spectrum hľadiť, pozeráť; uvidieť, zazrieť, spozorovať, zbadáť
cōnstāns, antis pevný, stály, nemenný
Constantinus, ī, m. Konštantín
cōnstituō, ere, uī, ūtum postaviť, stavať položiť; ustanoviť, určiť; **in cōnspectū alicuius sē cōnstituere* dostaviť sa do niekoho prítomnosti / k niekomu
cōnstō, āre, stitī, stātūrus (pevne) stáť, trvať; skladať sa; **cōnstat** je známe; *inter omnēs cōnstat* je všeobecne známe
cōnsuētūdō, inis, f. obyčaj, zvyk, mrav
cōnsul, lis, m. konzul
cōnsulāris, e konzulský
cōnsulāris, is, m. bývalý konzul, (v cisárskej dobe) legát s hodnosťou konzula
consulātus, ī, m. konzulát, konzulská hodnosť, konzulský úrad
cōnsulō, ere, suluī, sultum radiť sa, rokovať; pýtať sa na radu (niekoho – acc.); starať sa (o niekoho – dat.) ; zaobchádzať s niekým, trestať niekoho (*in* s acc.)
cōnsultō, āre, āvī, ātum radiť sa
cōnsultum, ī, n. uznesenie, rozhodnutie
cōnsūmō, ere, sumpsī, sūmptum spotrebovať, zničiť

contemnō, ere, tempsī, temptum nedbať; nevšímať si; opovrhovať, pohŕdať (niečím – acc.)
contemptus, a, um opovrhovaný, potupný, hodný pohŕdania
contendō, ere, tendī, tentum porovnávať, zápasiť, bojovať; mieriť (na niekoho – dat.); ponáhľať sa, rýchle tiahnuť, pochodovať
contentiō, ōnis, f. zápas, spor
contentus, a, um spokojný (s niečím – abl.)
continenter nepretržite, neustále
contineō, ēre, tinuī, tentum pohromade držať, udržiavať
contiō, ōnis, f. schôdzka, zhromaždenie; *in contiōnem prodire* vystupovať (rečniť) na zhromaždení
contrā oproti, naproti, na druhej strane, naproti tomu, naopak, zas (adv.); proti (predl. s acc.)
contrahō, ere, trāxī, trāctum sťahovať, skracovať
contrārius, a, um opačný
contrōversia, ae, f. spor
contumācia, ae, f. vzdor, vzdorovitosť
conveniēns, entis primeraný, vhodný
conveniō, īre, vēnī, ventum zísť sa, stretnúť sa, zhromaždiť sa, dostaviť sa; dohodnúť sa
conversātiō, ōnis, f. obrat, obeh, zvrät; *vstup do kláštora; spôsob života, život
conversiō, ōnis, f. obrat, obeh; *obrátenie sa (na vieru), vstup do kláštora; *conversiō (conversātiō) S. Paulī* 25. január (v cirkev. kalendári)
convertō, ere, vertī, versum obracať, otáčať; zmeniť, premeniť; *in luctum convertī* zosmutnieť, stať sa žalostným
convincō, ere, vicī, victum úplne premáhať, usvedčovať, dokazovať
convīva, ae, m. spoluhodovník, host
convīvium, iī, n. hostina, hody
convocō, āre, āvī, ātum zvolávať, povolávať, zhromažďovať
coorior, orīrī, ortus sum povstať, vzniknúť, strhnúť sa
cōpia, ae, f. zásoba, hojnosť, množstvo, bohatosť; schopnosť, možnosť, príležitosť; **cōpia**, ārum, f. vojenské zbory
cōpiōsus, a, um bohatý; obšírny
cōpulō, āre, āvī, ātum spojiť, spájať, spútať; vydávať za niekoho, zasnúbiť, zosobášiť s niekým (dat.)
cor, cordis, n. srdce
cōram verejne, pred očami všetkých; pred, v prítomnosti niekoho (predl. s abl.)
Corinthus, ī, f. Korint, mesto v strednom Grécku
Coriolānus, ī, m. koriolánsky; *Gnaeus Marcius Coriolanus* G. M. Coriolanus, rímsky generál
cornīx, īcis, f. vrana
cornū, ūs, n. roh, paroh; roh (hud. nástroj); krídlo (v šíku)
corōna, ae, f. veniec, koruna; kruh obliehajúceho vojska
corōnātiō, ōnis, f. korunovácia

corōnō, āre, āvī, ātum venčiť, obkľúčiť;
*korunovať
corpus, oris, n. telo, teleso
corripō, ere, ripuī, reptum uchopiť, uchvátiť,
zmocniť sa
corrupō, ere, rūpī, ruptum kaziť, skaziť,
zmariť; *pecūniā corrumpere* podplatiť
corruō, ere, ruī, – zboriť sa, zrútiť sa
Corvinus, *ī, m. Korvín
Cosma, ae, m. Kozma, osobné meno
cot(t)īdiānus, a, um každodenný, denný
cot(t)īdiē každodenne, denne
Cotta, ae, f. Cotta, rímske prímenie v rode
Aureliovcov
crās zajtra
Crassus, ī, m. priezvisko v rode Liciniovcov
crāstinus, a, um zajtrajší; **crāstinus**, ī, m.
zajtrajšok, nasledujúci deň
crēber, bra, brum hustý, početný, častý
crēbrō často
crēdō, ere, didī, ditum veriť, dôverovať
cremō, āre, āvī, ātum spaľovať, upaľovať
creō, āre, āvī, ātum tvoriť, plodiť, rodiť; voliť;
ustanoviť, určiť, menovať
crēscō, ere, crēvī, crētum rásť, zväčšovať sa,
vzráhať sa
crībrum, ī, n. sito
crīmen, inis, n. obvinenie, obžaloba; vina,
previnenie, zločin
cruciātus, ūs, m. ukrižovanie, mučenie, muka,
utrpenie
crūdēlis, e krutý, ukrutný, neľútostný
crūdēlitās, ātis, f. ukrutnosť, krutosť
cubiculum, ī, n. spálňa, izba
cūdō, * ere, dī, sum raziť, kuť
culpa, ae, f. vina, previnenie, chyba
culpābilis, * e vinný
cultus, ūs, m. pestovanie, obrábanie; vzdelanie,
vzdelanosť, kultúra; uctievanie, úcta; *cultus
atque humanitās* jemná vzdelanosť
cum¹ keď, až; tým, že; kedykoľvek, vždy keď
(čas. spojka); (*causale*) pretože, keďže, lebo
(dôv. spojka); (*concessivum*) hoci, hoc,
akokoľvek (prípust. spojka)
cum² s, so (spojka s abl.)
cum – tum ako – tak
Cumānī, * ōrum, m. Kumáni, turkotatársky
kmeň usídlený v Uhorsku
cūnctus, a, um všetok, celý
cupiditās, ātis, f. žiadosť, žiadostivosť, túžba,
vášeň
cupīdō, inis, f. = **cupiditās**, ātis, f.
cupīdus, a, um žiadostivý, dychtivý, vášnivý,
náruživý
cupiō, ere, īvī, ītum žiadať si, priať si, želať si,
túžiť (s acc.)
cūr prečo, načo
cūra, ae, f. starosť, starostlivosť
cūrātiō, ōnis, f. ošetrovanie, starostlivosť, lie-
čenie

cūria, ae, f. kúria, budova senátu, radnica
cūrō, āre, āvī starať sa, dbať, všímať si (s acc.)
cūrō, āre, āvī, ātum starať sa, dbať o niečo, všímať
si (s acc.); liečiť; dať niečo urobiť (s gerun-
dívom)
curriculum, ī, n. beh
currō, ere, cucurrī, cursum bežať, behať, poná-
hľať sa
currus, ūs, m. voz
cursor, ōris, m. bežec; rýchly posol
cursus, ūs, m. beh, preteky, smer, cesta, priebeh
custōdiō, īre, īvī, ītum strážiť, chrániť
custōs, ōdis, m. strážca, ochranca
Cyrillicus, a, um Cyrilov
Cyrillus, ī, m. Cyril; Konštantín
Cýrus, ī, m. Kýros, meno perzských kráľov

D

damnō, āre, āvī, ātum odsúdiť, trestať (za niečo –
gen.); *capitis damnāre* odsúdiť na smrť
damnum, ī, n. strata, škoda, skaza
Danaī, ōrum, m. Danaovia, Gréci
Dānubius, īī, m. Dunaj
dapifer, * erī, m. stolník; *magister dapiferōrum*
hlavný (kráľovský) stolník
Dārēus, ī, m. Dareios, meno perzských kráľov
dē o; z, zo; podľa; pre, kvôli (predl. s abl.)
dea, ae, f. bohyňa
deaurātus, a, um pozlátený
dēbellō, āre, āvī, ātum skončiť vojnu, dobojovať;
podmaniť, pokoriť
dēbeō, ēre, dēbuī, dēbitum byť dlžný, mať
(povinnosť), musieť
dēbilitō, āre, āvī, ātum zoslabovať, ochromovať;
pas. chabnúť, ochabovať, slabnúť
dēcēdō, ere, cessī, cessum odísť, vzdialiť sa,
odtiahnuť; miznúť, pomínúť sa; (*dē*) *vītā
dēcēdere* umrieť
December, bris, m. december
decemplex, plicis desaťnásobný
decemvir, ī, m. decemvir; *decemvirī* decem-
virovia (kolégium desiatich úradníkov)
decemvirālis, e týkajúci sa decemvirov,
decemvirálny
deceō, ēre, uī, – zdobiť, svedčať; *decet (mē)* patrí
sa, svedčí (mī), hodí sa (mī)
dēcernō, ere, crēvī, crētum rozhodovať; ustano-
viť, určiť
dēcērtō, āre, āvī, ātum bojovať až do rozhod-
nutia, vybojovať rozhodný boj
decima, ae, f. desiatok (daň)
dēcipiō, ere, cēpī, ceptum klamať, podvádzať
dēclārō, āre, āvī, ātum ukazovať, vyhlasovať,
dokázať, osvedčiť, dosvedčiť, oznamovať,
objasňovať
dēclīnō, āre, āvī, ātum odkláňať, obracať;
dēclīnāre in (s acc.) prikláňať sa (k, na)
decōrus, a, um čestný, slušný
dēcētum, ī, n. rozhodnutie, uznesenie, nariadenie
dēdecus, oris, n. hanba, potupa, nečnosť

dēditiō, ōnis, f. podrobovanie; vzdávanie sa, podrobenie sa; poddanstvo; *in dēditiōnem accipere* prijať niekoho do poddanstva, prijať niekoho podrobenie

dēdō, ere, didī, ditum odovzdávať, vydávať; pas. vzdávať sa, podrobovať sa

dēfendō, ere, fendī, fensum odrážať, odvracať (niekoho, niečo – acc.); brániť, obraňovať, chrániť, hájiť (pred niekým – *ab* s abl.)

dēfēnsiō, ōnis, f. obrana, ochrana

dēfēnsor, ōris, m. obranca, ochranca

dēferō, ferre, tulī, lātum znášať, prinášať; označovať

dēfessus, a, um unavený, vysilený

dēficiō, ere, fēcī, fectum odstupovať, odpadnúť, odtrhnúť sa; stratiť sily, ochabovať, chýbať, nestačiť

dēfleō, ēre, flēvī, flētum oplakávať

dēfungor, fungī, fūctus sum úplne dokončiť; zomrieť; (abl. abs.) *aliquō dēfunctō* po smrti niekoho

deinde ďalej, potom

dēlectō, āre, āvī, ātum tešiť, robiť radosť, baviť, zabávať; pas. **dēlectārī** zabávať sa niečím, tešiť sa z niečoho (s. abl.)

dēleō, ēre, ēvī, ētum ničieť, hubiť

dēliberātiō, ōnis, f. uvažovanie, úvaha

dēliberō, āre, āvī, ātum uvažovať, premýšľať

dēlictum, ī, n. priestupok, previnenie, zločin

Dēlus, ī, f. Délos, ostrov v Egejskom mori

dēlūbrum, ī, n. svätyňa, chrám

Dema,* ae, m. Dema, mužské meno

Dēmōsthenēs, is, m. Demostenes, najslávnejší aténsky rečník (5. – 4. stor. p. n. l.)

dēmum iba, len, až

densus, a, um hustý

dēpōnō, ere, posuī, positum odkladať, odstraňovať, vzdať sa niečoho

dēpopulor, āri, ātus sum spustošiť, vyplieniť

dēpressus, a, um nízky, nízko položený

dēputātus,* ī, m. vyslanec, poverenec, poverená osoba

dēscendō, ere, scendī, scēsum zostupovať, schádzať, prísť, tiahnuť; vnikáť, prenikať

dēscribō, ere, scrīpsī, scrīptum opisovať

dēserō, ere, seruī, sertum opustiť, zanechať

dēsīderium, īi, n. túžba, žiadosť, pranie

dēsīderō, āre, āvī, ātum túžiť po niečom, želať si, priať si niečo

dēsīdia, ae, f. lenivosť, záhaľka, záhaľčivosť

dēsīnō, ere, dēsīi (dēsīvī), dēsītum prestávať

dēsistō, ere, stitī, – prestávať

dēsōlātiō, ōnis, f. spustošenie

dēspērō, āre, āvī, ātum nemať nádej, vzdávať sa nádeje, zúfať si; *rēbus dēspērātīs* (súc) v zúfalom postavení

dēstruō, ere, strūxī, strūctum strhnúť, zbúrať; ničieť, hubiť

dēsum, esse, fuī, futūrus chýbať

dēterreō, ēre, uī, itum odstraňovať; odvracať, odradzovať, odhovárať

dētrīmentum, ī, n. škoda, strata, pohroma, porážka

deus, ī, m. boh

dēveniō, īre, vēnī, ventum zísť, prísť

dēvincō, ere, vīcī, victum úplne premôcť, na hlavu poraziť

dēvolō, āre, āvī, ātum odletieť

dēvōtus, a, um oddaný

dext(e)ra, ae, f. pravá ruka, pravica

dexter, (e)ra, (e)rum pravý; priaznivý, šťastný

Diāna, ae, f. Diana, bohyňa mesiaca a lovu

diciō, ōnis, f. moc, panstvo, vláda

dīcō, ere, dīxī, dictum hovoriť, vravieť, rozprávať; nazývať, menovať

dictātor, ōris, m. diktátor

dictātūra, ae, f. diktatúra, diktátorský úrad

dictum, ī, n. výpoveď, slovo, výrok

dictus, a, um menovaný, zvaný, nazývaný; *uvedený, spomenutý

diēs, ēī, m. deň, doba, lehota; *diēs nātālis* narodeniny; *in diēs* deň čo deň

differō, differre, distulī, dīlātum roznášať, rozširovať; odkladať; líšiť sa, rozlišovať sa

difficilis, e ťažký, obtiažný, namáhavý; **difficilia**, ium, n. ťažkosti

difficultās, ātis, f. ťažkosť, obtiaž; núdza

diffidō, ere, diffisus sum nedôverovať

digitus, ī, m. prst

dignitās, ātis, f. dôstojnosť, vznešenosť; česť, hodnosť

dignus, a, um dôstojný, hodný, hoden, primeraný

dīiudicō, āre, āvī, ātum rozhodovať, rozoznávať

dīlābor, lābī, lāpsus sum rozpadávať sa; strácať sa, miznúť

dīlectiō, ōnis, f. láska, úcta; **Dīlectiō Vestra* Vaša Milosť, titul v listoch

dīlectus, a, um obľúbený, milý, drahý

dīligēns, entis pozorný, starostlivý, svedomitý, usilovný

dīligentia, ae, f. pozornosť, starostlivosť, svedomitosť

dīligō, ere, lēxī, lēctum vyberať, mať rád, milovať

dīmicō, āre, āvī, ātum zápasieť, bojovať

dīmidium, īi, m. polovica

dīmittō, ere, mīsī, missum vysielateľ, rozpúšťať, prepúšťať, púšťať; zanechávať *spem dīmītere* vzdať sa nádeje (na niečo – gen. obj.)

Dionýsius, īi, m. Dionýzos

dīrigō, ere, rēxī, rēctum riadiť, spravovať, zosťaviť; zamieriť, mieriť, obrátiť na niečo, smerovať

dīripīō, ere, ripuī, reptum plieniť, vyplieniť

dīruō, ere, uī, utum rozboriť, búrať, zrúcať, zničiť, strhnúť

dīs, dītis bohatý, zámožný

discēdō, ere, cessī, cessum odísť, odtiahnuť, vzdaliť sa; upustiť od, vzdať sa niečoho (s abl. al. *ab* s abl.)

discernō, ere, crēvī, crētum rozdeľovať, oddeľovať
discipulus, ī, m. žiak
discō, ere, didicī, – učiť sa
discordia, ae, f. nesvornosť, rozbroj, spor
displīceō, ēre, plicuī, plicitum nebyť po chuti, nepáčiť sa, nesúhlasiť s niečím
discrepō, āre, āvī (-uī), – nesúhlasiť, líšiť sa, nezhodovať sa
discrīmen, inis, n. nebezpečenstvo
disiciō, ere, iēcī, iectum rozhádzať, rozmetať, zbúrať, zničiť
dispār, aris nerovnaký, rozdielny
dispescō, ere, –, – deliť, rozdeliť, oddeliť
disputō, āre, āvī, ātum rozvažovať, skúmať; rozprávať, dišputovať
dissēnsiō, ōnis, f. nezhoda, rozpor
dissentīō, īre, sēnsī, sēsum nesúhlasiť
dissimilis, e rozdielny, odlišný
dissimulō, āre, āvī, ātum zatajovať, zamlčovať
dissolvō, ere solvī, solūtum rozpustiť, rozložiť, odstrániť, zničiť; *senectūs dissolvit* staroba prináša koniec života
ditīō,* ōnis, f. moc, právomoc; územie (pod niekoho mocou), panstvo
diū dlho, dlhý čas; komp. **diūtius**; superl. **diūtissimē**
diūturnitās, ātis, f. dlhé trvanie
dīversus, a, um rôzny
dīverticulum = **dēverticulum**, ī, n. odbočenie od cesty, odbočka
dīves, vitis bohatý; **dīves**, vitis, m. boháč
Dīviciācus, ī, m. Diviciacus, náčelník Heduvov, priateľ Rimanov (1. stor. n. l.)
dīvidō, ere, vīsī, vīsum deliť, rozdeľovať; rozvrhnúť, usporiadať
dīvīnus, a, um božský, boží, nebeský
dīvitiae, ārum, f. bohatstvo
dō, dare, dedī, datum dať, dávať, poskytovať, darovať; *operam dare* vynakladať úsilie na niečo, venovať sa niečomu, zaoberať sa niečím (dat.)
doceō, ēre, docuī, doctum učiť, vyučovať, poučovať
doctrīna, ae, f. vyučovanie, vzdelanosť, náuka, učenie, učenosť
doctus, a, um učený, znalý
doleō, ēre, uī, dolitūrus cítiť bolesť (bolí ma – *dolet mihi*); smútiť, truchliť, trápiť sa (pre niečo – acc. al. *dē* s abl.)
dolor, ōris, m. bolesť
dolus, ī, m. podvod, úskok, leš, úklad
domina, ae, f. pani
dominātiō, ōnis, f. vláda, nadvláda, samovláda, násilná vláda
dominica, ae, f. nedeľa
dominor, ārī, ātus sum vládnuť, panovať, byť pánom
dominus, ī, m. pán
Domitiānus, ī, m. rímsky cisár
domus, ūs, f. dom; *domī* doma, *domum* domov, *domō* z domu

dōnātiō, ōnis, f. darovanie, dar
dōnec pokiaľ, dokiaľ, kým; pokiaľ ne-, dokiaľ ne-; dokiaľ by ne-, až by (čas. spojka)
dōnō, āre, āvī, ātum darovať, dať do daru (niekomu – dat., niečo – acc.), obdarovať (niekoho – acc., niečím – abl.)
dōnum, ī, n. dar
dōtō, āre, āvī, ātum dať do vena; *dōtātus* obdarený
dubitō, āre, āvī, ātum váhať; pochybovať
dubius, a, um váhajúci, pochybujúci; pochybný, neistý; **dubium**, ī, n. pochybnosť
ducātus, ūs, m. hlavné velenie, hodnosť vojvodcu; *vojvodstvo, kniežatstvo
dūcō, ere, dūxī, ductum ťahať, viesť; (o vojsku) tiahnuť
ductor, ōris, m. vodca, veliteľ, náčelník
dulcis, e sladký
dum medzitým čo, zatiaľ čo; pokiaľ, dokiaľ, kým; pokiaľ ne-, dokiaľ ne-; dokiaľ by ne-, až by (čas. spojka)
Dumnorīx, īgis, m. Dumnorix, vplyvný muž v kmeni Heduvov
duo, duae, duo dvaja, dva, dve
duplus, a, um dvojitý, dvojnásobný; **duplum**, ī, n. dvojnásobná čiastka; *duplō* dvojnásobne, dvakrát, dva razy
dūrō, āre, āvī, ātum trvať
dūrus, a, um tvrdý
dux, ducis, m. vodca, veliteľ, vládca
E
ē, ex z, zo; od; podľa (predl. s abl.)
ecce aha, hľa
ēdicō, ere, dīxī, dictum verejne oznámiť, vyhlásiť, nariadiť, ustanoviť
ēditus, a, um vyvýšený, vysoký, strmý
edō, ere (esse), ēdī, ēsum jesť
educillō,* āre, āvī, ātum vyčapovať
ēducō, āre, āvī, ātum vychovávať
ēdūcō, ere, dūxī, ductum vyviesť, odviešť; vytiahnuť s vojskom, vypočodovať
efferō, efferre, extulī, ēlātum vynášať, vyvádzať, odnášať, odstraňovať
efficiō, ere, fēcī, fectum spôsobiť, vykonať, (u)robiť; dosiahnuť niečo
effodiō, ere, fōdī, fossum vypichnúť, vyklat
effugiō, ere, fūgī, – utiecť, ujsť; uniknúť, vyhnúť sa (komu, čomu – acc.)
effundō, ere, fūdī, fūsum vylievať; *super rīpās effundī* (o riekach) vyliat sa, rozvodniť sa
egeō, ēre, uī, – potrebovať niečo, mať nedostatok niečoho (s gen. al. abl.)
egestās, ātis, f. núdza, bieda, chudoba, nedostatok
ego ja
ēgredior, dī, gressus sum vyjsť, vykročiť, dať sa na cestu, dať sa na pochod
ēgregius, a, um výborný, znamenitý, vynikajúci
ēlegantia, ae, f. vkus, ušľachtilosť, obratnosť
ēlevō, āre, āvī, ātum vyzdvihnúť

ēligō, ere, lēgī, lectum vyberať, vybrať, vyvolať
Elisabetha, ae, f. Alžbeta
ēloquēns, entis výrečný
ēloquentia ae, f. výrečnosť
ēmereo, ēre, meruī, meritum (**ēmereo**, ērī, meritus sum) zaslúžiť sa, vyslúžiť si, získať si zásluhu; vyslúžiť, doslúžiť
Emericus, * ī, m. Imrich
ēmico, āre, micuī, micātum zažiariť, vyniknúť
emō, ere, ēmī, emptum kupovať (za – abl.)
ēmior, morī, mortuus sum zomrieť, umrieť
enim lebo, totiž, ved'
enimvēro ved', naozaj, skutočne, vskutku
ēnumerō, āre, āvī, ātum vypočítať
ēnuntiō, āre, āvī, ātum oznámiť, vyzradiť
eō, īre, īī (īvī), itum ísť, prichádzať, bežať, kráčať
Epaminōndas, ae, m. Epaminondas, tébsky vojvodca a štátnik (4. stor. p. n. l.)
Eperiensēs, ium, m. Prešovčania
episcopus, * ī, m. dozorca; biskup
epistula, ae, f. list
epulae, ārum, f. pokrmy, jedlá; hostina, hody
epulor, ārī, ātus sum jest', hodovať
eques, itis, m. jazdec
equidem pravdaže, zaiste, veru, vskutku; síce
equitātus, ūs, m. jazdenie na koni; jazda, jazdectvo; jazdecký oddiel
equitō, āre, āvī, ātum jazdiť, ísť na koni
equus, ī, m. kôň
Erasmus, ī, m. Erazmus; *E. Rotterodamus* Erazmus Rotterdamský, holandský humanista (1467 – 1536)
ergā k, ku, naproti, voči, kvôli
ergō teda, preto
ērigō, ere, rēxī, rēctum vzpriamiť, vztýčiť
ēripiō, ere, ripuī, reptum vytrhnúť, vyrvať, odňať, násilne vziať, olúpiť; v pas. vyviaznuť, uniknúť
errō, āre, āvī, ātum blúdiť, túlať sa, myliť sa, chybiť
error, ōris, m. omyl, chyba
ērudīō, īre, īvī (īī), itum vzdelávať
ēruptiō, ōnis, f. vypuknutie, výbuch
et a, i, aj; **et – et** aj – aj, i – i (zluč. spojka)
etenim a naozaj, a zaiste, ved' predsa
etiam aj, tiež, taktiež; ešte
etiāmsī hoc, hoci, aj keď, i keď, čo aj, čoby aj, i keby, keby aj
etsī hoci, hoc, aj keď, i keď, aj keď, čo i, čo aj, trebárs i (prípust. spojka)
Eumenēs, is, m. Eumenes, Alexandrov vojvodca (4. stor. p. n. l.); pergamský kráľ (2. stor. p. n. l.)
Eurōpa, ae, f. Európa
Euzidinus, ī, m. osobné meno
ēvehō, ere, vēxī, vectum vyvážať, odvážať, odstraňovať; *ēvehī* výjsť, vyraziť
ēvellō, ere, vellī, vulsum vyrvať, vytrhnúť; odstrániť, zničiť
ēveniō, īre, vēnī, venum vychádzať; stávať sa, diať sa

ēventus, ūs, m. výsledok, úspech, neúspech, koniec
ex(s)ul, ulis, m. f. vyhnanec, vyhnankyňa
exaequō, āre, āvī, ātum vyrovnáť; vystihnúť
excellēns, entis vznešený, vynikajúci, znamenitý
excellō, ere, – , – vynikať nad niekým, prevyšovať niekoho (s dat. al. s predložkami *inter*, *praeter*, *super* s acc.)
excidium, īī, n. pád, skaza, záhuba, zničenie, zánik
excīdō, ere, cīdī, cīsum vysekať; zbúrať, zničiť, vyvrátiť, vyhladiť
excipiō, ere, cēpī, ceptum vyberať, robiť výnimku; *exceptō aliquō* vynímajúc niekoho
excolō, ere, coluī, cultum starostlivo obrábať, pestovať, vzdelávať, zušľachťovať, zdokonaľovať
excubiae, ārum, f. stráženie, stráž
excūsō, āre, āvī, ātum ospravedlňovať
excutiō, ere, cussī, cussum vytriasť; odstrániť
exemplar, āris, n. príklad, vzor
exemplum, ī, n. príklad
exeō, īre, īī (īvī), itum vychádzať, odchádzať
exerceō, ēre, uī, itum cvičiť (niečo – acc., niekoho – acc., v niečom – *in* s abl. alebo iba abl.); **exercēri** cvičiť sa (v niečom – *in* s abl. alebo iba abl.)
exercitus, ūs, m. vojsko
exhauriō, īre, hausī, haustum vyčerpať; drancovať
exhērēditō, āre, āvī, ātum vydediť
exhibeō, ēre, uī, itum vydávať, odovzdávať; ukázať, preukázať
exiguus, a, um malý, slabý, nepatrný, bezvýznamný
eximō, ere, ēmī, emptum odoberať, odstraňovať, vynímať; oslobodzovať
existimō, āre, āvī, ātum ceniť, oceňovať; pokladať, považovať (niekoho, niečo za niekoho, niečo – dvoj. acc.); myslieť si, domnievať sa
existō (exsistō), ere, ex(s)titī, – vyjsť, ukázať sa, vyskytnúť sa; *byť, jestvovať, existovať
exordior, īrī, orsus sum začínať
expeditiō, ōnis, f. vojenská výprava; *expeditiōnem facere* podniknúť výpravu
expellō, ere, pulī, pulsum vyháňať, vyhostiť, zaháňať
expetō, ere, īvī (īī), itum usilovať sa, snažiť sa o niečo; žiadať si, priať si niečo
explēō, ēre, plēvī, plētum vyplniť, naplniť, doplniť splniť
explicō, āre, āvī, ātum vysvetľovať
explōrātor, ōris, m. vyzvedáč
explōrō, āre, āvī, ātum vyskúmať; skúšať
expōnēns, entis, m. sťažovateľ
expōnō, ere, posuī, positum vyložiť, položiť; (o deťoch) odhodiť, pohodiť; vysvetliť, opísať
expugnō, āre, āvī, ātum dobývať, vydobývať; podrobiť si, podmaniť si; vynútiť si
exsecror, ārī, ātus sum preklínať

exsilium, iī, n. vyhnanstvo
exsolvo, ere, solvī, solūtum uvoľniť, rozviazať;
 zaplatiť, splatiť, odplatiť
expecto, āre, āvī, ātum čakať, očakávať
extinguo, ēre, stīnxī, stīnctum zabiť, zničiť,
 vyhladiť
exto, āre, –,– vynikať; ukazovať sa, javiť sa;
 (ešte) byť, (ešte) existovať
exstruo, ere, strūxī, strūctum vybudovať, vystať
exsul, ulis, m. vyhnanec
exter, era, erum vonkajší, cudzí; komp. **exterior**,
 ius vonkajší, cudzí; superl. **extrēmus**, a, um
 najzadnejší, najvzdialenejší, posledný
extinguo (extinguo), ēre, stīnxī, stīnctum zaha-
 siť, uhasiť
extollo, ere, –,– zdvíhať, vyzdvihovať, povznášať
extra na vonkajšej strane, vonku, von, mimo
 (adv. a pred. s acc.)
exuro, ere, ussī, ustum vypáliť, spáliť

F

Fabricius, iī, m. rímske rodinné meno; C.
Fabricius Luscinus konzul v roku 282 p. n. l.
 (známy tým, že sa nedal podplatiť Pyrrhom)
fabrico, āre, āvī, ātum tvoriť, vytvárať, zhotovovať;
 kovať, tesať, stavať
fābula, ae, f. báj, bájka, povest', rozprávka,
 legenda, príbeh
faciēs, ēī, f. zovňajšok, tvár, vzhľad
facile ľahko
facilis, e ľahký (na uskutočnenie)
facinus, oris, n. čin, skutok; previnenie, zločin
facio, ere, fēcī, factum robiť, konať; zhotovovať,
 stavať
factum, ī, n. čin, skutok; dielo, výtvor; prípad,
 udalosť; skutočnosť, výsledok
facultas, ātis, f. možnosť, príležitosť, schopnosť;
 hojnosť, zásoba
fallō, ere, fefellī, falsum klamať, podvádzať,
 mýliť
falsō mylne, chybné, neprávom
falsus, a, um oklamáný; klamný, nepravdivý,
 nepravý, falošný; **falsum**, ī, n. klam, lož,
 výmysel
fāma, ae, f. povest', chýr, správa
famēs, is, f. hlad
familia, ae, f. domácnosť, rodina; *māter familiae*
 gazdiná, pani
familiāritās, ātis, f. dôverné priateľstvo
Farcausius, * iī, m. Farkaš, mužské meno
farīna, ae, f. múka
fascis, is, m. zväzok; *fascēs* zväzok prútov ako
 odznak impéria; úrad, moc, vláda
fātālis, e osudný, osudový, skazonosný, záhubný
fateor, ērī, fassus sum priznávať sa, vyznávať
fatigō, āre, āvī, ātum unavovať, oslabovať,
 sužovať, znepokojuvať
fātum, ī, n. božia vôľa, osud
faveō, ēre, fāvī, fautum žičiť, priat', napomáhať
favor, ōris, m. priazeň, náklonnosť
Februārius, iī, m. február

fēlicitās, ātis, f. šťastie, úspech
fēlix, īcis šťastný
fēmina, ae, f. žena
fera, ae, f. divé zviera, zver
Ferdinandus, ī, m. Ferdinand
ferē takmer, skoro
ferio, īre, –,– biť, tĺcť, udierať
ferō, ferre, tulī, lātum niesť, nosiť; znášať, trpieť;
ferunt (s akuz. s inf.) hovoria, že; vraj
ferreus, a, um železný
ferrum, ī, n. železo, meč
ferus, a, um divý, zúrivý, krutý, strašný; **ferus**, ī,
 m. divé zviera
fessus, a, um unavený, vyčerpaný
fēstīnō, āre, āvī, ātum ponáhľať sa
fēstum, ī, n. sviatok, slávnosť
fidēlis, e verný, spoľahlivý, oddaný; *veriaci
fidēlitās, ātis, f. vernosť
fidēs, eī, f. viera, dôvera; vernosť, oddanosť;
fidem habere dôverovať (niekomu – dat.)
fidō, ere, fīsus sum dôverovať
fidus, a, um verný
filia, ae, f. dcéra
filioles, ī, m. synáčik, synček
filius, iī, m. syn
finio, īre, īvī, ītum končiť
finis, is, m. hranica, kraj; pl. krajina, územie;
 koniec, cieľ
finitimus, a, um pohraničný, susedný; blízky,
 príbuzný
fīo, fierī, factus sum stávať sa, diať sa, vznikať,
 byť robený; *certior fīo* dostávam správu,
 dozvedám sa (o niečom – *dē aliquā rē*); act.
certiōrem aliquem faciō oznamujem niekomu
 (niečo – *dē aliquā rē*), dávam niekomu správu (o
 niečom – *dē aliquā rē*)
firmamentum, ī, n. podpora, opora, posila
firmō, āre, āvī, ātum upevňovať, posilňovať,
 otužovať; potvrdzovať
firmus, a, um pevný, silný; bezpečný, spoľahlivý
flagrō, āre, āvī, ātum horieť, planúť; byť
 zachvátený
Flāvius, a, um flaviovský, Flaviov; **Flāvius**, ī, m.
 Flavius, meno rímskeho rodu
flāvus, a, um žltý, plavý
fleo, ēre, flēvī, flētum plakať
flētus, ūs, m. plač, nárek
flōrenus, ī, m. florén, zlatý
flōreō, ēre, uī, – kvitnúť, prekvitať
flōs, ōris, m. kvet
flūmen, inis, n. rieka
fluvius, iī, m. rieka
focus, ī, m. kozub, pec, ohnisko; dom, rodina
foedus, eris, n. zmluva, dohovor; spoločenie,
 spolok
fōns, fontis, m. prameň, žriedlo, zdroj, studňa
fora, ae, f. dvere; **forīs** za dverami, vonku; vo
 vojne
forēs, ium, f. dvere
forma, ae, f. výzor, podoba, forma

formōsus, a, um pekný, krásny, pôvabný
fors (len nom. a abl.) náhoda, osud; *forte* náhodou
fortasse asi, možno
fortis, e silný, udatný, statočný, hrdinský
fortitūdō, inis, f. udatnosť, statočnosť
fortūna, ae, f. osud, náhoda; pl. majetok, bohatstvo
fortūnātus, a, um šťastný, bohatý
forum, ī, n. dvor, nádvorie; námestie; trhovisko, trh
fossa, ae, f. priekopa
foveō, ēre, fōvī, fōtum zohrievať; opatrovať, pestovať, podporovať; objímať
frangō, ere, frēgī, frāctum lámať, zlomiť, rozbiť; vysiliť, zoslabiť
frāter, tris, m. brat
fremō, ere, uī, (itum) hučať, zúriť, kričať
frēnum, ī, n. uzda
frētus, a, um spoliehajúc (i, a, e) sa (na niečo – abl.); *frētus eā, quae ... erat familiaritāte* spoliehajúc sa na to, že bol dôverným priateľom (niekoho – cum s abl.)
frigidus, a, um studený, chladný, mrazivý
frōns, ontis, f. čelo; tvár, zovňajšok; priečelie, predná strana
fructus, ūs, m. plod, ovocie; úroda
frūgālitās, ātis, f. statočnosť, poctivosť
frūmentārius, a, um obilný; *rēs frūmentāria* obilie, dovoz obilia, zásobovanie obilím; *difficultāte reī frūmentāriae afficī* trpieť nedostatkom obilia
frūmentātiō, ōnis, f. zásobovanie obilím
frūmentum, ī, n. obilie
frustrā márne, darmo, nadarmo
Fūfius, a, um meno rímskeho rodu, *Fūfius Geminus* konzul
fuga, ae, f. útek; *fugae sē mandāre* dať sa na útek
fugiō, ere, fūgī, (fugītūrus) utekať
fugō, āre, āvī, ātum zaháňať, obracať na útek; *fundere atque fugāre* na hlavu poraziť
fulgeō, ēre, fulsī, – blýskať sa; blyšťať sa, ligotať sa, žiarieť
fulmen, inis, n. blesk, úder blesku
fundāmentum, ī, n. základ, podklad; hlavná vec
fundātiō,* ōnis, f. založenie, zakladanie
funditor, ōris, m. prakovník
fundō, āre, āvī, ātum klásť základy, zakladať, stavať
fundō, ere, fūdī, fūsum liať, vylievať; (voj.) poraziť, premôcť
fūr, fūris, m. f. zlodej, zlodejka
futūrus, a, um budúci; **futūrum**, ī, n. budúcnosť

G

Galba, ae, m. kráľ z kmeňa Svesiónov
Galēnus, ī, m. Galénos, rímsky lekár (2. stor.)
Gallī, ōrum, m. Galovia, kmene sídliače v dnešnom Francúzsku a Belgicku
Gallia, ae, f. Galia, územie medzi Rýnom a Pyrenejami; **Gallia citerior** predná (predalpská) Galia; **Gallia ulterior** zadná (zaalpská) Galia
Gallicus, a, um galský

Gangēs, is, m. Ganges, Ganga, rieka v Indii
gaudeō, ēre, gāvīsus sum radovať sa, tešiť sa (z niečoho – abl.)
Geisa (Geysa), ae, m. Gejza
geminus, a, um zdvojený, dvojité, dvojaký, s dvojakou podobou, dvojtvarý
gemō, ere, uī, itum nariekať (nad niečím – acc.), oplakávať (niečo)
generōsus, a, um urodzený, vznešený
genetrix, icis, f. rodička, matka
genitīvus, a, um pochádzajúci od koho, čoho; druhý pád (v gramatike spolu so subst. *cāsus* = pád)
genius, iī, m. (strážny) duch
gēns, gentis, f. rod, kmeň, národ, pokolenie
genū, ūs, n. koleno
genus, eris, n. rod, druh, pokolenie
Germānicus, ī, m. Germanicus, brat cisára Tiberia
Germānus, a, um germánsky; **Germānus**, ī, m. Germán, obyvateľ Germánie
gerō, ere, gessī, gestum niesť; konať, vykonávať, viesť; tráviť, počínať si; *bellum gerere* viesť vojnu; *rem male gerere* bojovať s nezdarom (neúspechom)
gestō, āre, āvī, ātum nosiť, nosievať
Geycha = Geisa (Geysa), ae, m. Gejza
gignō, ere, genuī, genitum plodiť, rodiť, stvoriť
gladius, iī, m. meč
glōria, ae, f. sláva
glōrior, ārī, ātus sum honosíť sa, chvastať sa
glōriōsus, a, um slávny; honosný; pyšný
gnārus, a, um znalý, vedomý si niečoho
gnāta (nāta), ae, f. dcéra
Gracchus, ī, m. rímske priezvisko; **Gracchī**, ōrum, m. Gracchovci (Tiberius a Gaius)
gracilis, e chudý, štíhly, jemný, nežný
gradus, ūs, m. krok; schod; pl. schody, rebrík
Graecia, ae, f. Grécko
Graecus, a, um grécky; **Graecus**, ī, m. Grék
grammatica, ae, f. gramatika
grammaticus, ī, m. gramatik
grandis, e veľký
grātia kvôli, pre (predl. s gen.)
grātia, ae, f. obľúba, vďačnosť, vďaka; milosť; *grātiās agere* vzdávať vďaka, ďakovať; *grātīs* len za poďakovanie, zadarmo
Grātia, ārum, f. Grácie, tri bohyne krásy a pôvabu
grātīs len za poďakovanie, zadarmo
grātulor, ārī, ātus sum blahoželáť; ďakovať
grātus, a, um milý, vítaný, obľúbený, príjemný
gravis, e ťažký; vážny, dôležitý
grex, gregis, m. stádo; dav, zástup
gubernāculum, ī, n. kormidlo; správa, vláda
gubernō, āre, āvī, ātum kormidlovať, riadiť, spravovať, vládnuť
gustus, ūs, m. chuť
gutta, ae, f. kvapka

H

habeō, ēre, uī, itum mať; *sē habēre* al. *habēri* mať sa; **správať* sa, počínať si
habitō, āre, āvī, ātum obývať, bývať, zdržiavať sa

habitus, ūs, m. postava, vzhľad, zovňajšok
Hadriānus, ī, m. Hadrián, rímsky cisár (76 – 138)
Haeduī, ōrum, m. Heduoivia, galský kmeň
haidō, ōnis, m. hajdúch, (slobodný, dobrovoľný) vojak, lúpežný vojak
Hammōn, ōnis, m. líbyjský boh stotožňovaný s Diom
Hannibal, alis, m. Hannibal, kartáginský vojvodca v 2. púnskej vojne (218 – 201 p. n. l.)
haruspex, icis, m. haruspex, veštec (veštiaci z vnútorností obetovaných zvierat)
Hasdrubal, alis, m. Hasdrubal, kartáginský vojvodca, Hannibalov brat (3. stor. p. n. l.)
hasta, ae, f. kopija, oštep
haud nie (záporka)
haudquaquam vonkoncom nie, vôbec nie
hauriō, īre, hausī, haustum čerpať, naberať
Hellēspontus, ī, m. Helespont, Dardanelská úžina
Helvétii, ōrum, m. Helvét'ania, galský kmeň sídliači v terajšom Švajčiarsku
Hēphaestiōn, ōnis, m. Hefaistion, vojvodca Alexandra Veľkého
herba, ae, f. bylina, rastlina; tráva
hercle (hercule) pri Herkulovi, na môj veru, zaiste
Herculāneum, ī, n. Herkulaneum, mesto v Kampánii
hērēditārius, a, um dedičský, dedičný
hērēditās, ātis, f. dedičstvo
hērēs, edis, m. f. dedič, dedička
herī včera
hīberna, ōrum, n. (t. j. castra) zimný tábor
hīc tu, na tomto mieste
hic, haec, hoc tento
hiemō, āre, āvī, ātum tráviť zimu, zimovať, prezimovať
hiems, mis, f. zima
Hieronymīānus, a, um Hieronymov, Hieronymovský; *litterae Hieronymiānae* Hieronymova abeceda = hlaholika (v istom období sa autorstvo hlaholiky pripisovalo sv. Hieronymovi)
Hieronymus, ī, m. Hieronym; sv. Hieronym
hilarō, āre, āvī, ātum rozveseľovať
Hippocratēs, is, m. Hippokrates, grécky lekár (4. – 5. stor. p. n. l.)
Hispānia, ae, f. Hispánia; *Hispānia Citerior* Predná Hispánia, *Hispānia Ulterior* Zadná Hispánia
Hispānus, ī, m. Hispánec, obyvateľ Pyrenejského polostrova
historia, ae, f. história, dejiny
hodiē dnes
Homērus, ī, m. Homér, starogrécky básnik, predpokladaný autor eposov Ilias a Odyssea
homō, inis, m. človek
honestus, a, um vážený, dôstojný, čestný
honor (honōs), ōris, m. česť, počesť, pocta, úcta, vážnosť, významenie, hodnosť
honōrificus, a, um čestný, úctivý
honōrō, āre, āvī, ātum ctiť, uctievať, mať v úcte
hōra, ae, f. hodina; obdobie, čas

Horātius, iī, m. Quīntus Horātius Flaccus, rímsky básnik (65 – 8 p. n. l.)
horribilis, e strašný, hrozný
horror, ōris, m. triaška, chvenie, hrôza, des
hortor, ārī, ātus sum povzbudzovať, vyzývať, nabádať
hortus, ī, m. záhrada
hospes, itis, m. hosť; hostiteľ; pocestný, pútnik, cudzinec
Hostilius, iī, m. Hostilius; *Tullus Hostilius* Tullus Hostilius, tretí rímsky kráľ
hostis, is, m. (vojenský) nepriateľ
hūcūque až sem, doteraz
hūmānitās, ātis, f. ľudská povaha, ľudskosť; vzdelanosť, ušľachtilosť
hūmānus, a, um ľudský
hūmectō, āre, āvī, ātum navlhčovať, zvlhčovať
humilis, e nízky, obyčajný, ponížený
Hungarī (Ungarī),* ōrum, m. Uhri
Hungaria,* ae, f. Uhorsko
Hunnī, ōrum, m. Huni
hus(z)arō, ōnis, m. husár, uhorský jazdec
Hussiticus,* a, um husitský

I

iaceō, ēre, uī, – ležať
iaciō, ere, iēcī, iactum hádzať, vrhať
Iacobus, ī, m. Jakub, mužské meno
iactūra, ae, f. škoda, strata
iaculātiō, ōnis, f. hádzanie, vrhanie
iaculātor, ōris, m. hádzač, vrhač, strelec
iaculō* = **iaculor**
iaculor, ārī, ātus sum hádzať, metať, vrhať
iaculum, ī, n. hádzacia kopija, ľahký oštep
iam už
iānua, ae, f. dvere, brána, vchod
iānuārius, iī, m. január
iānus, ī, m. staroitalský boh začiatku a konca (zobrazovaný s dvoma tvármi)
Iaurinum, ī, n. Ráb
ibī (ibi) tu, tam; tu, vtedy
īcō (īciō), ere, īcī, īctum udrieť, zasiahnuť
ictus, ūs, m. úder, náraz
īdcircō preto
īdem, eadem, idem ten istý
īdeō preto
īdōneus, a, um vhodný, súci
īciūnium, iī, n. pôst
īēsūs, ū, m. Ježiš (bibl. neprav. skloňovanie)
īgitur teda, nuž
īgnārus, a, um neznalý, nevedomý
īgnāvia, ae, f. lenivosť; zbabelosť, bojazlivosť
īgnis, is, m. oheň, požiar
īgnōrō, āre, āvī, ātum nevedieť, nepoznať; *nōn (minimē) īgnōrāre* dobre vedieť
īgnōscō, ere, nōvī, nōtum odpustiť, prepáčiť (niekomu – dat.; niečo – acc. al. gen.)
īlex, icis, f. dub
īllacessītus, a, um nedráždený
īlle, illa, illud onen
īlluc tam

illustris, e jasný, znamenitý, slávny
imāgō, inis, f. obraz, podobizeň; predstava
imber, bris, m. dážď, lejak
imitor, ārī, ātus sum napodobňovať
immānis (inmānis), e strašný, hrozný, krutý, ohromný, obrovský
immineō, ēre, –, – vyčnievať, hroziť, ohrozovať (koho – dat.)
immō áno, ba dokonca, dokonca ešte
immūnitās, ātis, f. oslobodenie od povinností (poplatkov, služieb), sloboda
impatiens, entis neznášajúci, netrzeplivý
impediō, īre, īvī, ītum zabraňovať, brániť v niečom (niekomu – acc.), obmedzovať
impellō, ere, pulī, pulsum zahnať; povzbudiť, podnietiť
imperātor, ōris, m. veliteľ, vojvodca; cisár, panovník, vládár
imperātōrius, a, um veliteľský; cisársky, cisárov
imperītia, ae, f. neskúsenosť, neznalosť, nevedomosť
imperītus, a, um neskúsený, neznalý
imperium, iī, n. rozkaz, príkaz, nariadenie, vláda, moc, ríša
imperō, āre, āvī, ātum rozkazovať, nariaďovať, vládnuť
impetrō, āre, āvī, ātum dosiahnuť, dostať, vymôcť
impetus, ūs, m. náraz, útok; *impetum facere* útočiť, zaútočiť
impinguō,* āre, āvī, ātum vykrmovať
implōrō, āre, āvī, ātum s plačom prosiť, úpenlivo prosiť, vzyvať, žiadať
impotēns, entis slabý, bezmocný
imprīmīs predovšetkým
improbitās, ātis, f. nepoctivosť
improbus, a, um nešťachetný, hanebný
imprōvisiō,* ōnis, f. nerozvážnosť, neopatrnosť
imprudēns, entis nerozumný
in v, na (predl. s abl. na otázku kde?); do, na (predl. s acc. na ot. kam?); (vzt'ah) k, ku, na, proti, voči
incēdō, ere, cessī, cessum kráčať, chodiť, prichádzať, nastávať, vzniknúť, povstať
incendō, ere, cendī, cēsum zapáliť, spáliť; rozpáliť, rozohniť, podnietiť
inceptum, ī, n. úmysel, zámer
incertus, a, um neistý, neurčitý, nespoľahlivý
incestuōsus, a, um smilný, krvismilný
incīdō, ere, cīdī, cīsum vyryť, vytesať (do niečoho – dat. al. *in* s acc. al. abl.); narezať; zničiť
incidō, ere, cidī, – padnúť (na niečo, do niečoho – dat. al. *in* s acc.); upadnúť, dostávať sa (*in morbum incidere* – ochorieť)
incipiō, ere, cēpī, ceptum začínať
incola, ae, m. obyvateľ
incolō, ere, colūī, cultum obývať, bývať, sídliť
incrēdibilis, e neuveriteľný
increpō, āre, uī, itum zaznieť, zazvučať, zarinčať
incultus, a, um nepestovaný, nevzdelaný

incumbō, ere, cubuī, cubitum položiť sa; doliehať, dorážať; dať sa do niečoho, venovať sa niečomu, usilovať sa o niečo (s dat. al. *ad/in* s acc.)
incurrō, ere, curri, cursum naraziť, vpadnúť, dostať sa, upadnúť do niečoho
incursiō, ōnis, f. vpád, útok
incūsō, āre, āvī, ātum obviňovať, vyčítať
indicō, āre, āvī, ātum udať, oznámiť, prezrádzať
indignātiō, ōnis, f. rozhorčenie, nevôľa
indignitās, ātis, f. ničomnosť, podlosť; hanebnosť, urážka
indignus, a, um nehodný niečoho, nezasluhujúci si niečo (s abl.), nezaslužovaný
indoctus, a, um neučený, nevzdelaný
indūcō, ere, duxī, ductum ťahať, viesť, priviesť, naviesť, nahovoriť, zvieť
indulgeō, ēre, dulsī, – odpustiť; podvoliť sa
induō, ere, uī, ūtum obliekať, odievať; **indūtus**, a, um oblečený (do niečoho – abl.)
industria, ae, f. usilovnosť
industrius, a, um usilovný
indūtia, ārum, f. prímerie
inermis, e bez zbrane, neozbrojený
infāmia, ae, f. zlá povest', hanba; *latrōcinia nūllam infāmiam habent* lúpeže sa nepokladajú za hanbu
infāns, antis, m. f. dieťa
infaustus, a, um nešťastný
infectus, a, um nevykonaný
infelix, īcis nešťastný
inferior, ius nižší, nižšie postavený
inferō, ferre, intulī, illātum vnášať, zaniest', priniesť, vkladať; *bellum (arma) inferre* začať, vypovedať vojnu (proti niekomu, s niekým – dat.); robiť, spôsobovať (niekomu – dat., niečo – acc.)
inferus, a, um (komp. inferior; superl. infimus) dolný, spodný
infidus, a, um neverný, nespoľahlivý, neistý
infinītus, a, um nekonečný
infirmus, a, um slabý, chorý
ingemiscō, ere, genuī, – vzdychať, stonať
ingenium, iī, n. povaha, duch
ingēns, entis ohromný, nesmierny
ingenuus, a, um vrozený, prirodzený; slobodný, slobodného rodu (stavu)
ingrātus, a, um nepriíjmený, nevítaný; nevďačný
ingredior, gredi, gressus sum vkročiť, vstúpiť
inhabitātor, ōris, m. obyvateľ
inhonestus, a, um nečestný, hanebný
inimīcus, a, um nepriateľský; **inimīcus**, ī, m. (osobný) nepriateľ
iniquitās, ātis, f. nerovnosť; nespravodlivosť, bezprávie
iniquus, a, um nepriateľský
initium, iī, n. začiatok, počiatok, pôvod; *initiō* na začiatku, zo začiatku
iniūria, ae, f. bezprávie, krivda; *inūriā* nepravom, nespravodlivo
iniussū bez rozkazu, proti (napriek) rozkazu

iniūstītia, ae, f. nespravodlivosť
iniūstus, a, um nespravodlivý
innāscor, nāscī, nātus sum narodiť sa, vznikať
innocēns, entis nevinný
innocentia, ae, f. nevinnosť, bezúhonnosť
inopia, ae, f. nedostatok, núdza, chudoba, hlad
inops, opis bezmocný; biedny, chudobný; **inops**, opis, m. chudák, bedár
inquam -is, -it (neúplné sloveso) hovorím, vravím;
inquit povedal, riekol, odvetil
inquīrō, ere, quīrī, quīrītum vyhľadávať, pátrať, vyšetrovať
īnsciēns, entis nevediaci
īnscius, a, um nevedomý, neznalý
īnscriptiō, ōnis, f. nápis, nadpis
īnsidia, ārum, f. záloha; úklady, nástrahy, lest'; *īnsidiās poenere (facere)* nastražiť (strojiť) úklady
īnsidior, āri, ātus sum strojiť úklady, číhať, striehnuť na niekoho
īnsīdō, ere, sēdī, sessum sadnúť si; obsadiť
īnsigne, is, n. znak; ozdoba, okrasa
īnsignis, e významný, slávny, pamätihodný
īnsimulō, āre, āvī, ātum obviňovať, podozrievať (z niečoho – gen.)
īnspiciō, ere, spexī, spectum pozeráť, nazrieť, nahliadnuť (do čoho, na čo – acc.); pozorovať, skúmať
īnstauro, āre, āvī, ātum obnoviť
īnstinctus, ūs, m. popud, podnet, vnuknutie
īnstituō, ere, stitūi, stitūtum vkladáť, klásť; vytvoriť; určiť, ustanoviť, zaviest'
īnstitūtum, ī, n. zriadenie, obyčaj, zvyk
īnstrūmentum, ī, n. výzbroj
īnstruō, ere, strūxī, structum stavať, postaviť, vybudovať, zriadiť, zostaviť, usporiadať, pripraviť, vystrojiť
īnsula, ae, f. ostrov
īnsultus,* ūs, m. útok
īntāctus, a, um nedotknutý, neporušený, nepoškodený
integer, gra, grum čerstvý, svieži, neunavený
īntegritās, ātis, f. neporušenosť, bezúhonnosť, statočnosť
īntelligō, ere, lēxī, lectum rozoznávať, poznávať; chápať, rozumieť; vedieť
īntendō, ere, tendī, tentum napínať
īnter medzi (predl. s acc.)
īntercēdō, ere, cessī, cessum vstúpiť, vkročiť; stať sa, uskutočniť sa
īntereā zatiaľ, medzitým
īntereō, īre, īi, itūrus zaniknúť, zahnúť, zomrieť
īnterest záleží; *meā, tuā, nostrā, vestrā* interest mne (tebe, nám, vám) záleží, je pre mňa (teba, nás, vás) dôležité, je v mojom (tvojom, našom, vašom) záujme; *īnterest ut/nē* záleží aby/aby ne-
īnterficiō, ere, fēcī, fectum zavraždiť, usmrtiť
īnterfluō, ere, flūxī tiecť, pretekať medzi (s acc.)
īnterim medzitým

īnteritus, ūs, m. zánik, záhuba, skaza
īntermittō, ere, mīsī, missum prerušiť, prestať
īnterniciō, ōnis, f. úplná porážka
īnterrogō, āre, āvī, ātum pýtať sa (niekoho – acc., na niečo – *dē* s abl.)
īnterrumpō, ere, rūpī, ruptum prerušiť, pretrhnúť, strhnúť
īnterscindō, ere, scidī, scissum strhnúť
īntersum, interesse, interfuī byť medzi niečím (pri niečom), zúčastňovať sa (niečoho, na niečom – dat. al. *in* s abl.); **īnterest** záleží
īntimō,* āre, āvī, ātum oznámiť
īntrā vnútri, medzi, dovnútra (predl. s acc.)
īntrā vnútri, medzi, v medziach niečoho
īntrō, āre, āvī, ātum vstúpiť, vniknúť, preniknúť (s acc. al. *in* s acc.)
īntrōdūcō, ere, dūxī, ductum uviesť dnu, vpustiť, voviesť, zaviesť, predviesť
īntroeō, īre, īi, itum vojsť, vstúpiť
īnvādō, ere, vāsī, vāsum vtrhnúť, vpadnúť, zmocniť sa
īnvāsīō,* ōnis, f. vpád, napadnutie, útok
īnveniō, īre, vēnī, ventum nájsť, nachádzať, objaviť, vynachádzať, vynájsť
īnventor, ōris, m. vynálezca, pôvodca
īnvestigō, āre, āvī, ātum skúmať
īnvictus, a, um nepremožený, nepremožiteľný
īnvideō, ēre, vīdī, vīsum závidieť
īnvidia, ae, f. závisť, nenávisť
īnvinciō = **vīnciō**, īre, vīnxī, vīnctum viazať, obťažať; ovenčiť; *corōnā invincīre* korunovať
īnvītus, a, um nedobrovoľný, proti vôli, nerád
Io(h)annēs, nis, m. Ján
iobagiō, ōnis, m. jobagión, poddaný
iocus, ī, m. žart, vtip; zábava, hra
ipse, ipsa, ipsum sám
īra, ae, f. hnev
īrāscor, scī, īrātus sum hnevať sa (na niekoho – dat.); **īrātus**, a, um rozhnevaný
is, ea, id ten; on
Issus, ī, f. mesto na hraniciach Kilíkcie a Sýrie
iste, ista, istud tentohľa
ita tak, a tak, takto
Italia, ae, f. Itália
itaque a tak, preto, teda
item a tiež, taktiež
īter, itineris, n. cesta, pochod
īterum opäť, znova
iubeō, ēre, iussī, iussum prikazovať, rozkazovať
iūcundus, a, um príjemný, vítaný, milý
iūdex, icis, m. sudca rozhodca; *richtár
iūdicium, īi, n. rozsudok, rozhodnutie, úsudok; *iūdicium facere* vysloviť úsudok
iūdicō, āre, āvī, ātum súdiť; usudzovať, pokladať
iugum, ī, n. jarmo, záprah; otrocké jarmo; ; *sub iugum mittere* poslať do otroctva; pohorie, horský hrebeň; *summum iugum* hrebeň kopca
Iugurtha, ae, m. Jugurta (2. stor. p. n. l.), numidský kráľ (Numidia – terajší Alžír)
Iūlius, īi, m. (mēnsis) júl

iungō, ere, iūnxī, iūnctum spájať
Iuppiter, Iovis, m. Jupiter, najvyšší rímsky boh
iūrātus, ī, m. viazaný prísahou; ten, ktorý zložil prísahu
iūrisdictiō, ōnis, f. súdne rokovanie, súd; súdna právomoc, jurisdikcia
iūrō, āre, āvī, ātum prisahať, zaprisahať sa
iūs, iūris, n. právo
iussū na rozkaz
iūstitia, ae, f. spravodlivosť
iūstus, a, um spravodlivý; náležitý, odôvodnený
iuvenis, e mladý; **iuvenis**, is, m. f. mládenec, mladík, mladý muž; mladica, mladá žena
iuventūs, ūtis, f. mladosť, mladý vek; mládež
iuvō, āre, iūvī, iūtum obveseľovať, tešiť, pomáhať (s acc.)
iuxtā vedľa, blízko, rovnako (adv.); vedľa, pri, blízko (predl. s acc.)
Jobus (Iobus), ī, m. Jób

K

Kalendae, ārum, f. Kalendy, prvý deň v mesiaci
Kesmarkinum, ī, n. Kežmarok

L

L. = **Lūcius**, iī, m. Lucius, rímske osobné meno
labefaciō, ere, fēcī, factum (pas. **labefiō**, fierī, factus sum) otriasať, podryvať, ničiť
Lābīcānī, ōrum, m. Labičania
Labīcī, ōrum, m. Labiky, mesto juhových. od Ríma
Labienus, ī, m. Labienus, rímske prímenie; *T. Attius Labiēnus* Caesarov vyslanec
labor, ōris, m. práca, námaha
labōrō, āre, āvī, ātum pracovať
lac, lactis, n. mlieko
Lacedaemoniī, ōrum, m. Lacedémončania, Spartania
lacrima, ae, f. slza
lacus, ūs, m. jazero
Ladislau (Ladizlaus),* iī, m. Ladislav
laedō, ere, laesī, laesum uraziť, ublížiť
laetitia, ae, f. radosť
laetus, a, um veselý, radostný, šťastný, príjemný
lagēna, ae, f. fľaša
Lamia, ae, f. mesto v južnej Tesálii
Lampertus, ī, m. Lampert, mužské meno
lancea, ae, f. kopija
Lāocoōn, ontis, m. Laokoón, kňaz v Tróji
lapideus, a, um kamenný, z kameňa
lapis, idis, m. kameň, skala
lāpsus, ūs, m. sklznutie; pochybenie, chyba
largus, a, um hojný, bohatý, štedrý
Latīnus, a, um latinský; **Latīnī**, ōrum, m. Latinovia, obyvatelia Látia; *Taliani
Latīnus, ī, m. Latinus, mýtický kráľ kmeňa Latinov
lātītūdō, inis, f. šírka
Lātōna, ae, f. Latóna, matka Apolóna a Diany
latrō, ōnis, m. najatý vojak, žoldnier; lúpežník, zbojník
latrōcinium, iī, n. zboj, lúpež
lātus, a, um široký, šíry

laudābilis, e chvályhodný, slávny
laudō, āre, āvī, ātum chváliť
Laugariciō, ōnis, f. Laugaricio, staroveký názov osady na území dnešného Trenčína alebo v jeho blízkosti známy z nápisu na trenč. skale
Laurentius, iī, m. Vavrínec
laus, dis, f. chvála, pochvala, uznanie
lavō, āre (ere), āvī, ātum (lautum) umývať
lectīca, ae, f. nosidlo, nosidlá
lectulus, ī, m. posteľ, pohovka, ležadlo
lēgātus, ī, m. vyslanec, legát
legenda,* ae, f. legenda
legiō, ōnis, f. légia (ríms. pluk v počte 3-6 tisíc vojakov)
legō, ere, lēgī, lēctum zbierať, zhromažďovať; čítať
lēniō, īre, iīvī (iī), ītum mierniť
lentē pomaly
leō, ōnis, m. lev
Leōnidās, ae, m. Leonidas, spartský kráľ (padol hrdinsky pri Termopylách v roku 480 p. n. l.)
Leutchovia (Leuchovia, Leutschovia), ae, f. Levoča
Leutschoviensēs,* ium, m. Levočania
levis, e ľahký
levō, āre, āvī, ātum uľahčovať, zmierňovať, zmenšovať; dvíhať
lēx, lēgis, f. zákon
libenter rád, s radosťou, ochotne; dobrovoľne
liber, brī, m. kniha
liber, era, erum slobodný, voľný
liberalitās, ātis, f. šľachetnosť
liberātiō, ōnis, f. oslobodenie
liberī, ōrum, m. deti
liberō, āre, āvī, ātum oslobodzovať, zbavovať (niekoho – acc.; <od> niečoho – abl.)
libertās, ātis, f. sloboda, voľnosť; *výsada
licet hoci, nech, nech aj, čoby i, keby aj, trebárs i (prípust. spojka)
licet, ēre, licuit je dovolené, je možné; *mihi licet* môžem
ligneus, a, um drevený
lignum, ī, n. drevo
Lingonēs, um, m. Lingóni, galský (keltský) kmeň
lingua, ae, f. jazyk
linteus, a, um ľanový, plátený
lītigō, āre, āvī, ātum škriepiť sa, hádať sa; súdiť sa
littera, ae, f. písmeno; písmo; pl. **litterae**, ārum, f. list, listina; spis, dielo, kniha; vedy, náuky, písomníctvo, literatúra
lītus, oris, n. (morský) breh, pobrežie
Līvia, ae, f. Lívia, manželka cisára Augusta
Līvius, a, um meno starého rímskeho plebejského rodu; *Titus Līvius* rímsky dejepisec
locō, āre, āvī, ātum umiestniť, klásť
locus, ī, m. miesto (pl. obyčajne **loca**, ōrum, n.; **locī**, ōrum, m. miesta v knihách), priestor, krajina
longitūdō, inis, f. dĺžka
longus, a, um dlhý

loquor, loquī, locūtus sum hovoriť, zhovárať sa
lucerna, ae, f. lampa
lūctus, ūs, m. smútok, žiaľ
Ludovicus, ī, m. Ľudovít
luēs, is, f. nákaza, mor
lūmen, inis, n. svetlo
lūna, ae, f. mesiac (na oblohe)
lupa, ae, f. vlčica
lupus, ī, m. vlk
lūstrō, āre, āvī, ātum očisťovať; konať pre-
 hliadku, prehliadať; obchádzať, prechádzať
lūx, lūcis, f. svetlo; *ante lūcem* pred svitaním
luxuria, ae, f. hýrivosť
Lycūrgus, ī, m. Lykurgos, mýtický zákonodarca
 v Sparte
lyra, ae, f. lýra

M

M. = Marcus, ī, m. rímske osobné meno
Macedō, ōnis, m. (acc. pl. Macedōnās) Macedónec
Macedonia, ae, f. Macedonia
maestus, a, um smutný, skl'účený
magister, trī, m. učiteľ
magistra, ae, f. učiteľka
magistrātus, ūs, m. úrad, úradník
magnanimus, a, um udatný, odvážny
magnās,* ātis, m. magnát, veľmož
magnificus, a, um veľkolepý, nádherný, skvelý
magnitūdō, inis, f. veľkosť, množstvo
magnopere veľmi
magnus, a, um veľký
māchinātor, ōris, m. strojca, pôvodca
māchinātus, ūs, m. úklad, intriga, machinácia
maiestās, ātis, f. vznešenosť, dôstojnosť
maiōrēs, um, m. predkovia
male zle
malefīcium, īī, n. zlý čin, zločin, škoda,
 bezprávie, krivda
malitia, ae, f. zloba, hnev
mālō, mälle, máluī, – radšej chcieť
malus, a, um zlý; **malum**, ī, n. zlo
Māmilius, a, um meno rímskeho rodu; *Lucius*
Māmilius Tusculānus tuskulský diktátor
mandātum, ī, n. úloha, rozkaz, príkaz; správa
mandō, āre, āvī, ātum odovzdať, zveriť; určovať,
 ustanovovať, nariaďovať
maneō, ēre, mānsī, mānsum zostávať, byť
 zachovaný, trvať, byť v platnosti
manifestō, āre, āvī, ātum urobiť zjavným, zjaviť;
 *vyjaviť, odhaliť
Manlius, īī, m. Manlius, meno rímskeho rodu
Mantīnēa, ae, f. Mantineia, mesto na Peloponéze
manus, ūs, f. ruka; hŕstka, mužstvo, čata
Marathōnius, a, um maratónsky; *campus*
Marathōnius maratónske pole
Marcus, ī, m. Markus, Marek
mare, is, n. more; *terrā marīque* na zemi
 i na mori
margarīta, ae, f. perla
maritimus, a, um prímorský, morský
marītus, ī, m. manžel

Marius, īī, m. rímske rodové meno
marmor, oris, n. mramor
Martius, a, um Martov, zasvätený Martovi;
 (mēnsis) **Martius** marec
māter, tris, f. matka
māteria, ae, f. látka, hmota; zásoby potravín;
 stavebné drevo; predmet, téma, materiál
Mathias (Matthias),* ae, m. Matej
mātūre včas, rýchle, skoro
mātūrus, a, um zrelý
Mauricius,* īī, m. Móric
maximē najviac
Maximiliānus,* ī, m. Maximilián
medeor, ērī, –, – liečiť (niečo – dat.)
medicīna, ae, f. liek
medicus, ī, m. lekár
mediocriter prostredne, nie veľmi, nevel'mi
mediterrāneus, a, um vnútrozemský; **mediter-**
rānea, ōrum, n. vnútrozemie
medius, a, um prostredný, stredný, uprostred;
colle mediō v polovici kopca; **medium**, īī, n.
 stred
meliōrō, āre, āvī, ātum zlepšovať, obohacovať
meminī, meminisse pamätať si (sa), mať na
 pamäti, byť pamätlivý
memor, oris pamätlivý, pamätajúci sa (na niečo –
 acc. al. gen.)
memorābilis, e pamätihodný, slávny
memoria, ae, f. pamäť, pamiatka
memorō, āre, āvī, ātum pripomínať, zmieňovať
 sa; *memorātus* zmienený, spomenutý, uvedený
mendāx, ācis lživý, klamlivý; *homō mendāx*
 klamár
mendīcītās, ātis, f. žobrota, chudoba
mēns, mentis, f. myseľ, duch, duša; zmýšľanie;
 myšlienka, zámer, úmysel
mēnsis, is, m. mesiac (ako doba)
mentior, īrī, ītus sum klamať, luhat'
mereor, ērī, meritus sum zasluhovať si; získať si
 zásluhy, zaslúžiť sa; *bene (optimē) merērī dē*
aliquō získať si u niekoho veľké zásluhy
merīdiēs, ēī, m. poludnie; juh
meritum, ī, n. zárobok, odmena, odplata; zásluha
Mescho, onis, m. Mieško, poľské knieža
Messala, ae, m. Messala, rímske prímenie
Methodius, īī, m. Metod
mētior, īrī, mēnsus sum merať, vymeriavať
metō, ere, messuī, messum žať, kosiť
mētor, ārī, ātus sum merať, vymeriavať; *castra*
metārī utáboriť sa
Mettius, īī, m. diktátor v Albe Longe
metus, ūs, m. strach, obava
meus, a, um môj
micō, āre, uī, – mykať sa, mihať sa, mihotať sa;
 blyšťať sa, ligotať sa
migrō, āre, āvī, ātum sťahovať sa, vyst'ahovať sa,
 prest'ahovať sa, presídliť sa
mīles, itis, m. vojak
mīliāre, is, n. míľa
mīlitāris, e vojenský

militia, ae, f. vojsko
Miltiadēs, is, m. Miltiades, aténsky vojvodca
Minerva, ae, f. italská bohyňa múdrosti, remesiel, umení a vied, neskôr stotožnená s gréckou Aténou
minor, āri, ātus sum vyčnievať, strmieť; hroziť vyhrážať sa
minuō, ere, uī, ūtum zmenšovať, oslabovať
mīror, āri, ātus sum diviť sa, čudovať sa, obdivovať niečo
mīrus, a, um divný, podivný, nápadný, zvláštny, jedinečný
miser, era, erum biedny, nešťastný, úbohý
miseria, ae, f. nešťastie
miseror, āri, ātus sum ľutovať, oplakávať, plakať
Mithridātēs, is, m. Mithridates, pontský kráľ
mittō, ere, mīsi, missum posilať
mōbilis, e pohyblivý, nestály, menlivý, premenlivý
modicus, a, um mierny, nepatrný, nízky
modo len, iba; práve, práve vtedy, nedávno; *modo – modo* hneď – hneď
modus, ī, m. miera; spôsob; *modō* (s gen.) na spôsob, ako
moenia, ium, n. hradby, násyp, val
Mohatsiensis,* e moháčsky
mōlēs, is, f. hľba, kopa, hmota; veľká stavba
molestia, ae, f. obtiaž, ťažkosť, nepríjemnosť
molestus, a, um ťažký, nepríjemný, na obtiaž
mollis, e mäkký, jemný; pokojný, pohodlný
mōmentum, ī, n. dôležitosť, význam
monastērium,* iī, n. kláštor
moneō, ēre, uī, itum napomínať
monēta, ae, f. mincovňa, minca, mince
mōns, montis, m. vrch, hora, pohorie
mōnstrō, āre, āvī, ātum ukazovať
monumentum, ī, n. pamiatka, pomník
Moravia, ae, f. Morava; *Moravia Magna* Veľká Morava
morbus, ī, m. choroba
morior, morī, mortuus sum zomrieť, umrieť
moror, āri, ātus sum zdržiavať sa
mors, mortis, f. smrť
mortālis, e smrteľný; **mortālis**, is, m. smrteľník, človek
mortuus, a, um mŕtvý
mōs, mōris, m. mrav, zvyk, obyčaj
mōtus, ūs, m. pohyb; poryv, rozčúlenie; popud, podnet; nepokoj, vzbur, prevrat
moveō, ēre, mōvī, mōtum hýbať, dojímať, podnecovať; *castra movēre* (pohnúť tábor =) dávať sa na pochod, postupovať, tiahnuť ďalej (s vojskom)
mox skoro, hneď, (hneď) potom
mucrō, ōnis, m. hrot, ostrie; meč, dýka
mulier, eris, f. žena, manželka
multiplex, plicis mnohonásobný, rozmanitý
multitūdō, inis, f. množstvo, veľký počet
multō omnoho, oveľa
multō, āre, āvī, ātum pokutovať, trestať

multus, a, um mnohý; **multa**, ōrum, n. mnoho, mnohé veci; **multum** mnoho, veľa, veľmi
Mummīus, a Mummīus, mummiovský (rímske rodové meno)
mundānus, a, um svetský, pozemský
mundus, ī, m. svet, vesmír, ľudstvo
mūnimentum, ī, n. opevnenie, hradba, ochrana
mūniō, īre, īvī, ītum stavať opevnenie, opevňovať; chrániť
mūnitiō, ōnis, f. opevňovanie; opevnenie, hradba, násyp
mūnus, eris, n. povinnosť, úloha, úrad, služba, dar
mūrus, ī, m. múr, hradba
Mūsa, ae, f. Múza, bohyňa a ochrankyňa umení a vied
musca, ae, f. mucha
mūtō, āre, āvī, ātum meniť
mūtuus, a, um vzájomný, obojstranný

N

nam lebo, ved', totiž
namque = **nam**
narrō, āre, āvī, ātum rozprávať, hovoriť
nāscor, nāscī, nātus sum rodiť sa, narodiť sa, vznikáť
nāsus, ī, m. nos
nātālis, e týkajúci sa narodenia; rodný
nātiō, ōnis, f. kmeň, národ
nātūra, ae, f. prirodzenosť, (prirodzená) povaha, príroda, podstata
nātūrālis, e prirodzený
nauta, ae, m. námorník
nāvālis, e lodný, námorný
nāvigō, āre, āvī, ātum plaviť sa (na lodi)
nāvis, is, f. loď
nāvō, āre, āvī, ātum horľivo konať; *operam nāvāre* vynaložiť námahu
nē¹ aby ne-; (v obav. vetách) že
nē² nie (záporka); **nē ... quidem** ani -ne či (opyt. částica); -ne – an či – a či
necessārius, a, um nutný, nevyhnutný, potrebný
necesse est treba, je nevyhnutné, musí sa
necessitās, ātis, f. nutnosť, nevyhnutnosť; naliehavosť, tieseň; nevyhnutná potreba
necne a či nie
necō, āre, āvī, ātum zabíjať, usmrcovať
nefārius, a, um nespravodlivý; zločinný, bezbožný
negō, āre, āvī, ātum tvrdiť, hovoriť, že nie; popierať, zapierať; odopierať, nedopriať
negōtium, iī, n. zamestnanie, práca, činnosť, úloha
nēmō nikto
neque (**nec**) a nie, ani; **neque – neque** ani – ani
nequeō, īre, īvī (iī), itum nemôcť, nebyť schopný
nēquiquam nadarmo, darmo, bezvýsledne, bezdôvodne
nēquissimus, a, um ničomný, naničhodný
Nerō, ōnis, m. Nero, piaty rímsky cisár (1. stor.)
nesciō, īre, iī (īvī), itum nevedieť, nepoznať
nescius, a, um nevediac, neznalý, nevedomý
neuter, tra, trum ani jeden z obidvoch, žiaden z oboch
nēve (**neu**) a aby nie, a aby ani

nex, necis, f. smrť, vražda, zabitie
niger, gra, grum čierny
nihil (nīl) nič
nihilō minus jednako predsa
nimis príliš, priveľmi
nimium príliš, priveľa, priveľmi
nimius, a, um veľmi veľký, nesmierný, prílišný
nisi ak ne-, ak by ne-, keby ne- (podm. spojka);
 len, iba, jedine, okrem, až na, len nie (v jedno-
 duchej vete)
Nitriensis,* e nitriansky
nōbilis, e vznešený, urodzený, šľachtický;
nōbilis, is, m. šľachtic
nōbilitās, ātis, f. urodzenosť, šľachetnosť;
 šľachta, šľachtictvo
noceō, ēre, uī, itum škodiť
nocturnus, a, um nočný
Nōla, ae, f. Nola, mesto v Kampánii
nōlō, nōlle, nōluī, – nechcieť
nōmen, inis, n. meno, pomenovanie, názov
nōminātim menovite
nōminātus, a, um nazývaný, nazvaný
nōminō, āre, āvī, ātum menovať, volať, nazývať
nōn nie
nōndum ešte nie
nōnne či nie (opyt. častica)
nōnnūllus, a, um (gen. *nōnnūllius*, dat. *nōnnūllī*)
 nejaký, niektorý
nōnnumquam niekedy
nōs my
nōscō, ere, nōvī, nōtum poznávať
noster, tra, trum náš
notārius, iī, m. pisár, notár
nōtitia, ae, f. známosť, znalosť
notō, āre, āvī, ātum poznačiť (si), zaznamenať
 (si), zapamätať (si)
nōtus, a, um známy
November, bris, m. november
Noviodūnum, ī, n. Noviodunum, mesto v Galii
novus, a, um nový
nox, noctis, f. noc
noxius, a, um vinný; **noxius**, iī, m. vinník,
 previnilec
nūbilus, a, um zamračený, oblačný; temný;
 nepriaznivý
nūdus, a, um nahý, obnažený
nūllus, a, um (gen. *nūllius*, dat. *nūllī*) nijaký,
 žiadny
num či (opyt. častica)
Numa, ae, m. Numa, *Numa Pompilius* Numa
 Pompilius, podľa tradície druhý rímsky kráľ
numerō, āre, āvī, ātum počítať; pokladať
 (niekoho – acc.; za niečo – acc.)
numerus, ī, m. číslo, počet
Numida, ae, m. Numid'an
Numidia, ae, f. Numidia (dnes Alžír)
nummus, ī, m. peniaz, minca; pl. peniaze
numquam (nunquam) nikdy
nunc teraz; **nunc** – **nunc** tu – tu, hneď – hneď

nundinae, ārum, f. trhový deň, trh; *nundinae
 sanctī Iacobi* Svätajakubské trhy, Sväto-
 jakubský jarmok
nuntiō, āre, āvī, ātum oznamovať
nuntius, iī, m. posol, správa
nūper nedávno, kedysi
nuptialis, e svadobný

O

ō ó!, ah! (citoslovce)
ob pred; pre, kvôli; pre, za (predl. s acc.)
obdūrō, āre, āvī, ātum vytrvať, byť vytrvalý
obiciō, ere, iēcī, iēcūm vytýkať
obitus, ūs, m. západ; zánik, smrť
oblitterō, āre, āvī, ātum zotierať; uvádzať do
 zabudnutia
oblīvīscor, līvīscī, oblītus sum zabúdať (na
 niekoho – gen.; na niečo – gen. al. acc.)
obnīxus, a, um pevný, vytrvalý, horlivý, odhodlaný
oboedientia, ae, f. poslušnosť
oboediō, īre, iī (īvī), ītum poslúchať (niekoho,
 niečo – dat.)
obscūrus, a, um temný, skrytý, nejasný
obsequor, sequī, secūtus sum poslúchať
observandus, a, um ctihodný
observō, āre, āvī, ātum pozorovať, strážiť,
 zachovávať
obses, idis, m. f. rukojemník, rukojemníčka; ručiteľ
obsideō, ēre, sēdī, sessum obsadzovať, obkľu-
 čovať, obliehať
obstinātus, a, um pevne odhodlaný, vytrvalý
obstō, āre, stitī, stātūrūs stáť v ceste, prekážať,
 zavadzať
obsum, obesse, obfuī (offuī), obfutūrus škodiť
obtemperō, āre, āvī, ātum poslúchať (niekoho,
 niečo – dat.)
obtimeō, ēre, tīnuī, tentum držať, mať v moci,
 zaberat'; dostať, získať
obvertō, ere, vertī, versum obracať (niečo – acc.)
 k/proti (niečomu – dat.); pas. obrátiť sa k/proti
 niekomu
obviam v ústrety, oproti, naproti
occāsiō, ōnis, f. príležitosť
occāsus, ūs, m. západ
occidēns, entis, m. západ
occidō, ere, cidī, cāsūrus padať, zapadať
occīdō, ere, cīdī, cīsum zabiť, usmrtiť, pobiť
occulō, ere, culuī, cultum skrývať, zatajovať
occultō, āre, āvī, ātum skrývať, ukrývať, scho-
 vávať, tajiť, zatajovať
occupō, āre, āvī, ātum obsadiť, zabrať, pre-
 padnúť, zmocniť sa
occurrō, ere, currī, cursum ponáhľať sa naproti;
 stavať sa na odpor, odporovať
occursō, āre, āvī, ātum bežať naproti
Ōceanus, ī, m. oceán, more
ōcior, ius (sup. ōcissimus) rýchlejší
oculus, ī, m. oko
ōdī, ōdisse, ōsus, ōsūrus nenávidieť
odium, iī, n. nenávisť; (*in*) *odiō esse* byť nenávidený

offendō, ere, fendī, fēnsūm naraziť (na niečo – acc.); stretnúť; poraniť, uraziť
offensiō, ōnis, f. urážka, pohoršenie, rozhorčenie
offerō, ferre, obtulī, oblātum podávať, priniesť, poskytnúť, ponúknuť; spôsobiť
officiō, ere, fēcī, fectum postaviť sa proti (niečomu – dat.); prekážať, škodiť
officium, iī, n. úrad, povinnosť
oleō, ēre, uī, – páchnuť, zapáchať, smrdieť
ōlim kedysi, pred časom, dávno; raz
Olympias, adis, f. olympiáda, obdobie štyroch rokov
omittō, ere, mīsi, missum pustiť, nechať, pustiť zo zreteľa, upustiť od niečoho, vzdať sa niečoho; opomenúť, nezmeniť sa o niečom (s acc.)
omnīnō celkom, vôbec, úplne
omnipotēns, entis všemohúci
omnis, e všetok, každý; samostatné neutrum
omnia = *omnēs rēs* všetky veci, všetko
onus, eris, n. bremeno, náklad, ťarcha, obťaž
onustus, a, um obťažný, naložený, naplnený, plný
opera, ae, f. práca
oportet, ēre, uit treba, je potrebné, patrí sa, má sa
oppetō, ere, īvī (iī), ītum ísť v ústrety, podstupovať; *mortem oppetere* zomrieť
oppidō veľmi
oppidulum, ī, n. mestečko
oppidum, ī, n. mesto, mestečko
opprimō, ere, pressī, pressum pritlačiť, potlačiť; premôcť, napadnúť
oppugnātiō, ōnis, f. dobývanie, obliehanie
oppugnō, āre, āvī, ātum dobývať, obliehať; útočiť, napádať
ops, opis (*opem, ope*; pl. *opēs, opum, opibus*) moc, sila, vojenská moc; bohatstvo, prosperita; pomoc, podpora
optimās, ātis, šľachtický; **optimātēs**, ium, m. šľachtici, šľachta, optimáti
optō, āre, āvī, ātum priať si, žiadať si
opus, eris, n. dielo, práca ; **opus est** treba, je potrebné (niečo – abl.); *opus est factō* treba (je potrebné) konať
ōrātiō, ōnis, f. reč; (hovorený alebo písaný) prejav
ōrātor, ōris, m. rečník
orbis, is, m. svet
orbō, āre, āvī, ātum pripraviť (niekoho – acc.) o rodičov al. deti (abl.)
ordō, inis, m. rad, poradie; vrstva; stav, (občianska) trieda
Orgetorīx, īgis, m. Orgetorix, helvétsky šľachtic
oriēns, entis, m. východ
orior, orīrī, ortus sum povstávať, zdvíhať; vychádzať; vznikať, pochádzať; začínať sa, prameniť, vyvierať
ornātus, a, um vystrojený, vyzbrojený
ornātus, ūs, m. výstroj, výzbroj; odev; ozdoba, výzdoba
ornō, āre, āvī, ātum zdobiť, ozdobovať
ōrō, āre, āvī, ātum prednášať, rečniť; prosiť, žiadať (niekoho – acc., o niečo – acc.)

orthographia, ae, f. pravopis
ortus, ūs, m. východ
ōs, ōris, n. ústa, tvár; *in ōre* pred zrakom, pred očami
os, ossis, n. kosť
ostendō, ere, tendī, tentum ukazovať
ōtium, iī, n. nečinnosť, voľný čas, záhaľka, leňošenie; pokoj, mier
Ovidius, iī, m. Ovídius, *Pūblius Ovidius Nāsō*, rímsky básnik (43 p. n. l. – 17 n. l.)
ovis, is, f. ovca
ovō, āre jasať, plesať, víťazoslávne vchádzať

P

pācificus, a, um mierumilovný, pokojný
pacīscor, pacīscī, pactus sum dohodnúť sa, zhodnúť sa
pācō, āre, āvī, ātum upokojiť, podrobiť
pactiō, ōnis, f. zmluva
pactum, ī, n. zmluva, dohoda; *nūllō pactō* žiadnym spôsobom
paenitet, ēre, uit **mē** ľutujem (niečo – gen.), je mi ľúto
pāgānus, a, um vidiecky, dedinský; *pohanský
pāgina, ae, f. list, listina; strana; kniha
palam zjavne; **palam est* je zjavné
Palātīnus, a, um palatinský; cisársky, kráľovský; *palatínsky
palātīnus,* ī, m. palatín, najvyšší krajinský hodnostár v Uhorsku
pallium, iī, n. pallium (grécky plášť)
pānis, is, m. chlieb
Pannōnia, ae, f. Panónia, rímska provincia; v stredoveku aj iný názov pre Uhorsko, v novoveku aj iný názov pre územie dnešného Slovenska
pāpa, ae, m. otec; *biskup, pápež
pār, paris rovnaký, rovný, roven
parātus, a, um pripravený
parcō, ere, pepercī, parsūrus šetriť (niekoho, niečo – dat.), dbať o (niekoho, niečo – dat.)
parēns, entis, m. f. otec, matka; **parentēs**, um, m. rodičia
pāreō, ēre, uī (pāritūrus) poslúchať (niekoho, niečo – dat.)
pariēs, etis, m. stena, múr
pariō, ere, peperī, partum (paritūrus) rodiť, plodiť; tvoriť, pôsobiť; získať (si), nadobúdať
Parnassus, ī, m. Parnas, vrch pri Delfách, sídlo Apolóna a Múz
parō, āre, āvī, ātum pripravovať, chystať; pripravovať sa, chystať sa; získať (si)
pars, partis, f. časť, strana
particeps, cipis účastný; **particeps**, cipis, m. f. účastník, účastníčka, spoločník, spoločníčka
partus, a, um nadobudnutý, získaný (part. perf. pas. slovesa *pariō, ere, peperī, partum*)
parum málo, neveľmi
parvus, a, um malý; **parvī** (gen. ceny) **esse** málo stáť, byť málo platný
paschālis,* e veľkonočný

passim široko-daleko, na rozličných stranách, všade, bez rozdielu
passus, ūs, m. dvojkrok; krok; **mille passūs** rímska míľa (= 1480 m)
pāstor, ōris, m. pastier; *kňaz, farár
patefaciō, ere, fēcī, factum (pas. **patefiō**, fierī, factus sum) otvárať, sprístupňovať; odhaľovať, prezrádzať
pateō, ēre, uī, – byť otvorený, prístupný; rozprestierať sa, rozkladať sa; byť zrejmý, byť zjavný
pater, trīs, m. otec
paternus, a, um otcovský, otcov, po otcovi zdedený
patiēns, entis trpiaci; trpezlivý; striedmy
patientia, ae, f. trpezlivosť, zhovievavosť
pator, patī, passus sum znášať, trpieť, vydržať, strpieť
patria, ae, f. vlasť
patricius, a, um patricijský, šľachtický, urodzený; **patricius**, īi, m. patricij
patrius, a, um otcov, otcovský
patrō, āre, āvī, ātum vykonávať, uskutočňovať
paucus, a, um skromný, nepatrný; **pauci**, ae, a málokto, iba niekoľkí, málo, malý počet; **pauca**, ōrum, n. málo
paulātim pomaly
Paulinus, ī, m. mužské meno
paulō o málo, trochu; *paulo ante* pred chvíľou, krátko predtým
Paulus, ī, m. Pavol
pauper, eris (abl. -e, gen. pl. -um) chudobný; **pauper**, eris, m. chudák
paupertās, ātis, f. chudoba, núdza
Pausaniās, ae, m. Pausaniás, spartský kráľ, víťaz nad Peržanmi pri Platajách (479 p. n. l.)
pavidus, a, um strachujúci sa, vystrašený
pāx, pācis, f. mier
peccō, āre, āvī, ātum previniť sa, prehrešiť sa; chybiť, myliť sa
pectus, oris, n. prsia, hrud'
peculāris, e vlastný, osobitný, zvláštny
pecūnia, ae, f. majetok, peniaze
pedes, itis, m. pešiak
pellō, ere, pepulī, pulsum poháňať; odháňať, vyháňať; vyobcovať, vypovedať
Pelopidās, ae, m. Pelopidas, thébsky vodca
pendō, ere, pependī, pēsum platiť; *supplicia pendere* potrestať trestom smrti, odsúdiť na trest smrti
penetrō, āre, āvī, ātum vnikať, prenikať
penitus vnútri, hlboko, dovnútra
pēnūria, ae, f. nedostatok, núdza
per cez, skrz, po, prostredníctvom, pomocou (predl. s acc.)
peragō, ere, ēgī, āctum dokončiť, vykonať
perambulō, āre, āvī, ātum prechádzať, chodiť po niečom

percipiō, ere, cēpī, ceptum chytiť, prijímať, dostávať; vnímať, cítiť, pociťovať; chápať, poznávať
perdō, ere, didī, ditum zahubiť, zničiť, zmariť; stratiť, prísť o niečo
peregrīnor, āri, ātum cestovať, putovať, túlať sa, byť cudzincom
pereō, īre, īi, itūrus hynúť, zahynúť, zanikať, zomrieť, strácať sa
perferō, ferre, tulī, lātum znášať, vydržať, vytrpieť, pretrpieť; doniesť správu, oznámiť, zvestovať
perfuga, ae, m. zbeh
Pergamēnus, a, um pergamský
Periclēs, is, m. Perikles, aténsky štátnik (493 – 429 p. n. l.)
perīculum, ī, n. nebezpečenstvo
perītia, ae, f. skúsenosť, znalosť
perītus, a, um skúsený
periūcundus, a, um veľmi príjemný, veľmi milý
perlegō, ere, lēgī, lēctum prehliadať, prezeráť; prečítať
permaneō, ēre, mānsī, mānsūrus trvať, vytrvať, zotrvať, vydržať, zostať
permissū s dovolením
permittō, ere, mīsī, missum pustiť, prepustiť, nechať, dať, odovzdať, zveriť; dovoliť, dopustiť
permovereō, ēre, mōvī, mōtum pohnúť, dojať, povzbudiť; znepokojiť, rozrušiť
permultus, a, um veľmi mnohý, premnohý
permūtō, āre, āvī, ātum premeniť, zameniť, vymeniť
perniciēs, ēī, f. záhuba, skaza
perniciōsus, a, um škodlivý, nebezpečný
peropportūnus, a, um veľmi príhodný, veľmi vhodný
perpetuō nepretržite, stále, navždy, večne
perpetuus, a, um nepretržitý, stály, večný; *in perpetuum* naveky
Persa, ae, m. Peržan
persequor, sequī, secūtus sum nasledovať, sprevádzať, prenasledovať
Persicus, a, um perzský
persōna, ae, f. osoba
perspiciō, ere spexī, spectrum prehliadať, prezeráť (si), pozorovať; poznať, porozumieť; presvedčiť sa
perstringō, ere, strīnxī, stricum dotknúť sa, zasiahnuť; otriast'
persuādeō, ēre, suāsī, suāsum prehovárať, presvedčať (niekoho – dat.; o niečom – *dē* s abl.)
perterreō, ēre, uī, itum zastrášiť, prestrašiť
pertinentia, *ae, f. príslušnosť
pertineō, ēre, uī, – dosahovať, smerovať; týkať sa, vzťahovať sa; patriť, prináležať
perturbō, āre, āvī, ātum uvádzať do zmätku, poburovať, rozrušovať
perveniō, īre, vēnī, ventum prísť, dôjsť, dostať sa
pēs, pedis, m. noha

petō, ere, īvī (iī), ītum smerovať, ponáhľat' sa; dorážať, útočiť, napadnúť; žiadať, prosiť (niekoho – ab s abl., o niečo – acc.), uchádzať sa
Petrus, ī, m. Peter; Petrus Urseolus – Peter Orseolo, uhorský kráľ v rokoch 1044 – 1046
Pharnabazus, ī, m. Farnabazos, perzský satrapa
Philippus, ī, m. Philippos, Filip, meno macedónskych kráľov
philosophor, ārī, ātus sum filozofovať
philosophus, ī, m. filozof
Phōciōn, ōnis, m. Fokion, aténsky štátnik (4. stor. p. n. l.)
pietās, ātis, f. spravodlivosť, poctivosť; zbožnosť
piger, gra, grum lenivý
pīrāta, ae, m. pirát,orský lúpežník
piscātor, ōris, m. rybár
Pisō, ōnis, m. Piso, rímske prímenie v rode Calpurniovcov
Pittacus, ī, m. Pittakos z Mytilény, štátnik, jeden zo siemich mudrcov (okolo 600 p. n. l.)
pius, a, um zbožný, vrúcny
placeō, ēre, uī, itum páčiť sa; neos. **placet** niekomu (dat.) sa páči, zdá (niekto uznáva za) dobré; rozhodnúť
plangō, ere, plānxī, plāntum biť, tĺcť, udierať; nariekať nad niekým, oplakávať niekoho (s acc.)
plānus, a, um rovný, plochý
platēa, ae, f. ulica, verejné miesto, cesta
plēbēius, a, um plebejský
plēbs, plēbis, f. ľud; plebejci
plēnus, a, um plný (niečoho – gen. al. abl.); úplný
plērīque, plēraque, plēraque väčšina, veľmi mnohí
plūrālis, e množný; množné číslo (v gramatike spolu so subst. *numerus* = číslo)
plūrimus, a, um najviac, veľmi mnoho, najpočetnejší; **plūrimum** najviac, najväčši
plūris esse mať väčšiu cenu
plūs, plūris viac, pl. **plūrēs**, plūrium viacerí, početnejší, hojnejší
pōculum, ī, n. pohár, čaša
poena, ae, f. pokuta, trest, pomsta; *poenās dare* byť potrestaný, pykať
poēta, ae, m. básnik
poēticus, a, um básnický
polleō, ēre, uī, – mať moc, vplyv, váhu
polliceor, īrī, pollicitus sum sľubovať
Polōnia,* ae, f. Poľsko
Polōnus, a, um poľský; **Polōnus**, ī, m. Poliak
Pompeii, ōrum, m. Pompeje, mesto v Kampánii
Pompeius, ī, m. meno rímskeho plebejského rodu; *Cn. Pompeius Magnus* triumvir a neskôr Caesarov protivník
Pompilius, iī, m. Pompilius, *Numa Pompilius* Numa Pompilius, podľa tradície druhý rímsky kráľ
Pompōnius, iī, m. meno plebejského rodu
pondus, eris, n. váha, závažie, bremeno; dôležitosť, význam
pōnō, ere, posuī, positum odkladať; prestávať, nechávať; klásť; voj. postaviť, rozostaviť;

vītam ponere ukončiť život; *positum esse in aliquā rē* tkvieť, spočívať v niečom

pōns, pontis, m. most
populus, ī, m. národ; ľud, ľudia, obyvateľstvo
porcus, ī, m. prasa, sviňa
porrigō, ere, rēxī, rēctum naťahovať
porrō ďalej, dopredu, ďaleko; nabudúce, potom
porta, ae, f. brána
portiō, ōnis, f. podiel

portō, āre, āvī, ātum niešť, prinášať
portus, ūs, m. prístav
Posōniēnsis, nse bratislavský
possessiō, ōnis, f. držba, vlastníctvo, majetok, pozemok
possideō, ēre, sēdī, sessum vlastníť, privlastniť si
possum, posse, potuī, – môcť, zmôcť, dokázať
post po, potom, neskôr (adv.), **post** – **quam** potom – ako; za, po (predl. s acc.)
posteā potom, neskôr, ďalej
posteāquam potom ako, potom čo, keď (čas. spojka)
poster, a, um nasledujúci, budúci; **posterī**, ōrum, m. potomkovia, potomstvo
posteritās, ātis, f. budúcnosť, potomstvo, potomkovia
posterus, a, um nasledujúci, budúci; komp. **posterior**, ius zadnejší, zadný, neskorší; *ā posteriōrī* z neskoršieho (t. j. z účinku, následku); superl. **postrēmus**, a, um najzadnejší, posledný
postmodum onedlho potom, neskôr
postquam potom ako, potom čo, keď (čas. spojka)
postrēmō konečne, napokon
postulō, āre, āvī, ātum žiadať, požadovať
potēns, entis schopný, mocný
potentia, ae, f. moc, sila, vplyv
potestās, ātis, f. moc, sila, vláda; úradná moc, úrad
pōtiō, ōnis, f. pitie, nápoj
potior, īrī, potītus sum zmocniť sa (niečoho – abl. al. gen.)
potissimum najskôr, najradšej, najmä, predovšetkým
potius skôr, radšej
prae pred; oproti, voči; pre (predl. s abl.)
praebeō, ēre, uī, itum poskytovať; konať, pôsobiť; *plēbem oboedientem praebeēre* zabezpečiť, aby ľud poslúchal
praecaveō, ēre, cāvī, cautum byť opatrný, mať sa na pozore, dávať si pozor; zabrániť
praecedō, ere, cessī, cessum ísť vpredu, ísť pred niekým, predchádzať; predstihnúť, vynikať nad niekým, prevyšovať niekoho (acc.) niečím (abl.)
praeceptum, ī, n. rozkaz, príkaz, nariadenie, rada
praecipio, ere, cēpī, ceptum nariadiť, rozkazať
praecipitō, āre, āvī, ātum zraziť, zhodiť; hnať; pas. hodiť sa, zrútiť sa; *super vallum praecipitārī* zrútiť sa z násypu
praecipuē zvlášť, predovšetkým, hlavne, najmä
praeclārus, a, um veľmi jasný, veľmi slávny, preslávený, povestný, znamenitý, vynikajúci

praeda, ae, f. korisť
praedecessor, ōris, m. predchodca
praedicō, āre, āvī, ātum hlásať, vyhlasovať, oznamovať; *kázať
praedictus, a, um spomenutý
praeditus, a, um opatrený, obdarený, vynikajúci (niečím – abl.)
praedō, ōnis, m. zbojník, lúpežník, pirát
praefātus, *a, um spomenutý, uvedený
praefectus, ī, m. správca
praefērō, ferre, tulī, lātum vopred niešť; uprednostňovať, dávať prednosť (niekomu, niečomu – acc., pred niekým, niečím – dat.)
praeficiō, ere, fēcī, fectum postaviť niekoho na čelo niečoho, ustanoviť niekoho za veliteľa
praefigō, ere, fixī, fixum vpredu pripevniť; *stanoviť
praelātus, *ī, m. prelát, predstavený
praelongus, a, um veľmi dlhý
praemittō, ere, mīsī, missum poslať vopred
praemium, īī, n. odmena
praenōminātus, a, um spomenutý, uvedený
praeparō, āre, āvī, ātum vopred pripraviť, chystať
praepositus, ī, m. predstavený; *prepošť
praesēns, entis prítomný, súčasný, žijúci, terajší; tento; **in praesēns** pre prítomnosť, na tento čas, nateraz
praesentō, *āre, āvī, ātum odovzdávať, poskytovať, ukazovať; *praesentārī facere* dať si ukázať
praesidium, īī, n. ochrana, záštita, pomoc; vojenský oddiel, vojsko, posádka, stráž
praestāns, antis vynikajúci, znamenitý
praestō, āre, stiť, stitum vynikať (niečím – abl.; nad niekým – dat.); poskytovať, dávať; neos.
praestat s inf. je lepšie
praesum, praesesse, praefuī, futūrus stáť na čele, byť na čele (niečoho – dat.)
praesūmō, ere, sūmpsi, sūmptum vopred si myslieť, tušiť, predpokladať; vopred užívať, používať; vopred vykonávať; *odvažovať sa, pokúsiť sa
praeter pomimo, okrem, mimo (adv.); pozdĺž, pred, mimo, vedľa, okrem, nad (pred. s acc.)
praetereā ďalej, potom; okrem toho
praeteritus, a, um minulý
praetextus, a, um lemovaný
praetor, ōris, m. vodca, veliteľ; správca, miesto-držiteľ; prétor, súdny úradník
praevalēō, ēre, uī, – prevládať, zvíťaziť
praeveniō, īre, vēnī, ventum prísť skôr, prísť prv, predísť
prātum, ī, n. lúka
praepōnō, ere, posuī, positum vopred klásť, vopred stavať; dať prednosť (niekomu/niečomu – acc.; pred niekým/ niečím – dat.)
pretium, īī, n. cena, peniaze, odmena
prex, precis, f. prosba, modlitba
Priamus, ī, m. Priamos, trójsky kráľ
prīdem dávno, skôr, inokedy
prīdiē deň predtým, deň pred

prīmī, ōrum, m. poprední muži, náčelníci
prīmō najprv, spočiatku
prīmogenitus, *a, um prvorodený
prīmum najprv
prīmus, a, um prvý
prīnceps, cipis, m. popredná osoba, popredný muž, veliteľ, náčelník, knieža, vládca, panovník; pôvodca
prīncipium, īī, n. počiatok, začiatok
prior, prius prednejší, predný; skorší, prvší, predošlý; *ā priōrī* už vopred, z predchádzajúceho; **prius** prv, skôr
prīscus, a, um dávny, starobylý
prīsquā skôr ako, prv ako; (po zápore) dokiaľ ne- (čas. spojka)
prīvatiō, ōnis, f. pozbavenie
prīvātus, a, um súkromný; vlastný, osobný
prīvignus, ī, m. nevlastný syn
prīvilēgium, īī, n. výsada
prīvō, āre, āvī, ātum zbaviť niečoho, pripraviť o niečo
prō pre, za, miesto, namiesto (predl. s abl.)
probitās, ātis, f. statočnosť, bezúhonnosť
probō, āre, āvī, ātum skúšať, schvaľovať, osvedčovať
probus, a, um šľachetný, poctivý, dobrý
prōcēdō, ere, cessī, cessum postupovať, pokračovať
procella, ae, f. búrka
prōcessus, ūs, m. postupovanie, postup
prōclāmō, āre, āvī, ātum nahlas volať, vyhlasovať
procul ďaleko; *procul dubiō* bezpochyby
prōcūrō, āre, āvī, ātum spravovať, (po)staráť sa
prōcursiō, ōnis, f. vybehnutie; voj. výpad
prōdeō, īre, īī, itum vychádzať von, vyjsť, vystupovať, vykročiť, predstavovať
prōditiō, ōnis, f. zrada
prōditor, ōris, m. zradca
prōdō, ere, didī, ditum vydávať, vyhlasovať, odovzdávať; *memoriae prōdere* zaznamenávať, zapisovať
prōdūcō, ere, dūxī, ductum vyvádzať, predvádzať; rozťahovať; preťahovať, predlžovať
proelium, īī, n. bitka, boj
profānō, āre, āvī, ātum znesvätiť
profānus, a, um svetský, všedný, bezbožný
prōferō, ferre, tulī, lātum vynášať, prinášať
proficīscor, proficīscī, profectus sum vydať sa (niekam), odísť, odtiahnuť, vytiahnuť, tiahnuť
prōfligō, āre, āvī, ātum poraziť, zničiť, zahubiť
prōfugiō, ere, fūgī, – utekať, utiecť
profugus, a, um ujený, utečený; utekajúci, utekajúc, doplnok na úteku
profundō, ere, fūdī, fūsum vylievať, vydávať zo seba, prelievať; *vītam profundere* obetovať život
prōgredior, gredī, gressus sum postupovať, pochodovať, pokračovať
prohibeō, ēre, uī, itum zdržovať, odvracať, odrážať, zaháňať (niekoho – acc.; od niečoho –

abl.); prekážať, brániť, zabraňovať, zakazovať, nedovoľovať (niekomu – acc.)
proinde (proin) práve (tak), priam (tak); preto
prōlēs, is, f. mládež, potomstvo, deti, potomkovia
prōmittō, ere, mīsi, missum sľubovať
prōmptus, a, um rýchly; pripravený, odhodlaný
prope pri, blízko (adv., predl. s acc.); **propior**, ius bližší; **proximus**, a, um najbližší, posledný
properō, āre, āvī, ātum ponáhľať sa
propinquitās, ātis, f. blízkosť
propinquus, a, um blízky, príbuzný, príbuzenský; **propinquus**, ī, m. príbuzný; **propinqua**, ae, f. príbuzná
prōpōnō, ere, posuī, positum predkladať, ustanoviť, oznámiť
Propontis, idis, n. Marmarské more
proprius, a, um vlastný; *proprium est* je zvláštnosťou, je vlastnosťou
propter blízko (adv.); blízko, vedľa (predl. s acc. o mieste); pri, pre niečo, z dôvodu niečoho, pôsobením/zásluhou niečoho (predl. s acc. o príčine)
propterea preto
prōpugnāculum, ī, n. hradba
prōpulsō, āre, āvī, ātum odrážať, odvracať, zaháňať
prōrumpō, ere, rūpī, ruptum vyraziť, vyrútiť sa
prōsequor, sequī, secūtus sum sprevádzať, ísť za niekým – s acc.
prōspiciō, ere, spexī, spectrum rozhliadať sa; starať sa (o niekoho – dat.)
prōsum, prōdesse, prōfuī, prōfutūrus byť užitočný, byť na úžitok, prosperovať, byť na prospech
prōtēctiō, ōnis, f. ochrana
prōtendō, ere, tendī, tentum napínať, naťahovať
prōtinus dopredu, ďalej, potom, priamo, hneď
prōventus, ūs, m. úroda, výnos, dôchodok
prōverbium, ī, n. príslovie, porekadlo
prōvideō, ēre, vidī, vīsum vidieť vpred, pred sebou; predvídať, tušiť; pripraviť, chystať, zaobstarať, postarať sa o (niečo – acc.), starať sa (o niekoho – dat., niečo – *dē* s abl.)
prōvincia, ae, f. provincia, kraj; *územie
proximē nedávno
prūdēns, entis predvídavý, skúsený, rozumný, rozvážny
prūdēntia, ae, f. predvídavosť, prezieravosť, opatrnosť, znalosť, múdrosť, rozvážnosť
pūblicus, a, um verejný, štátny; **pūblicum**, ī, n. obecný majetok; verejné miesto, verejné priestranstvo, ulica
puella, ae, f. dievča
puer, erī, m. chlapec
pueritia, ae, f. detstvo, detský vek
pugil, ilis, m. pästný zápasník, pästiar
pugna, ae, f. bitka
pugnō, āre, āvī, ātum bojovať
pulcher, chra, chrum pekný, krásny

pulsō, āre, āvī, ātum biť, tlačiť, udierať, búchať, klopať (do niečoho, na niečo – acc.)
pumiliō, ōnis, m. trpaslík
pūctim bodnutím, bodaním, bodnou ranou
Pūnicus, a, um púnsky
pūniō, īre, īvī, ītum trestať
purpura, ae, f. purpur, purpurové rúcho
putō, āre, āvī, ātum počítať, sčítať; pokladať, považovať (niekoho, niečo za niekoho, niečo – dvoj. acc.); myslieť, domnievať sa
Pyrrhus, ī, m. Pyrrhos
Pŕthagorās, ae, m. Pythagoras, starogrécky filozof (6. stor. p. n. l.)

Q

Q. = **Quīntus**, ī, m. osobné meno
quadrīngēnī, ae, a po štyristo
quaerō, ere, sīvī, sītum hľadať; pýtať sa (niekoho – *ex/ab* s abl.)
quālis, e aký
quālitās, ātis, f. akosť, vlastnosť
quam ako, než
quamdiū ako dlho; dokiaľ, pokiaľ, kým (čas. spojka)
quamquam hoci, hoc, aj keď, i keď, akokoľvek, čo i, čo aj (prípust. spojka)
quamvis hoci, hoc, čo aj, čoby aj, keby aj (prípust. spojka)
quandō kedy
quandōcumque niekedy, kedykoľvek
quantō o koľko, o čo, čím
quantus, a, um aký veľký
quāpropter a preto
quārē aby tým; prečo; a preto, preto
quasi akoby, ako, ako keby
quater štyrikrát, štyri razy
-que a, i (príklonná zluč. spojka)
queror, querī, questus sum sťažovať sa, ponašovať sa (na niečo – acc. al. *dē* s abl.)
quī, quae, quod ktorý, aký
quia pretože (dôv. spojka)
quīdam, quaedam, quoddam ktorýsi, akýsi, niektorý
quidem zaiste, iste, veru; aspoň; ale, avšak
quiēs, ētis, f. pokoj, odpočinok
quiēscō, ere, quiēvī, quiētum odpočívať
quīlibet, quaelibet, quodlibet ktorýkoľvek, akýkoľvek
quīn (v zabr. vetách) aby (ne-)
quīnam, quāenam, quodnam ktorýže, akýže
Quīnctius, a, um rímsky rod; *L. Quīnctius Cincinnātus* rímsky diktátor (458 p. n. l.)
quippe ved', pravda, lebo
quīs, quid kto, čo
quisquam, quaequam, quidquam niekto, niečo
quisque, quidque každý, každé; **quisque**, quaeque, quodque každý
quisquis, quidquid ktokoľvek, čokoľvek
quō kam (adv.)
quō usque až pokiaľ, ako dlho ešte

quoad pokiaľ, dokiaľ, kým; pokiaľ ne-, dokiaľ ne-; dokiaľ by ne-, až by (čas. spojka)
quod pretože (dôv. spojka)
quōminus aby (ne-)
quōmodo ako (opyt. príslovka)
quondam kedysi, raz
quoniam pretože (dôv. spojka)
quoque tiež, aj, i
quot koľko
quotannīs každoročne
quotus, a, um koľký

R

rādix, īcis, f. koreň; základ, pôvod
rādō, ere, sī, sum škriabať, škrať; hľadiť, čistiť; vymazať
rapīō, ere, rapuī, raptum ulúpiť
rārō zriedka, málokedy
ratiō, ōnis, f. počet, zoznam; rozum; dôvod, záujem; spôsob
recēdō, ere, cessī, cessum ustupovať, odchádzať. odísť; opustiť
recidō, ere, rec(c)idī, cāsūrus späť padnúť, dopadnúť, pripadnúť; *ad nihilum recidere* výjsť navnivoč
recipiō, ere, cēpī, ceptum prijať späť, dostať späť; *sē recipere* odobrať sa, uchýliť sa; spamätať sa, zotaviť sa
reclūdō, ere, clūsī, clūsum otvoriť
rēctus, a, um rovný, priamy; správny; dobrý, spravodlivý, statočný
recūsō, āre, āvī, ātum odporovať, odoprieť; zdráhať sa
reddō, ere, didī, ditum dať naspäť, vrátiť; urobiť niekoho, niečo (acc.) niekým, niečím (acc.)
redeō, īre, īī, itum vracat sa
redigō, ere, ēgī, āctum priviesť, uviesť; *in/sub potestātem redigere* podrobiť
redimō, ere, ēmī, ēmptum vykúpiť
reditus, ūs, m. návrat; príjem, dôchodok
referō, ferre, rettulī, relātum späť niesť, zaniest, odniesť; priniesť správu, oznámiť, zvestovať
refugium, īī, n. útočisko, útočisko
rēgia, ae, f. kráľovský palác
regimen, regiminis, n. vedenie, správa, vláda
rēgīna, ae, f. kráľovná
regiō, ōnis, f. kraj, krajina, oblasť
rēgnicola, ae, m. obyvateľ kráľovstva
regnō, āre, āvī, ātum kraľovať, panovať, vládnuť
regō, ere, rēxī, rēctum riadiť, viesť, spravovať, ovládať
rēgula, ae, f. pravidlo
Rēgulus, ī, m. rímske prímenie; *M. Atilius Rēgulus* konzul v roku 256 p. n. l.
reiciō, ere, iēcī, iectum hádzať späť, odvrátiť, odraziť
religiō, ōnis, f. náboženstvo, náboženská viera, zbožnosť
relinquō, ere, liquī, lictum zanechávať, opustiť
reliquiae, ārum, f. pozostatky, zvyšky, relikvie
reliquus, a, um ostávajúci, zvyšný, ostatný

remandō, āre, āvī, ātum ohlásiť
remūneror, ārī, ātus sum odmeniť, odplatiť, obdarovať
Remus, ī, m. Remus, Romulov brat
renovō, āre, āvī, ātum obnovovať
renuntiō, āre, āvī, ātum podať správu, ohlásiť, oznámiť; zvoliť, vyhlásiť za (kráľa, konzula a pod. – acc.)
reperiō, īre, repperī, repertum nájsť, objaviť, zistiť
repetitiō, ōnis, f. opakovanie
repōnō, ere, posuī, positum späť klásť, znovu stavať
reprehēnsiō, ōnis, f. výčitka, pokarhanie
reprimō, ere, pressī, pressum zatlačiť, zadržať, potlačiť, zastaviť
repudium, īī, n. odohnanie manželky, rozvod
repugnō, āre, āvī, ātum odporovať
rēs, reī, f. vec, predmet, podstata; záležitosť, situácia; *rēs pública* vec verejná, štát; *rēs militāris* vojenstvo; *rēs secundae* priaznivé pomery, šťastie; *rēs adversae* nepriaznivé pomery, nešťastie; *rēs gestae* činy; *rēs parva* maličkosť; *rēs bene gesta* úspech
rescribō, ere, scrīpsī, scrīptum odpísať, písomne odpovedať, napísať odpoveď
resistō, ere, stīti, – zastaviť sa, zastať; postaviť sa na odpor, odporovať (niekomu – dat., proti niečomu – *contrā* s acc.)
respiciō, ere, spexī, spectrum pozerat; vzt'ahovať sa; mať ohľad, dbať na čo
respondeō, ēre, spondī, spōnsum odpovedať
respōnsum, ī, n. odpoveď
restituō, ere, uī, ūtum späť (opäť, znovu) postaviť, obnoviť; povolať späť (z vyhnanstva)
restitutiō, ōnis, f. uvedenie do pôvodného stavu, rehabilitácia; reštitúcia; udelenie milosti, omilostenie; obnovenie
restringō, ere, strīnxī, strictum zviazať, stiahnuť; *obmedziť
resurgō, ere, surrēxī, surrēctum (opäť) sa postaviť, zdvihnúť sa
reticeō, ēre, cuī, – mlčať, odmlčať sa; zamlčať
retineō, ēre, tinuī, tentum zadržať, udržať
retrō späť, naspäť, nazad, dozadu, vzadu
reus, ī, m. obžalovaný, vinník
revertor, revertī, revertī (part. perf. reversus) vracat sa
rēx, rēgis, m. kráľ
Rhēnus, ī, m. Rýn
Rhodanus, ī, m. Rodan, rieka v Galii
rīdeō, ēre, rīsī, rīsum smiať sa, usmievať sa
rīpa, ae, f. (riečny) breh
rītus, ūs, m. posvätný poriadok, náboženský obrad; zvyk, obyčaj
rixor, ārī, ātus sum hádať sa (pre niečo – *dē* s abl.)
rōbur, ōris, n. dubové drevo, dub; sila, pevnosť; základ, jadro (najmä vojska)
rōbustus, a, um silný, pevný, mocný
rogātiō, ōnis, f. návrh zákona; prosba, žiadosť

rogō, āre, āvī, ātum pýtat' sa, prosit', žiadat' (niečo – acc., od niekoho *ab* s abl.)

Rolandus, ī, m. Roland

Rōma, ae, f. Rím

Rōmānus, a, um rímsky; **Rōmānus**, ī, m. Ríman

Rōmulus, ī, m. Romulus, mýtický zakladateľ
Ríma, Remov brat

rosa, ae, f. ruža

ruína, ae, f. pád, úpadok, zrútenie sa; zrúcanina

rumpō, ere, rūpī, ruptum zlomit', pretrhnúť,
prasknúť, zničiť

ruō, ere, ruī, rutum rútiť sa, hnať sa

ruptor, ōris, m. rušiteľ, ničiteľ, porušiteľ

rūsum (**rūrsus**) spāt'; opäť, znova, znovu

rūs, rūris, m. vidiek; **rūs** na vidiek, **rūrī** na
vidieku, **rūre** z vidieka

Rutulī, ōrum, m. Rutulovia, kmeň v Látii

S

Sabīnus, a, um sabínsky

Saburra, ae. m. Saburra, vojvodca numidského
kráľa Jubu

saccus, ī, m. vak, mech, vrece

sacer, cra, crum posvätný, svätý, zasvätený

sacerdōs, ōtis, m. f. kňaz, kňažka

sacrāmentārius,* ī, m. kalvinista, prívrženec
kalvinizmu

saeculum (**saeculum**), ī, n. ľudský vek, pokolenie;
vek, doba, storočie

saepe často

sagācitās, ātis, f. dôvtip, chytrosť

sagitta, ae, f. šíp, strela

sagittārius, iī, m. lukostrelec

Saguntum, ī, n. Saguntum (dnes Sagunto), mesto
na východnom pobreží Hispánie

Salamis, īnis, f. Salamána, ostrov oproti Aténam

Sallustius, iī, m. rímske rodové meno; *C. Sallus-*
tius Crispus rímsky dejepisec (86 – 35 p. n.
l.)

saltus, ūs, m. priesmyk, hora, les

saltus, ūs, m. skok, tanec

salūs, ūtis, f. zdravie, blaho, spása; pozdrav

salūtāris, e zdravý, liečivý; užitočný, osožný

salūtō, āre, āvī, ātum zdraviť, pozdravovať, vítať

salvus, a, um zdravý, neporušený, nepoškodený,
bez porušenia

Samnītēs, ium, m. Samniti

sanciō, īre, sānxī, sānctum posvätiť; slávnostne
ustanoviť; *lēgem sancīre* ustanoviť zákon

sānctitās, ātis, f. svätosť; čistota mravov,
bezúhonnosť

sānctus, a, um posvätný, zasvätený, svätý

sānē zdravo, rozumne, múdro; zaiste, naozaj,
vskutku, áno

sanguis, inis, m. krv

sānitās, ātis, f. zdravie

sānō, āre, āvī, ātum uzdravovať, liečiť; naprávať

sānus, a, um zdravý

sapiēns, entis, m. múdry, rozumný; **sapiēns**, entis,
m. mudrc

sapientia, ae, f. múdrosť

sapiō, ere, sapiī (sapīvī), – poznávať, rozumieť,
mať rozum

sarīsophorus, ī, m. macedónsky kopijník

sat (= **satis**) dosť, nadostač, dostačujúci

satis dosť, nadostač, dostatočne, dostačujúci

satisfaciō, ere, –, – dať zadosť, učinenie, ospra-
vedlniť sa

Saxo,* onis, m. Sas

scālae, ārum, f. rebrík, schody

scamnum, ī, n. lavica

scelerātus, a, um zločinný

scelus, eris, n. zločin, hanebnosť

Scepusiensis, e spišský

Scepusium,* iī, n. Spiš

sciēns, entis vediaci, znalý, obratný

scindō, ere, scidī, scissum štiepať, trhať, rozbiť;
rozdeliť

sciō, scīre, scīvī (scīī), scītum vedieť, poznať

Scipiō, ōnis, m. Scipio, priezvisko v rode
Corneliocov

scīscitor, āri, ātus sum vypytovať sa (niekoho –
acc., na niečo – *dē* s abl.)

scītum, ī, n. uznesenie, rozhodnutie; (v abl. sg. aj
forma *scītū* zo **scītus**, ūs, m.)

Slavōnicus,* a, um slovanský

scrība, ae, m. pisár

scrībō, ere, scrīpsī, scrīptum písať

scrīptor, ōris, m. spisovateľ

scrīptum, ī, n. čo je napísané, písmo, spis, zápis

scūtum, ī, n. štít

Scylla, ae, f. Skylla, úskalie v mesinskej úžine
(personifikované ako obluda so psími hlavami)

Scythae, ārum, m. Skýti

Scythia (Scithia), ae, f. Skýtia

Scythicus (Scithicus), a, um skýtsky

Sebeslaus,* ī, m. Sebeslav

sector, āri, ātus sum nasledovať, sprevádzať;
pachtiť, hnať sa za niečím (s acc.)

secundum podľa (predl. s acc.)

secundus, a, um druhý; priaznivý, šťastný

sēcūritās, ātis, f. bezpečnosť, istota

sed ale, avšak, však

sedeō, ēre, sēdī, sessum sedieť; zdržiavať sa niekde

sēdēs, is, f. sedadlo, kreslo; stolica; sídlo, domov,
príbytok

sēditiō, ōnis, f. rozbroj, spor, vzbura, nepokoj

sēdō, āre, āvī, ātum utíšiť, upokojiť

seges, etis, f. siatie, sejba

Seleucus, ī, m. mužské meno; Alexandrov
vojvodca, neskôr sýrsky kráľ

sella, ae, f. sedadlo, kreslo, trón

sēmentis, is, f. siatie, siatina; *sēmentem facere* siat'
semper vždy

senātor, ōris, m. senátor

senātōrius, a, um senátorský; *domus senātōria*
mestská radnica

senātus, ūs, m. senát

Seneca, ae, m. rodové meno Annaeovcov;
L. Annaeus Seneca rímsky stoický filozof,
Neronov učiteľ (4 p. n. l. – 65 n. l.)

senectūs, ūtis, f. staroba
senescō, ere, senuī, – starnúť, slabnúť
senex, senis starý; *senior* starší; **senex**, is, m. starec
sēnsus, ūs, m. pocit, vnem, cit; zmysel
sententia, ae, f. mienka, myšlienka, úmysel
sentiō, ĩre, sēnsī, sēnsu vniť, cítiť, badať, poznávať, rozumieť, domnievať sa
sēparātim zvlášť, osobitne
sēparō, āre, āvī, ātum oddeliť, odlúčiť
sepeliō, ĩre, ĩvī (ĩĩ), sepultum pochovávať
septentriō, ōnis, m. Voz (súhvezdie); sever
septentriōnālis, e severný
sepulcrum, ĩ, n. hrob, hrobka, náhrobok, pomník
sepultūra, ae, f. pochovávanie, pohreb
sequor, sequī, secūtus sum nasledovať (za niekým, niečím; po niekom, niečom), sprevádzať (niekoho, niečo), ísť za (niekým, niečím), prenasledovať – s acc.
serēnus, a, um jasný
seriēs, ēī, f. rad
sermō, ōnis, m. reč
sērō neskoro
serō, ere, sēvī, satum siať, rozsievať, sadiť
sērus, a, um neskorý
serviēs, entis, m. sluha, slúžiaci
serviō, ĩre, ĩvī (ĩĩ), ĩtum slúžiť
servitium, ĩĩ, n. otroctvo; *(preukázaná) služba, láskavosť
servitūs, ūtis, f. otroctvo, poddanstvo
Servius, ĩĩ, m. Servius; *Servius Tullius* šiesty rímsky kráľ
servō, āre, āvī, ātum zachovávať, uchovávať; chrániť, zachrániť; *officium servāre* plniť si povinnosť
servus, ĩ, m. otrok, sluha
sevērus, a, um prísny
sexāgēnī, ae, f. po šesťdesiat
schola, ae, f. škola
sī ak, ak by, keby (podm. spojka); *sī nōn*, *sī minus* ak ne-, ak nie; *sīn*, *sīn autem* ak však, ak by však, keby však, ale ak, ale ak by; *sī quis* ak niekto, *sī quid* ak niečo; *sī quī*, *qua*, *quod* ak niektorý (nejaký)
Sibyllinus (Sybillinus), a, um sibylský
sīc tak, takto, takýmto spôsobom
Sicilia, ae, f. Sicília
Sicinius, ĩĩ, m. Lucius Sicinius Vellutus, jeden z prvých tribúnov ľudu
Siculi, ōrum, m. Sikulovia, Sicíľania
sīcut (*sīcutī*) tak ako, ako, akoby
sigillō, āre, āvī, ātum zapečatiť
sigillum, ĩ, n. pečat'
signifer, ĩ, m. zástavník
signum, ĩ, n. znak, znamenie, signál, odznak (oddielu), zástava
silentium, ĩĩ, m. mlčanie, ticho
sileō, ěre, uī, – mlčať
silva, ae, f. les
sīmia, ae, f. opica

similis, e podobný
similitūdō, inis, f. podobnosť
Simōnidēs, is, m. Simonides, grécky básnik
simul len čo, akonáhle, ledva, sotva (čas. spojka)
simul zároveň, spolu, súčasne
simulac len čo, akonáhle, ledva, sotva (čas. spojka)
simulātiō, ōnis, f. pretvarovanie sa, predstieranie, zámienka
simulatque len čo, akonáhle, ledva, sotva (čas. spojka)
sincērus, a, um čistý, pravý, úprimný
sindōn, onis, f. jemná tkanina, mušelín
sine bez (predl. s abl.)
singulāris, e ojedinelý; týkajúci sa jednotlivca; jednotné číslo (v gramatike spolu so subst. *numerus* = číslo)
singuli, ae, a jednotliví, po jednom; jednotlivci, jednotlivci
sinister, tra, trum ľavý; nepriaznivý
sinō, ere, sīvī, situm dovoliť
sinus, ūs, m. záhyb; prsia, náručie
situs, a, um položený, umiestnený; ležiaci, rozprestierajúci sa; *urbs sita est* mesto leží
situs, ūs, m. poloha
sīve (*seu*) alebo ak, alebo keby; alebo
societās, ātis, f. spoločenstvo, spoločnosť, spolok, zväzok
socius, ĩĩ, m. spojenec, druh; *socius culpa* spoluvinník
Sōcratēs, is, m. Sokrates, starogrécky filozof
sōl, sōlis, m. slnko
soleō, ěre, solitus sum mať vo zvyku; *soleō dīcere* hovoriť
solidus, a, um pevný, celý
Solimanus, ĩ, m. Süleyman, Sulejman
sollemnis, e slávnostný; obvyklý
sollemnītās, ātis, f. slávnosť, bohoslužba
sollicitō, āre, āvī, ātum poburovať, vyzývať
Solō (*Solōn*), ōnis, m. Solón, aténsky zákonodarca (6. stor. p. n. l.)
solum len, iba; *nōn solum*, *sed etiam* nielen, ale aj
solum, ĩ, n. pôda, zem
sōlus, a, um (gen. *sōlūs*, dat. *sōlī*) sám, jediný; len, iba (doplň.)
solvō, ere, solvī, solūtum rozviazať, uvoľniť; (o dlhoch) zaplatiť, splatiť; *poenam solvere* odpykať si trest
somnus, ĩ, m. spánok
sonitus, ūs, m. zvuk
soror, ōris, f. sestra
sors, sortis, f. žreb, lós, žrebovanie, losovanie
Sparta, ae, f. Sparta, hlavné mesto Lakónie (na Peloponézskom polostrove v Grécku)
Spartiātēs, ae, m. Spart'an
spatiōsus, a, um rozsiahly, priestranný
spatium, ĩĩ, n. priestor, miesto
speciālis, e zvláštny osobitný
speciēs, ēī, f. pohľad, výzor, vzhľad; zámienka; druh
spectō, āre, āvī, ātum dívať sa, pozeráť sa, hľadiť (na niečo – acc.)

speculator, āri, ātus sum vyzvedat', slediť, skúmať
spērō, āre, āvī, ātum očakávať; dúfať
spēs, eī, f. nádej (na niečo – gen.)
spiritus, ūs, m. vzduch; dych; duch, život
spīrō, āre, āvī, ātum viať; dýchať
spoliō, āre, āvī, ātum vyzliecť, olúpiť, ozbíjať, drancovať, plieniť
spōns, spontis, f. (vôľa) obyč. len v abl. **sponte**; *suā sponte* zo svojej (z vlastnej) vôle, dobrovoľne
squālidus, a, um drsný; neupravený, špinavý; zahalený v smútku, smútočný
Stabiae, ārum, f. Stabie, mesto v Kampánii
stabilis, e pevný, pevne stojaci, stabilný, nepohyblivý, nehybný, statický
statim pevne, stále; hneď, ihneď
statua, ae, f. socha
status, ūs, m. postoj; postavenie; stav
stēlla, ae, f. hviezda
Stephanus, ī, m. Štefan
sterilitās, ātis, f. neplodnosť, neúrodnosť
stimulus, ī, m. bodec, osteň; podnet
stō, āre, stētī, stātūrus stát'
stō, stāre, stētī, stātūrus stát'; stát' v rade, stát' v zbrani; odolávať; zotrávať, pridržiať sa
strēnuus, a, um rázny, odhodlaný, udatný
Strigoniensis,* e ostrihomský
studeō, ēre, uī, – usilovať sa, snažiť sa; usilovne sa niečomu venovať, študovať
studium, iī, n. snaha, úsilie, záujem, štúdium zaujatost', predpojatost'
stultus, a, um hlúpy, pochabý
suādeō, ēre, suāsī, suāsum odporúčať, radiť; prehovárať, presviedčať (niekoho – dat.)
sub pod (predl. s abl.); za, v, na, krátko pred, krátko po (predl. s acc.)
subditus,* a, um poddaný
subdō, ere, didī, dītum podrobiť, podmaniť
subeō, īre, iī (ivī), itum ísť pod niečo, vstupovať; podstupovať
subiaceō, ēre, uī, – ležať dolu, pod niečím; byť podriadený, podrobený
subiectus, a, um ležiaci, nachádzajúci sa pod niečím, podliehajúci, podrobený, poddaný
subigō, ere, ēgī, āctum hnať, nútiť; podrobiť, podmaniť
subinde hneď potom; z času na čas, často
subitō náhle, ihneď
subiugō, āre, āvī, ātum podrobiť
sublevō, āre, āvī, ātum zdvíhať, uľahčovať; podporovať, pomáhať
sublimō,* āre, āvī, ātum povzniesť, povýšiť
subsequor, sequī, secūtus sum nasledovať niekoho, ísť za niekým (s dat.)
succēdō, ere, cessī, cessum podstupovať, postupovať, nasledovať, nastupovať (po niekom – dat.)
successor, ōris, m. nástupca, následník, dedič
succumbō, ere, cubuī, cubitum klesnúť, podľahnúť
Suēbī, ōrum, m. Svēbi, súhrnné označenie germánskych kmeňov od Baltického a Severného mora až k Rýnu a Dunaju

Suessiōnēs, um, m. Svesióni, belgický kmeň
sufferō, ferre (sustulī, sublātum) podujať sa, vytrpieť, zniesť, odolať
sufficiēns, entis dostačujúci, dostatočný
suffugiō, ere, fūgī, – utiecť (pred niekým – acc.)
Sulla, ae, m. Sulla; *L. Cornelius Sulla* rímsky diktátor (138 p. n. l. – 78 p. n. l.)
Sulpicius, a, um meno rímskeho rodu; *C. Sulpicius Longus* konzul
sum, esse, fuī, futūrus byť
summus, a, um najvyšší
sūmō, ere, sūmpsī, sūmptum brat', vziať (si), chopiť sa (niečoho – acc.); zvoliť sa, vybrať si; *dictātūram sumere* ustanoviť diktatúru; *sūmere supplicium dē aliquō* trestať niekoho smrťou, popraviť niekoho
sūmptus, ūs, m. náklad, náklady, výdavok, výdavky (na niečo – gen.)
super hore, navrchu, zvrchu, zhora (adv.); nad, pri, za, o (predl. s abl.); nad, vyše, okrem, pri (predl. s acc.)
superbia, ae, f. pýcha, hrdosť, spupnosť
superbus, a, um vyvýšený, vztyčený; pyšný, hrdý, spupný, nafúkaný
superior, ōris vyšší, predošlý
superō, āre, āvī, ātum prevyšovať, premáhať, prekonať, víťaziť; vynikať
superponō, ere, posuī, positum položiť (niečo – acc.; na/nad niečo – dat.)
supersum, superesse, superfuī byť na žive, ostať
superus (super), a, um horný, vrchný; **superior**, ius vyšší, vyššie postavený, horný; prvší, minulý, predošlý
supīnus, a, um hore obrátený, (ležiac) horeznačky
supplex, icis pokorne prosiaci, prosebný, pokorný
supplicium, iī, n. prosba, modlitba; pokuta, trest, trest smrti, poprava
suprā hore, zhora; nad (predl. s acc.)
surdus, a, um hluchý
suscipiō, ere, cēpī, ceptum prijať, na seba vziať; podujať sa na niečo, podniknúť niečo, pustiť sa do niečoho (s acc.); *bellum suscipere* púšťať sa do vojny
suscitō, āre, āvī, ātum podnecovať
suspiciō, ere, spēxī, spectrum podozrievať; **suspectus**, a, um podozrivý
suspīciō, ōnis, f. podozrenie
suspīcor, āri, ātus sum podozrievať; tušiť, domnievať sa
sustineō, ēre, tinuī, tentum udržať, vydržať, zadržať, znášať
suus, a, um svoj
Syrācāsūnus, ī, m. Syrakúzcán
Syrācūsae, ārum, f. Syrakúzy, hlavné mesto Sicílie
T
T. = Titus, ī, m. Titus, rímske osobné meno
tabula, ae, f. doska, tabuľa; obyč. v pl. listina, zápis, spis
taceō, ēre, uī, itum mlčať

taedet, ěre, taesum (pertaesum) est hnuší sa
taedium, iĭ, n. hnuš, odpor
talentum, i, n. talent, gr. váhová a peňažná jednotka
tālis, e taký
tam tak, tak veľmi; **tam – quam** tak – ako
tam tak; tak veľmi, do tej miery
tamen predsa, jednako; aspoň
tametsī hoci, hoc, aj keď, i keď, čo i, čo aj, trebárs i (prípust. spojka)
tamquam tak ako, ako, akoby
Tanais, is, n. Tanais, názov niekoľkých riek; Don
tandem konečne; (v opyt. vetách) predsa, len
tangō, ere, tetigī, tāctum dotýkať sa niečoho, siahat' na niečo (s acc.); zasiahnúť, udrieť
tantō o toľko, o to, tým
tantum iba, len
tantummodo (tantum modo) iba, len
tantus, a, um taký veľký, toľký
Tarquinius, iĭ, m. meno dvoch rímskych kráľov; *Tarquinius Superbus* podľa tradície vyhnaný v roku 510 p. n. l.
Tartari,* ōrum, m. Tataři
Tatius, iĭ, m. Tatius, sabínský kráľ
tēctum, i, n. strecha; dom príbytok
tegō, ere, tēxī, tēctum pokrývať, prikrývať, skrývať, zahaľovať, chrániť
tellūs, ūris, f. zem, pôda
telōnĕum (*thelonium, theloneum, telonium), iĭ, n. clo, poplatok, mýto
tēlum, i, m. kopija, oštep, šíp
tempestās, ātis, f. čas, doba; búrka, víchrica
templum, i, n. svätyňa, chrám
tempus, oris, n. čas, doba, okamih, chvíľa; *tempus praeteritum* minulosť (= minulý čas/doba)
tendō, ere, tetendī, tentum napínať, naťahovať; mieriť, smerovať; *īnsidiās tendere* strojiť úklady
teneō, ěre, tenuī, tentum držať; držať sa, pridržať sa (niečoho – acc.); mať v moci, spravovať, ovládať; *memoriā tenēre* pamätať si, mať na pamäti
tentōrium, iĭ, n. stan
tenuis, e tenký, útly, skromný, chatrný
tenus až po, až do (predl. s abl. al. s gen., dáva sa za slovo)
ter trikrát, tri razy
tergum, i, n. chrbát; **ā tergō** zozadu, vzadu, za chrbtom
tergum, i, n. chrbát
terminus, i, m. medzník, medza, hranica; pl. územie
terra, ae, f. zem, kraj, krajina
terreō, ěre, uī, itum strašiť, zastrašovať, desiť, ľakať
terrestris, e zemský, pozemský, pozemný, na zemi, po zemi
terribilis, e strašný, hrozný
territōrium, iĭ, n. územie
testāmentum, i, n. posledná vôľa, testament, závet

testimōnium, iĭ, n. svedectvo, dôkaz
testis, is, m. f. svedok, svedkyňa
testor, āri, ātus sum svedčiť, dokazovať, dosvedčovať
Teutonī, ōrum (um), m. Teutóni, germánsky kmeň
Teutonicus, a, um germánsky, nemecký;
Teutonicus, i, m. Nemec
theātrum, i, n. divadlo
Thēbae, ārum, f. Téby
Thēbānī, ōrum, m. Tébčania
Themistoclēs, is, m. Temistokles, aténsky štátnik (5. stor. p. n. l.)
Theodorus,* i, m. Teodor
Thermopylae, ārum, f. Termopyly, priesmyk v strednom Grécku
thōrāx, ācis, m. brnenie, pancier; *(lek.) hrudník
Thraecia (Thrācia), ae, f. Trákia
Thraex (Thrāx), aecis, m. Trák
Thūcýdidēs, is, m. Tukydidēs, grécky historik (5. stor. p. n. l.)
Thurzō, ōnis, m. príslušník rodu Turzovcov;
Alexius Thurzō Alexej Turzo, uhorský magnát (†25. 1. 1543)
Tiberis, is, m. (acc. *Tiberim*, abl. *Tiberī*) Tiber, rieka pretekajúca Rímom
Tiberius, iĭ, m. Tiberius, rímske rodové meno; *Tiberius Claudius Nerō* druhý rímsky cisár
Tibiscus, i, m. Tisa
Tigris, is (idis), m. (acc. *Tigrim*) Tigris, rieka v Mezopotámii
Tigurinī, ōrum, m. Tiguríni, obyvatelia helvétskeho kraja severne od Ženevského jazera
timeō, ěre, uī, – báť sa, obávať sa (koho, čoho – acc.; o koho – dat.)
timidus, a, um bojzlivý, zbabelý
Tīmoleōn, ontis, m. Timoleon, vojvodca v Korinte
timor, ōris, m. strach, obava (z niečoho/niekoľko, pred niečím/niekoľkým – gen.)
Tisa,*ae, f. Tisa
Titurius, iĭ, m. Caesarov legát v Galii
Titus, i, m. Titus, rímske osobné meno; *Titus Flavius* rímsky cisár z flaviovskej dynastie; *Titus Lucretius Cārus* rímsky básnik (okolo 98 – 55 p. n. l.)
tolerābilis, e znesiteľný, prípustný
tolerō, āre, āvī, ātum znášať, trpieť, vydržať, pretrpieť, prestať
tollō, ere, sustulī, sublātum odstraňovať, potlačiť
tormentum, i, n. vrhací vojenský stroj, samostrel
torpeō, ěre, uī, – tŕpnúť, tuhnúť, byť zmeravený, byť stuhnutý, byť ochromený
Torquātus, i, m. Torquatus, priezvisko v rode Manliovcov
Torquātus, i, m. Torquatus, rímske prímenie v rode Manliovcov
tot toľko
tōtus, a, um (gen. *tōtūs*, dat. *tōtī*) celý, úplný, všetok
trāditiō, ōnis, f. odovzdávanie; tradícia
trādō, ere, didī, ditum odovzdávať, odkazovať, prenechávať, zanechať; **trādītur** rozpráva sa,

povráva sa, hovorí sa; *arma trādere* zložiť zbrane, vydať zbrane
trādūcō, ere, duxī, ductum prevádzať, prepravovať
trahō, ere, traxī, tractum ťahať, priťahovať, vťahovať, vzťahovať
Trāianus, ī, m. Traján, rímsky cisár
trāiciō, ere, iēcī, iectum prepraviť, previesť (cez niečo – acc.); prejsť (niečo – acc.)
tranquillitās, ātis, f. pokoj
trāns cez, za (predl. s acc.)
trānseō, ĩre, ĩī (ĩvī), ĩtum prechádzať, prejsť, prekročiť
trānsferō, ferre, tulī, lātum prenášať, prevázať, premiestniť
trānsgridior, gredi, gressus sum prekročiť, prejsť
trānsiliō, ĩre, siluī, – preskakovať, preskočiť
trānsitūs, ũs, m. prechod
Trasumēnus, a, um trazumenský, trazimenský
tremō, ere, tremuī, – triať sa, chvieť sa; báť sa
Trenchinium, ĩī, n. Trenčín
trepidus, a, um znepokojený, znepokojujúci; *in rē trepidā / in rēbus trepidīs* v kritickom položení
Trēverī, ōrum, m. Treveri, germánsky kmeň
tribūnus, ī, m. tribún; *tribūnī mīlitum* vojenský tribúni
tribuō, ere, uī, ũtum preukazovať, udeľovať
tribūtum, ī, n. daň
triduānus, a, um trojdňový
trīdum, ī, n. tri dni, obdobie troch dní
triennium, ĩī, n. obdobie troch rokov, tri roky
triplex, icis trojaký, trojitý, trojnásobný
trīstis, e smutný, zarmútený
triumphālis, e triumfálny, víťazoslávny, víťazný
triumphō, āre, āvī, ātum triumfovať, sláviť triumf, víťazstvo
triumvir, ī, m., obyč. pl. **triumvirī**, ōrum, m. triumvirí, trojčlenný zbor mužov
triumvirātus, ũs, m. triumvirát, úrad triumvira
Trōia, ae, f. Trója
Trōianus, ī, m. Trójan
trux, truci divý, hrozný, prudký, drsný
tū ty
tuba, ae, f. trúba, trúbka, poľnica
Tullius, a, um Tullius, rímske rodové meno
Tullus, ī, m. Tullus, vlastné meno; *Tullus Hostilius*, tretí rímsky kráľ
tum tu, vtedy; **tum – tum** tu – tu, hneď – hneď
tumultus, ũs, m. búrka; nepokoj, vzbur, povstanie
tumulus, ī, m. hrob, hrobka, náhrobok
tunc vtedy, tu, tu potom
tunica, ae, f. tunika (rímsky spodný odev)
turbātus, a, um zmätený, rozbúrený
Turca, ae, m. Turek
Turnus, ī, m. Turnus, mýtický kráľ Rutulov
turpis, e hanebný, nemravný
turpitūdō, inis, f. hanba, potupa
turris, is, f. veža
Tusculānsus, a, um tuskulský

tūtēla, ae, f. ochrana
tūtor, ārī, ātus sum strážiť, chrániť, zabezpečovať, brániť
tūtus, a, um chránený, bezpečný
tuus, a, um tvoj
tyrannis, idis, f. tyranida, samovláda, krutovláda
U
ūber, eris úrodný, plodný; bohatý, hojný, výdatný
ubi¹ (*primum*) len čo, akonáhle, ledva, sotva (čas. spojka)
ubi² (*ubi*) kde
ubique kdekol'vek, všade
udvornicus,* ī, m. dvorník (príslušník panskej čelade)
ulcīscor, ulcīscī ultus sum pomstiť sa (niekomu – acc.)
ūllus, a, um (gen. *ūllius*, dat. *ūllī*) niektorý, nejaký
Ulricus,* ī, m. Ulrich
ulterior, ius (komp.; **ultimus**, a, um sup.) vzdialenejší, odľahlejší, zadný
ultimus, a, um najvzdialenejší, posledný
ultrā na onej strane (adv.); (o mieste) za, na tamtej strane, z tamtej strany, (o čase) dlhšie než, vyše (predl. s acc.)
ultrō et citrō (**ultrō citrōque**) sem a tam
ultrō na druhú stranu; dobrovoľne; útočne; *ultrō bellum (arma) inferre* začať útočnú vojnu
ululātus, ũs, m. rev, zavýjanie; krik, nárek, bedákanie, nariekanie
umbilicus, ī, m. pupok (event. i ľudský pás)
umbra, ae, f. tieň
umquam (**unquam**) niekedy, kedy; *nōn umquam* nikdy
ūnā spolu, súčasne, zároveň, spoločne
unde odkiaľ; prečo
Ungaria,* ae, f. = Hungaria, ae, f.
ūnicus, a, um jediný
ūniversus, a, um všetok, celý, úplný
unquam (**umquam**) niekedy, kedy
urbs, urbis, f. mesto
urgeō, ĩre, ursī tlačiť, doliehať, naliehať, dorážať, nútiť
usque neustále; až tak (ďaleko, dlho); **usque ad** až do, až k
ūsus, ũs, m. užívanie, používanie, úžitok; prax, skúsenosť
ut¹ ako
ut² (*primum*) len čo, akonáhle, ledva, sotva (čas. spojka); hoci, nech, čoby aj (prípust. spojka); aby (účel. spojka); že (účín. spojka)
ūtēnsilia, ium, n. potrebné veci, potreby
uter, utra, utrum ktorý, kto z dvoch (oboich)
uterque, utraque, utrumque obidvaja, obaja, jeden i druhý
utī = **ut**
ūtilis, e užitočný
ūtilitās, ātis, f. vhodnosť, užitočnosť, osožnosť; úžitok, osoh, výhoda; pl. záujmy
utinam kiež

utliō, ōnis, f. pomsta, trest, odplata (za niečo – gen.)
ūtor, ūtī, ūsus sum užívať, používať
utrum či (opyt. časť); *utrum – an* či – a či
utut akokoľvek
uxor, ōris, f. manželka, žena

V

vacuus, a, um prázdny
vādō, ere, vāsī, vāsum kráčať, ísť
vadum, ī, n. brod
vāgor, ārī, ātus sum potulovať sa, blúdiť
valdē silne, mocne, veľmi
valeō, ēre, uī, itūrus byť silný, byť zdravý, byť schopný, platiť; byť mocný, mať vplyv, zväžiť; môcť, vedieť
Valerius, a, um meno patricijského rímskeho rodu; *Publius Valerius* konzul
valētūdō, inis, f. zdravie
validus, a, um silný, mohutný, mocný
vallum, ī, n. ohrada, násyp, hradba
vānus, a, um prázdny, povrchný, klamný, zdanlivý
Varadiēnsis,* e varadínsky
varietās, ātis, f. rozmanitosť
variō, āre, āvī, ātum spestrováť, obmieňať
varius, a, um rôzny, rozličný, rozmanitý, pestrý, premenlivý
vastō, āre, āvī, ātum pustošiť, plieniť
-ve alebo (príklonka)
vehemēns, entis prudký, rýchly; rázny, prísny
vehō, ere, vēxī, vectum viezť, prinášať
vel alebo; hoci, trebárs aj; **vel – vel** alebo – alebo
vellō, ere, vellī, vulsum šklbať, trhať
vēlocitās, ātis, f. rýchlosť, bystrosť
vēlōx, ōcis rýchly
velut ako, akoby
venēficiūm, īī, n. otrávenie, travičstvo
venēnum, ī, n. jed, otrava
venerābilis, e ctihodný
venereus, a, um Venušin; zmyselný, pohľavný
venia, ae, f. milosť, láskavosť zľutovanie, odpustenie
veniō, īre, vēnī, ventum prichádzať, prísť, pri-kročiť, dostať sa
venter, tris, m. brucho, žalúdok
ventus, ī, m. vietor
vēr, vēris, n. jar
verberō, āre, āvī, ātum šľahať, bičovať; týrať, biť, udierať
verbum, ī, n. slovo; gram. sloveso
vereor, ērī, veritus sum báť sa, obávať sa (niekoho, niečoho – acc.), vážiť si
Vergilius, īī, m. Vergílius, *Publius Vergilius Marō* rímsky básnik (70 p. n. l. – 19 n. l.)
vērisimilis, e pravdepodobný
vēritās, ātis, f. pravda
vērō naozaj, veru, vskutku; ale, však, avšak
Verrēs, is, m. Verres, rímsky patricij známy vy-dieraním provincie Sicílie (120 – 43 p. n. l.)
versō, āre, āvī, ātum obracať, krútiť, točiť; **versor**, ārī obracať sa; zaoberať sa (niečím – in s abl.)

versus smerom k, do (predl. s acc.)
vertō, ere, vertī, versum obracať; *in fugam vertere* obracať (zaháňať) na útek; *terga vertere* dávať sa na útek
vērūs, a, um pravý, pravdivý, skutočný; **vērūm**, ī, n. pravda; *vērūm dīcere* hovoriť pravdu
vesper, erī, m. večer
vester, stra, strum váš
vestimentum, ī, n. šaty, rúcho, odev
vestiō, īre, īvī, ītum šatiť, obliekať
vestis, is, f. šaty, odev, rúcho
Vesuvius, īī, m. Vezuv, sopka pri Neapole
veterānus, a, um starý; skúsený (o starých voja-koch); *legiō veterāna* légia (pozostávajúca zo) starých vojakov (veteránov)
vetō, āre, vetuī, vetitum zakazovať, brániť
Veturia, ae, f. Coriolanova matka
vetus, eris starý, dávny (abl. sg. *vetere*; nom. pl. n. *vetera*; gen. pl. *veterum*)
vetustās, ātis, f. staroba; dlhý čas
vetustus, a, um starý, dávny, starobylý, starodávny
vexātiō, ōnis, f. súženie, trápenie, útrapa
vexō, āre, āvī, ātum sužovať, trýzniť, trápiť; pustošiť, plieniť
via, ae, f. cesta
vičīnus, a, um susedný, blízky; **vičīnus**, ī, m. sused
victor, ōris, m. víťaz
victōria, ae, f. víťazstvo
victus, ūs, m. živobytie; výživa, potrava
vidēlicet (**videlicet**) dozaista; totiž
videō, ēre, vīdī, vīsum vidieť, navštevovať; v pas. zdať sa
vidua, ae, f. vdova
Vienna, ae, f. Viedeň
vigeō, ēre, vīguī, – žiť, prekvítať, skvieť sa
vigilāns, antis bdely, ostrážitý, starostlivý
vigilantia, ae, f. bdelosť, ostrážitosť; pracovitosť
vigilātor, ōris, m. nočný strážca, strážnik
vigilia, ae, f. bdenie; hliadka (noc bola rozdelená na štyri hliadky)
vīlicus, ī, m. gazda, správca; *richtár
vīlla, ae, f. statok, osada, dedina
vīmen, inis, n. prút, prútk
Vincencius,* īī, m. Vincent, mužské meno
vinciō, īre, vīnxī, vīntum viazať, zväzovať, spútať, pútať, väzniť
vincō, ere, vīcī, victum vífaziť, premáhať, porážať, prekonať (s acc.)
Vindobona, ae, f. staroveký názov mestskej osady (*oppidum*) na území dnešnej Viedne
vīnum, ī, n. víno
violēns, entis prudký, násilný
violō, āre, āvī, ātum ubližovať, dopúšťať sa násílie, týrať, poškodzovať, urážať; zneuctiť; porušovať
vir, ī, m. muž
virga, ae, f. prút, prútk; telesný trest
virgō, inis, f. panna, slobodné dievča, mladá žena
virtūs, ūtis, f. mužnosť, udatnosť, cnosť

vīs, f. (acc. sg. *vim*, abl. sg. *vī*, nom. pl. *vīrēs*, gen. pl. *vīrium*) sila, násilie; úsilie
vīsiō, ōnis, f. videnie, zjav, predstava
Visobor,* ī, m. Visobor, mužské meno
vīsus, ūs, m. videnie, pohľad, zrak, oči; zjav, ukaz, sen
vīta, ae, f. život
Vitia, ae, f. Vitia, matka Fufia Gemina
vitium, iī, n. chyba
Vitko,* onis, m. Vítko
vītō, āre, āvī, ātum vyhýbat' sa chrániť sa, vyvarovať sa, unikať (s acc.)
vītuperō, āre, āvī, ātum karhať, haniť, tupiť
vīvō, ere, vīxī, vīctūrus žiť, byť na žive, byť živý
vīvus, a, um živý, žijúci, nažive
vix sotva, ledva, horko – ťažko
vocō, āre, āvī, ātum volať; nazývať (niekoho, niečo – acc.; niekým, niečím – acc.; pas. byť nazývaný niekým, niečím – nom.)
volō, āre, āvī, ātum letieť, lietať
volō, velle, voluī, – chcieť

Volscī, ōrum, m. Volskovia, kmeň v Látii
volūmen, inis, n. závit; zvitok papyrusu, kniha, spis
voluntās, ātis, f. vôľa; pranie, snaha, túžba; posledná vôľa, testament; úmysel, zámer; politické zmýšľanie; zmýšľanie, pomer (k niekomu – *in* s acc.); náklonnosť, priazeň, oddanosť
Vorenius, ī, m. Caesarov centurio, ktorý sa v udatnosti pretekal s Pullonom
vorō, āre, āvī, ātum žrať, hltat'
vōs vy
vōx, vōcis, f. hlas, reč
vulgus, ī, n. ľud
vulnerō, āre, āvī, ātum raniť, poraniť, ublížiť
vulnus, eris, n. rana, zranenie
vultus, ūs, m. výraz v tvári, tvár
Wladislaus, ī, m. Vladislav
Wratislaviensis,* e vratislavský
Xerxēs, is, m. Xerxes, perzský kráľ (5. stor. p. n. l.)
zelus, ī, m. súperenie, súťaživosť; snaživosť; túžba; *oddanosť, láska

SLOVENSKO-LATINSKÝ SLOVNÍK

A

a et, atque

aby ut, **aby ne-** nē (účel.); **aby (ne-)** nē, quōminus, quā (zabr.); **aby ne-** nē, **aby** nē nōn (obav.)

aj et, etiam

aj ked' quamquam, etsī, tametsī (s ind.); etiamsī (s ind. a coni.); ut, licet (s coni.); cum (s coni.)

ak, ak by, keby sī; **ak nie, ak by nie, keby nie** nisi

ako ut; (než) quam

ale sed, autem

áno (určite áno) certē

arcibiskup *archiepiscopus, ī, m.

Augustus Augustus, ī, m.

B

barbar barbarus, ī, m.

bát' sa timeō, ēre, uī, – (koho, čoho – acc.; o koho – dat.); vereor, ērī, veritus sum (niekoho, niečoho – acc.)

bez sine (predl. s abl.)

bitka pugna, ae, f.; proelium, iī, n.

blaho salūs, ūtis, f.

blízko prope

bližít' sa appropinquō, āre, āvī, ātum (k – ad)

bohatstvo bona, ōrum, n.; dīvitiae, ārum, f.

boj proelium, iī, n.

bojovať' pugnō, āre, āvī, ātum

bojovný bellicōsus, a, um

bránit' (zabraňovať') impediō, īre, īvī, ītum; prohibeō, ēre, uī, ītum

bránit' dēfendō, ere, fendī, fensum (pred niekým – ab s abl.)

brat frāter, tris, m.

budovať' aedificō, āre, āvī, ātum

budovať' iubeō, ēre, iussī, iussum

byť sum, esse, fuī, futūrus

C

Caesar Caesar, is, m.

Catilina Catilīna, ae, m.

celý tōtus, a, um; cūctus, a, um

cesta via, ae, f.; iter, itineris, n.

Cicero Cicerō, ōnis, m.

cisár imperātor, ōris, m.

Č

čas tempus, oris, n.

často saepe

či num, ne, *či nie* nōnne (zist'. ot.); *či a či* utrum – an, ne – an, an, *a či nie* an nōn, necne (rozluč. ot.)

človek homō, inis, m.

čo quid

D

dar dōnum, ī, n.; mūnus, eris, n.

darovať' dōnō, āre, āvī, ātum

dávat' dō, dare, dedī, datum; *dat' do daru* dōnō, āre, āvī, ātum

dávny vetus, eris

dcéra fīlia, ae, f.

dedič hērēs, edis, m.

dejiny historia, ae, f.

deň diēs, ēī, m.

dlhý longus, a, um

do in (predl. s acc.)

dobrý bonus, a, um

dobyť expugnō, āre, āvī, ātum; capiō, ere, cēpī, captum

dom domus, ūs, f. *doma* domī, *domov* domum, *z domu* domō

domnievať' sa arbitror, ārī, ātus sum; exīstimō, āre, āvī, ātum; putō, āre, āvī, ātum

dostať percipiō, ere, cēpī, ceptum; accipiō, ere, cēpī, ceptum

dostatočne satis

dúfat' spērō, āre, āvī, ātum

dvadsiaty vīcēsīmus, a, um

dvaja duo, duae, duo

dvesto ducentī, ae, a

F

filozof philosophus, ī, m.

G

Germán Germānus, ī, m.

Grécko Graecia, ae, f.

Grék Graecus, ī, m.

H

Hannibal Hannibal, alis, m.

hľadat' quaerō, ere, sīvī, sītum

hoci quamquam, etsī, tametsī (s ind.); etiamsī (s ind. a coni.); ut, licet (s coni.); cum (s coni.)

Hostilius Hostīlius, iī, m.

hovorit' narrō, āre, āvī, ātum; dīcō, ere, dīxī, dictum; loquor, loquī, locūtus sum

hrad arx, arcis, f.

hradba mūrus, ī, m.; mūnimentum, ī, n.; mūnitiō, ōnis, f.

hranica finis, is, m.; terminus, ī, m.; mēta, ae, f.

hrozit' imminēō, ēre, –, –

hýrivost' luxuria, ae, f.

CH

chciet' volō, velle, voluī, –

chrám templum, ī, n.

chránit' dēfendō, ere, fendī, fensum

chystať parō, āre, āvī, ātum

I

i et, etiam, atque

iný alius, alia, aliud (gen. alterīus, dat. aliī)

Itália Italia, ae, f.

K

k, ku ad (predl. s acc.)

karhať vituperō, āre, āvī, ātum; castigō, āre, āvī, ātum

Kartáginci Carthāginiēnsēs, ium, m.

ked' cum (čas. spojka)

kiež utinam

kláštor *monastērium, iī, n.

kniha liber, brī, m.

knižnica bibliothēca, ae, f.

koľko quot
končiť cōnficiō, ere, fēcī, fectum
Konštantín Constantinus, ī, m.
kopija lancea, ae, f.; tēlum, ī, m.
koruna corōna, ae, f.
kostol ecclēsia, ae, f.
kôň equus, ī, m.
krajina terra, ae, f.; regiō, ōnis, f.
král' rēx, rēgis, m.
kráľovná rēgīna, ae, f.
kráľovský rēgius, a, um
kráľovstvo rēgnum, ī, n.
krátky brevis, e
krídlo cornū, ūs, n.
kto quis
ktorý quī, quae, quod
kvôli causā, grātiā (predl. s gen., kladie sa za meno)

L

légia legiō, ōnis, f.
len solum, tantum; *nielen, ale aj* nōn solum, sed etiam
les silva, ae, f.
ležať iaceō, ēre, uī, –
list epistula, ae, f.; litterae, ārum, f.
listina litterae, ārum, f.
lod' nāvis, is, f.
lúka prātum, ī, n.

E

ľavý sinister, tra, trum

M

majetok fortūnae, ārum, f.; possessiō, ōnis, f.; bona, ōrum, n.
malý parvus, a, um
maratónsky Marathōnius; *maratónske pole* campus Marathōnius
mať sa na pozore caveō, ēre, cavī, cautum
medza mēta, ae, f.; terminus, ī, m.
mesiac mēnsis, is, m. (ako doba); lūna, ae, f.
mesto urbs, urbis, f.; civitās, ātis, f.; oppidum, ī, n.
Metod Methodius, iī, m.
mier pāx, pācis, f.
miesto locus, ī, m.
Miltiades Miltiadēs, is, m., aténsky vojvodca
minulosť tempus praeteritum
minulý praeteritus, a, um
mlčať taceō, ēre, uī, itum
mnohý multus, a, um
množstvo multitudō, inis, f.
Morava Moravia, ae, f. *Veľká Morava* Moravia Magna
more mare, is, n.
most pōns, pontis, m.
môcť possum, posse, potuī, –
mŕtvy mortuus, a, um
múdry sapiēns, entis
múr mūrus, ī, m.
musieť dēbeō, ēre, dēbuī, dēbitum
muž vir, ī, m.
my nōs
myšlienka sententia, ae, f.

N

na in, ad (predl. s acc.)
nádej spēs, eī, f.
nápis īnscripitiō, ōnis, f.
nariadenie praeceptum, ī, n.; dēcrētum, ī, n.
nariad'ovat' imperō, āre, āvī, ātum; mandō, āre, āvī, ātum
národ populus, ī, m.; nātiō, ōnis, f.
nasledovat' sequor, sequī, secūtus sum; persequor, sequī, secūtus sum; sector, ārī, ātus sum
náš noster, nostra, nostrum
nazývať appellō, āre, āvī, ātum
nebezpečenstvo periculum, ī, n.
nechcieť nōlō, nōlle, nōluī, –
neistý incertus, a, um
neľútostný crūdēlis, e
nenávidieť ōdī, ōdisse, ōsus, ōsūrus
nepoctivosť improbitās, ātis, f.
neprestajný assiduus, a, um
nepriateľ hostis, is, m.; inimīcus, ī, m.
nešťachetný improbus, a, um
nešťastný miser, era, erum
nevedieť nesciō, īre, iī (īvī), ītum
nič nihil
ničiť dēleō, ēre, ēvī, ētum
nie nōn; *určite nie* minimē
niekedy nōnnumquam
nikdy numquam (nunquam)
nikto nēmō
nový novus, a, um
Numa Numa, ae, m.

O

o dē (s abl.)
obaja uterque, utraque, utrumque
obava metus, ūs, m.; tīmor, ōris, m.
obávať sa timeō, ēre, uī, –; vereor, ērī, veritus sum
občan cīvis, is, m.
občiansky cīvilis, e
obdarovat' dōnō, āre, āvī, ātum; remūneror, ārī, ātus sum
obilie frūmentum, ī, n.
obliehať oppugnō, āre, āvī, ātum; obsideō, ēre, sēdī, sessum; circumveniō, īre, īvī, ventum
obnoviť restituō, ere, uī, ūtum
obrábať colō, ere, coluī, cultum
obsadiť occupō, āre, āvī, ātum
obyvateľ incola, ae, m.; *obyvateľ kráľovstva* rēgnicola, ae, m.
od ā, ab (predl. s abl.)
odhaliť patefaciō, ere, fēcī, factum
odhodlaný strēnuus, a, um
odchádzať abeō, īre, iī, itum; exeō, īre, iī (īvī), itum; cēdō, ere, cessī, cessum; concēdō, ere, cessī, cessum; recēdō, ere, cessī, cessum
odmeňovat' praemiō afficiō, ere, fēcī, fectum; remūneror, ārī, ātus sum
odnášať auferō, auferre, abstulī, ablātum
odovzdávať trādō, ere, didī, ditum
odpočívateľ quiēscō, ere, quiēvī, quiētum

odpoved' respōsum, ī, n.
odtiaľ inde
odvážny audāx, ācis
ohromný ingēns, entis
ohrozenie discrīmen, inis, n.
ohrozovať imminēō, ēre, –, – (koho – dat.)
on is, ea, id
onen ille, illa, illud
opät' rūrsum
opevnenie mūnītiō, ōnis, f.; mūnimentum, ī, n.
opevňovať mūniō, īre, īvī, ītum
opúšťať relinquō, ere, līquī, lictum
oslobodiť līberō, āre, āvī, ātum
ostatní cēterī, ae, a
ostrý ācer, ācris, ācre
otec pater, tris, m.
otrok servus, ī, m.

P

páčiť sa placeō, ēre, uī, ītum
pán dominus, ī, m.
Panónia Pannōnia, ae, f.
päť quīnque
päťdesiat quīnquāgintā
Peržan Persa, ae, m.
pevnosť castrum, ī, n.; arx, arcis, f.
pisár scrība, ae, m.
písať scrībō, ere, scrīpsī, scrīptum
plieniť vastō, āre, āvī, ātum
po post (predl. s acc.)
pod sub (predl. s abl.)
podiel portiō, ōnis, f.
podporovať iuvō, āre, iūvī, iūtum; adiuvō, āre, iūvī, iūtum (s acc.)
podstúpiť smrť mortem oppetō, ere, īvī (īī), ītum
pochovávať sepeliō, īre, īvī (īī), sepultum
pochybnosť dubium, īī, n.
pochybovať dubitō, āre, āvī, ātum
pokolenie genus, eris, n.
pokračovať prōgrediō, gredī, gressus sum
pole ager, grī, m.; arvum, ī, n.; campus, ī, n.
pomoc auxilium, īī, n.
Pompilius Pompilius, īī, m.
porážka clādēs, is, f.
porušovať violō, āre, āvī, ātum
posielat' mittō, ere, mīsī, missum
posilňovať firmō, āre, āvī, ātum; cōnfirmō, āre, āvī, ātum
poslúchať obtemperō, āre, āvī, ātum; pāreō, ēre, uī (pāritūrus); oboediō, īre, īī (īvī), ītum; obsequor, sequī, secūtus sum (s dat.)
posol nuntius, īī, m.
postaviť aedificō, āre, āvī, ātum
potlačiť opprimō, ere, pressī, pressum
potrestat' pūniō, īre, īvī, ītum
poznávať cognōscō, ere, nōvī, nitum
pozorovať cōnspiciō, ere, spexī, spectrum
práca opera, ae, f.; labor, ōris, m. opus, operis, n.
pravda vērum, ī, n.
právo iūs, iūris, n.

pravý vērus, a, um
prečo cūr
predsa tamen
prehrešovať sa peccō, āre, āvī, ātum
prekročiť trānseō, īre, īī (īvī), ītum
premôcť (úplne) dēvincō, ere, vīcī, victum
prenasledovať persequor, sequī, secūtus sum
presviedčať persuādeō, ēre, suāsī, suāsum (niekoho – dat.; o niečom – *dē* s abl.)
previniť sa peccō, āre, āvī, ātum
prezerat' perspicīō, ere spexī, spectrum
pri apud, ad
pribytok sēdēs, is, f.; tēctum, ī, n.
prichádzať veniō, īre, vēnī, venum
prijímať accipiō, ere, cēpī, ceptum
príkaz praeceptum, ī, n.
prikázať iubeō, ēre, iussī, iussum
príležitosť occāsiō, ōnis, f.; facultās, ātis, f.
prinášať portō, āre, āvī, ātum; *prinášať správu* (*správy*) referō, ferre, rettulī, relātum
pripraviť parō, āre, āvī, ātum
prísny sevērus, a, um
privilégium prīvilégium, īī, n.
priznávať sa fateor, ērī, fassus sum
proti contrā (predl. s acc.)
prudký ācer, cris, cre
prvý prīmus, a, um
Pyrrhos Pyrrhus, ī, m.

R

rieka fluvius, īī, m.; flūmen, inis, n.; amnis, is, m.
richtár vīlicus,* ī, m.; iūdex, icis, m.
Rím Rōma, ae, f.
Riman Rōmānus, ī, m.
rímsky Rōmānus, a, um
robiť faciō, ere, fēcī, factum; agō, ere, ēgī, āctum
rok annus, ī, m.
roľník agricola, ae, m.
rozbroj sēditiō, ōnis, f.
rozdeľovať dīvidō, ere, vīsī, vīsum
rukojemník obses, idis, m.
rýchly celer, eris, ere; vēlōx, ōcis

S

s, so cum (predl. s abl.)
samotný ipse, ipsa, ipsum
sedemsto septingentī, ae, a
senát senātus, ūs, m.
schvaľovať probō, āre, āvī, ātum
skladat' zbrane arma pōnō, ere, posuī, positum
skúsený perītus, a, um
skutočný vērus, a, um
skutok factum, ī, n.
sláviť celebrō, āre, āvī, ātum
slávny clārus, a, um; celeberr, bris, bre
sloboda lībertās, ātis, f.
slobodný līber, era, erum
sluha servus, ī, m.
služba mūnus, eris, n.; *servitium, īī, n.
slúžiť serviō, īre, īvī (īī), ītum
smrť mors, mortis, f.

snažiť sa studeō, ēre, uī, –
Spart'ania Lacedaemoniī, ōrum, m.; Spartiātae, ārum, m.
spisovateľ scrīptor, ōris, m.
spojenec socius, iī, m.
spokojný contentus, a, um (s niečím – abl.)
spozorovať cōnspiciō, ere, spexī, spectrum
správca praefectus, ī, m.
spravodlivosť iūstitia, ae, f.
sprisahanci coniūrātī, ōrum, m.
sprisahanie coniūrātiō, ōnis, f.
starý vetus, eris; vetustus, a, um; senex, senis
statočný fortis, e
stávať sa fiō, fierī, factus sum
strana pars, partis, f.; (v knihe) pāgina, ae, f.
strážiť custodiō, ĩre, ĩvī, ĩtum
strhávať interrumpō, ere, rūpī, ruptum
sudca iūdex, icis, m.
sužovať vexō, āre, āvī, ātum
svoj suus, sua, suum
syn filius, iī, m.

Š

šest' sex
šík aciēs, ēī, f.
škodiť noceō, ēre, uī, ĩtum; obsum, obesse, obfuī (offuī), obfutūrus
škola schola, ae, f.
šľachtic nōbilis, is, m.
štát rēs pūblica; cīvītās, ātis, f.
štedrý largus, a, um
štyridsať quadrāgintā

T

tábor castra, ōrum, n.
tajne clam
telo corpus, oris, n.
ten is, ea, id
ten istý ĩdem, eadem, idem
tento hic, haec, hoc
tentohľ'a iste, ista, istud
teraz nunc
tisíc mille
trest poena, ae, f.; supplicium, iī, n.
tri trēs, trēs, tria
tu ibī (ibi)
Tullus Tullus, ī, m.
túžiť cupiō, ere, ĩvī, ĩtum (po niečom – acc.)
tvoj tuus, tua, tuum
ty tū

U

učený doctus, a, um
udatný fortis, e
udeľovať tribuō, ere, uī, ũtum
uchovávať cōnservō, āre, āvī, ātum
ukazovať mōnstrō, āre, āvī, ātum
umenie ars, artis, f.
úradník magistrātus, ũs, m.
určite certē
úroda frūctus, ũs, m.
usilovať sa studeō, ēre, uī, –; cōnor, ārī, ātus sum
usilovnosť industria, ae, f.

usilovný industrius, a, um
usmrcovať interficiō, ere, fēcī, fectum
útočiť aggredior, gredī, gressus sum(s acc.); impetum facere
útok impetus, ũs, m.
už iam

V

v, vo in (pred. s abl.)
vedieť sciō, scīre, scīvī (sciī), scītum
veliteľ dux, ducis, m.; imperātor, ōris, m.
veľký magnus, a, um
veľmi valdē, magnopere
veľmož *magnās, ātis, m.
venovať sa operam dō, dare, dedī, datum
veriť crēdō, ere, didī, dītum
verný fidēlis, e; fidus, a, um
vhodný idōneus, a, um
viac plūs, plūris; **viacerí** plūrēs, plūrium
vidieť videō, ēre, vīdī, vīsum
viest' dūcō, ere, dūxī, ductum; gerō, ere, gessī, gestum; *viest' vojnu* bellum gerere
vít'az victor, ōris, m.
vít'aziť vincō, ere, vīcī, victum
vít'azstvo victōria, ae, f.
vlast' patria, ae, f.
vlastniť possideō, ēre, sēdī, sessum
vodca dux, ducis, m.
vojak mīlēs, itis, m.
vojenský mīlitāris, e
vojna bellum, ī, n.
vojsko exercitus, ũs, m.
vojvodca dux, ducis, m.
voliť creō, āre, āvī, ātum; ēligō, ere, lēgī, lectum
vracať sa revertor, revertī, revertī; redeō, ĩre, iī, ĩtum
všetok omnis, e
vy vōs
vyčerpaný fessus, a, um
vydržať sustineō, ēre, tinuī, tentum
vyhnať pellō, ere, pepulī, pulsum; expellō, ere, pulī, pulsum
vyhábať sa vītō, āre, āvī, ātum
vnájsť inveniō, ĩre, vēnī, ventum
 vynikať excellō, ere, – , –; praestō, āre, stitī, stitum (niečím – abl.; nad niekým – dat.)
vypovedať vojnu bellum ĩnferō, ferre, ĩtulī, illātum
vytesať incīdō, ere, cīdī, cīsum
výzbroj ĩnstrūmentum, ī, n.; ornātus, ũs, m.
vzbura sēditiō, ōnis, f.; mōtus, ũs, m.; tumultus, ũs, m.
vznikať orior, orīrī, ortus sum
vždy semper

X

Xerxes, Xerxēs, is, m. (5. stor. p. n. l.)

Z

z, zo ē, ex; dē (predl. s abl.)
za prō (predl. s abl.)
zabraňovať ĩmpediō, ĩre, ĩvī, ĩtum; prohibeō, ēre, uī, ĩtum

začínať incipiō, ere, cēpī, ceptum
zachovať servō, āre, āvī, ātum; cōservō, āre, āvī, ātum
zajatec captīvus, ī, m.
zakazovať vetō, āre, vetuī, vetitum
zakladať fundō, āre, āvī, ātum; condō, ere, didī, ditum
zákon lēx, lēgis, f.
zámienka speciēs, ēī, f.
zapečatiť sigillō, āre, āvī, ātum
zavraždiť interficiō, ere, fēcī, fectum
zaznamenat' memoriae prōdō, ere, didī, ditum
zbory (vojenské) cōpiae, ārum, f.; (pomocné) auxilia, ōrum, n.
zbraň (zbrane) arma, ōrum, n. (len pl.)
zdráhať sa recūsō, āre, āvī, ātum
zdržiavať sa moror, āri, ātus sum
zem terra, ae, f.
zhromažďovať cōgō, ere, coēgī, coāctum;
zhromaždiť sa conveniō, īre, vērī, ventum
zimovať hiemō, āre, āvī, ātum
získať cōnsequor, sequī, secūtus sum; obtineō, ēre, tinuī, tentum; parō, āre, āvī, ātum
zločinný scelerātus, a, um

zložiť zbrane arma pōnō, ere, posuī, positum
zmluva foedus, eris, n.
znamenie signum, ī, n.
známy nōtus, a, um; *je známe* nōtum est, cōstat
zomierať morior, morī, mortuus sum
zostavovať īnstruō, ere, strūxī, structum
zostupovať dēscendō, ere, scendī, scensum
zranit' vulnerō, āre, āvī, ātum
zvádzať boj (bitku) proelium committō, ere, mīsī, missum
zvázať cōnferō, ferre, contulī, collātum
zväčšovať ampliō, āre, āvī, ātum; augeō, ēre, auxī, auctum
zvyk mōs, mōris, m.; cōnsuētūdō, inis, f.; īnstitūtum, ī, n.

Ž

že nē, **že ne-** nē nōn (obav.); **že ne-** nē, quōminus, quīn (zabr.); ut, **že ne-** ut nōn, quīn (účín.); quod, quia, quoniam (dôvod.)
žena fēmina, ae, f.; mulier, eris, f.
žiadať petō, ere, īvī (īī), ītum (niečo – acc.)
žiadny nūllus, a, um
žiť vīvō, ere, vīxī, vīctūrus

LITERATÚRA

- BARTAL, Antal: *Glossarium mediae et infimae Latinitatis*. Hildesheim – New York: Olms, 1970 (orig. 1901).
- BEJLOVEC, Josef a kol.: *Latina pro vysoké školy*. Praha: SPN, 1972.
- ČERNÝ, Emil: *Cvičebná kniha k latinskej mluvnici*. Pešť: V. Lauffer, 1866.
- DU CANGE: *Glossarium mediae et infimae Latinitatis*. Graz: 1954.
- FORCELLINI, Aegidius: *Totius Latinitatis lexicon*. Prati: Typis Aldinianis, 1858-75.
- HEŘMANSKÝ, František: *Cvičebnica jazyka latinského*. Praha: JČF, 1938.
- KUŤÁKOVÁ, Eva: *Latina I. Soubor textů a cvičení při základní kurs latinského jazyka*. Praha: Karolinum, 1996.
- Latinitatis medii aevi lexicon Bohemorum – Slovník středověké latiny v českých zemích*. Zošit 1-23. Praha: Academia, KLP, 1977-1916.
- MAREK, Miloš: *Slovník stredovekej a novovekej latinčiny na Slovensku*. Kraków – Trnava: Spolok Slovákov v Poľsku, 2018.
- NOVOTNÝ, František Otakar: *Latinská cvičebná kniha pr I. gymnasiální třídu*. Praha: T. Mourek, 1873.
- Oxford Latin Dictionary*. Oxford: Clarendon Press, 1968.
- PRAŽÁK, Josef M. – NOVOTNÝ, František – SEDLÁČEK, Josef: *Latinsko-český slovník*. Praha: SPN, 1955.
- PSÍK, Richard – MIKULOVÁ, Jana – KRÚPOVÁ, Andrea: *Latinská morfologie*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2007.
- RISS, Josef: *Latinská cvičebná kniha pro I. gymnasiální třídu*. Praha: I. L. Kober, 1869.
- SAJOVIC, Miran: *Evagrius Magister scholae Latinae*. Roma: LAS, 2018.
- ŠPAŇÁR, Július – HORECKÝ, Ján: *Latinská gramatika*. Bratislava: SPN, 1994.
- ŠPAŇÁR, Július – KETTNER, Emanuel: *Latinčina*. Bratislava: SPN – Mladé letá, 2006.
- ŠPAŇÁR, Július: *Latinsko-slovenský slovník*. Bratislava: SPN, 1998.
- ZACHOVÁ, Jana: *Latina pro historiky a archiváře*. Praha: ISV, 1994.

TEXTOVÉ PRAMENE

- AMMIANUS, Marcellinus: *Rerum gestarum libri qui supersunt*. Leipzig: Teubner, 1978.
- Anonymi Belae regis notarii historia Hungarica*. In: *Scriptores rerum Hungaricarum veteres ac genuini*. P. I. Ed. Johann Georg Schwandtner. Vindobonae: Trattner, 1766, s. 1-46.
- Anonymi Carthusiani fundatio lapidis refugii, seu monasterii beati Joannis Baptistae*. In: *Analecta Scepussii sacri et profani*. P. II. Ed. Carolus Wagner. Viennae: 1774, s. 69-79.
- BELIUS, Matthias: *Hungariae antiquae et novae prodromus*. Norimbergae: P. C. Monath, 1723.
- BONFINI, Antonio: *Rerum Ungaricarum decades*. Basilae: 1543.
- CAESAR, Gaius Iulius: *Commentarii belli Gallici*. Leipzig: Teubner, 1997.
- CICERO, Marcus Tullius: *De officiis*. Leipzig: Teubner, 1963.
- CICERO, Marcus Tullius: *In M. Antonium orationes Philippicae*. Lipsiae: Teubner, 1986.
- CICERO, Marcus Tullius: *Pro T. Annio Milone oratio*. Lipsiae: Teubner, 1918.
- Codex diplomaticus et epistolaris Slovaciae*. T. 1. Ed. Richard Marsina. Bratislava: SAV 1971.
- Codex diplomaticus et epistolaris Slovaciae*. T. 2. Ed. Richard Marsina. Bratislava: Obzor 1987.
- Cronica Ungarorum iuncta et mixta cumronicis Polonorum et vita Sancti Stephani*. In: Homza, Martin: *Uhorsko-poľská kronika. Nedocenený prameň dejinám strednej Európy*. Bratislava: Post scriptum – Libri Historiae, 2009, s. 118-185.
- CURTIUS, Quintus Rufus: *Historia Alexandri Magni*. Lipsiae: Teubner, 1912.
- EUTROPIUS: *Breviarium ab urbe condita*. Leipzig: Teubner, 1979.
- FLORUS, Lucius Annaeus: *Epitoma de Tito Livio bellorum omnium annorum DCC*. Lipsiae: Teubner, 1896.
- HAIN, Caspar: *Zipserische oder Leütschauerische Chronica (Lőcsei krónikája)*. Lőcse: 1910-1913.
- KÉZA DE, Simon: *De originibus et gestis Hungarorum libri duo*. Ed. Josephus Podhradczky. Buda: 1833.

- LIVIVS, Titus: *Ab urbe condita*. Leipzig: Teubner, 1932, 1971, 1976, 1986, 1989; Stuttgart: Teubner, 1886, 1991.
- Marci *chronica de gestis hungarorum ab origine gentis ad annum M. CCC. XXX. producta. E codice omnium, qui exstant, antiquissimo bibliothecae palatinae vindob. picto*. Ed. Franciscus Toldy. Pestini: Gustavus Emich, 1867.
- NEPOS, Cornelius: *De viris illustribus*. Stutgardiae – Lipsiae: Teubner, 1991.
- RANSANUS, Petrus: *Epitomae rerum Hungaricarum*. In: *Scriptores rerum Hungaricarum veteres ac genuini*. P. I. Ed. Johann Georg Schwandtner. Vindobonae: Trattner, 1766, s. 411-520.
- SALLUSTIUS (pseudo): *Appendix Sallustiana*. Leipzig: Teubner, 1962.
- SALLUSTIUS, Gaius Crispus: *De bello Iugurthino*. Leipzig: Teubner, 1957.
- Selecta ex chronicis Leibitzerianis*. In: *Analecta Scephusii sacri et profani*. P. II. Ed. Carolus Wagner. Viennae: 1774, s. 46-68.
- Selectae e profanis scriptoribus historiae*. Barcinone: Joannes et Jacobus Gaspar, 1823.
- SPEFUGEL, Conradus: *Contracti annales Scephusienses av anno Christi MDXVI ad MDXXXVII*. In: *Analecta Scephusii sacri et profani*. P. II. Ed. Carolus Wagner. Viennae: 1774, s. 129-188.
- STELLA, Ioannes Martinus: *De Turcarum in regno Hungariae annorum MDXLIII et XLIV successibus*. In: *Scriptores rerum Hungaricarum veteres ac genuini*. P. II. Ed. Johann Georg Schwandtner. Vindobonae: Trattner, 1768, 355-391.
- SUETONIUS, Tranquillus Gaius: *De vita caesarum*. Stutgardiae: Teubner, 1973.
- TACITUS, Cornelius: *Annales (Ab excessu divi Augusti)*. Stuttgart: Teubner, 1994.
- TACITUS, Cornelius: *Historiae*. Stuttgart: Teubner, 1978.
- THUROCZ, Ioannes: *Chronica Hungarorum*. In: *Scriptores rerum Hungaricarum veteres ac genuini*. P. I. Ed. Johann Georg Schwandtner. Vindobonae: Trattner, 1766, s. 47-366.
- TIMON, Samuel: *Imago antiquae Hungariae*. Cassovia: Henricus Frauenheim, 1733.
- VALERIUS MAXIMUS: *Facta et dicta memorabilia*. Leipzig: Teubner, 1888.
- VELLEIUS, Paterculus: *Historiae Romanae*. Leipzig: Teubner, 1998.
- WAGNER, Carolus: *Analecta Scephusii sacri et profani*, I-IV. Viennae, Posonii, Cassoviae: 1774 – 1778.
- Xenophontis anabasis sive de expeditione Cyri minoris*. Leiden: S. et J. Luchtmans, 1826.

KKF

UNIVERZITA PAVLA JOZEFA ŠAFÁRIKA V KOŠICIACH
FILOZOFICKÁ FAKULTA

Lingua Latina – cvičebnica pre historikov

Vysokoškolský učebný text

Doc. Mgr. Jana Balegová, PhD.

Vydavateľ: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach

Vydavateľstvo ŠafárikPress

Rok vydania: 2019

Počet strán: 300

Počet AH: 14, 42

Vydanie: prvé

ISBN 978-80-8152-814-9 (e-publikácia)